TORONTO
PUBLIC LIBRARY

ספריה עממית ציבורית
JEWISH PUBLIC LIBRARY

ספריה עסטית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

פּעטער קראפּאטקין

געזאַמעלטע שריפטען

אידעאַלען און ווירקליכקייט אין דער רוסישער ליטעראַטור

איבערזעצט פון ה. ראָזענפעלד

צווייטער באנד

ארויסגעגעבען פון דער
קראפּאטקין ליטעראַטור געזעלשאפט
ניו יאָרק, 1923

אינהאלט

קאפיטעל זעקס

די דראמע — — —

קאפיטעל זעקס

די דראמע.

איהר אורשפרונג. — די צאַרען אַלעקסיי און פעטער דער ערשטער. — סומאַראָקאָוו. — פסעוודאָ־קלאַסישע טראַגעדיעס: קניאַזשנין. — אָזעראָוו. — די ערשטע קאָמעדיעס. — די ערשטע יאָהרן פון דעם נייצייטעהנטען יאָהרהונדערט. — גריבאָיעדאָוו. — די מאָסקווער ביהנע אין די פופציגער יאָהרן. — אָסטראָווסקי: זיינע ערשטע דראָמעס. — „דער שטורם". — אָסטראָווסקי'ס שפעטערדיגע דראָמעס. — היסטאָרישע דראָמעס: א. ק. טאָלסטאָי. — אַנדערע דראָמאַטורגען.

די דראָמע אין רוסלאַנד, ווי אומעטום, האָט געהאט א ראָפעלטע אנטשטעהונג. זי האָט זיך אנטוויקעלט פון די רעליגיעזע „מיסטעריעס" פון אייך זייט און פון די פאָלקס־קאָמעדיעס פון דער צווייטער זייט, דורך דער אריינפיהרונג פון לוסטיגע צווישען־שפילען אין די ערנסטע, שטרענג־מאָראָלישע פאָרשטעלונגען, וואָס זייער סיוושעט איז געווען פון דעם אלטען אָדער נייעם טעסטאַמענט. עטליכע מיסטעריעס אזעלכע זיינען אין דעם זיבעצהנטען יאָהרהונדערט באַארבייט געוואָרן אויף דער אוק־ראינישער שפראַך דורך די לעהרערס פון דער גריכיש־לאטיינישער טעאָלאָגישער אקאדעמיע אין קיעוו, כדי די סטודענטען פון דער אקאדעמיע זאלען זיי אויספיהרן; שפעטער זיינען אט־די באַארבייטונגען ארויסגעדרוננען קיין מאָסקווע.

ארום דעם סוף פון דעם זיבעצהנטען יאָהרהונדערט — ערב די רעפאָרמען, אזוי צו זאָגען, פון פעטער דעם ערשטען — האָט זיך אין אייניגע קלייגע קרייזלאַך פון מאָסקווע דערפיהלט א שטארקער פאָרלאַנג אריינצופיהרן אין דעם רוסישען לעבען מערב־אייראָפעאישע געוועהנהייטען, און פעטער'ס פאָטער, דער צאַר אלעקסיי, האָט זיך ניט געשטעלט קעגען אט־דער שטרעבונג. ער

זאָט ליב געקראגען טעאטראלישע פּאָרשטעלונגען און האָט באַ־
וואוינען עטליכע אויסלענדער, וועלכע האָבען געוואוינט אין מאָסק־
וע, צו שרייבען פּיעסען, כדי זיי צו שפּילען אין קייזערליכען
פאלאץ. א געווייסער ג ר ע ג א ר י האָט אויף זיך גענומען אָט־
י אויפנאבע, און צוגעפאסט געוויסע ווערסיעס פון דייטשע פּיע־
זען, וועלכע מען פלעגט אין יענע צייטען רופען „ענגלישע קאָמע־
־יעס", צום רוסישען געשמאק. אין גיכען האָט מען אָנגעפאנגען
צו שפּילען אין קייזערליכען פאלאץ „די קאָמעדיע פון דער קעניגין
אסתר און דעם חוצפה'דיגען המן", „טוביה", „יהודית" א. אז. וו.
א הויך־געשטעלטע פערזענליכקייטן פון דער קירך, סימעאָן פּאָלאָצ־
קי, האָט ניט געהאלטען פאר נידעריגער פון זיין ווירדע צו שרייי־
בען אזעלכע מיסטעריעס, און איינגע פון זיי זייטען דערגאנגען צו
אונז; אין דער זעלביגער צייט, האָט אלעקסיי'ס א טאָכטער, די
פרינצעסין סאָפּיע (א שילערין פון סימעאָן'ען) געבראָכען די טרא־
דיציע, לויט וועלכער פרויען פון קייזערליכער אָפּשטאַמונג האָבען
זיך ניט געטאָרט צייגען צווישען פובליקום, און איז געקומען צו די
טעאטראלישע פארשטעלונגען אין פאלאץ.

דאָס איז שוין געווען צופל פאר די מאָסקווער קאָנסערוא־
טאָרען פון דער אלטער שול, און נאָך אלעקסיי'ס טויט האָט מען
פארמאכט דעם טעאטער; און אזוי איז ער פארבליבען צוגעמאכט
אין דעם משך פון א פערטל יאָרהונדערט, ד. ה. ביז'ן יאָהר 1702,
ביז פעטער דער ערשטער, וואָס האָט זעהר ליב געהאט טעאטרא־
לישע פארשטעלונגען, האָט אין דער אלטער הויפט־שטאָדט אויפ־
געפּענט א טעאטער. ער האָט פון דאנציג ספּעציעל אראפּגע־
בראכט א טרופּע אקטיאָרען, פאר וועלכע מען האָט אויסגעבויט א
ספּעציעל הויז אין דעם הייליגען קרעמל. נאָך מעהר, א צווייטע
שוועסטער פון פעטער'ן, נאטאליא, וועלכע האָט אזוי ליב געהאט
דראמאטישע פארשטעלונגען, ווי דער גרויסער דעפּארמאָטאָר אליין,
האָט עטליכע יאָהר שפּעטער אָט־דעם טעאטער אריבערגעפיהרט צו
זיך אין פאלאץ, וואו די אקטיאָרען פלעגען שפּילען אָנפאנגס אויף
דייטש, און שפּעטער אויך אויף רוסיש. עס איז זעהר ווארשיינליך,
אז זי האָט אליין אָנגעשריבען עטליכע דראמעס — מעגליך, מיט
דער הילף פון איינעם פון די שילער פון א געוויסען דאָקטאָר בידלא,
וועלכער האָט אויפגעפּענט א צווייטען טעאטער אין דעם מאָסקווער

שפיטאל, וואו די סטודענטן זיינען געווען די אקטיאָרען. שפעטער האָט מען דעם טעאטער פון דער פרינצעסין נאטאליא אריבערגע־פיהרט אין דער נייער הויפט שטאָדט, וואס איהר ברודער האָט גע־גרינדעט אויף די ברעגען פון דעם טייך נעווא.

דער רעפערטואר פון אָט־דעם טעאטער איז געווען גאנץ פאר־שיידענארטיג, און האָט איינגעשלאָסען אין זיך, אויסער דייטשע דראמען, ווי למשל, „סציפיאָן דער אפריקאנער", „דאָן זשואן", „דאָן פּעדראָ" א. אז. וו., אויך פרייע איבערזעצונגען פון מאָליער און אויך דייטשע פארסען פון א זעהר גראבען כאראקטער. א חוץ דעם, זיינען אין דעם רעפערטואר אריינגענאנגען עטליכע אָריגינעלע רוסישע דראמען (טייל־וויז צוזאמענגעשטעלט, וואַרשיינליך, דורך דער פרינצעסין נאטאליא), דראמאטיזירונגען פון דעם לעבען פון די הייליגע, און פון די פוילישע רמאָנען, וועלכע זיינען אין יענער צייט פיל געליעבט געווארן אין געשריבענע איבערזעצונגען.

פון אָט־די עלעמענטען און פון די מערב־אירָפּעאישע מוס־טערן האָט זיך אנטוויקעלט די רוסישע דראמע, בעת דער טעאטער איז אין מיטען פון דעם אכטצעהנטען יאָהרהונדערט געווארן א שטענדיגע אינסטיטוציע. עס איז אינטערעסאַנט צו באמערקען, אז דער ערשטער שטענדיגער רוסישער טעאטער איז געגרינדעט געווארן, אינ׳ם יאָהר 1750, ניט אין איינער פון די צוויי הויפט־שטעדט, נאָר אין א פּראָווינציעלער שטאָדט, אין יאַראָסלאָוו, מיט דער שטיצע פון לאָקאַלע סוחרים, און ארויסגעקומען איז דאָס לויט דער פריוואטער איניציאטיוו פון עטליכע אקטיאָרען: די צוויי ברידער וואָלקאָוו, דמיטריעווסקי און עטליכע אנדערע. די קיי־זערין יעליזאַוועטא האָט באפוילען — קאָן זיין, לויט׳ן ראָט פון סומאַראָקאָוו׳ן, וועלכער האָט ארום יענער צייט אליין אָנגעפאַנגען צו שרייבען דראמעס — אָט־די אקטיאָרען אריבערציהען קיין פּע־טערבורג, וואו זיי זיינען געווארן „ארטיסטען פון דעם קייזערליכען טעאטער", אין דינסט פון דער קרון. אָט אזוי איז דער רוסישער טעאטער געווארן, א־נ׳ם יאָהר 1756, א רעגירונגס אינסטיטוציע.

סומאַראָקאָוו (1718—1777), וואָס האָט געשריבען, אויסער פערזען און פאבעלס, — די לעצטע האָבען געהאט אן אמת ליטע־ראישען וועדט, — א באדייטענדע צאָהל טראגעדיעס און קא־מעדיעס, האָט געשפּילט א וויכטיגע ראָלע אין דער אנטוויקלונג

פון דער רוסישער דראמע. אין זיינע טראגעדיעס האָט ער אימיטירט ראַסינ'ען און וואָלטער'ן. ער האָט שטרענג נאָכגעפאָלגט זייערע כּללים וועגען „אריסטאָטעליש", און האָט נאָך אפילו וועניגער פון זיי געזאָרגט פאר דעם היסטאָרישען אמת; אָבער אזוי ווי ער האָט ניט באזעסען דעם גרויסען טאַלאַנט פון זיינע פראַנצויזישע לערערס, זיינען די העלדען זיינע פשוט'ע פערזאָניפיקאַציעס פון געוויסע טוגענדען און זינד, — פיגורען אָהן געזונט און אָהן לעבען, וואָס האַלטען אין איין שיטען מיט מאַנאַלאָגען אָנגעפיקעוועט מיט קלינגענדיגע פראזען. עטליכע פון זיינע טראגעדיעס („חורב", אָנגעשריבען אינ'ם יאָהר 1747, „סינאַוו און טרואוואָר", „יראָפאָלק און דימיצא", „דמיטרי דער פרעטענדענט") זיינען נעגומען געוואָרן פון דער רוסישער געשיכטע; אָבער נאָך אלעמען, זיינען די העלדען זיינע געווען אזוי ווינציג סלאַוויש, ווי די העלדען פון ראַסינ'ען — גריכיש אָדער רוימיש. מען מוז אָבער, פונדעסטוועגען, זאָגען, אז סומאַראָקאָוו האָט שטענדיג דורכגעפירט אין זיינע טראגעדיעס די פארגעשריטענסטע הומאניטערע אידעען פון יענער צייט—אמאל מיט אמת'ן געפיהל, וואָס האָט זיך דורכגעשלאָגען אפילו דורך די קאָנוועניציאָנעלע פארמען פון די רעדעס פון זיינע העלדען. וואָס ס'איז אָבער שייך צו זיינע קאָמעדיעס, הגם זיי האָבען ניט געהאט אזא ערפאָלג, ווי זיינע טראגעדיעס, זיינען זיי אָבער דערפאר פיל נעהענטער צום לעבען. אין זיי געפינט מען ניט ווינציג שטריכען פון דעם ווירקליכען רוסישען לעבען, ספעציעל פון דעם לעבען פון מאָסקווער אדעל, און דער סאַטירישער כאראַקטער פון אָט־די קאָמעדיעס האָט, אָהן ספק, געהאט אן איינפלום אויף די שריפטשטעלער, וואָס זיינען געקומען נאָך סומאַראָקאָוו'ן.

קניאַזשנין (1742—1791) איז אויך אוועק אין אָט־דער ריכטונג. ווי סומאַראָקאָוו, האָט ער אויך איבערזעצט טראגעדיעס פון פראַנצויזיש, און האָט געשריבען אימיטאַציעס פון פראַנצויזישע טראגעדיעס; דערביי זיינען די סיוזעשעטען פון אייניגע פון זיי נעגומען געוואָרן פון דער רוסישער געשיכטע („ראָסלאַוו", 1784; „וואדים דער נאָווגאָראָדער", וואָס איז אָפגעדרוקט געוואָרן נאָך זיין טויט און טאקע באלד פארניכטעט געוואָרן אויפ'ן באפעל פון דער רעגירונג, צוליב די פרייהיטליכע טענדענצען, וועלכע זיינען דארט אויסגעדריקט געוואָרן).

אזעראוו (1769—1816) האט פארטגעזעצט די ארבייט פון קניאזשנינ'ען, נאר האט אין זיינע פסעוודא־קלאסישע טראגעדיעס ארייגגעבראכט די סענטימענטאלע און ראמאנטישע עלעמענטען („עדיפוס אין אטען", „דער טויט פון אלעג'ן"). ניט קוקענדיג אויף אלע זייערע חסרונות, האבען זיינע טראגעדיעס געהאט א דויערענדען ערפאלג און האבען געווירקטיג מיטגעהאלפען דער אנטוויקלונג סיי פון דער ביהנע, סיי פון אן ערנסטען געשמאק צווישען די טעאטער־געהער.

גלייכצייטיג מיט די טראגעדיעס האבען די זעלבינע פארפאסערס אנגעשריבען א גאנצע רייהע קאמעדיעס („דער בארימער", „מאדנע מענשען" פון קניאזשנין), און, הגם, אין די מערסטע פאלען זיינען דאס געווען איינפאכע אימיטאציעס פון פראנצויזישע מוסטערן, פונדעסטוועניגען האבען אויף דער בינע אנגעפאנגען ארויסצורינגען סיווזשעטען, געמומען פון דעם אלטענליכען רוסישען לעבען. סומאראקאוו האט שוין עטוואס אויפגעטאן אין אט־דער ריכטונג, און נאך איהם, יקאטערינע די צווייטע, וואס האט אנגעשריבען א פאר סאטירישע קאמעדיעס, אין וועלכע עס ווערט געשילדערט דאס לעבען פון איהר סביבה (למשל, „די אימענינעס פון מאדאם וואָרטשאלקינא"), און א קאמישע אפערע פון דעם רוסישען פאלקס־לעבען. זי איז פילייכט נעווען די ערשטע ארויפצופירן רוסישע פויערים אויף דער בינע; און עס איז כדאי צו באמערקען, אז דער געשמאק פאר'ן פאלקס־סטיל אויף דער בינע האט זיך שנעל אנטוויקעלט — די קאמעדיעס „דער מילנער" פון אבלעסימאוו'ן, „זביטענשטשיק" (פערלער) פון קניאזשנינ'ען, זיינען א גרויסע צייט געווען באליבטע פיעסען און האבען געהאט אן אומגעהיירן ערפאלג.

פאן־וויזין איז שוין דערמאנט געווארן אין איינעם פון די פריערדיגע קאפיטלאך, און עס וועט דא גענוג זיין צו דערמאנען דעם פאקט, אז דורך זיינע צוויי קאמעדיעס, „דער בריגאדיער" (1768) און „ניעראראפל" (1782), וועלכע מען האט פארטגעזעצט צו שפילען ביז אין מיטען פון דעם נויניצענטען יארהונדערט, איז ער געווארן דער פאטער פון דער רעאליסטישער, סאטירישער קאמעדיע אין רוסלאנד. „יאבערא" פון קאפניסט'ן און עטליכע

קאמעדיעס פון דעם גרויסען פאבעל־שרייבער קריל׳אוו׳ן נעהערן צו דער זעלביגער קאטעגאריע.

די ערשטע יארן פון דעם נייצענטען יארהונדערט.

אינ׳ם משך פון די ערשטע דרייסיג יאר פון דעם נייצענטען יארהונדערט האט דער רוסישער טעאטער זיך וואונדערבאר צנט־וויקעלט. די בינע האט ארויסגעוואקסן אין מאסקווע און אין פעטערבורג א רייע באגאבטע און אריגינעלע אקטיארען און אקטריסעס, סיי אין טראגעדיע, סיי אין קאמעדיע. די צאל שרייבער פאר דער בינע איז געוואקסן אזוי באדייטענד, אז אלע פארמען פון דער דראמאטישער קונסט האבען זיך געקאנט אנטוויקלען גלייכצייטיג. אין דער צייט פון די נאפאלעאנישע מלחמות איז דער טעאטער פארפלייצט געוואקסן מיט פאטריאטישע טראגעדיעס, וואס האבען געהאט א סך אנדייטונגען אויף די דראמאלסטינג נע־שעהענישען, ווי, למשל, „דמיטרי דאנסקאי" (1807) פון אזוראוו׳ן. פונדעסטוועגען האט די פסעודא־קלאסישע טראגעדיע זיך נאך אלץ שטארק געהאלטען אויף דער בינע. עס האבען זיך באוויזען בעסערע איבערזעצונגען און אימיטאציעס פון ראסינ׳ען (פון קא־טענינ׳ען און קאסקשקינ׳ען), און זיי האבען געהאט א נעוויסען ערפאלג, ספעציעל אין פעטערבורג, הויפטזעכליך א דאנק די גוטע טראגישע אקטיארן פון דער דעקלאמאטארישער שול. אין דער זעלביגער צייט האבען די איבערזעצונגען פון קאצעבו געהאט א גוואלטיגען ערפאלג, ווי אויך די רוסישע ווערק פון זיינע סענ־טימענטאלע אימיטאטארס.

דער ראמאנטיזם און דער פסעודא־קלאסיזיזם האבען, פאר־שטעהט זיך, געפירט צווישען זיך פונקט אזא קאמף פאר׳ן באזיץ פון דער בינע, ווי זיי האבען געפירט אויף דעם נעביט פון פאעזיע און אויפ׳ן נעביט פון דער נאוועלע; נאר צוליב דעם גייסט פון דער צייט, און אויך אונטער דער ווירקונג פון קאראמזינ׳ען און זשוקאווסקי׳ן, איז דער נצחון געבליבען אויף דער זייט פון דעם ראמאנטיזם. אט־דעם נצחון האבען פיל מיטגעהאלפען די ענער־גישע אנשטרענגונגען פון פירשט שאכאווסקאי, וועלכער האט אויס־געצייכענט געוואוסט די באדינגונגען פון דער בינע און האט אליין אנגעשריבען אריבער הונדערט דראמאטישע ווערק — טראגעדיעס,

קאמעדיעס, אפערעס, וואדעוויל'ס און באלעטען; די סיווישעטען פאר זיינע דראמעס האט ער אנטנומען פון וואלטער סקאט'ן, שעק־ספיר'ן און פושקינ'ען. אין דער זעלביגער צייט איז די קאמעדיע, ספעציעל — די סאטיריש קאמעדיע און דער וואדעוויל (וואס האט זיך דערנעהענטערט צו דער קאמעדיע דורך א מער פארזיכטיגער שילדערונג פון די כאראקטערן, אין פארגלייך מיט די ווערק פון דעם זעלביגען מין אויף דער פראנצויזישער בינע) פארגעשטעלט געווארן דורך א גרויסער צאל פון מער אדער ווייניגער אריגינעלע ווערק. אויסער כמעלניצקי'ס אויסגעצייכענטע איבערזעצונגען פון מאליער, האט דאס פובליקום זיך אויך געקוויקט מיט זאגאסקינ'ס קאמעדיעס, וואס זיינען פול מיט גוטמוטיגער פריילעכקייט, אמאל מיט די גלענצענדיגע און שטענדיג לעבעדיגע קאמעדיעס און וואדעוויל'ס פון שאכאווסקאי'ען, מיט די וואדעוויל'ס פון א. י. פיסארעוו א. אז. וו. אמת, אט־די אלע קאמעדיעס זיינען נעווען אדער די דירעקטע השפעה פון מאליער'ן, אדער באארבייטונגען פון פראנצויזיש, אין וועלכע מען האט אריינגעבראכט רוסישע כאראקטערן און רוסישע מאנירן. אבער שוין אין אט־די באארבייטונגען איז געלעגען א זעלבסטשטענדיגער שאפענדיגער אנפאנג, וועלכער איז אלץ מער אויסגעבריטערט געווארן אויף דער בינע א דאנק דער הילף פון די באגאבטע אקטיארן. אט־דאס אלץ האט צוגעגרייט דעם וועג פאר דער אמת־רוסישער קאמעדיע, וואס האט געפונען איר פארקערפערונג אין גריבאיעדאוו'ן, גאגאל'ן און אסטראווסקי'ן.

גריבאיעדאוו.

גריבאיעדאוו (1795—1829) איז געשטארבען זעהר יונג, און ער האט סך־הכל איבערגעלאזט איין קאמעדיע, „די צרה פון צופיל שכל" („גאריע אט אומא"), און א פאר סצענעס פון א ניט־פארענדיגטער טראגעדיע אין דעם שעקספיר־סטיל. אבער זיין קאמעדיע איז א נעניאל ווערק, און א דאנק איר אליין קאן מען זאגען, אז גריבאיעדאוו האט געטאן פאר דער רוסישער בינע, וואס פושקין האט געטאן פאר דער רוסישער פאעזיע.

גריבאיעדאוו איז געבארן געווארן אין מאסקווע, און האט באקומען א גוטע ערציהונג אין דער היים, אויידער ער איז אנגענומען אין מאסקווער אוניווערזיטעט, אינ'ס עלטער פון פופצען

יאָר. דאָ איז ער, צום גליק, געווען אונטער דער ווירקונג פון דעם היסטאָריקער שלעטצער און פראָפעסאָר בוהלע, וועלכע האָבען אין איהם אנטוויקעלט דעם פאָרלאָנג גרינטליך צו באקענען זיך מיט דער וועלט־ליטעראטור און די געוואונהייט צו טאָן ערנסטע ארבייט. א דאנק אָט־די אויבענדערמאָנטע אומשטענדען, האָט גריבאָיעדאָוו אָנגעווארפען די סכעמע פון זיין קאָמעדיע בעת ער איז נאָך געווען אין אוניווערזיטעט (אין די יאָרען 1810—1812), אויף וועלכער ער האָט געארבייט אין א משך פון צוועלף יאָר.

אינ׳ם יאָר 1812, בעת נאפּאָלעאָן איז אריינגעדרונגען קיין רוסלאנד, איז גריבאָיעדאָוו אריין אין דער מיליטער־דינסט און איז פיר יאָהר געווען אָן אָפיצער אין א הוסאָרן־פּאָלק, וואָס איז כמעט די גאנצע צייט געשטאנען אין מערב־רוסלאנד. דער גייסט פון דער ארמיי איז ניט געווען אזוי, ווי ער איז געווארן אונטער ניקאָלאי דעם ערשטען; די פראָפּאגאנדע פון די דעקאבריסטען איז הויפּט־זעכליך אָנגעפירט געווארן אין דער ארמיי, און צווישען זיינע חברים האָט גריבאָיעדאָוו באגעגענט מענשען, וואָס זיינען געווען דורכגע־דרונגען מיט הויכע הומאניטארישע טענדענצען. אינ׳ם יאָר 1816 האָט ער פארלאָזט די מיליטערישע דינסט און איז, לויט דעם פאָר־לאנג פון זיין מוטער, אריינגעטראָטען אין דער דיפּלאָמאטישער דינסט אין פעטערבורג, וואו ער איז באפריינדעט געווארן מיט די דעקאבריסטען טשאָדעיעוו (ז. קאפּ. 8), ריליעיעוו און אָדאָיעווסקי (ז. קאפּ. 1 און 2).

צוליב א דועל, אין וועלכען גריבאָיעדאָוו האָט אן אנטיי־ל גענומען אלס סעקונדאנט, איז דער צוקונפטיגער דראָמאטורג דער־וויטערט געווארן פון פעטערבורג. זיין מוטער האָט עקשנות׳דיג געפאָדערט, אז מען זאל איהם אוועקשיקען פון דער הויפּט־שטאָט אזוי ווייט, ווי מעגליך, און מען האָט איהם אוועקגעשיקט קיין טעהעראן. ער האָט פיל ארומגערייזט אין פערסיע, און צוליב זיין וואונדערבאר־טעטיגער לעבעדיגער נאטור, האָט ער געשעפילט א וויכטיגע ראָלע אין דער דיפּלאָמאטישער ארבייט פון דער רוסי־שער אמבאסאדע. שפעטער, זייענדיג אין טיפלים, אלס סעקרע־טאר פון דעם קאווקאזער „נאמעסטניק", האָט ער זיך פיל באשעפ־טיגט מיט דיפּלאָמאטישער ארבייט, אָבער אין דער זעלביגער צייט האָט ער אויך געארבייט איבער זיין קאָמעדיע, און אינ׳ם יאָר

1824 האָט ער זיך פֿארענדיגט, אינ׳ם משך פון די עטליכע אורלויב־חדשים, וואָס ער האָט פֿארברַאכט אין צענטראל־רוסלאַנד. צוליב א צופאל איז דער מאנוסקריפּט פון „די צרה פון צופיל שכל״ באַקאַנט געוואָרען צו עטליכע פון זיינע פריינט, און די קאָמעדיע האָט צווישען זיי געמאַכט א גוואַלטיגע סענסאַציע. אין עטליכע חדשים ארום איז די דראמע ווייט און בריַיט באַקאַנט געוואָרן דורך געשריבענע קאָפּיעס און האָט ארויסגערופען א שטורם פון אנטריסטונג צווישען דעם אלטען דור, און די גרעסטע באַוואונדערונג צווישען דעם יונגען דור. אלע אַנשטרענגונגען צו שטעלען זי אויף דער בינע, אָדער אפילו שפּילען זי פֿריוואט, האָבען זיך אויסגעלאָזט מיט גאַרניט, צוליב דער צענזור. גריבאַיעדאָוו האָט זיך צוריק אומגעקערט קיין קאווקאז און האָט זיין דראמע ניט נעזוהן שפּילען אין קיין טעאַטער.

אין טיפּלים האָט מען איהם ארעסטירט, אין עטליכע טעג ארום נאָך דעם פערצענטען דעצעמבער, 1825 (ז. קאפּ. 1) און שנעל אָפּגעשיקט אין דער פּעטראָפּאַוולאָווער פעסטונג, וואו עס האָבען זיך שוין געפונען זייַנע בעסטע פריינט. אייַנער פון די דעקאַבריסטען דערצעהלט אין זיינע מעמוארען, אז אפילו אין דער טרויעריגער סביבה פון דער פעסטונג האָט גריבאַיעדאָוו ניט פאַרלאָרען זיין געוואוינלִיכע מונטערקייט. ער פלעגט דורך קלעפ אין די וועגט דערצעהלען זייַנע אומגלִיקלִיכע פריינט אזעלכע לוסטיגע מעשיות, אז זיי פלעגען זיך האלטען ביי די זייטען און זיך קאטשען אויף די בעטלאָך פון געלעכטער.

אין יוני, 1826, האָט מען איהם באפרייט און צוריקגעשיקט קיין טיפּלים. אָבער נאָך דער הינריכטונג פון פינף דעקאַבריסטען — רילעיעוו איז געווען אייַנער פון זיי — און נאָך דעם ווי אלע איבעריגע זיינען פאראורטיילט געוואָרן צו קאטאָרגע אויף זייער גאנצען לעבען, האָט זיך פון גריבאַיעדאָוו'ן אויף שטענדיג אָפּגעטאָן זיין אלטע פרעהלִיכקייט. אין טיפּלים האָט ער זעהר אָנגעשטרענגט נעאַרבייט צו פאַרשפּרייטען די זאָמען פון א בעסערער ציווילִיזאַציע אין דער נייַ־באַזיגטער טעריטאָריע; אָבער אין דעם קומענדיגען יאָר האָט ער געמוזט נעמען אן אנטיי׳ל אין דעם קריג פון 1827—1828 קעגען פערסיע. ער האָט באַגלייט די ארמיי אלס דיפּלאָמאַטישער אָנגעהָרִיגער מפּלח פון דעם שאָר,

אבאס־מורזא, איז אויף גריבאיעדאוו'ס גורל אויסגעפאלען צו שליסען דעם באוואוסטען טורקמאנטשאיער שלום־אפמאך, לויט וועלכען רוסלאנד האט אריינגעקראגען רייכע פראווינצען פון פערסיע און געווארנען אן אומגעהיערן אויפלום אויף איהרע אינערליכע אנגעלעגנהייטען. נאך א קורצען וויזיט אין פעטערבורג, האט מען גריבאיעדאוו'ן ווידער אוועקגעשיקט קיין טעהעראן — דאס איצטינע מאל שוין ווי אן אמבאסאדאר. איידער ער איז אפגעפארן, האט ער אין טיפליס חתונה געהאט מיט א גרוזינישער פרינצעסין, א מערקווירדיגע שעהנהייט, אבער, נאך איידער ער האט זיך געלאזט אין וועג קיין פערסיע, האט ער געפילט, אז צוריק קיין לעבעדיגער וועט ער שוין ניט קומען: „אבאס־מירזא", האט ער געשריבען, „וועט מיר קיינמאל ניט מוחל זיין דעם טורקמאנטשאיער שלום־אפמאך" — און אזוי איז טאקע געשעהן. עטליכע חדשים נאכדעם ווי גריבאיעדאוו איז געקומען קיין טעהעראן, איז א המון פערסען אנגעפאלען אויף דער רוסישער אמבאסאדע, און גריבאיעדאוו איז ג'הרג'עט געווארן.

די לעצטע עטליכע יאר פון זיין לעבען האט גריבאיעדאוו ניט געהאט קיין צייט און אויך קיין חשק ניט צו טאן קיין טעראריש ארבייט. ער האט געוואוסט, אז די צענזור וועט איהם סיי ווי שטערן אויף יעדען טריט און שריט. אפילו „די צרה פון צופיל שכל" איז אזוי פארדארבען געווארן פון דער צענזור, אז א סך פון די בעסטע פלעצער פון דער קאמעדיע האבען פארלארן יעדען זין. פונדעסטוועגען האט ער אנגעשריבען א טראגעדיע אין דעם ראמאנטישען סטיל, „א גרוזינישע נאכט", און די פון זיינע פריינט, וואס האבען זי אינגאנצען איבערגעלייענט, קאנען זיך גארניט אפלויבען פון איהרע פאעטישע און דראמאטישע מעלות; אבער צו אונז זיינען דערגאנגען נאר צווייי סצענעס פון אט־דער טראגעדיע און איהר אלגעמיינער פלאן. דער מאנוסקריפט פון דער „גרוזינישער נאכט" איז, וואַרשיינליך, פארלארן געווארן אין טעהעראן.

„די צרה פון צופיל שכל" איז אן אומגעהייער קרעפטינע סאטירע, געריכטעט קעגען דער הויכער גזעלשאפט פון מאסקווע, ווי זי איז געווען אין די יאהרן 1820—1830. גריבאיעדאוו האט אויסגעצייכענט געקענט אט־די גזעלשאפט, און ער האט קיין

טיפען פאר איהר ניט נעדארפט אויסטראכטען. לעבעדיגע מענשען האבען איהם נעדינט אלס יסוד פאר אזעלכע אומשטערבליכע טיפען, ווי פאמוסאוו, דער אלטער פריץ, און סקאלאזוב, דער פאנאטיקער פון מיליטאריזם, ווי אויך אלע אנדערע מינדער־ווייכטיגע פער־זאנען. וואס ס'איז שייך צו דער שפראך, אויף וועלכער גריבאָ־יעדאוו'ס פערזאנען ריידען, איז שוין ניט איין מאל באמערקט געווארן, אז ביז יענער צייט זיינען נאר דריי שריפטשטעלער געווען אזעלכע קינסטלער פון דער אמת־רוסישער רעדענס־שפראך: פוש־קין, קרילאוו און גריבאָיעדאוו. שפעטער האָט מען צו אָט־די דריי נעקאָנט צושטעלען אויך אָסטראָווסקי'ן. דאָס איז די אמת'ע מאָסקווער שפראך. אויסער דעם, איז די קאָמעדיע אָנגעפיקעווט מיט אזעלכע מערקווירדיגע סאָטירישע פערזען, אז א סך פון זיי זיינען געווארן שפריכווערטער, באוואוסט איבער גאנץ רוסלאנד.

צו דער אידעע פון דער קאָמעדיע האָט ער געמוזט קומען דורך מאָליער'ס „דער מיזאנטראָפ", און דער העלד, טשאצקי, האָט זיכער א סך אלנמיינעם מיט אלצעסטע'ן. אָבער טשאצקי איז אין דער זעלבינער צייט אן אָפשפיגלונג פון גריבאָיעדאָוו'ן גופא, און זיינע שניידענדיגע סארקאזמען, זיינען די סארקאזמען, וואס גריבאָיעדאָוו האָט געשליידערט אין פנים זיינע מאָסקווער באָ־קאנטע. אין דעם זין איז „די צרה פון צופיל שכל" א טיף־רוסיש ווערק. אויסער דעם, זיינען אלע פערזאנען אזוי ריכטיג געשילדערט, זיי שטעלען אזוי גוט פאר דעם מאָסקווער אדעל, אז א חוץ דעם לייטענדען מאָטיוו איז די קאָמעדיע פולשטענדיג אן אָריגינעל און דורכאוים א רוסישע שאפונג.

טשאצקי איז א יונגערמאן, וואס האָט זיך ניט לאנג צוריק אומגעקערט פון א לאנגער רייזע קיין אויסלאנד, און אייליט זיך צו באזוכען דאָס הויז פון אן אלטען הער, פאמוסאוו, וועמענס טאָכטער, סאָפיע, איז געווען טשאצקי'ס חבר'טע אין זיינע קינדער יאָהרען, און איז איצט אין איהר פארליבט. אָבער סאָפיע, דער אָביעקט פון זיין פארגעטרונג, האָט זיך פאר דער צייט פון זיין אָפּוועזנהייט דערוויזל באקאנט מיט איהר פאָטער'ס סעק־רעטאר — מיט דעם נישטיגען און אומסימפאטישען יונגענמאן, מאָלטשאלין'ן, וועמענס לעבענס כללים עס זיינען: ראשית, „מעסינקייט און פינקטליכקייט", און צווייטענס, צופרידענשטעלען

אלעמען אין הויז, אפילו דעם וועכטער און זיין הונט, — „זאל ער אויך זיין צו מיר גוט". לויט אט־די כללים, חנפה׳ט מאלטשאלין אין דער זעלביגער צייט אי די טאכטער פון דעם באלעבאס, אי די דינסט: די ערשטע, כדי צו געפינען חן אן זיין באלעבאס׳ הויז, און די צווייטע — וויל זי שטעלט איהם צופרידען. טשאצקי וועלט אויפגענומען זעהר קאלט. סאפיע האט מורא פאר זיין אינטעליגענץ און פאר זיינע סארקאזמען, און איהר פאטער שוין פאר איהר געפונען א חתן, דעם פאלקאוניק סקאלאזוב — א הויכער און געזונטער מאן, וואס רעדט מיט א באסאווער שטים אוסשליסליך וועגען מיליטעריש ענינים, אבער ער האט א גרוים פארמעגען און וועט אין גיכען וועלן א גענעראל.

טשאצקי פיהרט זיך אויף אזוי ווי מען קאן געווענהליך ערווארטען פון א פארליבטען יונגען מענשען. ער זעהט גארניט אויסער סאפיע׳ן, וועמען ער פארפאלגט מיט זיין פארגעטערונג און מאכט אין איהר אנוועזענהייט גיפטינע באמערקונגען אויף׳ן חשבון פון מאלטשאלין׳ען, און טרייבט איהר פאטער פשוט צו פארצווייפלונג מיט זיין פרייער קריטיק פון די מאסקווער מאנערן, — די גרויזאמקייט פון די אלטע פריצים, די פיסטע פראזען פון די אלטע הויף־לייט, און דערגליכען, און אלס צוגאב צו דעם אלעמען, צולאזט ער זיך, אויף א באל, וואס פאמוסאוו גיט דעם זעלביגען אוועגט, מיט לאננע מאנאלאגען קעגען דער פארגעטערונג, וואס די מאסקווער פרויען פילען פאר אלץ, וואס שמעקט פראנצויזיש. סאפיע, וואס פיהלט זיך באליידיגט פון זיינע באמערקונגען וועגען מאלטשאלין׳ען, צאלט איהם אף דערמיט, וואס זי צושפרייט א קלאנג, אז טשאצקי איז ניט ביים פולען זינען, א קלאנג, וואס וועלט נערן אויפגעכאפט פון דער נעזעלשאפט אויפ׳ן באל, און וועלט פארשפרייט מיט דער שנעלינקייט פון א בליץ.

אין רוסלאנד חאט מען אפט נעזאגט, אז די סאטירישע באמערקונגען פון טשאצקי׳ן אויפ׳ן באל קענען אזעלכע קליינינקייטען, ווי די פארגעטערונג פון אויסלע׳דער, זיינען זעהר אויבערפלעכליך און קערן זיך כלל ניט אן צום ענין, אבער עס איז מער ווי ווארשיינליך, אז גריבאיעדאוו האט זיך באגרעניצט מיט אזעלכע אומשולדיגע באמערקונגען, וויל ער האט געוואוסט, אז די צענזור וועט קיין

אנדערע ניט דורכלאזען; ער האט נעהאפט, לכל הפחות, אז אט־די באמערקונגען וועלען ניט אויסגעמאכט ווערן פון דעם צע. זאר'ס רויטען טינט. דערפון, וואס טשאצקי האט גערעדט אויפ'ן פרימאר־נען־באזוך ביי פאמוסאוו'ן און פון די געשפרעכען פון די אנדערע פערזאנען, קאן מען זעהן, אז גריבאיעדאוו האט געווען געקאנט אריינלעגען אין מויל פון זיין העלד א סך ערנסטערע קריטישע באמערקונגען, ווען די צענזור וואלט איהם נאר ניט געשטערט.

בכלל איז די לאגע פון א רוסישען סאטירישען שריפטשטעל־לער, אין פארגלייך מיט אן אויסלענדישען, ניט אזא געהויבענע. ווען מאליער ניט א סאטירישע באשרייבונג פון דער פאריזער ge־זעלשאפט, איז די סאטירע ניט פרעמד צו די לעזער פון אנדערע פעלקער: אלע וויסען מיר עטוואס וועגען דעם פאריזער לעבען; אבער וועגען גריבאיעדאוו באשרייבט די מאסקווער ge־זעלשאפט אין דעם זעלביגען סאטירישען גייסט און רעפראדוצירט אזוי גוט ניט נאר אלגעמיין רוסישע, נאר ריין־מאסקווער טיפען („אויף אלע מאסקווער ליגט עפעס א באזונדער שטעמפעל", זאגט ער) — זיינען זיי פאר דעם מערב־איראפעער אזוי פרעמד, אז דער איבערזעצער מוז אליין זיין א האלבער רוס און א דיכטער, כדי צו איבערזעצען גריבאיעדאוו'ס קאמעדיע אין אן אנדער שפראך. וועלן אזא איבערזעצונג וואלט געמאכט נעווארן, בין איך זיכער, אז אט־די קאמעדיע וואלט געהאט א גרויסען ערפאלג אויף דער מערב־איראפאישער בינע. אין רוסלאנד האט מען זי ge־האלטען אין איין שפיל־ען ביז דעם היינטיגען טאג, און ניט ge־קוקט דאראויף, וואס עס איז שוין אריבער זיבעציג יאר זינט זי איז ערשינען, האט זי נאך ניט אנגעווארן איהר אינטערעס און איהר צוציהונגם־קראפט.

די מאסקווער בינע.

אין די פערציגער יארן פון דעם נייניצענטען יארהונדערט, פלעגט מען זיך צום טעאטער אומעטום באציהען מיט גרויס דרך־ארץ, און אין רוסלאנד — נאך מער, ווי אין אנדערע לענדער. די אימאליעניש אפערע האט נאך דעמאלט אין פעטערבורג ניט דערנרייכט איהר אנטוויקלונג, צו וועלכער זי איז נעקומען מיט

צוואנציג יאר שפעטער, און די רוסישע אפערע, צו וועלכער די דירעקטאָרען פון די קייזערליכע טעאטערן פלעגען זיך באציהען, ווי צו א שטיף־טאכטער, האָט ניט באזעסען קיין צוציהונגס־קראפט. אבער די דראמע, און צייטענוויז דער באלעט, וועו אויף דעם טעאטראלישען האריזאָנט פלעגט זיך באווייזען אזא שטערן, ווי פעני עלסלער, האבען צוגעצויגען די בעסטע עלעמענטען פון דער געביל־דעטער געזעלשאפט און ארויסגערופען אנטציקונג ביי דער יוגענט פון אלע קלאסען, איינשליסענדיג די סטודענטען פון דעם אוניווערזיטעט. אויף דער דראמאטישער בינע האָט מען נעקוקט — רייד־ענדיג אין דעם סטיל פון יענע יאָרן — ווי אויף א „טעמפל פון קונסט", ווי אויף א צענטער פון א ווייט־גרייז־כענדיגען איינפלוס. וואָס ס'איז שייך צו די אקטיאָרן און צו די אקטריסעס, האבען זיי אליין אין יענע יאָהרן מיט אלע כחות נע־זוכט ניט נאָר ארויסצובערענגען די כאראקטערן, וואָס די דראמא־טורגען האבען געשאפען, נאָר, אויך מיטשאפען און ארויסברענגען די אמת'דיגע פערזאָנליפיקאציע פון דעם כאראקטער, ווי, למשל, קרוקשאנק, אין זיינע אילוסטראציעס צו דיקענס'עם ראמאנען.

אט־די קענצייכענונג אינטעלעקטועלע ווירקונג צווישען דער בינע און דער געזעלשאפט האָט זיך ספעציעל באמערקט אין מאסקווע, און דאָ האָט זיך טאקע צוליב דעם אנטוויקעלט א הע־כערער באגריף פון דער דראמאטישער קונסט. די פארבינדונג, וואָס האָט זיך איינגעשטעלט צווישען נאגאל'ן און די אקטיאָרן, וועלכע האבען געשפילט זיין „רעוויזאָר" און ספעציעל צווישען איהם און שטשעפקין'ן. דער איינפלוס פון די ליטעראריש און פילאָזאָפישע קרייזלאך, וואָס האבען זיך דעמאָלט גרופירט אין מאסקווע; די אינטעליגענטע קריטישע אפשאצונג פון זייער ארבייט, וואָס די אקטיאָרן האבען געפונען אין דער פרעסע — אט־די אלע אומשטענדען האבען מיטגעהאָלפען צו שאפען פון דעם מאסקווער קלייגעם טעאטער דאָס וויכטיגע פון דער העכערער דרא־מאטישער קונסט. בעת פעטערבורג האָט געשטיצט די אזוי־נערופענע „פראנצויזישע שול" פון טעאטער־שפיל — די דעקלא־מאטאָרישע און אומנאטירליך־ראפינירטע — האָט די מאסקווער בינע דערגרייכט א הויכע מדרגה פון פולקאָמענהייט אין דער אנטוויקלונג פון דער נאטוראליסטישער שול. איך האָב דאָ אין

זין יענע שול, פון וועלכער דוזע איז איצט די גרויסע פּאַרשטע־
הערין, און א דאנק וועלכער לענא אשוועל האָט געמאכט אזא גרוי־
סען ערפאָלג אין „תחית המתים"; דאָס איז די שול, אין וועלכער
דער אקטיאָר צושיידט זיך מיט דער רוטינע פון דער קאָנוועניצי־
נעלער בינע־טראדיציע און רופט ארויס אין זיינע צושויער די
טיפסטע עמאָציעס דורך דער טיפענישע פון זיין אייגענעם געפיל
און דורך דעם נאטירלעכען אמת און אינפאכקייט פון אויסדרוק —
די שול, וואָס פארנעמט דעם זעלביגען פלאץ אויף דער בינע, וואָס
טורגעניעוו'ס און טאָלסטאָי'ס רעאליזם פארנעמט אין דער לי־
טעראטור.

אין די פערציגער און אין דעם אנפאנג פון די פופציגער יאָרן
האָט אט־די שול דערגרייכט איהר העכסטע פולקאָמענהייט אין
מאָסקווע און האָט פארמאָגט צווישען איהרע רייען אזעלכע ערשט־
קלאסיגע אקטיאָרן און אקטריסעס, ווי טשעפקין, — דער געני־
אלער אקטיאָר, די אמת'ע נשמה פון דער בינע, — מאָטשאלאָוו,
סאדאָווסקי, ס. וואסילייעוו און מאדאם ניקולינא־קאָסיצקאיא,
ארומגערינגעלט פון א גאנצער פלערע פון אויסגעצייכענטע צוויי־
קלאסיגע מיטהעלפער. זייער רעפערטואר איז ניט געווען זעהר רייך;
אָבער גאנאלס צוויי קאָמעדיעס („רעוויזאָר" און „די הייראט"),
צייטענווייז גריבאָיעדאָוו'ס גרויסע סאטירע; א קאָמעדיע פון
סוכאָווא־קאָבילין, „די חתונה פון קרעסטשינסקי'ן", וואָס האָט
געגעבען זעלטענע מעגליכקייטען צו ארויסצייגען די בעסטע מעלות
פון די אויבענדערמאָנטע קינסטלער; אפטמאל שעקספיר'ס א דרא־
מע*), געווג מעלאָדראמעס, באארביים פון פרא־צוויזישען, און וואָ־
דעוויל'ען, וועלכע זיינען גיכער ענליך געווען צו לייכטע קאָמעדיע,
ווי צו א פּאָרס, — דאָס איז געווען די שטענדיגע פארשידענ־
ארטיגקייט אין דעם רעפערטואר פון דעם קליינעם טעאטער. אויי־
גינע פיעסען זיינען אויפגעפיהרט געווארן מיט דעם העכסטען
גראד פון פולקאָמענהייט — פאראייניגענדיג דעם אנסאמבל און
די באגייסטערונג, וואָס כאראקטעריזירן דעם אדעאָן מיט יענער

*) שעקספיר איז אלעמאל נעווען זעהר באליבט אין רוסלאנד; זיינע דראמעס מפארערן אבער א נעוויסע רייכע סצענעו־אויסשטאטונג, און דאס חאט דער קליינער טעאטער ניט אלעמאל נעקאָנט באהויפטען.

איינפאכקייט און נאטירליכקייט, וועלכער מיר האבען שוין אויבען גערעדט.

די נעגעניוייטינע ווירקונג, וואס די בינע און די דראמא־טורגען האבען אויסגעאיבט איינם אויפ'ן אנדערן האט מען אמבעם־טען געפאנט זעהן אין מאסקווע. אייניגע דראמאטורגען האבען ספע־ציעל געשריבען פאר אט־דער בינע — ניט כדי די אדער יענע אקטריסע זאל מיט איהר ראלע פארטונקלען אלע איבעריגע, ווי עס פאסירט היינטיגע צייטען אין יענע טעאטערן, ווהו מען שפילט איינע און די זעלבינע פיעסע נאנצע חדשים, נאר פאר א ט־ד ע ר בינע און פאר אלע אי ה ר ע אקטיאר ן. אסטראווסקי (1823—1886) איז געווען איינער פון די דראמא־טורגען, וואס האט אם בעסטען באגריפען אט־די נעגענזייטינע שייכות צווישען דעם דראמען־שרייבער און דער בינע, און צוליב דעם האט ער פארנומען אויף דעם גביט פון דראמע דאס זעלבינע פלאץ וואס טורגעניעוו און טאלסטאי פארנעמען אויף דעם גביט פון דער רוסישער נאוועלע.

אסטראווסקי: „ארעמקייט איז ניט קיין פארברעך".

אסטראווסקי איז נעבאהרן געוואהרן אין מאסקווע אין דער פאמיליע פון אן ארימען גלח, און, ווי די מערסטע יונגע לייט פון זיין דור, איז ער צו זיבעצען יאר געוואהרן אז ענטוזיאסטישער בא־זוכער פון דעם מאסקווער טעאטער. שוין אין אט־דעם עלטער, דערצעהלען אונז זיינע ביאגראפען, זיינען די באליבטסטע גע־שפרעכען זיינע מיט די חברים נעווען וועגען דעם טעאטער. ער איז אנגעקומען אין אוניווערזיטעט, אבער שוין אויפ'ן צווייטען יאר איז ער געצוואונגען נעוואהרן איהם צו פארלאזען, צוליב א קריג מיט איינעם פון די פראפעסאהרן, און ער איז געוואהרן א שרייבער אין א קאנצעלייריע פון דעם מאסקווער קאמערציעלען נעריכט־הויז. דא האט ער נעהאט די בעסטע נעלעגענהייטען זיך צו באקענען מיט דער וועלט פון די מאסקווער סוחרים, — א נאנץ אפגעזונדערטער קלאס, וואס איז פארבליבען אין זיין אפגעזונדערטקייט דער טרעגער פון די טראדיציעס פון דעם אלטען רוסלאנד. פון אט־דעם קלאס טאקע האט אסטראווסקי נענומען

כמעט אלע זיינע טיפען פון זיינע ערשטע און בעסטע דראמעס. ערשט שפעטער האט ער אויסגעבריטערט דעם קרייז פון זיינע באקאנטונגען און ארייננעמען פארשידענע קלאסען פון דער נעבילדעטער געזעלשאפט.

זיין ערשטע קאמעדיע, „א בילד פון פאמיליען־גליק", איז אנגעשריבען געווארן אין דעם יאר 1847, און דריי יאר שפעטער איז ערשינען זיין ערשטע דראמע „אייגענע מענשען — וועלען מיר שוין אליין דורכקומען", אדער „דער באנקראט", וואס האט אים גלייך געשאפען די רעפוטאציע פון א גרויסען דראמאטישען שריפטשטעלער. זי איז אפגעדרוקט געווארן אין א זשורנאל און איז שטארק פאפולער געווארן איבער נאנץ רוסלאנד (דער אקטיאר סאדאווסקי און טאקע דער פארפאסער גופא — אן אויסגעצייכנטער פארשוינער און אקטיאר — האבען זי ניט אין מאל פארגעלייענט אין פארשידענע מאסקווער הייזער), מען האט זי אבער ניט ערלויבט צו שפילען אויף דער בינע. די מאסקווער סוחרים האבען זיך געפילט באלידינט דורך אט־דער פיעסע און האבען זיך באקלאגט פאר ניקאלאי דעם ערשטען אויף איהר פארפאסער, און אסטראווסקי'ן האט מען אפגענומען פון זיין שטעלע און געשטעלט אונטער פאליציי אויפזיכט אלס פאליטיש־„פארדעכטיגטען". ערשט מיט יארן שפעטער, פיר יאר נאכדעם ווי אלעקסאנדער דער צווייטער איז ארויף אויפ'ן פאטער'ס טראן, ד. ה. אינ'ס יאר 1860, האט מען ערלויבט צו שפילען אט־די דראמע אויף דער מאסקווער בינע, און אפילו דעמאלט האט די צענזור געפאדערט אריינצופיהרן צום סוף פון דער דראמע א פאליציי־באאמטען פארצושטעלען דעם נצחון פון גערעכטיגקייט איבער דער פארדארבענהייט פון דעם באנקראטירטען.

אין די יאהרן 1853 און 1854 האט אסטראווסקי געשאפען צוויי אויסגעצייכנטע דראמעס: „זעץ דיך ניט אין א פרעמדען שליטען" און „ארעמקייט איז ניט קיין פארברעך". דער סיוזשעט פון דער ערשטער איז ניט געווען קיין נייער: א מיידעל פון א סוחר'ישער פאמיליע אנטלויפט מיט אן אדעלמאן, וועלכער פארלאזט איהר און באלידינט זי, וועז ער ווערט נעווארן, אז זי וועט ביים פאטער ניט אויסבעטען קיין מחילה און ניט קיין געלט. אבער אט־דער פארעלטערטער סיוזשעט איז באהאנדעלט נעווארן

מיט אזא פרישקייט, און די כאראקטערן זיינען געשילדערט געוואָרן אין אזעלכע גוט צוגעקליבענע פאָזיציעס, אז לויט איהרע ליטעראַרישע און טעאטראלישע מעלות איז די דראמע אויבע פון די בעסטע, וואָס אָסטראָווסקי האָט געשריבען. וואָס ס׳איז שייך צו „ארעמקייט איז ניט קיין פארברעך", האָט זי געמאכט אן אומגעהויערן איינדרוק איבער גאנץ רוסלאנד. מיר זעהען דאָרט פאר זיך א פאמיליע פון דעם אלטען טיפּ, וואָס איהר הויפּט איז א רייכער סוחר, — א מאן, וואָס וויל אויף יעדען ארויפצווינגען זיין ווילען און וויסט ניט פון קיין אנדער באגריף אין לעבען. אויסערלעך אָבער האלט ער פון „ציוויליזאציע", — דאָס הייסט, פון דער רעסטאָראן־ציוויליזאציע: ער קליידט זיך לויט דער מאָדע פון מערב־אייראָפּא און ביי זיך אין הויז פיהרט ער זיך אויף דעם מערב־אייראָפּאישען מאניר—וועניגסטענס אין דער אנווועזנהייט פון זיינע באקאנטע, וואָס ער קריגט אין די עלענאנטע רעסטאָראנען. פונדעסטוועגען באהאנדלט ער זיין וויב ווי א שקלאַף, און זיין הויז־געזינד ציטערט פאר זיין קול. ער האָט א טאָכטער, וואָס איז פארליבט אין איינעם פון איהר פאָטער׳ס אָנגעשטעלטע, אין מיטיא׳ן, וועלכער האָט זי אויך ליב. מיטיא איז זעהר א שטילער און אָרענטליכער יונגערמאן, און די מוטער איז זעהר נערן, איהר טאָכטער זאָל מיט איהם חתונה האָבען; איהר פאָטער אָבער האָט זיך באקאנט מיט א גאנץ רייכען, נאָר באיאָהרענטען מאן, מיט דעם פאבריקאַנט קאָרשונאָוו, וועלכער קליידט זיך לויט דער לעצטער מאָדע, טרינקט שאמפאניער אָנשטאָט בראנפען, און שפילט צווישען די מאָסקווער סוחרים די ראָלע פון אן אויטאָריטעט אין פראָגען פון מאָדע און „איידעלער אויפפיהרונג". מיט אָט־דעם מאן מוז דאָס מיידעל חתונה האָבען. זי ווערט אָבער נעראָטעווט דורך דער אריינמישונג פון איהר פעטער, לובים מאַרצאָוו. לובים איז אמאָל אזוי רייך געווען ווי זיין ברודער, ער איז אָבער ניט נעווען צופריעדען מיט דעם אומעטיגען פיליסטערישען לעבען פון זיין סביבה, און אזוי ווי קיין אויסוועג דערפון האָט ער ניט נעפונען, האָט ער אָנגעפאנגען שיכור׳ן, און טאקע אָהן א מאָס, ווי מענשען פלעגען אמאָליגע צייטען שיכור׳ן אין מאָסקווע. זיין רייכער ברודער און קאָרשונאָוו האָבען איהם געהאָלפען זיך צו באפרייען פון זיין פארמעגען, און איצטער, אין א צוריסענעם מאנ־

טעל, בלאָנקעט לובים ארום צווישען די שענקלאך פון דעם נידע־
דיגסטען סאָרט און מאכט זיך צום נאר פאר א גלאָז בראנפען.
אָהן א גראָשען ביי דער נשמה, אָפּגערִיסען, אָפּגעשלִיסען, איבער־
געפרוירן און הונגעריג, קומט ער אריין צום יונגען אָנגעשטעלטען,
צו מיטיאָ'ן, אין צימער און בעט ביי איהם די דערלויבניש דאָרטען
איבערצונעכטיגען.

די האַנדלונג פון דער דראַמע קומט פאָר ארום ווייניאכטען,
און דאָס גיט אָסטראָווסקי'ן א געלעגנהייט אריינצופיהרן אלערלִיי
לִידער און ווייניאכטען־מאסקאַראדען לויט דעם אמת־רוסישען
סטיל. אין סאמע ברען פון אָט־דער פרעהלִיכקייט, וואָס קומט
פאָר אין טאַרצאָוו'ס אָפּוועזענהייט פון זיין הויז, קומט ער אריין
מיט דעם חתן, מיט קאָרשונאָוו'ן. אָט־די אלע „וואוילגאָרע" פאר־
גענִיגענם מוזען, פאַרשטעהט זיך, גלייך אויפהערן, און דער פאָ־
טער, פול מיט אכטונג צו זיין „ציוויליזירטען" פרויינד, באָפעהלט
דער טאָכטער צו חתונה האָבען מיט דעם חתן, וועלכען איהר פא־
טער האָט פאר איהר אויסגעקלִיבען. די טרערען פון דער מיידעל
און פון איהר מוטער העלפען ניט: דער באָפעהל פון דעם פאָטער
מוז אויסגעפיהרט ווערן. נאָר אין אָט־דער צייט קומט אריין
לובים טאַרצאָוו אין זיינע שמאטעס און מיט זיין געוועהנלִיכער
לוסטיגקייט — שוידערלִיך אין זיין עזונקענהייט, אָבער דאָך א
מענש. מען קאָן זיך לייכט פאָרשטעלען דעם שרעק פון זיין ברו־
דער, און לובים טאַרצאָוו, וואָס האָט זיך אויף זיינע וואַנדערונגען
באָקאַנט מיט קאָרשונאָוו'ס פאַרגאַנגענהייט און ווייסט אויך וועגען
זיין ברודער'ס אבזיכט, פאַנגט אָן פאָרצושטעלען פאר דעם גאַנצען
עולם מיט געסט דעם צוקונפטיגען חתן. ער דעקט פאר אלעמען
אויף, וואָס פאר א שווינדלער ער איז, און ווי ער האָט צום טויט
פאַרמוטשעט זיין ערשטע פרוי... קאָרשונאָוו באליידיגט זיך און
פאַרלאָזט א ברוגז'ער דאָס הויז, און לובים ווייזט אָן דעם ברודער,
וואָס פאר א פאַרברעך ער וואלט באַנאַנגען, וועו ער מאכט חתונה
זיין טאָכטער מיט אזא שווינדלער. מען טרייבט איהם ארוים פון
צימער, נאָר ער שטעלט זיך צוועק אויף די קני פאר'ן ברודער און
בעט איהם: „ברודער, מאך חתונה דיין טאָכטער מיט מיטיא'ן —
ער וועט מיר כאטש נעבען א ווינקעלע אין זיין הויז. איך האָב
שוין גענוג נעלִיטען הונגער און קעלט. מיינע יאָהרן געהען צוועק,

און עס ווערט פאר מיר שווערער פון טאג צו טאג צו פאיצעווען אויפ'ן פראסט צוליב א שטיקעל ברויט. מיטיא וועט מיר לאזן ארענטליך אויסלעבען מיינע יאהרן". די מוטער און די טאכטער שטעהען צו צום געבעט פונ'ם פעטער, און דער פאטער, באליידיגט פון קארשונאוו'ס פרעכהייט, שטימט איין, אז מיטיא זאל חתונה האבען מיט זיין טאכטער, און זאגט: „נו, ברודער, א דאנק, וואס דו האסט מיך צום זין געבראכט, א־ניט וואלט איך זיך נאר געווען אויסגענליטשט. איך וויים נאר ניט, ווי עס איז מיר איינגעפאלען אזא נארישע פאנטאזיע. נו, קינדער, דאנקט דעם פעטער לובים קארפיטש, און לעבט גליקליך".

די דראמע פארענדיגט זיך גוט, אבער די צושויער פיהלען, אז זי וואלט זיך פונקט אזוי געקאנט ענדיגען שלעכט. דעם פאטער'ס קאפריז וואלט זיך נעקאנט ענדיגען מיט א לעבענס־לאנגען אומגליק פאר דער טאכטער, ווי עס פאסירט טאקע מעהרסטענס אין עהנליכע פאלען.

ווי גריבאיעדאוו'ס קאמעדיע, ווי נאנטשאראוו'ס „אבלאמאוו" און ווי א סך אנדערע גוטע ווערק אין דער רוסישער ליטעראטור, האט אטדי דראמע אזא טיפיש־רוסישען אונטערשלאק, אז מען קאן פארזעהן איהר בריטע אלגעמיין־מענשליכע באדייטונג. די קאמעדיע, דוכט זיך, איז א טיפיש־מאסקווער, אבער ענדערט די נעמען און די מאניערן, ענדערט עטליכע דעטאלען, טראגט איבער די האנדלונג אין א העכערן אדער נידעריגען קלאס פון דער נעזעל־שאפט, שטעלט אווען אנשטאט דעם שיכור לובים טארצאוו, אן ארימען קרוב אדער אן ארענטליכען פריינט, וואס האט נאך אויפ־נעהיט זיין נעזונטען פארשטאנד — און אטדי דראמע קאן אנ־געווענדעט ווערן צו יעדען פאלק, צו יעדען קלאס פון דער נעזעל־שאפט. זי איז טיף־מענשליך. אט דערפאר טאקע האט זי נעהאט אזא אומגעהייערן ערפאלג און איז אזוי באליבט נעווען אויף דער רוסישער ביהנע אין דעם משך פון די לעצטע פופציג יאהר. איך רעד, פארשטעהט זיך, ניט פון דער נארישׂ־איבערטריבענער בא־נייסטערונג, מיט וועלכער זי איז אויפגענומען נעווארן פון די אזוי־נערופענע נאציאנאליסטען און ספעציעל פון די סלאוויאנאפילען, וואס האבען אין לובים טארצאוו'ן נעזעהן די פערזאניפיקאציע פון דער אמת־רוסישער נשמה, וואס אפילו אין איהר נעזונקענהייט

שיינט זי מיט טוגענדען, צו וועלכע דער צופויל־טער „מערב" וועט קיינמאל ניט גרייכען. די מעהר פּאַרשטענדיגע רוסען זיינען אזוי ווייט ניט פּאַרגאַנגען; אבער זיי האבען פּאַרשטאַנען, וואס פּאר א מאַסע וואונדערבארע באַבאַכטונגען, געשעפּט פון דעם ווירקליכען לעבען, אט־די דראמע און די אנדערע ווערק פון אָסטראָווסקי'ן האבען פּאַרגעשטעלט. דער לייטענדער זשורנאל פון יענער צייט איז געווען דער „סאָוורעמענניק", און דער הויפּט־קריטיקער פון אט־דעם זשורנאל, דאבראליובאָוו, האט דאַרטען געווידמעט צוויי לאַנגע ארטיקלען צום אנדענק פון אָסטראָווסקי'ס ווערק, אונטער דעם באדייטענדיגען קעפּל: „די קעניגרייך פון פינסטערניש"; דאבראליובאָוו'ס איבערליק אויף דער גאנצער פינסטערניש, וואס האט דעמאלט געהערשט אין דעם רוסישען לעבען, ווי זי ווערט געשילדערט דורך אָסטראָווסקי'ן, איז געווען א מעכטיגער שטויס פּאַרוועדטם צו דער וויטערדיגער אנטוויקלונג פון דער רוסישער יוגענט.

„דער שטורם".

איינע פון אָסטראָווסקי'ס בעסטע דראמעס איז „דער שטורם" (איבערזעצט אין ענגליש פון מאדאם קאנסטאנץ גארנעט). די האנדלונג קומט פאר אין א קליין פּראָווינציעל שטעדטל, ערגעץ ארום דעם העכערן טייל פון דער וואלגא, וואו די מאנירען פון דעם אַרטיגען סוחרים־קלאס האבען נאך אויפגעהיט דעם שטעמפּעל פון פּרימיטיוויזם ווילדקייט. דאַרטען וואוינט, למשל, אן אלטער סוחר דיקאי, זעהר געאכטעט פון די איינוואוינער, וואס שטעלט מיט זיך פאר א ספּעציעלען טיפּ פון טיראנען, וועלכע אָסטראָווסקי האט אזוי אויסגעצייכענט געשילדערט. וועז דיקאי דארף באצאהלען עפּעס א חוב, פּארפיהרט ער צוערשט א קריג מיט דעם בעל־חוב, הגם ער ווייסט גוט, אז דעם חוב מוז ער אפּצאָהלען. ער האט אן אלטע פּריינדין, מאדאם קאבאנאוא, און וועז ער שיכור'ט זיך רעכט אן און איז שטארק בייז, לאזט ער זיך אוועק צו איהר מיט א באזוך: „איך האב מיט דיר ניט קיין געשעפּטען", זאגט ער, „א־נאר, איך בין שיכור". אט איז א סצענע, וואס עס קומט פאר צווישען זיי:

קאבאנאווא: איך האלט זיך אין איין חידוש'ן: אזוי פיל מענשען ביי דיר אין הויז, און קיין איינער קאן דיר ניט צוטרעפען.

דיקאי: דאס איז אמת!

קאבאנאווא: נו, וואס־זשע ווילסטו פון מיר?

דיקאי: אט־וואס: רער מיר ארא דעם כעס פון מיין הארצען. אין דער גאנצער שטאדט ווייסטו גאר אליין ווי מיט מיר צו רעדען.

קאבאנאווא: מיט וואס־זשע האבען זיי דיך אזוי דער־צארנט?

דיקאי: נאך פון אין־דער-פריה אן.

קאבאנאווא: ווייזט אוים, זיי האבען געבעטען געלט.

דיקאי: ווי זיי וואלטען זיך אלע צוזאמענגערעדט, די פאר־שאלטענע; אט איינער, אט א צווייטער; א גאנצען טאג האל־טען זיי אין איין צושטעהן צו מיר.

קאבאנאווא: ווייזט אוים, מען דארף, אויב זיי שטעהען אזוי צו.

דיקאי: דאס פארשטעה איך; אבער וואס־זשע ווילסטו זאל איך מיט זיך טאן, אז איך האב אזא הארץ! איך וויים אליין, אז אפגעבען דארף מען, אבער מיט גוטען קאן איך דאס ניט טאן. דו ביסט מיין פריינט, און איך דארף דיר באצאהלען א חוב, און אז דו וועסט מיר קומען מאנען — וועל איך דיר גוט אפזידלען. איך וועל אפגעבען, נעווים אפגעבען, אבער איך וועל אפזידלען. דערמאנט מען מיר נאר גלט, צינדט זיך ביי מיר אן אינווענינ א פייער, און עס ברענט און עס בראט; דעמאלט, פארשטעהט זיך, זידעל איך א מענשען אומזיסט און אומנישט.

קאבאנאווא: ניטא קיין עלטערער איבער דיר מיינסטו, אז דו קאנסט טאן, וואס דו ווילסט?

דיקאי: ניין, שווייג! הער בעסער מיך אוים. אט ס'ארא זאבען עס טרעפען מיט מיר. איך האב אין דער צייט פון „פאסט" נעפאסט און בין שוין נעווען גרייט צו דער „פאראיינבארונג", טראגט דער רוח אן עפעס א פויערל. ער איז געקומען נאך נעלט, ער האט האלץ נעפיהרט. דארף דאס איהם אנטראנען אט אין אזא צייט! איך בין טאקע געקומען צו א זינד: איך האב איהם אזוי אויסנעזידעלט, אז בעסער דארף מען נאר ניט,

שיער איהם ניט נעשלאָגען. אָט ס׳ארא הארץ איך האָב! נאָכדעם האָב איך איהם געבעטען, ער זאָל מיר מוחל זיין, איך בין איהם נעפאַלען צו די פיס. בנאמנות, איך בין איהם נעפאַלען צו די פיס. אָט צו וואָס דאָס הארץ מיינם ברענגט מיך; אָט־דאָ אויפ׳ן הויף, אין בלאָטע, בין איך איהם נעפאַלען צו די פיס; פאר אַלעמען אין די אויגען בין איך איהם נעפאַלען צו די פיס.

קאבאנאָווא איז פונקט א פּאָר פאר דיקאָ׳ען. זי, קאָן זיין, איז א ביסל וויניציגער פרימיטיוו, ווי איהר פרייַנט, אָבער איז א פיל מעהר טיראַנישע אונטערדריקערין. איהר זון איז פארהייראט און האָט, מעהר אָדער ווייניגער, ליב זיין יונגע פרוי; אָבער זיין מוטער הערשעוועט אויף איהם פונקט ווי ער וואָלט געווען א אינגאַלע. די מוטער האָסט, פארשטעהט זיך, דאָס יונגע ווייב, קאטערינע׳ן, און אונטערדריקט זי, ווי ווייט נאָר זי קאָן, און דער מאן באזיצט ניט גענוג ענערגיע פאר איהר זיך אייַנצושטעלען, איהר ארויסהעלפען. גליקליך פלעגט ער זיך נאָר פיהלען, וועז ער האָט זיך ארויסגעריסען פון הויז. ער וואָלט פילייכט ארויסגעזייגט מעהר ליבע צו זיין ווייב, וועז זיי וואָלטען געוואויגט באזונדער, ניט צוזאמען מיט זיין מוטער; אָבער וואוינענדיג אין זיין מוטער׳ס הויז, אונטער דער שטענדיגער טיראַנישער אויפזיכט, קוקט ער אויף זיין ווייב, ווי אויף אייַנע פון די אורזאכען פון זיין אונטערדריקונג. פּאַרקערט, קאטערינא איז א פּאָעטיש וועזען. זי איז ערצויגען געוואָרן אין א זעהר גוטער פאמיליע, וואו זי האָט געגאָסען פולע פרייהייט, אייַדער זי האָט חתונה געהאָט מיט דעם יונגען קאבאנאָוו, און איצטער פיהלט זי זיך אומגליקליך אונטער דעם יאָך פון איהר שרעקליכער שוויגער, און האָט קיינעם ניט א חוץ איהר מאן, דעם שוואכלינג, צו זאָגען אמאָל פאר איהר א גוט וואָרט. אין איהר בארעקטער איז פארען נאָך איין קלייניקער שטריך — זי האָט שרעקליך מורא פאר א שטורם. אָט־דער שטריך איז זעהר בארעקטעריסטיש פאר די קלייַנע שטעדטלאָך ארום דעם אויבערשטען טייל פון דער וואָלגא. איך אַליין האָב נעקענט גוט־נעביל־דעטע פרויען, וועלכע האָבען זיך איין מאָל איבערנעשראָקען פון אזא פלוצים־דיגען שטורם — די דאָרטיגע שטורמס זיינען טאקע אומגעהויער שרעקליך — און דער שרעק פאר א דונער איז ביי זיי נעבליבען אויפ׳ן נאנצען לעבען.

טרעפט אמאל, אז קאטערינא'ס מאן דארף אפפאהרן צום שמאדט אויף צוויי וואכען. קאטערינא, וועלכע פלעגט אמאל אויפ'ן שפאציר זיך טרעפען מיט א יונגען מאן, איינעם א בארים, דיקאי'ס א פלעמעניק, און האט באמערקט, ווי ער איז אויפ־מערקזאם צו איהר, האט זיך טיילווייז אונטער דער ווירקונג פון איהר מאנ'ס שוועסטער — א זעהר צולאזענע מיידעל, וועלכע פלעגט זיך ארויס'גנב'ענען דורכ'ן הינטערשטען גארטען צו טרע־פען זיך מיט איהרע געליבטע — עטליכע מאל, אין דעם משך פון אט־די פאר וואכען, באגעגענט מיט בארים'ען און זיך אין איהם פארליבט. בארים איז דער ערשטער מאנספארשון, נאך איהר חתונה, וואס באהאנדעלט זי מיט רעספעקט; ער אליין ליידט פון דיקאי'ס פארפאלגונגען, און קאטערינא פיהלט צו איהם עפעס א מין רחמנות, וואס גיבט איבער אין ליבע. אבער בארים איז בטבע אויך שוואך און אומ־אנטשלאסען, און ווי נאר זיין פעטער דיקאי באפעהלט איהם צו פארלאזען די שטאדט, פאלגט ער איהם און באלאגט זיך אויף די „אומשטענדען", וואס צושיידען איהם מיט קאטערינא'ן. קא־טערינא'ס מאן קומט צוריק אהיים, און וען איהם, זיין וויב און דער אלטער קאבאנאווא פארכאפט א פלוצים'דיגער שרעקליכער שטורם אויפ'ן שפאציר ביים ברעג פון וואלגא, דערשרעקט זיך קאטערינא פאר דעם דראהענדיגען פלוצים'דיגען טויט און דערצעהלט, אין דער אנוועזענהייט פון אן עולם, וואס זוכט שוץ פונ'ם שטורם אין עפעס א ביידעל, אלץ וואס עס האט פאסירט אין דעם מאנ'ס אפוועזענהייט. וואס נאכדעם האט פאסירט, וועלען די לעזער אס־בעסטען באגרייפען פון דער פאל־גענדיגער סצענע, וועלכע איך ציטיר דא. די האנדלונג פון אט־דער סצענע קומט אויך פאר אויף דעם הויכען ברעג פון דער וואלגא. נאכדעם ווי קאטערינא האט א שטיקעל צייט ארומגע־וואנדערט אין דער פינסטערניש אויף דעם איינזאמען ברעג, בא־כערקט זי, ענדליך, בארים'ען און לויפט צו איהם ארויף.

קאטערינא: ענדליך זעה איך דיך ווידער! (ווייגט ביי איהם אויף דער ברוסט. פאוזע).

בארים: נו, אט האט אונז גאט באשערט צוזאמען זיך אויסצוויינען.

קאטערינא: האסט מיך ניט פארגעסען?

באריס: ווי הייסט פארגעסען, וואס רעדסטו!

קאטערינא: אך, ניין, ניט דאס, ניט דאס! ביזט ניט ברוגז?

באריס: פארוואס זאל איך זיין ברוגז?

קאטערינא: נו, פארגיב מיר! אין' האב קיין ביין דיר ניט געווארט טאן. אבער איך אליין בין ניט פריי געווען. איך האב ניט געוואוסט, וואס איך האב געזאגט, וואס איך האב געטאן.

באריס: גענוג. וואס דיר פאלט איין! וואס דיר פאלט איין!

קאטערינא: נו, וואס־זשע טוסטו, וואס טוסטו איצטער?

באריס: איך פאהר.

קאטערינא: וואוהין פאהרסטו?

באריס: ווייט, קאטיא, קיין סיביר.

קאטערינא: נעהם מיך מיט זיך, נעהם מיך צו פון דאנען.

באריס: איך קען ניט, קאטיא. איך פאהר ניט מיט מיין נוטען וויליען: מיין פעטער שיקט מיך, און די פערד זיינען שוין גרייט; איך האב זיך ביים פעטער אפגענעטען נאר אויף 8 מינוטקעלע, כ'האב כאטש געוואלט זיך געזעגענען מיט'ן פלאץ, וואו מיר פלעגען זיך זעהן.

קאטערינא: פאהר געזונטערהייט! זארג זיך ניט פאר מיר. אין אנפאנג וועט דיר פיליכט, ארעמינקער, זיין אומעטיג, אבער נאכדעם וועסטו פארגעסען.

באריס: וואס איז דא פארצן וועגען מיר צו ריידען! איך בין א פריי פויגעלע. וואס איז מיט דיר? און ווי איז דיין שוויגער?

קאטערינא: זי פיניגט מיך, פארשפארט מיך. אלעמען זאגט זי, אפילו מיין מאן זאגט זי: „גלויבט איהר ניט, זי איז ביטרע און פאלש". אלע נעהמען מיר נאך דעם נאנצען טאג אן מען לאכט מיר אריין אין די אויגען. דיך וואלפט מען מיר אויף ביי יעדען וואלט.

באריס: און דיין מאן?

קאטערינא: אט איז ער צערטליך, אט איז ער אין כעס,

און שיכור'ט שטענדיג. נמאס איז ער מיר, נמאס. דאָס צערט־לען זיינס איז מיר נאָך ערגער פון קלעפ.

באָרים: ס'איז דיר שלעכט, קאטיא?

קאטערינא: אזוי שלעכט, אזוי שלעכט, אז בעסער וואָלט שוין געווען שטאַרבען!

באָרים: וואַר־זשע האָט דאָס געוואוסט, אז איבער אונ־זער ליבע וועלען מיר זיך אזוי מאטערן! עס וואָלט שוין בעסער געווען, וועו איך אנטלויפ דעמאָלט!

קאטערינא: אין א בייזער שעה האָב איך דיך דערזעהן. כ'האָב ווינציג פרייד געזעהן, אָבער צרות, וויפיל צרות! און וויפיל צרות שטעהען מיר נאָך פאָר! אָבער נאָכוואָס טראכטען וועגען דעם, וואָס עס וועט זיין! אָט האָב איך דיך אי־צטע־ געזעהן, דאָס קענען זיי ביי מיר ניט צונעהמען; און מעה־ דארף איך גאָרניט האָבען. וואָס איך האָב געדארפט, איז דיך צו זעהן. איצט איז מיר פיל גרינגער געוואָרן; ווי עפעס א בארג וואָלט פון די פלייצעס אראָפ. און איך האָב אלץ גע־ טראכט, אז דו ביזט ברוגז אויף מיר, שעלטסט מיך...

באָרים: וואָס רעדסטו, וואָס רעדסטו!

קאטערינא: ניין, איך זאָג אלץ ניט דאָס, ניט דאָס וואָס איך ווייל זאָגען! איך האָב געבענקט נאָך דיר, אָט־וואָס; נו, און איצטער האָב איך דיך געזעהן...

באָרים: זיי זאָלען אונז כאָטש דאָ ניט טרעפען!

קאטערינא: וואַרט א מינוט, וואַרט! וואָס האָב איך דיר נעוואָלט זאָגען? פארגעסען ווי אין טויט! איך האָב עפעס נעדארפט זאָגען! אלעס פלאָנטערט זיך מיר אין קאָפ, סיין זאָל קען איך זיך ניט דערמאָנען.

באָרים: שוין צייט פאר מיר צו נעהן, קאטיא!

קאטערינא: וואַרט א מינוט, וואַרט.

באָרים: נו, וואָס־זשע האָסטו נעוואָלט זאָגען?

קאטערינא: אָט שוין זאָג איך דיר. (טראכט א רגע). יא! פאָהר־סט ארויס אויפ'ן וועג, זאָלסטו קיין בעטלער ניט דורכלאָזען, גיב יעדערן און באפויל זיי צו מתפלל זיין פאר מיין זינדיגער נשמה.

באָרים: אך, וועו אָט־די מענשען וואָלטען נעוואוסט, ווי

שוועך מיר איז מיט דיר זיך צו שוידען! נאָט מיינער! נאָר־טעניו, זאָל זיי אויך אמאָל אזוי זים זיין, ווי מיר איז איצטער! זיי געזונט, קאטיא! (נעהמט זי ארום און ווי אוועקגעהן). רוצחים! אויסוואורפען! אך, וואו נעהמט מען כח!

קאטערינא: ווארט, ווארט! לאָז מיך אויף דיר א קוק טאָן צום לעצטען מאָל (קוקט איהם אין די אויגען). נו, געזונ פאר מיר! איצטער, פאָהר געזונטערהייט. נעה, נעה ניכער!

בארים (נעהט אָפּ עטליכע טריט און שטעלט זיך אָפּ): קאטיא, עפעם איז דאָ ניט גוט! האָסטו גארנישט ניט צו־געקלערט? עס וועט מיך דעם נאנצען וועג פיינינגען, טראכטענ־דיג וועגען דיר.

קאטערינא: ניין, ניין! פאָר געזונטערהייט! (בארים ווי צו איהר צוגעהן). טען דארף ניט, מען דארף ניט, נעזונ!

בארים (כליפענדיג): נאָט זאָל זיין מיט דיר! איין זאך דארף מען נאָר בעטען ביי נאָט, אז זי זאָל ניכער שטארבען, זי זאָל זיך לאנג ניט מוטשען! זיי געזונט! (פארנויגט זיך).

קאטערינא: פאָהר געזונט! (בארים נעהט אָפּ, קאטערי־נא באגלייט איהם מיט די אויגען און שטעהט א שטיקעל צייט פארטראכט).

פערטע סצענע.

קאטערינא (אליין):

וואוהין זאָל איך איצטער נעהן? אהיים? ניין, אהיים און אין קבר איז מיר אלץ איינס. יאָ, אהיים אדער אין קבר!... אין קבר! אין קבר איז בעסער... א קבר'ל הינטער'ן בוים... ווי גוט!... די זון ווארעמט עס, דאָס רעגעלע באפייכט דאָס... אין פריהלינג וואקסט דארויף גראָז, נידעריג גראָז אזא... פויגעל קומען צופליהען אויפ'ן בוים, זינגען, פיהרן אוים יונגע פויגע־לאך, עס צובליהען זיך די בלימעלאך: געלינקע, רויטינקע, בלויאינקע... אלערליי (פארטראכט זיך) אלערליי... אזוי שטיל, אזוי גוט! מיר איז עפעם לייכטער! און וועגען לעבען גלוסט זיך אפילו ניט קלערן. ווידער לעבען? ניין, ניין, מען דארף ניט... עס איז ניט גוט! די מענשען זיינען מיר עקעלהאפט, דאָס הויז איז מיר עקעלהאפט, די וועלט זיינען עקעלהאפט!

כ'וועל אהין ניט געהן! ניין, ניין, כ'וועל ניט געהן! קומסט צו זיי, געהען זיי אום, ריידען, און צו וואָס דערף איך דאָס? אך, ס'איז שווער געוואָרן אויפ'ן הארצען! מען זינגט שוין ווידער ערגעץ! וואָס זינגט מען? שוועד צו פארשטעהן... אָט אַיצטער שטארבען... וואָס זינגען זיי? אלץ איינס, צי דער טויט וועט קומען, צי וועסט אליין... אבער לעבען קען איך ניט! כ'איז א זינד! זיי וועלען קיין תפילות ניט זאָגען? וועד עס ליבט, וועט זאָגען תפילות... די הענט לעגט מען אוועק ווי א צלם.. אין קבר! יא, אזוי... איך האָב זיך דערמאָנט. און אז זיי וועלען מיך כאפען און אוועקפיהרן אהיים מיט גוואלד... אך, גיכער, גיכער! (געהט צו צום ברעג. הויך:) פרייגט מיר־נער, פרייד מיינע! זיי געזונט! (נעהט אָפּ).

(עס קומען אריין מאדאם קאבאנאָווא, קאבאנאָוו, קולינין און אן ארבייטער מיט א לאמטערן)."

„דער שטורם" איז איינע פון די בעסטע דראמעס אין דעם רע־פערטואר פון דער רוסישער ביהנע. פון טעאטראלישען שטאנד־פונקט איז זי פשוט וואונדערבאר. יעדע סצענע איז איינדרוקס־פול, די דראמע אנטוויקעלט זיך שנעל, און יעדער כאראקטער איז באמת א פרייד פאר דעם דראמאטישען ארטיסט. די ראלען פין דיקאי, וואַרוואַרא (די צולאזענע שוועסטער), קאבאנאָווא, קודריאש (וואַרוואַרא'ס געליבטער), דער אלטער זעלבסט־אויסגעביל־דעטער מעכאניק, אפילו די אלטע פריצטע מיט די צוויי לאקייען, וואָס ער־שיינען נאָר אויף עטליכע מינוט בעת'ן שטורם — יעדע פון אָט־די ראלען איז באמת א קוואל פון הויכען קינסטלערישען פארגע־ניגען פאר דעם אקטיאָר אדער אקטריסע, וואָס פיהרט זי אויס; וואָס ס'איז שייך צו די ראלען פון קאטערינא'ן און פון קאבאנא־וואָ'ן — וועט קיין איין גרויסע אקטריסע זיי ניט נעגליזשירן.

אריבערגעהענדיג צו דער הויפט־אידעע פון דער דראמע, בין איך דאָ ווידער געצוואונגען צו איבער'חזר'ן, וואָס איך האָב שוין א פאָר מאל געזאָגט כיכח אנדערע ווערק פון דער רוסישער ליטע־ראטור. אויפ'ן ערשטען קוק קען זיך אויסצייגען, אז מאדאם קא־באנאווא און איהר זוהן זיינען אויסשליסליך רוסישע טיפען — טיפען, וואָס עקזיסטירן שוין ניט אין מערב־אייראָפּע. אזוי, לכל

הפחות, האבען נעזאגט אייניגע ענגלישע קריטיקער; אבער אזא מיינונג שיינט צו זיין ווייט פון אמת. די געהארכזאמע קאבא־נאווס מענען טאקע זיין א זעלטענהייט אין ענגלאנד, אדער, וועג־ניגסטענס, זייער כיטרע געהארכזאמקייט קען אין ענגלאנד ניט אווען אזוי ווייט, ווי זי געהט אין „דעם שטורם". אבער אפילו פאר דער רוסישער נעזעלשאפט איז קאבאנאווא ניט איבעריג טי־פיש. וואס ס'איז שייך צו דער מוטער, האט יעדער איינציגער פון אונז זי ניט איינמאל באגעגנט אין אן ענגלישער סביבה. ווער קען ווירקליך ניט די אלטע „לידי", וועלכע בלויז צוליב דעם פארגעניגען ארויסצו־ווייזען איהר מאכט, האלט זי נעבען זיך איהרע טעכטער און שטערט זיי צו חתונה האבען און הער־שוועט איבער זיי ביז אין גרויען צאפ? אדער טיראניזירט איהר הויזגעזינד אויף טויזענטער אנדערע אופנים? דיקענס האט גוט געקענט די דאזיגע מאדאם קאבאנאווא און זי לעבט נאך ער היום אין ענגלאנד ווי אין אלע אנדערע לענדער.

אסטראווסקי'ס שפעטערע דראמען.

וואס עלטער אסטראווסקי איז געוואָרן, אלץ מעהר האט ער אויסגעבריטערט דעם קרייז פון זיינע באאבאכטונגען פון דעם רוסישען לעבען, און האט אנגעפאנגען צו שילדערן טיפען פון אנ־דערע קלאסען פון דער גענעלשאפט, אחוץ די טיפען פון דעם סוחרים־קלאס, און אין זיינע שפעטערדיגע דראמאטישע ווערק האט ער שוין ארויסגעבראכט אזעלכע שטארק־אנציענדע, פראג־רעסיווע טיפען, ווי „די ארעמע כלה", פאראשא (אין דער שהנער קאמעדיע „דאס הייסע הארץ"), אגניא אין „ניט אלע טאג איז יום־טוב", דער אקטיאר ניעשטשאסטליוצעוו (אומגליקליכער) אין דער וואונדערבארער אידיליע „דער וואלד", א. אז. וו. וואס ס'איז שייך צו זיינע „נעגאטיווע" טיפען, געגומען פון דעם לעבען פון דער פעטערבורגער ביוראקראטיע אדער פון די קרייזען חון כילי־אנערן און גרינדער פון אונטערנעהמונגס־גענעלשאפטען, האט אסטראווסקי ארויסגעצייגט א טיפע פארשטענדעניש אין דער שילדערונג פון אט־די טיפען; אין זיינע קאמעדיעס זיינען אט־די קאלט־גרויזאמע, הגם אויסערליך „בכבוד'יגע", טיפען נעשיל־

דערט אזוי ריכטיג, אז עס איז שווער צו געפינען נאָך א דראמא־טורג, וואָס זאָל זיין אזוי ערפאָלגרייך.

ארום אזן ארום האָט אסטראָווסקי אָננעשריבען א פופציג דראמעס אזן קאָמעריעס, אזן יערע איינציגע פון זיי איז אויס נעצייכענט צוגעפאסט צו דער ביהנע. קיין אומוויכטיגע טיילען זיינען ניטאָ אין אָט־די ווערק. א באדייטענדער אקטיאָר אדער אקטריסע קענען אויף זיך נעהמען די דורכפיהרונג אפילו פון דער קלענסטער ראָלע, וואָס באשטעהט פילייכט פון עטליכע ווער־טער, אין אן אויפטריט, וועלכער נעדויערט סך־הכל עטליכע מי־נוט — אזן דאָך פיהלען, אז עס איז פאראן נעגוג מאטעריאל צו שאפען א כאראקטער. וואָס ס'איז שייך צו די הויפט־פערזאָנען, האָט אָסטראָווסקי גוט פארשטאנען, אז א באדייטענדען טייל אין דער שאפונג פונ'ם כאראקטער מוז איבערגעלאָזען ווערן צום אק־טיאָר. פאָלגליך, זיינען אין די דראמען זיינע פארען ראָלען, וועלכע וואָלטען פארכליבען בלאָס אזן אומפארענדיגט אָהן אָט־דער מיטארבייטערשאפט, אָבער אין די הענט פון אמת'ע קינסט־לער זיינען די זעלביגע ראָלען נעגוג מאטעריאל פאר טיף־פסי־כאָלאָגישע אזן אמת־דראמאטישע פערזאָניפיקאציעס. אָט פאר־וואָס א ליבהאָבער פון דער דראמאטישער קונסט האָט אזא טי־פען עסטעטישען פארגעניגען בעת ער שפילט אָסטראָווסקי'ס דרא־כעם, אָדער בעת ער לייענט זיי אויפ'ן קול.

דער רעאליזם, אין דעם זין, ווי ער איז עטליכע מאָל שוין אויסגעטייטשט געוואָרן אויף די זייטלאָך פון אָט־דעם בוך — ד. ה. די רעאליסטישע שילדערונג פון כאראקטערן אזן געשעהע־נישען, וואָס זיינען אונטערוואָרפען צו אידעאליסטישע צוועקען — איז דער כאראקטעריסטישער שטריך פון אלע אסטראָווסקי'ס דראמען. פונקט ווי אין טורגענעוו'ס נאָוועלען, אזוי אויך איז די איינפאכקייט פון זיינע סוזשעטען פשוט וואונדערבאר. איהר זעהט, ווי דאָס לעבען — דאָס אמת'דיגע לעבען מיט אלע זיינע קלייניג־קייטען — אנטוויקעלט זיך פאר אייך אזן פון אָט־די אלע קליי־ניגקייטען וואקסט ערוים אומבאמערקטערהייט די דראמאטישע פאנאנדערווויקלונג.

„איין סצענע פאָלגט נאָך דער צווייטער — אלע אזעלכע נע־וועהנליכע, פשוט'ע, וואָכעדינע, אזן פלוצלונג, נאָר אומבאמערקט,

וואקסט אוים פאר אייך א שרעקליכע דראמע. מען קאן פאזיטיוו זאגען, אז דא שפילען זיך ניט קיין אקטען פון א פיעסע, נאר דאם לעבען גופא פליסט אויף דער סצענע אין א לאנגזאמען אומבאמערקליכען פלוס, אקוראט ווי דער פארפאסער וואלט מעהר נאכנישט ניט געטאן ווי נאר אויפגעבראכען א וואנט און אייך נעציינט, וואס עס קומט פאר ביי יענעם אין הויז". מיט אזעלכע ווערטער כאראקטעריזירט אייגער פון אונזערע קריטיקער, סקאביטשעווסקי, אסטראווסקי'ס ווערק.

אסטראווסקי האט אין זיינע דראמעס ארויסגעפיהרט אן אומגעהייערע צאהל פארשידענע כאראקטערן, געגומען פון אלע קלאסען פון דעם רוסישען פאלק; אבער ער האט איין מאל פאר אלע מאל זיך צושיידט מיט דער אלטער ראמאנטישער צוטיילונג פון מענשליכע טיפען אויף „גוטע" און „שלעכטע". אין וירקליכען לעבען ניסען זיך צוזאמען אט־די צוויי טיילונגען, נעהען אריין אייגע אין דער אנדערער. און בעת אפילו איצטער קען נאך קיין ענגלישער דראמאטורג זיך ניט פארשטעלען קיין דראמע אהן אן „אויסוואורף", האט אסטראווסקי קיין מאל ניט געפיהלט די נויטיגקייט אריינצופיהרן אזא קאנווענציאנעלען כאראקטער. ער האט אויך ניט געפיהלט די נויטיגקייט נאכצופאלגען די קאנווענציאנעלע כלים פון דעם „דראמאטישען קאנפליקט". דער אויבענדערמאנטער קריטיקער זאגט:

„עס איז אוממעגליך צו ברענגען זיינע פיעסען אונטער איין וועלכען עס איז אלגעמיינעם פרינציפ, ווי, למשל, דעם קאמף פון פליכט נענען געפיהל, אדער דעם צוזאמענשטויס פון ליידענשאפטען, וואס רופט ארויס פאטאלע רעזולטאטען, אדער דעם אנטאגאניזם צווישען גוטס און שלעכטס, אדער צווישען פראגרעס און אומוויסענהייט, און אזוי. וו. דאם זיינען פיעסען פון די פארשיידענארטיגסטע לעבענס־באציהונגען. אקוראט ווי אין לעבען, אזוי שטעלען זיך אין זיי די מענשען צווישען זיך אין פארשיידענע געצוואונגענע באציהונגען, וועלכע זיינען באשאפען געווארן אין דער פארגאנגענהייט; און אזוי ווי זייערע כאראקטערן און אינטערעסען געפינען זיך אין אנטאגאניזם, אנטשטעהען צווישען זיי פיינדליכע צוזאמענשטויסען, וואס זייער אויסגאנג איז צופעליג און ניט פאראויסגעזעהן, נאר העננט אם

פון פארשידענארטיגע אומשטענדען: די שטארקערע זייט איז אמאל גובר און פיהרט צו אלעמענס גליק אדער פארקעהרט צו אלעמענס אומגליק און אונטערגאנג. אבער צי דען זעהען מיר ניט אין לעבען, אז אמאל רייסט זיך פלוצלונג אריין א וועלכער עם איז נייער, זייטיגער עלעמענט און קעהרט איבער די גאנצע זאך קאפויר? אן אומבאדייטענדער צופאל, וואס ברענגט אריין אן אומבאדייטענדע ענדערונג אין דעם געמיט־צושטאנד פון די העל־דען פון דער דראמע, קאן ברענגען מיט זיך איננאנצען אומדער־וואַרטעטע פאלגען".

פונקט ווי איבסען, געפינט אסטראווסקי אמאל אפילו ניט פאר נויטיג צו זאגען מיט וואס די דראמע פארענדיגט זיך.

צולעצט איז נויטיג צו באמערקען, אז אסטראווסקי איז אין גע־נענזאץ צו אלע זיינע צייט־חברים—די שריפטשטעלער פון די פער־ציגער יאַרן—ניט געווען קיין פעסימיסט. אפילו צווישען די שרעק־ליכסטע צוזאמענשטויסען, וואס וועלן געשילדערט אין זיינע דראַ־מעס, פארלירט ער ניט דעם חוש פון לעבענס־פרייד און דאס פאר־שטענדניס פאר דער אומפארמיידליכער פאטאליטעט פון א סך לע־בענס־אומגליקען. ער האט זיך קיינמאל ניט צוריקגעצויגען פון מאלען די פינסטערע זייטען פון דעם מענשליכען קעמפל־גרוב און האט ארויסגעבראכט א נעווג עקעלהאפטיגע קאלעקציע פון פא־מיליען־דעמפאטען פון דעם סוחרים־קלאס, נאך וועלכער עם האט נאכגעפאלגט א קאלעקציע פון נאך מעהר עקעלהאפטיגע טיפען פון דעם אינדוסטריעלען קלאס. ער האט אבער אלעמאל, אויף איין אופן אדער אן אנדערן, אנגעווויזען אויף דעם גלייכצייטיגען איינ־פלוס פון די בעסערע עלעמענטען, אדער וועניגסטענס אנגע־מערקט דעם מעגליכען זיעג פון די דאזיגע עלעמענטען. אויף אזא אופן איז ער ניט אריינגעפאלען אין דעם פעסימיזם, וואס כאראקטעריזירט אזוי זיינע צייט־חברים, און האט ניט געהאט קיין נייגונג צו דער היסטעריע, וועלכע מיר געפינען, צום בעדויערן, אין אייניגע פון זיינע מאדערנע נאכפאלגער. אפילו אין די מאמע־טען, וועו אין אייניגע פון זיינע דראמעס נעמט דאס לעבען אן דעם פינסטערסטען אויסזעהן (ווי, למשל, אין „זיגד און אומגליק קאנען קומען אויף יעדען", וועלכע איז א בלעטל פונ'ם פויערים־לעבען, פונקט אזוי רעאליסטיש פינסטער, ווי טאלסטאי'ס „די מאכט פון

סינסטערניש", נאר בעסער צוגעפאסט פאר דער בינע), אפילו אין אזעלכע מאמענטען באווייזט זיך א שטראל פון האפנונג — לכל הפחות אין די באטראכטונגען פון דער נאטור, אויב עס בלייבט שוין ניט קיין אנדער זאך מיט וואס צו פארגיטינען פאר דער פינסטערניש פון דעם מענשליכען אומזין.

און דאך איז פארען איין זאך — און א זעהר וויכטיגע זאך— וואס דערלאזט ניט אסטראוואסקי'ן צו פארגעסען אין דער אינטערנאציאנאלער דראמאטישער ליטעראטור דעם הויכען פלאץ, צו וועלכען זיין מעכטיגער דראמאטישער טאלאנט באראכטיגט איהם — וואס דערלאזט איהם ניט צו פארראכענט ווערן אלס איינער פון די גרעסטע דראמאטורגען פון אונזער יאהרהונדערט. די דראמאטישע קאנפליקטען אין זיינע ווערק צייכענען זיך אלע אויס מיט אויסערגעווענליכער איינפאכקייט. איהר וועט אין זיי ניט געפינען יענע מעהר טראגישע פראבלעמען און פלאנטערס, וועלכע די קאמפליצירטע נאטור פון דעם גענידעטען מענשען פון אונזער צייט און די פארשיידענע זיטטען פון די גרויסע סאציאלע פראגען באשאפען איצטער אין די קאנפליקטען, וואס אנטשטעהען אין יעדען שיכט און קלאס פון דער געזעלשאפט. מען מוז אבער אויך זאגען, אז דער דראמאטורג, וואס זאל קאנען באהאנדלען אט־די מאדערנע פראבלעמען פון דעם לעבען אזוי מייסטערהאפט, ווי דער מאסקווער שריפטשטעלער האט באהאנדעלט די פשוט'ערע פראבלעמען, וועלכע ער האט געזעהן אין זיין אייגענער סביבה, דארף נאך ערשט קומען.

היסטאָרישע דראמעס. — א. ק. טאלסטאי.

אין דער בליהענדיגער־צייט פון זיין טאלאנט, האט זיך אסטראווסקי אויך געמומען פאר דער היסטאָרישער דראמע. אלע זיינע דראמען פון אט־דעם מין זיינען אנגעשריבען אין אויסגעצייכענטע פערזען אהן גראמען. אבער אקוראט ווי שעקספיר'ס דראמען פון דער ענגלישער געשיכטע און פושקין'ס „בארים גאדונאוו", טראגען זיי ניכער דעם כאראקטער פין דראמאטיזירטע כראניקעס, ווי פון דראמען אין דעם אייגענטליכען זין פון וואָרט. זיי געהערן מעהר צום געביט פון עפיק, און דער דראמאטישער אינטערעס ווערט

צו אפט נעבראכט אלס קרבן צום פארלאנג ארויסצופיהרען א חיסך מארישען קאלאריט.

דאס איז אויך אמת, הגם א ביסעל אין א קלענערער מדרגה, בנוגע צו די היסטארישע דראמעס פון גראף אלעקסיי קאנסטאנטינאוויטש טאלסטאי (1817—1875). א. ק. טאלסטאי איז פריהער פון אלץ געווען א דיכטער; אבער ער האט אויך אנגעשריבען א היסטארישען ראמאן פון די צייטען פון יאהאן דעם שרעקליכען, „פרינץ סערעבריאני", וואס האט געהאט א גרויסען ערפאלג, טייל־ווייז ווייל אינ'ם ראמאן האט די צענזור צום ערשטען מאל ערלויבט דער בעלעטריסטיק צו שילדערן דעם האלב־משוגע'נעם צאר, וועלכער האט געשפילט די ראלע פון ליודאוויק דעם עלפטען אין דער נעשיכטע פון דער רוסישער מאנארכיע; הויפטזעכליך אבער האט דער ראמאן צו פארדאנקען זיין ערפאלג טאקע זיינע אמת גרויסע מעלות אלס היסטארישע נאוועלע. ער האט אויך געפרואווט זיינע קרעפטען אין א דראמאטישער פאעמע, „דאן זשואן", וועלכע שטעהט אבער פיל נידעריגער פון פושקינ'ס דראמע מיט דעם זעלביגען אינהאלט; נאר זיין הויפט־ארבייט אויפ'ן געביט פון דראמאטישער פאעזיע איז די דראמאטישע טריאלאגיע פון די צייטען פון יאהאן דעם שרעקליכען און דמיטרי דעם פרעטענדענט: „דער טויט פון יאהאן דעם שרעקליכען", „דער צאר פעאדאר איוואנאוויטש" און „באריס נאדונאוו".

אט־די דריי טראגעדיעס האבען א באדייטענדיגען ווערט. אין יעדער פון זיי איז די לאגע פונ'ם העלד — באמת א הויך דראמאטישע — געשילדערט מיט טאלאנט און מאכט א שטארקען אייגידרוק; דערביי קומט די האנדלונג פאר אין דער אומגעבונג פון די פאלאצען פון די אלטע מאסקווער צארן און איבערראשט מיט איהר פרעכטיגער אריגינאליטעט. אבער אין אלע דריי טראגעדיעס ליידט די אנטוויקלונג פון דעם דראמאטישען עלעמענט דערפון, וואס עס רייסט זיך אריין דער עפישער באשרייבונגס עלעמענט, און די כאראקטערען זיינען אדער ניט אויסגעהאלטען היסטאריש (ביי באריס נאדונאוו'ען פעלען די שטורמדיגע שטריכען פון זיין כאראקטער, וועלכע זיינען פארביטען געוואלדן אויף א געוויסען רוהיגען אידעאליזם, וואס איז אייגענטליך געווען א פערזענליכער שטריך פון דעם

פארפאסער), אדער זיי שטעלען ניט פאר ייענע כאראקטער־גאנצקיים, וועלכע מיר זיינען געוואוינט צו נעפינען אין שעקספיר'ס דראמען. פארשטעהט זיך, טאלסטאי'ס דראמעס זיינען זעהר ווייט פון דעם ראמאנטיזם פון די דראמעס פון ווילקאר הוגא; זיי זיינען, מיט אלע זייערע חסרונות, רעאליסטישע דראמען; אבער אין דער פארמירונג פון די מענשליכע כאראקטערען פילט זיך נאך א ביסעל ראמאנטיזם; ספעציעל זעהט מען דאס ארויס אין דעם געבוי פון דעם כאראקטער פון יאהאן דעם שרעקליכען.

אן אויסנאהם מוז אבער געמאכט ווערן לטובה פון דער טראגעדיע „דער צאר פעאדאר איוואנאוויטש". א. ק. טאלסטאי איז נעווען אן איבערגעגעבענער פערזענליכער פריינט פון אלעקסאנדער דעם צווייטען. ער האט זיך אפגעזאגט פון די בכבוד'יגסטע פאסטען, וואס מען האט איהם פארגעשלאגען און אנגענומען די באשיידענע שטעלע פון דעם הויפט פון קייזערליכען געיעג, וואס האט איהם ערלויבט אויפצוהיטען זיין אומאפהענגיגקייט און אין דער זעלביגער צייט זיין אין נאהענטע באציהונגען מיט'ן קיסר. א דאנק אט־די אינטימע באציהונגען, האט ער געמוזט האבען די בעסטע געלעגענהייטען צו באאבאכטען, ספעציעל אין די שפעטערדיגע יאהרן פון אלעקסאנדער דעם צווייטענס הערשאפט, די אלע קאמפען, וואס א גוטער מענש מיט א שוואכען כאראקטער דארף אריבערטראגען בעת ער איז א צאר פון רוסלאנד. פארשטעהט זיך, „צאר פעאדאר" איז אויך קיין פאל ניט קיין פארזוך צו מאלען אלעקסאנדער דעם צווייטען, — דאס וואלט נעווען צו נידעריג פאר א קינסטלער — אבער די שוואכקייט פון אלעקסאנדער'ס כאראקטער האט איהם געפיהרט אויפ'ן נעדאנק יענע שטריכען פון ווירקליכקייט אין דעם כאראקטער פון צאר פעאדאר, וואס מאכען איהם א סך בולט'ער איידער די שילדערונגען פון יאהאן דעם שרעקליכען און באריס גאדונאוו'ען. דער צאר פעאדאר איז באמת א לעבעדיג בילד.

אנדערע דראמאטישע שרייבער.

פון די אנדערע, וואס האבען נעשריבען פאר דער ביהנע, קאנען מיר אין דעם בוך בקיצור דערמאנען נאר די אינטערעסאנטסטע.

טורגעניעוו האָט אָנגעשריבען אין די יאָהרן 1848—1851, פינף קאָמעדיעס, וועלכע באַזיצען אַלע עלעמענטען פּאַר ראַפּינירטען שפּילען, זיינען זעהר לעבעריג און אָנגעשריבען אין דעם פּראָכט־פולען טורגעניעוו־סטיל און זיינען נאָך ביז איצטער א קוואל פון עסטעטישען פֿאַרגעניגען פּאַר די מעהר ראַפּינירטע טעאַטער־באַזוכער.

סוכאָוא־קאָבילין איז שוין פּריהער דערמאָנט געוואָרן. ער האָט אָנגעשריבען איין קאָמעדיע, „די הייראָט פון קרעטשינסקי'ן", וואָס האָט געהאט א גרויסען ערפאָלג; די דאָזיגע קאָמעדיע איז געווען די ערשטע פון דער דראַמאַטישער טריאָלאָגיע, וואָס ער האָט פֿאַרטראַכט; די אַנדערע צוויי פּיעסען, וואָס נעהען אַריין אין אָט־דער טריאָלאָגיע („דער פּראָצעס" און „דער טויט פון טארעלקינען") און וואָס אַנטהאַלטען א גיפטיגע סאַטירע אויף דער ביוראָקראַטיע, צייכענען זיך ניט אויס מיט אזא עפּעקט אויף דער ביהנע ווי די ערשטע.

א. פּיסעמסקי, דער בעלעטריסט (1820—1881), האָט אָנגעשריבען, א חוץ עטליכע גוטע ראַמאַנען און אייניגע אומוויכטיגע קאָמעדיעס, איין מערקווירדיג גוטע דראַמע — „א ביטערער גורל", פון דעם לעבען פון די פּויערים, וואָס ער האָט זעהר גוט געקענט און אויסגעצייכענט אָפּגעשילדערט אין זיין דראַמע. מען דאַרף באַמערקען, אז טאָלסטאָי'ס גוט באַקאַנטע דראַמע „די מאַכט פון פינסטערניש", אויך גענומען פון דעם לעבען פון די פּויערים — ניט קוקענדיג אויף איהר גאַנצער קרעפּטיגקייט — האָט ניט פּאַרטונקעלט פּיסעמסקי'ס דראַמע.

דער נאָוועליסט א. א. פּאָטיעכין (1829—1902) האָט אויך געשריבען פּאַר דער ביהנע און מען טאָר איהם ניט אויסלאָזען אפילו אין אזא קורצען איבערבליק פון דער רוסישער דראַמע. זיינע קאָמעדיעס „פּליטערלאַך", „אַן אָפּגעשניטען שטיקעל ברויט", „אין מוטנעם וואַסער", האָבען באַגעגענט די גרעסטע שוועריגקייטען מצד דער צענזור, און די קאָמעדיע „א פּרייע שטעלע" איז קיינמאָל אויף דער ביהנע ניט אויפגעפיהרט געוואָרן; די קאָמעדיעס אָבער, וועלכע זיינען יא אויסגעפיהרט געוואָרן, האָבען שטענדיג געהאַט אַן ערפאָלג און צוגעצויגען צו זיך די אויסמערסואַמקייט

פון אונזער קריטיק. די ערשטע פון זיינע קאמעדיעס, „פליטערלאך", קאן דינען אלס א מאסשטאב פון פאטיעכינ'ס טאלאנט.

די דאזיגע קאמעדיע האט געגעבען אן ענטפער אויף די איינע פון די טאג־פראגען. אין א משך פון עטליכע יאר האט די רוסישע ליטעראטור, נאכפאלגענדיג שטשעדרינ'ס ביישפיל (זעה קאפיטעל אכט), זיך מיט מעהר אויפמערקזאמקייט אפגעשטעלט אויף די שיל־דערונגען פון יענע טשינאוניקעס, וואס האבען ביז דער ערריכט־ליכער און אדמיניסטראטיוער רעפארם פון 1864 אויסשליסליך גע־לעבט פון כאבאר. אבער נאך דער איינפיהרונג פון די אויבענדער־מאנטע רעפארמען, איז אויסגעוואקסען א נייער קלאס פון טשינאוו־ניקעס, „וועלכע האבען קיין כאבאר ניט ענטומען", אבער צוליב זיי־ער שטייפען אפיציעלען ריגארizם און זייער דעספאטישען און אום־נעצוימטען ענאאיזם, זיינען זיי נאך נעווען ערגער ווי די אלטע כאבארניקעס. דער העלד פון די „פליטערלאך" איז טאקע אט־אזא מענש. זיין כאראקטער, מיט אלע מינדער־וויכטיגע שטריכען — מיט זיין אומדאנקבארקייט און, סעפציעל, מיט זיין ליבע (אדער דערמיט, וואס ער פארשטעהט אונטער ליבע) — איז פיליייכט צו שווארץ געמאלט פאר די צוועקען פון דער דראמע: אזעלכע קאנ־סעקווענטע ענאאיסטען און פארמאליסטען באגענענט מען אין ווירקליכען לעבען זעהר זעלטען. אבער דעם פארפאסער ג־ט זיך כמעט איין צו איבערצייגען די צושויער אין דער רעאליטעט פון אט־דעם טיפ: אזוי מיסטערהאפט צעוויקעלט ער אין א גאנ־צער דייהע פון פארשיידענע אינצידענטען די „קארעקטע" און טיף־ענאאיסטישע נאטור פון זיין העלד. אין אט־דער הינ־זיכט איז די קאמעדיע זעהר א געראטענע און פארמאנט א סך מאטעריאל פאר'ן גוטען אקטיאר.

א. י. פאלם (1823—1885) איז געווען א דראמאטורג, וואס האט גענאסען א לאנג יאהריגען ערפאלג. אין דעם יאהר 1849 האט מען איהם ארעסטירט פאר זיין באקאנטשאפט מיט פערזאנען, וואס האבען נעהערט צו דעם פעטראשעווסקי־קרייז (זעה דאס קאפיטעל וועגען דאסטאיעווסקי'ן), און פון יענער צייט אן איז זיין לעבען באשטאנען פון לויטער אומגליקען, און ערשט ביי פופציג יאהר האט ער זיך צוריק געקאנט אומקערן צו ליטערארישער ארבייט.

ער האט געהערט צו טורגעניעוו'ס דור. געווען זעהר גוט באקאנט מיט די פריצ'ישע טיפען, וועלכע דער גרויסער נאוועליסט האט אזוי גוט געשילדערט אין זיינע „האמלעטס", און ער האט אנגעשריבען עטליכע קאמעדיעס פון דעם לעבען פון אט־דעם קרייז. „דער אלטער פריץ" און „אונזער פריינט ניעקליוושעוו" פלעגען ביז דער לעצטער צייט נעשפילט ווערן מיט גרויס ערפאלג אויף דער רוסישער ביהנע.

דער אקטיאר י. ע. טשערנישעוו (1833—1863) האט אויך אנגעשריבען עטליכע קאמעדיעס און איין ערנסטע דראמע, „א פארדארבען לעבען", וואס האט נעמאכט א נעוויסען אייגנדרוק אין דעם יאהר 1861; און ענדליך מוזען אויך דערמאנט ווערן נ. סאלטיקאוו און ו. א. קרילאוו (אלעקסאנדראוו), וועלכער איז געווען א זעהר פרוכטבארער שרייבער.

אין דער לעצטער צייט האבען צוויי יונגע שריפטשטעלער נעמאכט א טיפען אייגנדרוק מיט זייערע קאמעדיעס און דראמאטישע סצענעס. איך מיין דא אנטאן טשעכאוו, וועמעס דראמע „איוואנאוו" האט מיט עטליכע יאהר צוריק ארויסגערופען ליידענשאפטליכע ויכוחים, און מאקסים גאָרקי, וועמעס דראמע „מעשטשאניע" ווייזט אן גאר אהן ספק אויף א דראמאטישען טאלאנט, און זיינע דראמאטישע סצענעס „נא דניע" (דאס זיינען באמת סצענעס, אהן דעם מינדסטען פארזוך צו אויפבויבען א דראמע) זיינען אומנעהייער קרעפטיג און פארטונקלען אפילו זיינע בעסטע סקיצען. מיר וועלען זיך נענויער אויף זיי אפשטעלען אין דעם קומענדיגען קאפיטעל.

קאפיטעל זיבען.

פאלקס־נאוועליסטען.

זייער פאזיציע אין דער רוסישער ליטעראטור. — די ערשטע פאלקס־נאוועליסטען: גריגאראוויטש. — מארקא וואוטשאק. — דאניילעווסקי. — דער איבערגאנגס־פעריאד: קאקארעוו. — פיסעמסקי. — פאטיעכין. — עטנאגראפישע פארשונגען — די רעאליסטישע שול: פאמיאלאוסקי. — רישעטניקאוו. — לעוויטאוו. — גליעב אוספענסקי. — זלאטאוראצקי און אנדערע פאלקס־נאוועליסטען. — נאומאוו. — זאסאדימסקי. — סאלאוו. — נעפיעדאוו. — דער מאדערנער רעאליזם: מאקסים גאָרקי.

א וויכטיגע גרופע פון רוסישע נאוועליסטען, כמעט אינאנצען אומבאקאנט אין מערב־אייראפע, וואס שטעלט אבער מיט זיך פאר פילייכט דעם טיפישסטען טייל פון דער רוסישער ליטעראטור, זיינען די „נאוועליסטען־נארודניקעס". אונטער אט־דעם נאמען זיינען זיי הויפטזעכליך באקאנט אין רוסלאנד, און אונטער דעם נאמען האט זיי דער קריטיקער סקאביטשעווסקי אנאליזירט — צוערשט, אין א בוך אונטער אט־דעם טיטעל, און נאכדעם אין זיין אויסגעצייכענטער „געשיכטע פון דער מאדערנער רוסישער ליטעראטור" (פערטע אויסגאבע. 1900). אונטער די „נאוועליסטען־נארודניקעס" מיינען מיר, פארשטעהט זיך, ניט יענע שריפטשטעלער, וואס שרייבען פ א ר ' ן פאלק, נאר יענע, וועלכע שרייבן ן ו ו ע נ ע ן פאלק: וועגען די פויערים, קויהלען־גרעבער, פאבריק־ארבייטער, די נידערינסטע שיכטען פון דער שטאטישער באפעלקערונג. וועגען הייפלאזע און בראדיאגעס. ברעט הארט אין זיינע סקיצען פון דעם לעבען פון די גאלד־זוכער, זאלא אין „לאסאמואר" און אין

„זשערמינאל", גיסינג אין „לויז פון לאמבעטה", ווייטינג אין „נומער 5 דזשאהן סטריט", געהערן צו אט דער קאטעגאריע; אבער דאס, וואס איז אן אויסנאם און א צופאל אין מערב־אייראפא איז ארגאניש אין רוסלאנד.

א גאנצע רייהע טאלאנטפולע שריפטשטעלער האבען אין דעם משך פון די לעצטע פופציג יאהר זיך געווידמעט, אייניגע אויס־שליסליך, צו דער באשרייבונג פון דעם אדער יענעם טייל פון׳ם רוסישען פאלק. יעדער קלאס פון די ארבייטענדע מאסען, וואס וואלט אין אנדערע ליטעראטורן ערשינען אין נאוועלען וויי א הינטערגרונד פאר פאסירונגען צווישען די געביידעטע קלאסען (ווי, למשל, אין „דהי וואודלאנדערס" פון טאמאס הארדי), האט אין דער רוסישער נאוועלע נעהאט זיין אייגענעם מאלער. אלע גרויסע פראגען, וואס האבען א שייכות צום פאלקס־לעבען און וואס ווערן דיסקוטירט אין פאליטישע און סאציאלע ביכער און זשורנאלען, זיינען אויך באהאנדלט געווארן אין דער נאוועלע. די איבלען פון לייב־אייגענטום און, שפעטער צו, דער קאמף צווישען דעם פויער און דעם וואקסענדען קאמערציאליזם, די ווירקונג פון דער פאבריק אויף דעם דארפישען לעבען, די גרויסע פיש־פאנג ארטעלען, דאס פויערים־לעבען אין געווינס מאנאסטירן און דאס לעבען אין די טיפענישען פון די סיבירער וועלדער, דאס לעבען פון דער שטאדטישער ארימקייט און דאס לעבען פון די ארומשלע־פערס — דאס אלץ איז נעשילדערט געווארן דורך די פאלקס־נאוו־ליסטען, און זייערע נאוועלען לייענט מען מיט אזא חשק, ווי די ווערק פון די גרעסטע רוסישע שריפטשטעלער. און בעת אזעלכע פראגען, ווי, למשל, די צוקונפט פון דער דארפס־נעמיינדע, אדער די פויערשע פרידענס־גערעכטען, ווערן דעבאטירט אין די טענליכע צייטונגען, אין די וויסענשאפטליכע זשורנאלען און אין זשורנאלען פאר סטאטיסטישע פארשונגען, ווערן זיי באהאנדלט דורך קינסט־לערישע בילדער און טיפען ארויסגעבאפט פונ׳ם לעבען אין דער פאלקס־נאוועלע.

נאר מעהר, די פאלקס־נאוועליסטען, איינגאנצען נענומען, שטע־לען מיט זיך פאר א גרויסע שול פון רעאליזם אין דער קונסט, און זיי האבען אין אמת׳ן רעאליזם אריבערגעשטיינען אלע שריפ־טשטעלער, וועלכע זיינען דערמאנט געווארן אין די פריערדינע קא־

פּיטלען. פּארשטעהט זיך, דער רוסישער רעאליזם, ווי דער לעזער פון אַט־דעם בוך וויים שוין זעהר גוט, איז אין תוך גאנץ פּארשידען פון דעם „נאַטוראליזם" און דעם „רעאליזם" ווי ער איז פּארטראַטען אין פראַנקרייך פון זאָלאַ. ווי מיר האָבען שוין איינמאל באַמערקט, איז זאָלאַ, ניט קוקענדיג אויף זיין פּראַפּאַגאַנדע פון רעאליזם, שטענדיג נעבליבען א האַרטנעקיגער ראָמאַנטיקער אין דער אויפּפּאַסונג פון זייַנע הויפּט־כאַראַקטערען, סיי די טיפּען פון „הייליגע", סיי פון די „אויסוואורפען". און עס איז קיין צווייפּעל ניט, אז דעריבער טאָקע — ער האָט עס אפשר אליין נעפּיהלט — האָט ער צוגענעבען אזא איבערטריבענע באַדייטונג צו די השערות וועגען דער פיזיאָלאָגישער פּארערבונג און צו די בערג מיט אומבאַדייטענדע באַשרייבונגס־דעטאַלען, א סך פון וועלכע (ספּעציעל די, וואָס באציהען זיך צו דער כאַראַקטעריסטיק פון זייַנע אָפּשטויסענדיגע טיפּען), קאָנען אויסגעלאָזט ווערן אָהן דעם מינדסטען שאַדען פאר דער אָפּשילדערונג פון די כאַראַקטערן. אין רוסלאַנד האָט מען שטענדיג נעקוקט אויף זאָלאַ'ס „רעאליזם", ווי אויף עפּעס אן אויבערפלעכליכער, ריין־אויסערליכער זאַך; און הגם אונזערע נאָוועליסטען־כאַראַדניקעס פלעגען אָפט זיך אויך אריינלאָזען אין איבעריגע דעטאַלען — אמאל אין פּשוט עטנאָגראַפישע דעטאַלען — פונדעסטוועגען האָבען זיי שטענדיג נעשטרעבט צו יענעם א י נ נ ע ר ל י כ ע ן רעאליזם, וואָס וווייזט זיך ארויס אין דעם געבוי פון אזעלכע כאַראַקטערן, וואָס שטעלען מיט זיך באמת פאר דאָס לעבען, געגנומען אלס גאנצעס. זייער צוועק איז געווען פּארצושטעלען דאָס לעבען אָהן פּארדרעהענישען — צי די פּארדרעהענישען זיינען באשאפען אין אריינפיהרן אומבאדייטענדע דעטאַלען, וואָס מעגען טאקע זיין ריכטיג, אבער זיינען בלויז צופעליג, צי אין באשענקען די העלדען מיט טוגענדען אדער זינד, וועלכע מען טרעפט טאקע אמאל דא אדער דארט, אבער מען דארף דערפון ניט מאכען קיין כלל. אייניג פון אט־די נאָוועליסטען, ווי די לעזער וועלען וויייטער זעהן, זיינען אפילו ארויסגעטראטען קעגען דעם געווהנליכען שטייגער פון שילדערן ט י פ ע ן און באַשרייבען די אינדיווידועלע דראָמעס פון עטליכע טיפּישע העלדען. זיי האָבען געמאכט דעם זעהר געוואגטען פּארזוך צו שילדערן דאָס לעבען גופא, אין דעם כסדר'דיגען גאנג פון קלייגליכע מהא־

מען, ווי עס שטראמט אין זיין גרויער און טונקעלער סביבה, און אריינפיהרן נאר יענעם דראמאטישען עלעמענט, וואס שטאמט אפ פון דער ענדלאזער רייהע פון די קלייניליבע און דריקענדיגע דעטאלען און פון די סאמע געווענליבע אומשטענדען. און מען מוז מודה זיין, אז אינגאנצען אומרפאלגרייך זיינען זיי ניט געווען שאפענדיג אט־דעם נייעם וועג פון קונסט — אפשר דער טראגיש־סטער פון אלע. אנדערע, ווידער, האבען אריינגעפיהרט א נייעם טיפ פון דער קינסטליבער פארשטעלונג פונ׳ם לעבען, וואס שטעהט אינמיטען צווישען דער נאוועלע, אין דעם ריכטיגען זין פון אט־דעם וואָרט, און דער דעמאנראפישער באשרייבונג פון א געווייסער באפעלקערונג. אזוי, למשל, האט גליעב אוספענסקי נעקענט צו־זאמענמישען קינסטלערישע באשרייבונגען פון טיפישע דארפ׳ס־מענשען מיט דיסקוסיעס, וואס געהערן צו דעם נעביט פון פאלקס־פסיכאלאגיע, אויף אזא אינטערעסאנטען שטייגער, אז דער לעזער האט אהם גארן מוחל נעווען זיינע זייטיגע אפוועגדונגען; בעת אנדערע, ווי מאקסימאוו, למשל, האבען באשאפען פון זייערע עטנא־גראפישע באשרייבונגען אמת׳ע קונסט־ווערק, ניט פארקלענערנ־דיג אויף א הער זייער וויסענשאפטליכען וואָרט.

די ערשטע פאלקס־נאוועליסטען.

איינער פון די ערשטע פאלקס־נאוועליסטען איז נעווען ג ר י־ג א ר א ו י ט ש (1899-1822), א מענש מיט א גרויסען טאלאנט, וועלבען מען שטעלט אפטמאל אין איין רייהע מיט טאלסטאי׳ען, טורגענייעוו׳ן, גאנטשאראוו׳ן און אסטראווסקי׳ן. זיין ליטעראריש קאריערע איז נעווען זעהר אינטערעסאנט. זיין פאטער איז נעווען א רום און זיין מוטער — א פראנצויזין, און בעת ער איז אלט נעווען צעהן יאהר האט ער קוים פארשטאנען רוסיש. זיין בילדונג איז אינגאנצען נעווען אן אויסלענדישע. הויפטזעכליך א פראנ־צויזישע, און ער האט פאקטיש קיינמאל ניט געלעבט אין דער דארפישער סביבה, אין וועלבער טורגענעוו און טאלסטאי זיינען אויסגעוואקסען. נאר מעהר, גריגאראוויטש האט זיך קיינמאל ניט אפגענעבען אויסשליסליך מיט ליטעראטור: ער איז נעווען א מא־לער אזוי גוט ווי א נאוועליסט. און איז דערזעלבינער צייט א

פיינער קענער פון קונסט; אין די לעצטע דרייסיג יאהר פון זיין לעבען האט ער כמעט גארנישט געשריבען און האט אוועקגעגעבען זיין גאנצע צייט צו דער רוסישער געזעלשאפט פון מאלער. און דאך האט אט־דער האלבער רום אויפגעטאן פאר רוסלאנד, איידער פאנטשינע איז אפגעשאפט געווארן, פונקט אזוי פיל, ווי האדיעט ביטשער סטאו האט אויפגעטאן פאר די פאראיינינטע שטאטען דורך איהר שילדערונג פון די ליידען פון די נעגער־שקלאפען.

גרינאראוויטש האט זיך נעבערנט אין דערזעלבינער מיליטעריישער אינזשיניר־שול, ווי דאסטאיעווסקי, און ווען ער האט נעענדיגט דעם קורס אין אט־דער שול, האט ער געדונגען א צימערל ביים וועכטער פון דער קונסט־אקאדעמיע, מיט דער אבזיכט אינגאנצען זיך צו ווידמען צו דער קונסט. אין יענער צייט האט ער זיך באקענט מיט דעם אוקראינישען דיכטער שעווטשענקא (וועלכער האט דעמאלט נעלערנט אין דער אקאדעמיע), און שפעטער מיט נעקראסאוו'ן און מיט וואלעריאן מאיקאוו (א באדייטענדער קריטיקער, וואס איז נעשטארבען זעהר יונג), און א דאנק זיי האט ער געפונען אין דער ליטעראטור זיין אמת'ן בארוף.

אין אנפאנג פון די פערציגער יאהרן איז גרינאראוויטש'ס נאמען באקאנט געווארן נאר דורך א פראכטפולער סקיצע, „די פעטערבורגער שארמאנשטשיקעס", אין וועלכער ער האט זעהר וואהרעם אפגעמאלען דאס טרויעריגע לעבען פון אט־דעם קלאס פון דער פעטערבורגער באפעלקערונג. די רוסישע געזעלשאפט האט זיך אין יענע יאהרען נעפונען אונטערן איינפלוס פון דער סאציאליסטישער אויפלעבונג אין פראנקרייך, און איהרע בעסטע פארשטעהער זיינען געווארן אלץ מעהר אויפגעבראכט קעגען לייב־אייגענטום און אבסאלוטיזם. פוריע, פיער לעהרו און זשארזש זאנד זיינען געווען די באליבטע שריפטשטעלער אין די רוסישע פארגעשריטענע אינטעלעקטועלע קרייזען; און גרינאראוויטש איז הינגעריסען געווארן פון דעם וואקסענדען שטראם. ער האט פארלאזען פעטערבורג, איז אפגעווען א פאר יאהר אין א דארף, און אין דעם יאהר 1846 האט ער אפגעדרוקט זיין ערשטע נאוועלע פון דעם דארפס־לעבען — „דאס דארף". ער האט אין איהר אפגעמאלען, אהן וועלכע עס איז איבערטרייבונגען, די פינסטערע זייטען פון דעם דארפס־לעבען און די שרעקען פון לייב־אייגענטום; דערביי זיינען די שיל־

דערונגען זיינע נעווען אזוי לעבעדיג, אז דער קריטיקער ביעלינסקי האָט אין איהם נלייך דערקענט און באגריסט א נייעם טאלאנט. זיין נעקסטע נאָווע‌לע, „אנטאָן שלים־מזל", אויך נעמאלט פון דעם דאַרפס־לעבען, האָט נעהאָט א נוואלדיגען ערפאלג און איהר אייגפלום איז נעווען כמעט נלייך צו דעם איינפלום פון „אנקעל טאמ'ס הייזעל". קיין נעביל‌דעטער מענש פון זיין דור אדער אפילו פון אונזער דור, האָט ניט נעקענט לייענען דאָס בוך ניט פארגיסענדיג קיין טרערן אויף אנטאָנ'ס אומגליקען און ניט דערשפירענדיג אין הארצען וואָרימערע נעפיהלען צו די פאנטשטשיזניקעס. די נעקסטע אכט יאָהר (1847-1855) האָט גריגאָראָוויטש אנגעשריבען נאָך עטליכע נאָווע‌לען פון דעם זעלביגען כאראקטער — „די פישער", „די עמיגראנטען". „דער האַרעפּאשניק", „דער וואנאבונד", „די דארפס־וועגען" — און נאָכדעם איז ער אנטשווינגען געוואָרן. אינ'ם יאָהר 1865 האָט ער צוזאמען מיט אייניגע פון אונזערע בעסטע שריפט־שטעלער — גאנטשאָראָוו'ן, אסטראָווסקי'ן, מאקסימאָוו'ן (דעם עטנאגראפער) און עטליכע אנדערע — נענומען אן אנטייל אין א ליטעראַרישער עקספעדיציע, וואָס דער גרויספירשט קאָנסטאנטין האָט אָרגאניזירט, מיט דעם צווועק אויסצופארשען רוסלאנד און אויך אַרומרייזען די וועלט אויף די שיפען פון דער פלאָטע. צווישען די לעצטע זיינען אויך נעווען גריגאָראָוויטש און נאָנטשאָראָוו. גריגאָראָוויטש'ס רייזע־באשרייבונגען — „די שיף רעטוויזאן" — הגם זעהר אינטערעסאנט, קענען ניט פארגליכען ווערן מיט גאָנטשאָראָוו'ס „פרעגאט פאלאס". צוריקקומענדיג פון אט־דער עקספעדיציע, האָט גריגאָראָוויטש אויפגענעבען זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט און זיך נעווידמעט אינגאנצען צו דער קונסט. אין די לעצטע יאָהרען פון זיין לעבען האָט ער נאָר אַרויסגענעבען א פאָר נאָווע‌לען און זיינע „עראינערונגען". ער איז נעשטאָרבען אינ'ם יאָהר 1899.

אלע גריגאָראָוויטש'ס הויפט נאָווע‌לען זיינען אויף אזא'ן אופן דערשינען צווישען די יאָהרען 1846 און 1855. די מיינונגען וועגען זיינע ווערק זיינען פארשיידען. אייניג פון אונזערע קריטיקער לויבען זיי שטאַרק, אנדערע ווידער — און זיי זיינען די מערהייט — זאָגען, אז זיינע פּויערים זיינען ניט אינגאנצען רעאל. טורגענעוו האָט אויך באמערקט, אז גריגאָראָוויטש'ס באשרייבונגען זיינען צו קאלט: מען פיהלט ניט אין זיי קיין הארץ. אט־די לעצטע באַ־

מערקונג, קען זיין, איז אמת, הגם דער לעזער, וואָס האָט גריגאָראָ־וויטש'ען פּערזענליך ניט געקענט, וואָלט קוים געקענט מאכען אזא באמערקונג: יערענפאלס, בעת עס זיינען ערשינען „אנטאָן שלים־מזל", „די פּישער" א.א.וו., האָט דאָס גרויסע פּובליקום געטראכט וועגען דעם פּאַרפאַסער פון די דאָזיגע ווערק נאָנץ אנדערש. וואָס ס'איז שייך צו די פּויערים אין גריגאָראָוויטש'עס שילדערונגען וויל איך זיך דא ערלויבען צו מאכען איין באמערקונג. עס איז קיין ספק ניט, אז זיי זיינען אביסעל אידעאַליזירט; מען מוז אבער זאָגען, אז דאָס רוסישע פּויערטום שטעלט כּיט זיך ניט פּאָר קיין קאָמפּאָקטע איינפּאָרמיגע מאסע. אויף דער טעריטאָריע פון איי־ראָפּעאישען רוסלאנד האָבען זיך באזעצט עטלעכע דאָסען, און פּאַרשיידענע טיילען פון דער באפעלקערונג זיינען אין זייער אנט־וויקלונג געגאנגען אויף פּאַרשיידענע ליניעס. דער פּויער פון דרום רוסלאנד איז גאָנץ פּאַרשיידען פון פּויער פון צפון רוסלאנד, און די מערב־רוסלאנד פּויערים זיינען אין יעדען פּרט פּאַרשיידען פון די פון מזרח־רוסלאנד. גריגאָראָוויטש האָט באשריבען הויפּט־זעכליך די פּויערים, וואָס וואוינען דירעקט צו דרום פון מאָסקווע, אין די טולער און קאַלוגער גובערניעס, און זיי זיינען טאקע יענע מילדע און עטוואָס פּאַעטישע, אונטערדריקטע און דאָך אומשטער־ליבע, גוטהארציגע דאָסע פּויערים, וואָס גריגאָראָוויטש האָט בא־שריבען אין זיינע נאָוועלען — א מין קאָמבינאציע פון דער ליט־ווינער און אוקראַינער פּאַעטישער נשמה מיט דעם גרויס־רוסישען קאָמונאַלען גייסט. די עטנאָגראָפּען גופא זעהען אין דער באפעל־קערונג פון אָט־דעם טיל פון רוסלאנד א ספּעציעלע עטנאָגראָפּישע גרופּע.

אודאי, טורגענעוו'ס פּויערים (טולא און אריאל) זיינען מעהר רעאל, זיינע טיפּען זיינען בולט'ער, און יעדער אינציגער פון די מאָדערנע פּאַלקס־נאָוועליסטען, אפילו פון די וועניגער טאַלאַנט־פולע, איז אַריינגעדרונגען א סך וויטער איידער גריגאָראָוויטש אין דער טיפּעניש פון כּאראקטער און לעבען פון פּויערטום. אבער גריגאָראָוויטש'עס נאָוועלען, מיט זייערע אלע חסרונות, הא־בען אויסגעאיבט א טיפּען איינפלוס אויף א גאנצען דור. זיי האבען אונז געלערנט ליב האָבען די פּויערים און פיהלען די גאנצע משא פון דעם חוב, וואָס איז געלעגען אויף אונז, דעם געבילדעטען טיל

פון דער נעזעלשאפט. זיי האבען זעהר פיעל בייגעטראגען צו שאפען אן אלגעמיינעם נעפיהל צו גונסטען פון די לייבאייגענע, אהן וועלכען די אפשאפונג פון לייב־אייגענטום וואלט זיכער אפגעשטופט געווארן אויף פיעל יאהרען, און וואלט נעווים ניט געהאט אזא ברייטען פארנעהם. און שפעטער, אין די זיבעציגער יאהרען, האבען זיינע ווערק ווידער פיעל בייגעטראגען צו באשאפען די באוועגונג „אין פאלק". וואם ס'איז שייך צו גרינגאראוויטש'עם אייגפלום, קאן מען זאגען, אז עם איז נאך א פראגע, צי טורגענעוו וואלט נעווען נשמאט אזוי צו שרייבען וועגען די פויערים, ווי ער האט געשריבען אין זיינע „נאטיצען פון א יענער", אדער צי נעקראסאוו וואלט נעווען פארפאסט זיינע לויידענשאפטליכע פערזען וועגען פאלק, וועז זיי וואלטען ניט געהאט גרינגאראוויטש'ן פאר א וועגוויזער.

אן אנדער שריפטשטעלער פון דער זעלביגער שול, וואם האט אויך נעמאכט א זעהר טיפען אינדרוק פונקט ערב דער באפרייאונג פון די פויערים, איז נעווען מאראם מ א ר י א מ א ר קאוו י ט ש, וועלכע האט נעשריבען אונטער'ן פסעוודאנים פון מ א ר קא וו א וו ט ש א ק. זי האט נעשטאמט פון א פריצ'ישער פאמיליע פון צענטראל רוסלאנד, האט חתונה נעהאט מיט דעם אוקראיניישען שריפטשטעלער מארקאוויטש, און האט איהר ערשטען בוך דערצעהלונגען פון דעם פויערים־לעבען (1858-1857) אנגעשריבען אין אויסגעצייכענטען אוקראיניש (טורגענעוו האט דאס בוך שפעטער איבערזעצט אין רוסיש). זי האט זיך אבער באלד אומגעקערט צו איהר מוטער־שפראך, און איהר צווייטער בוך דערצעהלונגען פון דעם פויערים לעבען, ווי אויך איהרע ווייטערדיגע נאוועלען פון דעם לעבען פון די נעביל־דעטע קלאסען, זיינען שוין נעווען נעשריבען אין רוסיש.

אין דער היינטיגער צייט קענען די נאוועלען פון מארקא וואוו־טשאק זיך אויסצייגען זעהר סענטימענטאל — די וועלט־באריהמטע נאוועלע פון האריעט ביטשער סטאו מאכט אויך איצטער דעם זעלביגען אינדרוק, — אבער אין יענע יאהרען, וועז די נרעסטע פראנע פאר רוסלאנד איז נעווען, צי זאלען די פויערים באפרייט ווערן פון לייב־איינענטום אדער ניט, און וועז אלע בעסטע קרעפטען פון לאנד זיינען נעווען נוטיג פאר דעם קאמף צו נונסטען פון

זייער באפרייאונג — אין יענע יאהרן האט דאס נאנצע געביל־דעטע רוסלאנד מיט פארנעניגען נעלייענט די נאוועלען פון מארקא זוואוטשאק און נעווייגט אויף דעם גורל פון איהרע העלדינען־פויערטעס. אבער אויך אחוץ דער דאזיגער נויט פון מאמענט — און די קונסט מוז דינען דער נעזעלשאפט אין אזויגע קריזיסען — האבען די סקיצען פון מארקא וואוטשאק אויך נעהאט ערנסטע מעלות. זייער „סענטימענטאליטעט" איז ניט נעווען די סענטימענ־טאליטעט פון דעם אנפאנג פון דעם נייניצענטען יאהרהונדערט, הינטער וועלכער עס האט זיך באהאלטען א מאנגל פון אן אמת־דיג נעפיהל. אין איהרע נאוועלען האט זיך נעפיהלט דאס קלאפען פון א ליבענדיג הארץ; און עס איז אין זיי פארשן אמת'ע פאע־זיע, וואס איז ארויסנערופען נעווארן דורך דער פאעזיע פון דעם אוק־ראינער פאלקלאר און פון זיינע פאלקס־לידער. מאדאם מאר־קאוויטש איז מיט זיי אזוי נוט באקאנט נעווען, אז זי פלענט אויספילען, אויף א מייסטערהאפטיגען שטייגער, ווי די רוסישע קריטיקער האבען באמערקט, איהר ניט־נענויע באקאנטשאפט מיט'ן אמת'ן פאלקס־לעבען מיט פיעלע שטריכען, וואס דער פאלקלאר און די פאלקס־לידער פון אוקראינע האבען איהר אונטערגעוואנט. איהרע העלדען זיינען נעווען אויסגעטראכטע, אבער די אטמאס־פערע פון אן אוקראיניש דארף, די קאליזען פון דעם לאקאלען לעבען זיינען פארשן אין אט־די סקיצען; און דער לייכטער פאע־טישער אומעט פון דעם אוקראיניישען פויערטום איז נעשילדערט מיט דעם צארטען ריהר פון א פרויען־האנט.

צווישען די נאוועליסטען פון יענעם פעריאד מוז אויך דער־מאנט ווערן דאנילעווסקי (1829–1890). הנם ער איז בעסער באקאנט אלס פארפאסער פון היסטארישע ראמאנען, האבען אויך נעהאט א נרויסען ערפאלג זיינע דריי נאוועלען: „די אנטלאפענע אין נאוואראסיע" (1862), „די אנטלאפענע האבען זיך אומגע־קערט" (1863), און „די נייע טעריטאריעס" (1867), אין וועלכע עס ווערט נעשילדערט דאס לעבען פון די פרייע קאלאניסטען אין בעסאראביע. זיי אנטהאלטען לעבעדינע און זעהר סימפא־טישע סצענעס פון דעם לעבען פון די דאזיגע קאלאניסטען — מעהרסטענס אנטלאפענע פאנשטשיזניקעס — וואס האבען פאר־כאפט פרייע שטיקער ערד אהן דער צושטימונג פון דער צענט־

ראלער רעגירונג, אין די פריש־אנעקסירטע טעריטאריעס פון דרום־מערב רוסלאנד, און זיינען נעווארן די קרבנות פון פארשיידענע אונאנטיורסטען.

דער איבערגאנגס־פעריאד.

ניט קוקענדיג אויף אלע מעלות פון זייער ארבייט, האבען אבער גרינארָוויטש און מארקא ווָוטשאק פארפעהלט איינצוזעהן, אז וועז מען נעמט פאר'ן סוזשעט פון נאווועלען דאס לעבען פון די אָרימע קלאסען, מוז מען שוין אויך אויסארבייטען דערצו א ספעציעלע ליטעראריש פארם. די נעווהנליכע ליטעראריש טעכניק, וואס איז אויסגעארבייט נעווארן פאר די נאווועלען, וועלכע באהאנדלען דאס לעבען פון די פארמעגליכע קלאסען — מיט איהר מאנעריזם, איהרע „העלדען", וואס ווערן איבעטיזירט ווערן פונקט ווי די ריטער פלעגען אמאל פאטיזירט ווערן אין די ריטער־ראמאנען — איז זיכער ניט די פאסיגסטע פארם פאר נאווועלען, וואס באהאנדלען דאס לעבען פון די אמעריקאנער „סקוואטערס", למשל, אדער פון די רוסישע פויערים. מען האט נעדארפט אויסארבייטען נייע מעטאדען און אן אנדער סטיל, אבער דאס איז נעטאן נעווארן לאנגזאם, טריט ביי טריט, און עם וואלט נעווען זעהר אינטערעסאנט צו אנצייגען אט־די שטופען־ווייז אנטוויקלונג פון גרינארָוויטש'ען ביז צום אולטרא־רעאליזם פון רעשיאטניקאוו'ן און ביז דער פאלקאמעהייט פון פארם, וואס דער רעאליסט־אידעאליסט נארקי האט דערגרייכט אין זיינע קיר־צערע דערצעהלונגען. אין דעם איצטיגען וועלק קענען מיר אבער אנצייגען נאר אויף עטליכע צווישען־טריט.

י. ט. קאקארָוו (1826–1853), וועלכער איז נעשטארבען זעהר יונג, נאכדעם ווי ער האט אננעשריבען עטליכע דערצעהלונגען פון דעם לעבען פון די קלייגע האנט־ווערקער פון די שטעט, האט זיך נאך ניט געהאט באפרייט פון דעם סענטימענטאליזם פון דעם גוטהארציגען זייטיגען באאבאכטער; ער איז אבער זעהר גוט באקאנט געווען מיט אט־דעם לעבען פון אינעוועניג: ער איז געבארן און ערצויגען געווארן אין נרוים ארעמקייט, צוישען אט־די זעלביגע מענשען; פאלגליך, זיינען די בעלי־מלאכות אין זיינע נאווועלען לעבעדיגע וועזענס, נעשילדערט, ווי דאברָאליובָוו זאגט,

„מיט ווארעמקייט און א געוויסער צוריקנעהאלטענקייט, אקוראט ווי זיי וואלטען געווען זיינע נאהנטסטע קרובים". פונדעסטוועגען „האט זיך פון אט־דעם ווייבען, געדולדיג־לויידענדען הארץ ניט ארויסגעריסען קיין פארצווייפלונגס־נעשריי, קיין קרעפטינע קללה, אדער בייסענדיגע איראניע". אין זיינע ווערק הערט זיך אפילו דער טאן פון שלום מיט די סאציאלע אומגליכהייטען.

א באדייטענדיגען שריט פארווערטס אויף דעם געביט פון דער פאלקסטישער נאוועלע האבען געמאכט א. פ. פיסעמסקי (1820–1881), און א. א. פאטיעכין (געבארן געווארן אין דעם יאהר 1829), הגם קיין אויסיגער פון זיי קען ניט צוגעראכענט ווערן אויס־שליסליך צו די פאלקס־נאוועליסטען. פיסעמסקי האט געלעבט אין איין צייט מיט טורגענעוו'ן, און עס איז געווען א צייט אין זיין לימעראריישער קאריערע, וועו מען האט נעדענקט, אז ער וועט פארנעמען א פלאץ אין איין רייהע מיט טורגענעוו'ן, טאלסטאי'ען און גאנטשארא'ווי'ן. ער האט, אהן ספק, באזעסען א גרויסען טאלאנט. אלץ, וואס ער האט געשריבען, האט געאטעמט מיט רע־אלען לעבען און קראפט, און זיין נאוועלע „טויזענט נשמות", וואס איז ערשינען ערב דער באפרייאונג פון די פויערים (1858), האט נעמאכט א טיפען אייגדרוק. זי האט אויך נעקראנען א ריכ־טיגע אפשאצונג אין דייטשלאנד וואו זי איז איבערזעצט נעווארן דעם נעקסטען יאהר. פיסעמסקי איז אבער ניט געווען קיין מענש מיט פרינציפען, און אט־די נאוועלע איז געווען זיין לעצטע ערנ־סטע און ווירקליך גוטע שאפונג. וועו עס האט זיך אנגעפאנגען די גרויסע ראדיקאלע און „ניהיליסטישע" באוועגונג (1864–1858), און יעדער איינער האט געמוזט נעמען א באשטימטע שטעלונג אין אט־דעם שארפען קאמף פון מיינונגען, האט פיסעמסקי, וועל־כער איז געווען טיף פעסימיסטיש אין זיין אורטייל וועגען מענשען און אידעען און נעקוקט אויף „איבערציינונגען" ווי אויף א פשוט'ן צופעק פאר דעם שמאלען ענאיזם פון דעם נידעריגסטען סענסואלען סארט, גענומען א פיינדליכע שטעלונג צו אט־דער באוועגונג און האט אנגעשריבען אזעלכע נאוועלעו, ווי דער „צע־שטורמטער ים", וואס זיינען באמת געווען פשוט'ע רכילות אויף דעם יונגען דור. דאס האט, פארשטעהט זיך, אוועקגע'הרג'עט זיין באדייטענדיגען טאלאנט.

פיסעמסקי האט אויך אנגעשריבען, אין אנפאנג פון זיין לי־
טעראריש קאריערע, עטליכע דערצעהלונגען פון דעם לעבען
פון די פויערים („דער ארטעל פון די בוי־ארבייטער", „דער פע־
טערבורגער" א. אנד.), און א דראמע פון דעם דארפס־לעבען „דער
ביטערער גורל"; אבי־די אלע ווערק האבען אן אמת'ן ליטעראריש־ען
ווערט. דער פארפאסער האט אין זיי ארויסגעצייגט א באקאנט־
שאפט מיט'ן פויערים־לעבען און א מיסטערשאפט אין דעם נע־
ברויך פון דער רוסישער פאלקס־שפראך און א פאלשטענדיג רעא־
ליסטישע אויפפאסונג פון דעם פויערשען כאראקטער. אין זיי
איז אפילו קיין שפור ניטא פון יענער אידעאליזירונג, וואס האט
זיך אזוי שטארק געפיהלט אין די לעצטע ווערק פון גרינגראס־
וויטש'ען, וועלכער האט געשריבען אונטער'ן איינפלום פון זשארזש
זאנד. די געזעצטע, פראקטישע פויערשע כאראקטערען, וועלכע
פיסעמסקי האט געשילדערט, זיינען גענומען פון א ווירקליכער,
געזונטער באאבאכטונג פון לעבען און קאנען זיך פארגלייכען מיט
די בעסטע פויערים־כאראקטערן, וועלכע טורגענעוו האט געשיל־
דערט. וואס ס'איז שייך צו פיסעמסקי'ס דראמע (אנב. ער איז
אויך נעווען א גוטער אקטיאר), פארלירט זי גארנישט פון א פאר־
גלייך מיט אסטראווסקי'ס בעסטע דראמעס, און אין איהר איז
אפילו פארא מעהר טראגיזם; פון דער אנדער זייט, שטעהט
איהר קרעפטיגער רעאליזם ניט נידעריגער פון טאלסטאי'ס „מאכט
פון פינסטערניש", מיט וועלכער פיסעמסקי'ס דראמע האט פיל
אלגעמיינעם און שטיינט זי אפשר נאך אריבער, לויט איהר צו־
געפאסטקייט צו דער ביגע.

פאטיעבנ'ס הויפט־ווערק זיינען געווען זיינע קאמעדיעס, וועל־
כע זיינען דערמאנט געווארן אין דעם פריערדיגען קאפיטעל. אלע
זיינען זיי געמומען פון דעם לעבען פון די נעביל־דעטע קלאסען,
אבער ער האט אויך אנגעשריבען עטליכע ווינציגער־באקאנטע
דראמעס פון דעם פויערים לעבען, און צוויי מאל — איז אנפאנג
פון זיין ליטעראריש־ען קאריערע, איז די פופציגער יאהרען, אוז
שפעטער, איז די זיבעציגער יאהרען — האט ער זיך נעמומען שרייב־
בען קורצע דערצעהלונגען אוז נאוועלען פון דעם פאלקס־לעבען.

די דאזיגע דערצעהלונגען אוז נאוועלען זיינען זעהר כאראקטע־
ריסטיש פאר דער אנטוויקלונג פון דער פאלקיסטישער נאוועלע

אינ׳ם משך פון יענע יאהרן. אין זיינע ערשטע דערצעהלונגען איז פאטיעכין איננאנצען נעווען אונטער דעם איינפלוס פון דער דאמאלסטיגער טענדענץ צו אידעאליזירן די פויערים, אבער אין זיין צווייטען פעריאד, נאכדעם ווי ער האט דורכגעלעבט דעם רעאליזם פון די זעכציגער יאהרן, און האט אן אנטייל גענומען אין דער אויבענדערמאנטער עטנאגראפישער עקספעדיציע, האט ער געענדערט זיין מאניר. ער האט זיך איננאנצען באפרייט פון דער וואויליטעטיגער אידעאליזאציע און נעשיל׳דערט די פויערים ווי זיי זיינען געווען אין דער ווירקליכקייט. אין דער באשאפונג פון אינדיווידועלע כאראקטערן איז ער, אהן ספק, געווען ערפאלגרייך, אבער דאס לעבען פון דאנף — דער „מ י ר" — אהן וועלכען מען קען רעאל ניט אפשיל׳דערן דאס רוסישע דארפס־לעבען, און וואס ערשיינט אזוי גוט אין די ווערק פון די שפעטערדיגע פאלקס־נאוועליסטען, פעהלט נאך ביי איהם. בכלל, פיהלט מען, אז פאטיעכין האט נוט געקענט דאס אויסערליכע לעבען פונ׳ם רוסישען פויערטום, אויך זייער אופן פון רעדען, אבער אז ער האט נאך ניט באגריפען די ווירקליכע נשמה פונ׳ם פויער. דאס איז ערשט שפעטער געקומען.

די עטנאגראפישע פארשונגען.

דאס לייב־אייגענטום איז אפגעשאפט געווארן אינ׳ם יאהר 1861; צוזאמען דערמיט איז אויך אוועק די צייט פון בלויז קלאגען זיך אויף זיינע איבלען. באווייזען, אז די פויערים זיינען מענשליכע ברואים און צוגענגליך צו אלע מענשליכע געפיהלען, איז שוין מעהר ניט געווען נויטיג. נייע און א סך טיפערע פראבלעמען, וואס האבען באריירט דאס לעבען און די אידעאלען פון דעם רוסישען פאלק, זיינען איצטער אנטשטאנען פאר יעדען דענקענדען רום. דא איז געווען א פאלקס־מאסע פון כמעט פופציג מיליאן מענשען, וועמעס לעבענס־שטייגער, גלויבען, ארט דענקען און אידעאלען זיינען געווען פולשטענדיג פארשידען פון דעם לעבען, גלויבען, ארט דענקען און די אידעאלען פון די געביל׳דעטע קלאסען, און אין דערועלבינגער צייט איז די דאזיגע מאסע געווען אזוי אומבאקאנט צו די וואס האבען נעזאלט זיין די פיהרער פון פראגרעס, פונקט ווי אט־די

מיליאנען וואלטען נערעדט נאר אן אנדער שפראך אוו נעהערט צו אן אנדער ראסע.

אונזערע בעסטע מענשען האבען נעפיהלט, אז די גאנצע צוקינפטיגע אנטוויקלונג פון רוסלאנד קען אפגעשטעלט ווערן אויב די דאזיגע אומווייסענהייט וועט ווייטער פארטגעזעצט ווערן, אוו די ליטעראטור האט נעטאן אלץ, וואס זי האט געקענט, צו פארעגט־פערן די גרויסע פראגען, וועלכע האבען זיך אויפגעשטעלט פאר דעם דענקענדיגען מענשען אויף יעדען שריט פון זיין סאציאלער אוו פאליטישער טעטיגקייט.

אין די יאהרען פון 1858 ביז 1878 איז די עטנאגראפישע אויספארשונג פון רוסלאנד אננעגאנגען אויף אזא מאסשטאב, וואס מען האט עס אין קיין אנדער לאנד, אין איראפע אדער אמעריקע, ניט געזעהן. די מאנומענטען פון אלטען פאלקלאר אוו פאעזיע; דאס נעווהנליכע געזעץ־סיסטעם פון פארשיידענע טיילען אוו נאציאנאליטעטען פון דער אימפעריע; די רעליגיעזע גלויבונגען אוו די פארמען פון גאטעס־דינסט, אוו נאך מעהר, די סאציאלע שטרעבונגען, וואס כאראקטעריזירן א סך רוסישע רעליגיעזע סעקטען; די העכסט אינטערעסאנטע מנהגים אוו פיהרונגען וואס הערשען אין די פארשיידענע פראווינצען; די עקאנאמישע לאגע פון די פוי־עריס; זייערע היימישע מלאכות; די קאלאסאלע פיש־פאנג־ארטע־לען אין דרום־מזרח פון רוסלאנד; די טויזענטער פארשיידענע פארמען פון די פאפולערע קאאפעראטיוון ארגאניזאציעס (ארטע־לען); די אינערליכע „קאלאניזאציע" פון רוסלאנד, וועלכע קען נאר פארגליכען ווערן מיט דער קאלאניזאציע פון די פאראיניגטע שטא־טען; די אנטוויקלונג פון די אידעען פון לאנד־א־יגענטום, א. אז. וו. — אט־די אלע ענינים זיינען נעווארן די נעגענשטאנדען פון די ברייטסטע אויספארשונגען.

די גרויסע עטנאגראפישע עקספעדיציע, וואס דער גרויס־פירשט קאנסטאנטין האט ארגאניזירט, אין וועלכער עם האבען אן אנטייל גענומען א היבשע צאהל פון אונזערע בעסטע שריפטשטע־לער, איז נאר געווען די פארלויפערין פון א סך עקספעדיציעס — גרויסע אוו קלייגע — וועלכע זיינען ארגאניזירט געווארן דורך די פיעל רוסישע וויסענשאפטליכע געזעלשאפטען, כדי צו שטודירן בפרטיות די עטנאגראפיע פון רוסלאנד, דעם פאלקלאר אוו דאס עקא־

נאָמיש לעבען. עס האָבען זיך געפונען אזוינע מענשען ווי יאקוש־קין (1872–1820), וועלכער האָט אָפּגעגעבען זיין גאַנץ לעבען, ארומ־וואַנדערנדיג צופוס פון דאָרף צו דאָרף, געקליידט ווי דער אָרימ־סטער פּויער, אָהן א שום זאָרג פאר דעם מאָרגען; אן אויסגע־וויקטער פונ׳ם רעגען, פלעגט ער זיינע פּויערשע קלייַדער אויס־טריקענען אויף זיינע פּלייצעס, האָט געלעבט מיט די פּויערים אין זייערע אָרימע הייזלאך און דאָרטען געזאמלט פֿאלקס־ליעדער און עטנאָגראָפישען מאַטעריאל פון גרעסטען ווערט.

א ספּעציעלער טיפּ פון די רוסישע אינטעליגענטען האָט זיך אנטוויקעלט אין די אזוינערופענע „לידער־זאמלער" און „זעמסט־וא סטאַטיסטיקער" — א גרופּע מענשען, אלטע און יונגע, וועלכע האָבען אין לעצטע פינף־און־צוואַנציג יאָהר געווידמעט זייער לעבען אלס וואלונטירן אדער פאר א לעבערליך־קלייניעם געהאלט, צו דער סטאַטיסטישער ארבייט פאר די זעמסטוואָס, ארומגעהענ־דיג פון שטוב צו שטוב און אלעמען אויספרעגענדיג (א. ערטעל האָט אויסגעצייכענט באשריבען די דאָזיגע „סטאַטיסטיקער" אין אייי־נער פון זיינע נאָוועלען).

עס איז נענוג צו זאָגען, או, לויט די אָנווייזונגען פון א. כ. פּיפּין (געב. אינ׳ם יאָהר 1833), דער פּאַרפּאָסער פון א פולשטענ־דיגער „געשיכטע פון דער רוסישער עטנאָגראָפּיע" (פּיר בענדער), זיינען ערשינען ניט ווייניגער פון פּיער טויזענט גרויסע וווּרק און באדייטענדיגע זשורנאל־ארטיקלען אין משך פון די צוואַנציג יאָהר (1878–1858), פון וועלכע א העלפט איז געווידמעט דער עקאָנא־מישער לאגע פון די פּויערים, און די אנדער העלפט צו דער עטנאָג־ראָפּיע אין איהר בריייטערן זין; און אָט־די פּאַרשונגען וווּרן נאָך פּאַרטגעזעצט אויף דעם זעלביגען מאָסשטאָב. דער בעסטער שטריך פון אָט־דער גאנצער באַוועגונג איז געווען דער אומשטאַנד, וואָס זי האָט זיך ניט געענדיגט אלס טויטער מאַטעריאל אין די אפּי־ציעלע אויסגאָבען. אייניגע באריכטען, ווי, למשל, מאקסימאָוו׳ס „א יאָהר אין די צפון געגענדען", „סיביר און קאַטאָרגע" און „דאָס ארומוואַנדערענדיגע רוסלאַנד", אפּאַנאַסיעוו׳ס „לעגענדען", זשע־לעזנאָוו׳ס „אוראלער קאָזאקען", מעלניקאָוו׳ס (פּעטשיאָרסקי) „אין די וועלדער און אויף די בערג" און מאַרדאָוצעוו׳ס מהרערע סקיצען, זיינען נעווען אזוי גוט אָנגעשריבען, או זיי האָבען געהאט

אזא גרויסען לעזער־קרייז, ווי די בעסטע ראמאנען. די טרוקענע סטאטיסטישע באריכטען זיינען צוזאמענגעפאסט געווארן אין לע־בעריגע זשורנאל־ארטיקלען, וועלכע פלעגען נעלייענט און דיסקו־מירט ווערן איבער'ן נאנצען לאנד. אויסער דעם, זיינען נעמאכט נעווארן נענויע אויספארשונגען, וואס האבען א שייכות צו פאר־שיידענע קלאסען פון דער באפעלקערונג, צו נענענדען און אינסטי־טוציעס, דורך אזעלכע מענשען ווי פרונאוויז, זאסאדימסקי, פריז־שאוו („די נעשיכטע פון די שענקלאך אין רוסלאנד", וועלכע איז אין פאקט א פאפולערע נעשיכטע פון רוסלאנד) און אנדערע.

די רוסישע נעבילדעטע נעזעלשאפט, וואס האט פריהער כמעט ניט נעקענט די פויערים, אחוץ נאר קוקענדיג אויף זיי פון די באלקאנען פון זייערע לאנד־ווילאס, איז אויף אזא אופן, אין א משך פון עטליכע יאהר, נעבראכט נעווארן אין א נאהנטער באריהרונג מיט אלע שיכטען פון די ארבייטענדיגע מאסען; און עס איז זיך לייכט פארצושטעלען, וואס פאר אן איינפלום אט די באריהרונג האט אויסגעאיבט ניט נאר אויף דער אנטוויקלונג פון די פאליטישע אידעען, נאר אויך אויף דעם נאנצען כאראקטער פון דער רוסישער ליטעראטור.

די נאוועלע, וואס אידעאליזירט דעם פויער, איז איצטער אוועק אין דער פארנאנענהייט. די שילדערונג פון די „ליבע פויערים" אלס הינטערגרונד כדי אוועקצושטעלען זייערע אידילישע טוגען־דען אנטקעגען די חסרונות פון די נעבילדעטע קלאסען, איז שוין מעהר ניט נעווען מענליך. דאס באנוצען זיך מיט'ן פאלק נאר ווי מיט מאטעריאל פאר בורלעסק־מעשיות, ווי ניקאלאי אוספענסקי און וו. א. סלעפצאוו האבען פרובירט צו טאן, האט נעהאט נאר א קורץ־ווייליגען ערפאלג. עס האט זיך נעפאדערט א נייע, א ווירקליכע דעאליסטישע שול פון פאלקס־נאוועליסטען. אלס רע־זולטאט דערפון האט זיך באוויזען א באדייטענדע צאהל שריפט־שטעלער, וועלכע האבען נעעפענט א באדען, און דורך דעם וואס זיי האבען קולטויוירט א זעהר הויכען באנריף מכח די פליכטען פון קונסט אין דער שילדערונג פון די ארימסטע, אומנעבילדעטע קלאסען, האבען זיי, לויט מיין מיינונג, אויפנעעפענט א נייי בלאט אין דער אנטוויקלונג פון דער נאוועלע פאר דער ליטעראטור פון אלע מעלקער.

פּאָמיאָלאָווסקי.

דער קלערוס אין רוסלאַנד — דאָס הייסט די גלחים, די דיאַקען, די כּאַרמייסטערס און די גלאַקען־ציהער — שטעלען צוואמען א באַזונדער קלאַס, וואָס שטעהט צווישען די „קלאַסען" און די „מאַסען" — א סך נעהנטער צו דין לעצטע ווי צו די ערשטע. דאָס קען מען ספּעציעל זאָגען בנוגע צום דאַרפישען קלערוס, און אָט־די נאָהנטקייט איז נאָך גרויזן א סך שטאַרקער צוריק מיט פּופּציג יאָהר. ניט באַקומענדיג קיין געהאַלט, האָט דער דאַרפישער גלח, ווי אויך זיין דיאַק און זיינע זינגער, געלעבט הויפּטזעכליך באַאַרבייטענדיג דאָס לאַנד, וואָס האָט געהערט צום דאַרפישען קלויסטער. אין מיין יוגענט, אין אונזער צענטראַל־רוסישער גענענד, פלעגען זיך די גלחים אין די הייסע זומער־חדשים, בעת'ן אריינזעמען דאָס היי אַדער די תבואה, שטענדיג צואיילען מיט די מאַרגען־תפילות, כדי שנעלער זיך אומצוקעהרן צו זייער פעלד־ארבייט. דעם גלח'ס הויז איז אין יענע צייטען גרויזן געבויט פון קיילעכדינג קלעצער, קוים בעסער פון די ארומיגע פויערשע כאַטקעס, מיט וועלכע עס איז געשטאַנען אין איין רייהע, און איז גרויזן געדעקט מיט איבערגעבונדענע שטרוי־גאַרבען, אנשטאָט אייזנפאַך באַדעקט מיט שטרוי. זיין קלייִדונג האָט זיך אונטערשיידט פון דער פויערשער קלייִדונג מעהר אינ'ם שניט, ווי אין דעם מאַטעריאַל, פון וועלכען זי איז געמאַכט גרויזן, און וועז ער איז נאָר פריי גרויזן פון די קלויסטער־דיענסטען און זיינע אנדערע פליכטען, פלעגט מען איהם שטענדיג קענען זעהן אין פעלד ביים אַקער אדער ארבייטענדיג אויף די לאַנקעס מיט'ן סערפּ.

אלע קינדער פון די נייסטליכע באַקומען אומזיסטיגע בילדונג אין די ספּעציעלע קלעריקאַלע שולען, און אייניגע פון זיי דער־נאָך אין די סעמינארן, און נ. ג. פּאָמיאַלאָווסקי (1863–1835) האָט זיך אין אָנפאַנג ערוואַרבען זיין נאָמען דורך דער באשרייבונג פון די עקלהאפטע לערן־מעטאָדען, וואָס האָבען געהערשט אין אָט־די שולען אין די פערציגער און פופּציגער יאָהרען. ער איז גרויזן דער זוהן פון אַן אַרעמען דיאַק, אין א דערפעל לעבען פּעטערבורג, און ער איז אליין דורכגענאַנגען אייניג פון די שולען און א סעמינאַר. סיי די נידערינע, סיי די העכערע שולען זיינען דעמאָלט נע־

זועז איז די הענט פון נאנץ אומגעבילדעטע גלחים — הויפטזעכ־
ליך מאנאכען — און די אומזיניגסטע מעטאדע פון אויסלערנען
מענאניש די העכסט אבסטראקטע טעאלאגיע, איז געווען דער רע־
נעל. דער אלגעמיינער מאראלער מצב אין די שולען איז נעווען
זעהר נידעריג; מען האט דארטען פיל גע'שיכור'ט, און שמייסען פאר
יעדער לעקציע, וואס מען האט ניט אויסגע'חזר'ט אויף אוים־
וועניג, אפטמאל צוויי־דריי מאל א טאג, מיט אלע פרטים פון
ראפינירטער גרויזאמקייט — איז געווען דער הויפט מיטעל פון
בילדונג. פאמיאלאווסקי האט לייידענשאפטליך ליעב געהאט זיין
אינגערן ברודער און האט זעהר געוואלט איהם אפראטעווען פון
דער ערפאהרונג, וואס ער אליין האט דורכגעמאכט, האט ער אנגע־
פאנגען שרייבען פאר א פעדאגאגישען זשורנאל וועגען דער ער־
ציהונג אין די קלעריקאלע שולען, כדי צו פארדינען און קריגען די
מענליכקייט איהם אריינצוגעבען אין א גימנאזיע. באלד נאכדעם
איז ערשינען א זעהר קרעפטיגע נאוועלע פון דעם ווירקליכען לע־
בען פון אט־די שולען, און א סך גלחים, וועלכע זיינען נעווען
קרבנות פון אזא מין „דערציהונג", האבען געשריבען צו די ציי־
טונגען און באשטעטיגט, וואס פאמיאלאווסקי האט געזאגט. דער
אמת אהן באפוצונגען, דער נאקעטער אמת מיט אן אבסאלוטער
אפליקענונג פון דער פארמולע „קונסט צוליב קונסט", איז נעווען
דער הויפט־שטריך פון פאמיאלאווסקי'ס ארבייט, וועלכער איז
אוועק אין אט דער ריכטונג אזוי ווייט, אז ער האט אפילו פאר־
ווארפען די אזוי־גערופענע העלדען. די מענשען, וואס ער האט
געשילדערט, זיינען ניט געווען קיין שארף־אויסגעטיילטע טיפען,
נאר, אויב איך מעג זיך אזוי אויסדריקען, זיי זיינען געווען די
„נייטראל־קאליבערטע" טיפען פון דעם רעאלען לעבען: די אומבא־
שטימטע, ניט צו־נוטע און ניט צו־שלעכטע, פון וועלכע די מענש־
הייט באשטעהט אם־מעהרסטען, און וועמען אינערציע איז אומע־
טום די גרעסטע שטערונג צום פראגרעס.

אויסער זיינע סקיצען פון דעם לעבען פון די קלעריקאלע שו־
לען, האט פאמיאלאווסקי אנגעשריבען צוויי נאוועלען פון דעם
לעבען פון די ארימערע מיטעל־קלאסען: „דאס בירגערליכע גליק"
און „מאלאטאוו", — וועלכע זיינען אויטאביאגראפיש אין א גרוי־
סער מאס, — און אויך א ניט־פארענדיגטע גרעסערע נאוועלע

„ב ר ו ד ע ר א ו ן ש ו ו ע ס ט ע ר". אין אט־די ווערק האט ער ארויסגעצייגט דעמזעלביגען ברייטען, הומאניטארען גייסט, ווי דאסטאיעווסקי האט געהאט, באמערקענדיג די מענשליך־גוטע שטריכען ביי די נידעריגסט געזונקענע מענער און פרויען; אבער די ווערק זיינע צייכענען זיך אויס מיט יענער געזונטער רעאליס־טישער טענדענץ, וואס איז געווען דער הויפט־שטריך פון דער יונגער ליטעראריישער שול, פון וועלכער ער איז געווען איינער פון איהרע גרינדער. ער האט אויך אפגעמאלט, אויסערגעווענליך קרעפטיג און טראגיש, דעם העלד פון די ארימערע קלאסען, וועל־כער איז דורכגעדרונגען מיט האס צו די העכערע קלאסען און צו אלע פארמען פון סאציאלען לעבען, וואס עקזיסטירען נאר פון זיי־ער טובה וועגען, אבער האט ניט קיין גלויבען אין זיינע אייגענע מענליכקייטען, וואס קומט פון וויסען, און וואס א ווירקליכע קראפט באזיצט שטענדיג. דערפאר ענדיגט אט־דער העלד אדער אין א פילסטערישער פאמיליען־אידיליע, אדער, אויב דאס ניט זיך איהם ניט איין, מיט דער פראפאנאנדע פון אומזינגער גרויי־זאמקייט צו דער נאנצער מענשהייט, ווי דער איינציג־מענליכער יסוד פון פערזענליכען גליק.

די דאזיגע נאוועלען האבען זעהר א סך פארשפראכען, און אויף פאמיליאוסקי'ן האט מען געקוקט, ווי אויף דעם צוקינפטינען פיהרער פון א נייער ליטעראריישער שול; אבער ער איז געשטאר־בען נאך אידער ער איז אלט געווארן דרייסיג יאהר.

ריעשיאטניקאוו.

ריעשיאטניקאוו (1871–1841) איז געבאנגען נאך ווייטער אין דערזעלביגער ריכטונג, און, צוואמען מיט פאמיליאוסקי'ן, קען מען איהם באטראכטען אלס דעם גרינדער פון דער אולטרא־רעא־ליסטישער שול פון די רוסישע פאלק־נאוועליסטען. ער איז גע־בארן נעווארן אין דעם אוראל־געגענד און איז געווען א זוהן פון אן ארימען דיאק, וועלכער איז נעווארן א פאסט־באאמטער. זיין פאמיליע האט געלעבט אין גרויס ארימקייט. א פעטער זיינער האט איהם צוגענומען קיין פערם און דארטען האט מען איהם גע־שמיסען און געשלאגען דורך דער נאנצער צייט פון זיין יוגענט.

וועז ער איז אלט געווארן צעהן יאהר האט איהם דער פעטער אווענגעשיקט אין א קלאגעדיגער קלעריקאלער שול, וואו מען האט איהם באהאנדעלט נאר ערגער, ווי אין זיין פעטער'ס הויז. ער איז אנטלאפען, האט מען איהם אבער נעכאפט און אזוי געשמיסען, אז ער האט אפגעקרענקט אין א שפיטאל צוויי חדשים צייט. אזוי שנעל ווי מען האט איהם צוריק געבראכט אין שול, איז ער ווידער אנטלאפען, צושטעהענדיג צו א באנדע בעטלערם. ער האט זיך שרעקליך אנגעליטען אין דעם משך פון זיינע וואנדערונגען מיט אט־דער באנדע; צום סוף האט מען איהם ווידער נעכאפט און נאך אמאל געשמיסען אויף א העכסט בארבארישען אופן. זיין פעטער איז אויך געווען א פאסט־אנגעשטעלטער, און אזוי ווי ריעשיאט־ניקאוו האט ניט נעהאט וואס צו לייענען, פלעגט ער גנב'ענען צייטונגען פון דער פאסט, און נאכ'ן לייענען זיי פארניכטען. מען האט זיך אבער אין גיכען דערוואוסט פון אט־די מעשים תעתועים, ווייל ער האט פארניכטעט עפעס א וויכטיגען קיזערליכען מאני־פעסט, וואס איז געווען אדרעסירט צו דער ארטיגער „נאטשאל־סטוואַ". מען האט איהם געשטעלט צום נעריכט און פאר'משפט צו פארשיקען אין א מאנאסטיר (אין יענער צייט זיינען ניט געווען קיין אנדערע אויסבעסערונגס־אנשטאלטען). די מאנאכען זיינען זיך באגאנגען מיט ריעשיאטניקאוו'ן גוט, נאר זיי האבען אבער געפיהרט א זעהר צעלאזענעם לעבען: זיי פלעגען שיכר'ן, זיך איבערפרעסען און ביי־נאכט זיך ארויס'גנב'ענען פונ'ם מאנאסטיר; זיי האבען אויך דעם אינגעל אויסגעלערענט צו טרינקען. ניט קוקענדיג אויף דעם האט ריעשיאטניקאוו, נאכדעם ווי מען האט איהם באפרייט פונ'ם מאנאסטיר, גלענצענדיג אויסגעהאלטען די עקזאמענעס אין דער קריז־שול און נעקראגען א רעגירונגס־שטעלע מיט א נעהאלט פון דריי רובעל און שפעטער פון פינף רובעל א חודש. אזא געהאלט האט איהם, פארשטעהט זיך, נעקלעקט אויף „וואסער אויף קאשע", ווייל קיין לאפקע־נעלט, ווי אלע טשינאווני־קעס פלעגען נעמען, האט ער ניט נענומען. נעראטעוועט פון אט־דער לאגע האט איהם א „רעוויזאר", וואס איז דעמאלט נראד נע־קומען קיין פערם. אט־דער ערר האט איהם צוגענומען צו זיך אלס איבערשרייבער, און אזוי ווי דאס בחור'ל איז איהם געפעלען נע־ווארן, האט ער איהם געהאלפען זיך אריבערציהען קיין פעטער־

בורג, וואו ער האָט פּאר איהם געקראָגען א שטעלע אין דעם פּי־נאַנץ־מיניסטעריום; דאָרטען איז שוין זיין געהאלט געווען כמעט צוויי מאל אזוי פיעל ווי אין פּערם. ריעשיאָטניקאָוו האָט געהאט אַנ־געפאנגען צו שרייבען נאָר אין פּערם, און האָט אויך פּאָרטגעזעצט אָט־די טעטיגקייט אין פּעטערבורג. זיינע ארטיקלען פּלענט ער שיקען צו די מינדערוויכטיגע צייטונגען, ביז ער האָט זיך באקענט מיט נעקראסאָוו'ן. דעמאָלט ערשט האָט ער אין דעם „סאָוורע־מענניק" אָפּגעדרוקט זיין נאָווועלע „פּאָדליפּאָווצי" (אין א פּראנ־צויזישער איבערזעצונג Ceux de Podlipnaia).

ריעשיאָטניקאָוו'ס פּאָזיציע אין דער ליטעראָטור איז א גאנץ אייגענארטיגע. „ריעשיאָטניקאָוו'ס ניכטערער אמת" — מיט אָט־די ווערטער האָט טורגענעוו כאראקטעריזירט זיין שאפונג. עס איז ווירקליך דער אמת, דער ריינער אמת, ניט פּאָרפּוצט און אָהן לי־רישע עפעקטען — א מין טאָג־בוך, וואו עס ווערן געשילדערט די מענשען, מיט וועלכע דער פּאָרפּאסער האָט געלעבט אין די אורא־לער מינען, אין זיין פּערמער דערפעל אדער אין די הינטער־געס־לאָך פון פּעטערבורג. „פּאָדליפּאָווצי" הייסען די איינוואוינער פון א קליינעם דערפעל פּאָדליפּנאיא, וואָס פּאָרלירט זיך ערגעץ אין די אוראלער בערג. אָט־די איינוואוינער געהערן צו דעם פּערמער שטאָם; זיי זיינען נאָר ניט פּולשטענדיג רוסיפיצירט און זיינען נאָר אויף אזא אנטוויקלונגס־שטופּע, אויף וועלכער עס געפינען זיך אין דער נעגענווערטיגער צייט די איינוואוינער פון א סך גענענדען אין רוסלאנד — ד. ה. אויף דער ערשטער שטופּע פון אגריקולטור. זעהר וועניג פון זיי עסען פּשוט'ן קארענבראָויט מעהר ווי צוויי חדשים אין יאָהר: די איבעריגע צעהן חדשים זיינען זיי געצוואונגען צוצומישען קאָרע פון בוימער צו זייער מעהל, פון וואָס זיי באקען זייער ברויט. זיי האָבען ניט דעם מינדסטען באגריף וואָס רוסלאנד איז אזעלכעס, אדער וואָס דער שטאָט איז, און זעהר וועלטען קוקען זיי אן א גלח. זיי וויסען קוים ווי צו באָרבייטען די ערד. זיי קענען קיין אויוועז ניט אויפמויערן, און דער פּעריאָדישער הונגער צווישען די חדשים יאנואר און יולי האָט ביי זיי ארויסגענומען דאָס הארץ מיט דער נשמה. זיי שטעהען אויף א נידערינערער שטופּע פון אנטוויקלונג איידער די ווירקליכע וויילדע.

אײנער פון די אנטוויקעלטסטע פֿאדלִיפֿאווצעס, פילא, קען צעהלען ביז פינף, די איבעריגע קענען דאס אויך ניט. פילא'ס באגריפען וועגען צייט און רוים זיינען פון די סאמע פרימיטיווסטע, און דאך איז אט־דער פילא א געבאָרענער פיהרער צווישען זיינע האלב־ווילדע דארפס־מענשען, און העלפט זיי שטענדיג ארויס אין פארשיידענע זאכען. ער זאגט זיי וועז ס'איז צייט צו אקערן; ער זוכט א פלאץ וואו אפצוזעצען די פראדוקטען פון זייער קלייניער הויז־אינדוסטריע; ער וויים דעם וועג צום נאהנטסטען שטעטל, און וועז מען דארף עפעס דארטען, געהט ער אהין. זיינע באציהונגען צו זיין פאמיליע, וואס באשטעהט נאר פון איין טאכטער, אפראסקא, זיינען אויף אזא שטופע, וועלכע געהערט צו פארהיסטארישער אנטראפאלאגיע, און דאך האט ער אוז זיין פרייַנט סיזאי אזוי ליעב אפראסקא'ן, אז נאך איהר טויט זיינען זיי ביידע גרייט זיך צו דער'הרג'ענען. זיי פארלאזען זייער היימיש דארף, כדי אנצופאנגען דאס שווערע לעבען פון שיפער אויפ'ן טייך, וואו זיי שלעפען די שווערע שיפען אנטקעגען דעם שטראם. אבער אט די האלב־ווילדע זיינען טיף־מענשליך, און יעדער אײנער פיהלט, אן זיי זיינען טאקע אזוי אין דער ווירקליכקייט, ניט ווייל דער פארפאסער אליין וויל דאס; אוז מען קען ניט לייענען די געשיכטע פון זייער לעבען אוז זייערע לײדען, וואס זיי האבען איבערגעטראגען מיט דער געדולדיגקייט פון געהארזאמע חיות, אוז דערביי ניט גערוהרט ווערן טיף — אמאל אפילו נאך טיפער, ווי לייענענדיג א גוטע נאוועלע פון אונזער אייגען לעבען.

א צווייטע נאוועלע פון ריעשיאטניקאוו'ן, „די נלומאווס", איז פילייכט אײנע פון די טרויעריגסטע נאוועלען אין אט־דעם צוויג פון דער ליטעראטור. עם זיינען אין איהר ניטא קיין איבערראשונגען, קיין באזונדערע צופאלען אוז אומגליקען, קיין דראמאטישע עפעקטען; נאר דאס גאנצע לעבען פון די אוראלטער אייזענארביי־טער, וועלכע ווערן נעשילדערט אין אט־דער נאוועלע, טראגט אזא טרויעריגען כאראקטער, אוז עס איז אזוי ניטא קיין מענליכקייט זיך ארויסצודרעהען פון אט־דער טרויעריגקייט, אז עס כאפט אייך ארום אן אמת'דיגע פארצווייפלונג, בעת איהר פאנגט אן צובים־לאך באגרייפען די פארגליווערטקייט פון דעם לעבען, וואס ווערט נעשילדערט אין אט־דער נאוועלע. אין זיין בוך „צווישען מענשען"

דערצעהלט ריעשיאַטניקאָוו די געשיכטע פון זיין איינענער שרעק־ליכער קינדהייט. וואָס איז שייך צו זיין גרויסען צוויי־בענדיגען ראָמאַן „וואו איז בעסער?", איז דאָס — א געשיכטע פון אן אומ־ענדליכער קייט פון אומגליקען, וואָס האָבען געטראָפען א פרוי פון די אַרימערע קלאַסען, וועלכע איז געקומען קיין פּעטערבורג צו זוכען ארבייט. דאָ, פונקט ווי אין אן אנדער גרויסער נאַוועלע, „אייגענער ברויט", טרעפען מיר די זעלביגע פֿאַרמלאָזיגקייט און די זעלביגע אָפּוועזנהייט פון שטאַרק־געשילדערטע כאַראַקטערן, ווי אין די „גלומאָוו'ס", און מיר באַקומען דעם זעלביגען טיפען און שווערען אויסדרוק.

די ליטעראַרישע חסרונות פון אלע ריעשיאַטניקאָוו'ס ווערק זיינען קלאָר פון אויבען־אויף. אָבער, ניט קוקענדיג אויף זיי, קען מען איהם באַטראַכטען ווי דעם איניציאַטאָר פון א נייעם מין נאַ־וועלע, וואָס באַזיצט איהר קינסטלערישען ווערט, הגם זי איז פֿאַרמ־לאָז און אולטרא־רעאַליסטיש סיי אינ'ם פּלאָן, סיי אין דער סטרוק־טור. ריעשיאַטניקאָוו האָט, פֿאַרשטעהט זיך, ניט געקענט באַשאַ־פען קיין שול; ער האָט אָבער געגעבען אנצוהערעניש צו די, וואָס זיינען געקומען נאָך איהם, וואָס מען דאַרף טאָן כדי צו באַ־שאפען די אמת'ע פאלקס־נאַוועלע, און מיט זיינע חסרונות האָט ער אָנגעוויזען, וואָס מען דאַרף אויסמיידען. אין זיינע ווערק איז ניטא דער מינדסטער שפור פון ראָמאַנטיזם; ניטא קיין העלדען; קיין זאַך, אויסער דעם גרויסען אינדיפֿערענטען קוים אינדיווידוא־ליזירטען המון, צווישען וועלכען עס זיינען ניט פֿאַראַן קיין שרייַ־ענדיגע קאַלירען, קיין ריזען; אלע איז קליין און קלייגליך; אלע אינטערעסען זיינען באשרענקט אויף א מיקראָסקאָפּיש־קליינער נאַכבאַרשאַפט. פֿאַקטיש קאָנצענטרירן זיך אָט־די אלע אינטערע־סען ארום דער דאָמינירענדער פֿראָגע: „וואו קריגט מען שפייז און אן אבדאַך, זאָל זיין אפילו דורך קאָטאַרושנער ארבייט?" יעדע פערזאָן, וואָס דער פֿאַרפאַסער שילדערט, באַזיצט, פֿאַר־שטעהט זיך, איהר אינדיווידואליטעט, אבער אָט־די אלע אינדיווי־דואליטעטען גיסען זיך צוזאַמען אין איין־אייניציגען פֿאַרלאַנג: אָפּצוזוכען אזא פֿרנסה, וואָס זאָל געבען עפּעס מעהר אויסער בלויזען עסען, א לעבען, וואָס זאָל ניט באשטעהן פון עטליכע זאַטע מעג און כסדר דערנאָך הונגער־טעג. ווי אזוי צו פֿארקלע־

נערן די שווערקייט פון דער ארבייט, וואס איז איבער די מענש־ליכע כוחות? ווי צו געפינען א פּלאץ אין דער וועלט, וואו די ארבייט ווערט ניט געטאָן אונטער אזעלכע דערנידערנדיגע באַ־דינגונגען? — אט־די פראגען שטעלען צוזאמען דעם איינהייטליכען לעבענס־ציל צווישען אט־די אלע מענשען.

ווי איך האָב נאָר וואס געזאָגט, זיינען אין ריעשיאטניקאָוו׳ס נאָוועלען ניטאָ קיין העלדען, ד.ה. קיין „העלדען" אין דעם געווענה־ליכען ליטערארישען זין; אבער איהר זעהט פאר זיך אמת׳ע טי־פאָנען — ווירקליכע העלדען אין דעם פרימיטיוון זין פון דעם וואָרט — העלדען מיט אויסדויער־קראָפט — אזעלכע, וואס דער מין מוז אויסטיילען פון זיך, וועו עס קעמפט, אלס פּאַרמלאָזע מאסע, אנטקעגען קעלט און הונגער. דער אופן, אויף וועלכען אט־די העלדען טראָגען איבער די אומגלויבליכסטע פיזישע נויי־טען, בעת זיי וואנדערן פון איין טייל רוסלאנד צו א צווייטען, אדער וועו זיי באגעגענען די גרויזאמסטע אנטוישונגען אין זייער געיעג נאָך ארבייט — דער אופן ווי זיי קעמפען פאר דער עקזיס־טענץ — דאָס אליין איז שוין גענוג מערקווירדיג, אבער אפשר נאָך מעהר מערקווירדיג איז דער אופן ווי זיי שטאַרבען. א סך לעזער געדענקען געווים טאָלסטאָי׳ס „דריי טויטען": די פריצ׳טע, וואס שטאַרבט פון שווינדזוכט און שילט איהר קרענק; דער פויער, וואס קלערט אין דער לעצטער שעה פאר׳ן טויט וועגען זיינע שטי־וועל, און פארזאָרגט וועמען מען זאָל זיי אוועקגעבען, כדי זיי זאָ־לען אנקומען צו דעם ארבייטער, וואס נויטיגט זיך אין זיי אם־מעהרסטען; און דער דריטער — דער טויט פון דער בעריאָזע. פאר ריעשיאטניקאָוו׳ס העלדען, וואס לעבען אָפּ זייער נאנץ לעבען קיינמאָל ניט זיכער מיט א שטיקעל ברויט אויף מאָרגען, איז דער טויט ניט קיין קאטאסטראָפע; דאָס מיינט פשוט אלץ וועניגער און וועניגער בח צו קריגען שפּייז, אלץ וועניגער און וועניגער ענערגיע צו קיינען דאָס פאַרדאָרטע שטיקעל ברויט, אלץ וועניגער און וועניגער ברויט, וועניגער אויל אינ׳ם לעמפּעל — און דאָס לעמפּעל גיהט אויס...

נאָר א העכסט שרעקליכע זאך איז ריעשיאטניקאָוו׳ס נאָווע־לען איז זיין בילד, ווי אזוי די געווענהייט פון שיכור׳ן באזעצט זיך אינ׳ם מענשען. איהר זעהט ווי עס קומט אָן — איהר זעהט ווי עס

מוז קומען, ארגאניש, אומפארמיידליך, פאטאל — ווי עס באַ־הערשט דעם מענשען און לאָזט איהם שוין ניט אפּ ביז'ן טויט. אט־דער שעקספּירישער פּאטאליזם, אנגעוועגדט אויף שיכרות — וואס אלע וועלכע קענען דאָס פּאָלקס־לעבען, וויסען שוין צו־גוט ווי אזוי דאָס ארבייט — איז פּילייכט דער שרעקליכסטער שטריך פון ריעשיאטניקאוו'ס נאָוועלען. באזאנדערס קלאָר צייגט זיך עס ארוים אין דער נאָוועלע „די גלומאָווס", וואו איהר זעהט, ווי דער לעהרער אין א שטעדטעל פון מינען־ארבייטער בלייבט אהן חיונה, וויל ער ענטזאגט זיך צו האַלטען מיט דער אדמיניסט־ראציע אין דער עקספּלואטאציע פון קינדער, און הגם ער האט סוף־כל־סוף חתונה מיט אן אויסגעצייכענטער פרוי, פאלט ער אבער פאמעלאך אריין אין די נעגעל פון'ם טייוועל פון שיכרות. נאר די פרויען שיכור'ן ניט, און דאָס שוינט די ראסע פון פאָלשטענדי־גען אונטערגאנג; עס איז א פאקט, אז כמעט יעדע פרוי אין ריע־שיאטקינאוו'ס נאָוועלען איז א העלדין פון אומאויפהערליכער פּראצע, פון'ם קאמף פאר דאָס נויטיגע אין לעבען, פונקט ווי די „זי" איז אין דער גאנצער וועלט פון חיות. און אזוי איז טאקע די פרוי אין דעם ווירקליכען פאָלקס־לעבען אין רוסלאנד.

עס איז זעהר שווער אויסצומיידען דעם ראַמאנטישען סענ־טימענטאליזם, וועז דער פּארפאסער, וואס באשרייבט דאס מא־נאטאנע טאג־טעגליכע לעבען פון א מיטעל־קלאס־גרופע, ווייל אין דעם לעזער פונדעסטוועגען ארויסרופען סימפאטיע צו אט־דער גרופע; נאָר שווערער איז דאס פאר דעם פארפאסער, וועז ער לאָזט זיך אראָפּ א טרעפּעל נידעריגער אויף דעם סאציאלען לייי־טער און האט צו טאָן מיט פויערים, אדער נאָך ערגער, מיט דעם נידעריגסטען שיכט פון דער אַרימער שטאָדטישער באפעלקערונג. די העכסט רעאליסטישע שרייבער זיינען ארייגגעפאלען אין סענ־טימענטאליזם און ראַמאנטיזם, וועז זיי האבען געמאכט א פּאַרזוך דאס צו טאָן. אפילו זאלא איז אין זיין לעצטער נאָוועלע „אר־בייט" ארייגגעפאלען אין אט־דער נעץ. אבער דאס איז פונקט וואס ריעשיאטניקאוו האט קיינמאל ניט געטאָן. זיינע שריפטען זיינען א לייד־ענשאפטליכער פּראטעסט קעגען דער עסטעטיק און בכלל קעגען יעדען מין פון קאנווענציאנעלער קונסט. ער איז גע־וועז אן אמת קינד פון דער עפּאכע, וואס טורגענעוו האט כאראק־

טעריזירט אין באזאראוו'ן. „מיך ארט ניט די פארם פון מיינע ווערק: דער אמת וועט רעדען פאר זיך אליין", שיינט ווי ער זאגט צו זיינע לעזער. ער וואלט זיך געשעמט, ווען ער וואלט אפילו אומבאוואוסטזיניג געברויכט וואו עס איז דראמאטישע עפעקטען כדי צו ריהרן זיינע לעזער — פונקט ווי אן ארטאר, וואס פאר־לאזט זיך אינגאנצען אויף דער שהנקייט פון דעם נעדאנק, וואס ער אנטוויקעלט, וואלט זיך פארשעמט, וועו ער כאפט זיך ארויס מיט א פשוט'ען ארטאריישען אויסדרוק.

מיין מיינונג איז, אז מען מוז באזיצען א גרויסען שאפונגס־טאלאנט, כדי אויפצוכאפען, ווי ריעשיאטניקאוו האט דאס געטאן, אין דעם טאג־טעגליכען מאנאטאנעם לעבען פון דעם המון יענע קליינליכע אויסדרוקען, יענע אויסגעשרייעו, יענע באוועגונגען וואס דריקען אוים געוויסע נעפיהלען אדער עפעס א נעדאנק, אהן וועלכע זיינע נאוועלען וואלטען געווען גאנץ אומלעזבאר. איינער פון אונזערע קריטיקער האט באמערקט, אז בעת איהר פאנגט אן צו לייענען ריעשיאטניקאוו'ס א נאוועלע, פיהלט איהר ווי איהר וואלט אריינגעפאלען אין א כאאס. איהר לייענט א באשרייבונג פון א געווהנליכער לאנדשאפט, וואס איז אין אמת'ן גאר ניט קיין „לאנדשאפט"; נאכדעם באווייזט זיך דער צוקינפטיגער העלד אדער די העלדין פון דער נאוועלע, און דאס זיינען נאר מענשען, וועלכע איהר קענט באגעגענען אין יעדען געזעמעל און וואס אונ־טערשיידען זיך כלל ניט פון די איבעריגע מענשען פון דעם המון. דער דאזיגער העלד רעדט, עסט, טרינקט, ארבייט, שילט זיך, אקו־ראט ווי יעדער איינער אין אט־דעם המון. ער איז ניט קיין אויסדערוועהלטע באשעפענים, ניט קיין טיוועלשער כאראקטער, ניט קיין ריטשארד דער דריטער אין א פויערשען אנצוג, און די העלדין איז אויך ניט קיין קארדעליע און ניט אפילו דיקענס'עם א „נעלל". ריעשיאטניקאוו'ס מענער און פרויען זיינען פול־שטענדיג עהנליך צו די טויזענטער מענער און פרויען, וואס געפי־נען זיך ארום זיי; אבער ביסלעכווייז, צוליעב די שטיקלאך און ברעקלאך נעדאנקען, צוליעב אן אויסרוף, א וואָרט, וואס ווערט אמאל אריינגעוואָרפען דא אדער דארטען, אדער אפילו צוליב א לייכטער באווענונג, וואס ווערט דערמאנט — פאנגט איהר אן זיך צו אינטערעסירן מיט זיי. נאר די ערשטע דרייסיג זייטלאך פיהלט

איהר שוין אויסדריקליך א סימפּאטיע צו זיי און איהר ווערט אזוי פּאַרכאַפּט, אז איהר לייענט שוין זייטלאַך נאָך זייטלאַך פון אט־די כאַאטישע פּרטים מיט'ן אייניגען צוועק צו פּארענטפערן די פּראגע, וואָס פּאנגט אייך אָן אזוי לידענשאפטליך צו אינטערעסירן: וועט פּעטער אדער אָנא היינט קריגען דאס שטיקעל ברויט, נאָך וועלכען זיי יאָגען זיך אזוי? וועט מאריע קריגען די ארבייט, וואָס וועט איהר געבען די מענליכקייט צו קענען קויפען אביסעל טעה פּאר איהר קראנקער און האלב־משוגע'נער מוטער? וועט פּראסקאָוויע, א פּארבלאָנדושעטע אין די נאָסען פון פּע־טערבורג, דערפרוירען ווערן אין דער ביטערער קאלטער נאַכט, אָדער עס וועט איהר געלינגען אריין ערגעץ אין א שפּיטאָל, וואו זי וועט קריגען א ווארימע בעט און א גלעזעל טעה? וועט דעם פּאַצטאליאָן געלינגען זיך אָפּצוהאלטען פון דעם „ביטערן טראָפּען" און קריגען א שטעלע, צי ניין?

נאָנץ געווים ווייזט עס ארוים א זעהר גרויסען טאלאַנט צו קאָנען דערגרייכען אָזא רעזולטאט מיט אזוינע אומקאָנווענציא־נעלע מיטלען; דאָס מיינט אז מען מוז באזיצען יענעם כח צו דיהרן דעם לעזער — צו צווינגען איהם לייבען און האסען — און אָזא כח איז דאָך דער עצם פון לִיטעראַרישען טאלאַנט. און טאקע דערפאר זיינען אט־די פּארמלאָזע שוין צו לאַנג און צו טרויעריג נאָווועלען פון ריעשיאטניקאָוו'ן אזא גרויסע ערשיינונג אין דער רוסישער לִיטעראטור. ריעשיאטניקאָוו'ס „ניכטערער אמת, אָהן דער לִיטעראטור" פון דעם ריטערליכען ראַמאָן, וועלכען טורגענעוו האָט אזוי געהאסט, וועט ניט פּארבייגעהן ניט איבערלאָזענדיג קיין טיעפּע שפּורן.

לעווי־טאָוו.

צו די פּאָלק־נאָוועליסטען פון יענעם דור געהערט אויך לעווי־טאָוו (1835 אדער 1842–1877). ער האָט הויפּטזעכליך געשילדערט יענע טיילען פון זידליכען צענטראל רוסלאַנד, וואָס לִיגען אויף דער גרענץ צווישען די וואלדינע טיילען פון לאַנד און די אָהן־בוימערדיגע סטעפּעס. זיין לעבען איז געווען אויסערגעווענליך טרויעריג. ער איז געבאָרן געוואָרן אין דער פּאמיליע פון אן אר־

מען דאַרפס־גלח, אין טאַמבאָווער גובערניע, און דערצויגען געווארן אין א קלעריקאַלער שולע פון דעם טיפּ, וואָס פאַמיליאַווסקי האָט באשריבען. וועג ער איז אלט געווען בלויז זעכצהן יאָהר האָט ער זיך אוועקגעלאָזט קיין מאָסקווע, כדי אָנצוקומען אין אוניווער־זיטעט, און נאָכדעם האָט ער זיך אריבערגעקליבען קיין פעטער־בורג. דאָ איז ער באַלד פאַרמישט געוואָרן אין עפּעס א „סטו־דענטישער געשיכטע", און איז פארשיקט געוואָרן, אינ'ם יאָהר 1858, קיין שענקורסק, אין דעם ווייטען צפון, פון וואָנען ער איז אריבערגעפיהרט געוואָרן קיין וואָלאָגדא. דאָ האָט ער גלעבט אין פולשטענדיגער אָפּגעזונדערטקייט פון אינטלעקטועלען לעבען און אין שרעקליכער אָרימקייט, וואָס איז דערגאַנגען ביז הונגער. ערשט אין דריי יאָהר נאָך זיין פארשיקונג האָט מען איהם דערלויבט זיך אומצוקוקען קיין מאָסקווע, און אזוי ווי ער האָט ניט געהאט קיין גראָשען ביי דער נשמה, האָט ער די גאַנצע רייזע פון וואָלאָגדא ביז מאָסקווע געמאכט צו־פוס; און נאָר וועג־ניט־איז פלענט ער פארדינען עטליכע קאָפּיקעס ארבייטענדיג אין די דאַרפישע קאַנ־צעליאריעס. די דאָזיגע יאָהרען פון פארשיקונג האָבען איבערגע־לאָזט א טיפען שפור אויף זיין גאַנצען ווייטערדיגען לעבען, וואָס ער האָט פארבראכט אין גרויס אָרימקייט; ער האָט קיינמאָל ניט געפונען קיין פלאַץ, וואו זיך איינצואַרדענען און האָט דערטרונקען אין שיכרות די ליידען פון א ליבענדיגער און אומרוהיגער נשמה.

אין זיין פריהער יוגענט האָט דער צויבער און די רוהיגקייט פון דעם דאַרפישען לעבען אין די סטעפּעס געמאכט אויף איהם א טיפען אייגדרוק, און שפעטער האָט ער געשריבען: „...עס געהט פארבי פאר מיר אט־די שטילקייט פונ'ם דאַרפישען לעבען, וואָס לאָקט מיך אזוי אין דער איצטיגער מינוט; זי געהט, אדער געהט אפילו ניט, נאָר פליהט אזוי שטיל, ווי עפּעס א לעבעדיג וועזען, וואָס האָט זיך זיין אייגען געשטאַלט, וואָס האָט אין מיינע אויגען פולשטענדיג באַשטימטע פארמען. יא, איך זעה בחוש, ווי איבער די שטילע דאַרפישע וואָכעדיגע טעג, עטוואָס העכער פון דעם ליכ־טיגען צלם אויף דעם נייעם קלויסטער, פליהט צוזאמען מיט די שוועבענדיגע וואָלקענס, אויף ווייסע פליגלען, עפּעס א ליכטיג און שטיל וועזען מיט א שעמעווידיג און ענוות'דיג פנים, ווי ביי אונזערע מיידלאך פון די סטעפּעס... אט־אזוי שטעל איך זיך איצ־

טער פֿאַר, א דערווייטערטער פונ׳ם היימישען דאַרף, אפֿלעבענדיג אזוי פיל יאָהרען פון רוישיגען שטאַדטישען לעבען, פול מיט אומבאשרייבלעכע לײַדען, דעם פרידליכען גייסט פון שטילען דארפישען לעבען".

לעוויטאָוו האָט אזוי אויסגעצייכענט געשילדערט דעם צוויבער פון די ענדלאָזע סטעפּעס פון זיד־רוסלאַנד, אז קיין איין רוסישער שרייבער קען זיך מיט איהם ניט פֿאַרגלייכען אין דער פֿאַטישער שילדערונג פון זייער נאַטור, אחוץ קאָלצאָוו׳ן. לעוויטאָוו איז געווען א ריין בלימל פון די סטעפּעס, פול מיט טיפער פֿאַטישער לִיבע צו די היימישע ערטער, און ער האָט זיכער געמוזט טיף לײַדען, ווען ער איז אריינגעפאַלען אין דער סביבה פון די אינטעלעקטועלע פראָלעטאַריער פון דער גרויסער, קאַלטער און ענגאַיסטישער הויפּטשטאָדט אויף דער נעווא. ווען ער איז געווען אין פּעטערבורג אַדער אין מאָסקווע, האָט ער שטענדיג געוואוינט אין די אָרימסטע קוואַרטאַלען, ערגעץ אין די שטאָדטעקען: זיי האָבען איהם דערמאָנט אָן היימישען דאַרף; באזעצענדיג זיך צווישען די נידעריגסטע שיכטען פון דער באפעלקערונג, האָט ער דאָס געטאָן, ווי ער אליין האָט געשריבען, „מיט׳ן צווק צו אנטלויפען פון די מאַראָלע ווידערשפּרוכען, פון דער עקיגצעלטקייט פון לעבען, פון דעם כלומר׳שטדיגען הומאַניטאַריאַניזם און פון דער טרוקענער און איינגערעדטער נרויסקייט פון די גלבילדעטע קלאַסען". ער האָט ניט געקענט לעבען, אפילו א פּאָר חדשים נאָכאַנאַנד, אין פארהעלטניסמעסיגען וואויל־זיין: ער האָט אנגעפאַנגען צו פיהלען געווייסענביסען און ער איז אנטלאָפען אויבערגעלאָזט זיין אָרים ביסל אייגענם און אָפּגעזוכט אן אנדער אָרט, צווישען מענשען, וואָס לעבען נאָר אָרימער, וואָס קאָנען קוים קריגען פאר זיך א טרוקען שטיקעל ברויט.

איך וויים אפילו ניט צי עס וועט זיין ריכטיג אָנצורופען לעוויטאָוו׳ס וועלק נאָוועלען. זיי זיינען זיכער פאַרמלאָזע לירישעפּישע אימפּראָוויזאַציעס אין פּראָזע, אָבער אין אט־די אימפּראָוויזאַציעס זיינען ניטא די געוועהנלעכע אָפּגעניצעוועטע אויסגוסען פון דעם שרייבער׳ס מיטלייד צו די לײַדען פון אנדערע מענשען. דאָס איז אן עפּישע שילדערונג פון דאָס, וואָס דער פּאָרפאסער האָט אליין דורכגעלעבט, אין זיין ענגער באריהרונג מיט

אלע קלאסען מענשען פון די אַרימסטע שיכטען, און דער לירישער עלעמענט פון זיינע ווערק איז דער טרויער — ניט אין דער פאַר־שטעלונג, נאָר דער טרויער, וואָס ער אליין האָט דורכגעלעבט; דער טרויער פון נויט, פון פאַמיליען־דראַמות, פון ניט באפריידיגטע האָפנונגען, פון איינזאַמקייט, פון אלערליי נגישות און פון אלער־לייַ מענשליכע שוואַכקייטען. די זייטלאַך, וועלכע ער האָט גע־ווידמעט צו די גענפיהלען פון דעם שיכור און צו דעם אופן, ווי אזוי אָט־די קרענק — שיכרות — באהערשט דעם מענשען, זיינען עטוואָס ווירקליך שוידערליכעס. ווי מען האָט געקאָנט דערוואַר־טען, איז ער געשטאַרבען יונג — פון א לונגען־אנטצינדונג, וואָס ער האָט געקראָגען אין א קאַלטען יאנואַר־טאָג, בעת ער איז גע־נאנגען ערגעץ אין א צווייטען עק פון מאָסקווע, אין אן אלטען זומער־מאַנטעל, אָפּצונעמען עטליכע רובעל ביי א רעדאקטאָר פון עפעס א קליינער צייטונג.

דאָס באקאַנטסטע ווערק פון לעוויטאָוו'ן איז א באַנד פון זיינע „סקיצען פון די סטעפּעס". אָבער ער האָט אויך געשריבען סצענעס פון דעם שטאַרטישען לעבען אונטער דעם נאָמען „דאָס לעבען אין די מאָסקווער הינטערגעסלאַך", און א באַנד דערצעה־לונגען, וואָס זיינע פרייַנט האָבען א נאָמען געגעבען „דער טרויער פון די דערפער און שטעדט". אין זיינע עסקיזען פון דעם שטאַר־טישען לעבען באגעגענט דער לעזער א שוידערליכע קאַלעקציע פון בראַדיאָגעס און אויסוואורפען פון דער גרויסער שטאָט — פון מענשען, וואָס זיינען ארונטערגעזונקען צו דער נידעריגסטער מדרגה פון דער שטאַרטישער אַרימקייט, געשילדערט אָהן דעם מינדסטען פּאַרוך זיי צו אידעאַליזירן — און דאָך טיף מענשליך. „סקיצען פון די סטעפּעס" איז געווען זיין בעסט ווערק. דאָס איז א זאַמלונג פון פּאָעמען געשריבען אין פּראָזע, אָנגעפּיקעווט מיט די וואונדערבארסטע שילדערונגען פון דער סטעפּ־נאַטור און מיט קליינע פּרטים פון דעם לעבען פון די פּויערים, מיט אלע זייערע קליינליכע דאגות, זייערע געווהנהייטען, מנהגים און אבערגלוי־בונגען. אין אָט־די סקיצען זיינען פאָנאַנדערגעווארפען א היבשע ביסעל פּרזענליכע עראינערונגען פון דעם פּערפאָסער; אָפט באַ־נעגנט מען אין זיי אויך סצענעס פון דעם קינדערשען לעבען — א שילדערונג פון קינדער, וועלכע שפּילען זיך אין די בריידע סטע־

פעם און וועלכע לעבען אין איינקלאנג מיט דער נאטור, וואס רינ־
גלט זיי ארום. יעדעם שטריכעלע פון אט־די בילדער איז אנגע־
וואַרפען מיט א צארטער און וואַרימער ליבע, און מען פיהלט
כמעט אומעטום די באהאלטענע טרערן, וואס דער פארפאסער
האט פארנאסען, בעת ער האט זיי געמאלען.

א. סקאביטשעווסקי האט אין זיין בוך „פאלק־נאוועליסטען"
אן אויסגעצייכענטע סקיצע, אנגעשריבען זעהר וואַרים, וועגען דעם
לעבען און טעטיגקייט פון לעוויטאוו; די דאזיגע סקיצע אנט־
האלט פראכטפולע אידילישע שטריכען פון זיין קינדהייט, ווי אויך
די געשיכטע פון דער שוידערליכער נויט, וואס ער האט איבערגע־
לעבט אין די שפעטערדיגע יאהרן.

גליעב אוספענסקי.

גליעב אוספענסקי (1840–1902) אונטערשיידט זיך שטארק פון די אלע פריהערדיגע שריפטשטעלער. ער שטעלט מיט זיך אליין פאר א ליטעראריש שול, און איך וויים ניט פון קיין איין שריפטשטעלער אין קיין אנדער ליטעראטור, מיט וועמען מען זאל איהם קענען פארגלייכען. אייגענטליך, איז ער ניט קיין נאוו־
ליסט; מען קען אבער זיינע ווערק ניט צורעכענען ניט צו עטנא־
נראפיע און ניט צו דעמאגראפיע, ווייל זיי אנטהאלטען, אחוץ די
באשרייבונגען וואס געהערן צום געביט פון פאלקס־פסיכאלאגיע,
אלע עלעמענטען פון א נאוועלע. זיינע ערשטע שאפונגען זיינען
נעווען נאוועלען מיט א נייגונג צו עטנאגראפיע. אזוי איז „דער
חורבן", א נאוועלע, אין וועלכער אוספענסקי שילדערט אויסנעציי־
כענט, ווי אזוי דאס גאנצע לעבען פון א קליין פראווינציעל שטער־
טעל, וואס האט געבליהט אונטער דעם לייב־אייגענטום, איז חרוב
געווארן נאר דער אפשאפונג פון אט־דער אינסטיטוציע. אבער
זיינע שפעטערדיגע שאפונגען, וואס זיינען אינגאנצען געווידמעט
צום דארפישען לעבען, און אנגעשריבען בעת זיין טאלאנט האט
דערגרייכט פולשטענדיגע רייפקייט, זיינען שוין מעהר עטנאגרא־
פישע סקיצען, געשריבען פון א באגאבטען נאוועליסט, איידער
נאוועלען אין דעם אייגענטליכען זין פון דעם וואָרט. געווהנליך
פאנגען זיי זיך אן ווי נאוועלען: עס ערשיינען פאר אייך פאר־

שיידענע פערזאנען אויף דעם נעוועהנליכען שטייגער, צוביסלאך ווערט איהר פאראינטערעסירט אין זייערע עסקים און אין זייער לעבען. נאך מעהר, דער פארפאסער גיט זיי אייך ניט, ווי עס מאכט זיך, ווי זיי וואלטען ארויסגעקומען אין א טאג־בוך פון אן עטנאגראף; פארקעהרט, דער פארפאסער האט זיי אויסגעקליבען אלס די מעהר טיפישע פארשטעהער פון די פארשיידענע זייטען פון לעבען, וואס ער קלייבט זיך צו באהאנדלען. אבער אוספענסקי שטעלט זיך ניט צופרידען בלויז מיט באקענען דעם לעזער מיט אט־די טיפען: ער פאנגט באלד אן וועגען זיי צו דיסקוטירן און ארומרייזען זייער שטעלונג אין דעם דארפס־לעבען און וועגען דער ווירקונג, וואס זיי מוזען אויסאיבען אויף דער צוקונפט פון דעם דארף; און, אזוי ווי איהר זייט שוין פאראינטערעסירט אין די מענשען, לייענט איהר שוין מיט פארגעניגען די דיסקוסיעס. נאכ־דעם ווערט אריינגעפיהרט א וואונדערבארע סצענע, וואס וואלט זיך געפאסט אין א נאוועלע פון א טאלסטאי אדער א טורגענעוו; אבער נאך די עטליכע זייטלאך פון אזא קינסטלערישער שאפונג ווערט אוספענסקי ווידער אן עטנאגראף און דיסקוטירט וועגען דער צוקונפט פון דער דארפישער געמיינדע. ער איז געווען צופיעל פובליציסט ער זאל קענען שטענדיג דאנקען אין בילדער און זיין א רייזער נאוועליסט; אין דער זעלביגער צייט האבען די איינצעלנע פאקטען, וועלכע זיינען אריין אין דער ספערע פון זיין באאבאכ־טונג, געמאכט אויף איהם אזא שטארקען אייגדרוק, אז ער האט זיי ניט געקענט קאלטבלוטיג באטראכטען, ווי דאס טוט א גע־וועהנליכער פובליציסט. אלענפאלס, ניט קוקענדיג אויף אט־דעם געמיש פון פובליציסטיק מיט בעלעטריסטיק, א דאנק דער קינסט־לערישער באאבוונג פון דעם פארפאסער, לייענט איהר אוספענ־סקי'ס ווערק, פונקט ווי איהר וואלט געלייענט די ווערק פון א נוטען נאוועליסט.

יעדע באווענונג צוויישען די געבילדעטע קלאסען לטובה פון די ארימסטע קלאסען פאנגט זיך אן מיט דעם אידעאליזירן פון די לעצטע. אזוי ווי עס איז נויטיג פריהער פון אלץ אויסצוארבעטען די פאראורטיילען קעגען די ארימע, וואס עקזיסטירן צוויישען די ריי־כע, איז אוממעגליך אויסצומיידען א נעוויסע אידעאליזאציע. דער־פאר האבען די ערשטע פאלק־נאוועליסטען נענומען בלויז די

מערקווירדיגסטע טיפֿען, יענע, וועלכע די פֿארמענליכערע מענשען קאָנען בעסער פֿארשטעהן, סימפּאַטיזירן מיט זיי אוּן האָבען נאָר קוים באריהרט די וועניגער סימפּאַטישע שטריכען פּוּן דעם לעבען פּוּן די אַרימע. דאָס האָט מען אין די פֿערציגער יאָהרען גאָר נישט אין פֿראַנקרייך אוּן אין ענגלאַנד, אוּן אין רוסלאַנד זיינען די פֿארשטעהער פּוּן אָט־דער ריכטוּנג נעווען: גרינאַראַוויטש, מאַרקאָ וואַווטשאָק אוּן מעהרערע אַנדערע. נאָכדעם איז געקומען ריע־שיאָטניקאָוו מיט זיין קינסטלערישען ניהיליזם: מיט זיין אָפּליי־קענונג פּוּן אַלע געוועהנליכע קונצען אין דער קונסט, מיט זיין אביעקטיוויזם, מיט זיין פּעסטען באשלוּס ניט צו באשאפֿען קיין „טי־פּען", מיט זיין פֿאַרצוג פֿאר דעם נאַקטן געוועהנטליכען מענשען אוּן מיט זיין אופּן צו באגייסטערן דעם לעזער מיט ליבע צום פֿאַלק דורך זיין אייגענעם טיעף־באַהאַלטענעם געפּיהל. שפּעטער זיינען פֿאר דער רוסישער ליטעראַטור אנטשטאַנען נייע פֿראַבלעמען. די לעזער זיינען שוין געווען גרייט צו סימפּאַטיזירן מיט דעם אינ־דיווידוּאַלען פּויער אָדער מיט דעם פֿאבריק־אַרבייטער, זיי האָבען אָבער געוואָלט וויסען מעהר וועגען זיי, זיי האָבען געוואָלט וויסען, וואָס זיינען די יסודות, די אידעאַלען, די באַוועג־קרעפֿטען פּוּן דעם דאָרפּס־לעבען? וואָס פֿאר א ווערט האָבען זיי אין דער וויטערער אנטוויקלוּנג פּוּן דעם פֿאַלק? וואָס, אוּן אין וועלכער פֿאָרם, קען די אומנעהייערע אַנריקולטורעלע באפעלקערונג פּוּן רוסלאַנד בייטראָגען צו דער וויטערדינער אנטוויקלוּנג פּוּנ'ם לאַנד אוּן צו דער ציוויליזירטער וועלט בכלל? אָט אזעלכע פֿראָגען האָבען ניט נעקענט פֿארענטפֿערט ווערן דורך דעם סטאַטיסטיקער אליין; דערצו האָט זיך שוין נעפֿאַדערט דער זשעני פּוּן דעם קינסטלער, וועלכער מוז ארויסקריגען דעם ענטפֿער פּוּן די טויזענטער קלייניע רמזים אוּן פֿאקטען פּוּן לעבען; אוּן אונזערע פֿאַלק־נאַוועליסטען האָבען גלייך באַגריפֿען אָט־די נייע פֿאַדערונג פּוּנ'ם לעזער. א רייכע קאַלעקציע פּוּן אייגענאַרטיגע פּויערים־טיפּען איז שוין געווען אויפגעזאַמלט; איצט האָבען די לעזער נעוואָלט זעהן אין דער פֿאלקסטישער בע־לעטריסטיק די אָפּשפּיגלוּנג פּוּן דעם דאָרפּס־לעבען, דעם „מיר" מיט זיינע מעלות אוּן חסרונות אוּן מיט זיינע פֿארשפּרעכונגען פֿאר דער צוקונפֿט. אוּן דער נייער דור פֿאַלק־נאַוועליסטען האָט זיך נענומען דיסקוטירן אָט־די פֿראָגען.

און זיי זיינען פולשטענדיג נערעכט געווען, נעהמענדיג אויף זיך אט די אויפנאבע. מען דארף ניט פארגעסען אז יעדע עקאנאמישע און סאציאלע פראגע איז אין דעם לעצטען אנאליז א פראגע פון פסיכאלאגיע אי פון דעם אינדיווידום, אי פון דעם סאציאלען קיבוץ. זי קען ניט נעלייזט ווערן מיט אריפמעטיק אליין. דערפאר איז אפט אין דער סאציאלער וויסענשאפט, ווי אין דער פסיכאלאגיע, דער וועג א סך קלארער פאר'ן דיכטער, ווי פאר דעם פיזיאלאג. אלענפאלס האט ער אויך וואס צו זאגען אין אט־דער אנגעלענהייט.

ווען אוספענסקי האט אנגעפאנגען שרייבען זיינע ערשטע סקיצען פון דעם דארפס־לעבען — דאס איז געווען אין דעם אנפאנג פון די זיבעציגער יאהרען — איז דאס יונגע רוסלאנד געווען ארומגעכאפט פון דער גרויסער באוועגונג „אין פאלק", און מען מוז מודה זיין, אז אין דער דאזיגער באוועגונג, ווי אין יעדער אנדער באוועגונג, איז געווען אביסעל אידעאליזאציע. די, וואס האבען נאר קיין ידיעה ניט געהאט וועגען דעם דארפס־לעבען, האבען זיך ארומגעטראגען מיט איבערטריבענע אידילישע אילוזיעס וועגען דער דארפס־געמיינדע. ס'איז גאנץ מעגליך אז אוספענסקי, וועלכער איז געבארן געווארן אין א גרויסער אינדוסטריעדער שטאדט, אין טולא, אין דער פאמיליע פון א קליינעם טשינאווניק און איז כמעט אינגאנצען ניט באקאנט געווען מיט דעם דארפס־לעבען, האט העכסט־ווארשיינליך זיך אליין ארומגעטראגען מיט אט־די אילוזיעס ביז א געוויסען גראד, און מעגליך נאר אין זייער עקסטרעמסטער פארם. אונטער זייער איינפלוס האט ער זיך אוועקגעלאזט אין א פראווינץ פון דרום־רוסלאנד, אין סאמארער גובערניע, וועלכע איז אקארשט געווען אריינגענאנגען אין קאך פון דעם מאדערנעם קאמערציאליזם, און וואו, צוליעב מעהרערע ספעציעלע אומשטענדען, איז די אבשאפונג פון לייב־אייגענטום דורכגעפיהרט געווארן אונטער באזונדערם רואיניר־ענדע באדינגונגען פאר די פויערים און דעם דארפס־לעבען בכלל. דא איז איהם, ווארשיינליך, אויסגעקומען זעהר שטארק צו ליידען, זעהענדיג ווי זיינע יוגענד־חלומות ווערן צעשוואומען, און אזוי ווי דאס קומט אפט פאר ביי קינסטלער, האט ער זיך צוגעאייגט צו ציהען דערפון אלגעמיינע שלוסען. עס האט איהם אבער געפעהלט די בילדונג פון א טיכטיגען עטנאגראף, וואס וואלט איהם

געקענט אפהאלטען פון מאכען צו־שנעלע עטנאלאנישע גענעראלי־זאציעס פון זיינע קארגע מאטעריאלען, און ער האט אנגעפאנגען צו שרייבען א סעריע בילדער פון דעם דארפס־לעבען, וואס זיינען אנגעוואפנט מיט א טיפען פעסימיזם. ערשט שפעטער, בעת ער האט נעלעבט אין א דארף פון צפון־רוסלאנד, אין נאוונארדער גובער־ניע, האט ער אנגעהויבען צו באנרייפען דעם איינפלוס, וואס די ערד־ארבייט און דאס לעבען אין אן אנריקולטורעלען דארף קענען אויסאיבען אויף דעם ערד־ארבייטער; ערשט דעמאלט האט ער אביסעל איינגעזעהן די בארויטונג פון די סאציאלע און מאראלע קרעפטען פון ערד־ארבייט און פון דעם געמיינדע־לעבען, און פאר־שטאנען וואס פרייע ארבייט אויף א פרייען באדען וואלט געקאנט אויפטאן. אט־די באאבאכטונגען האבען באנייסטערט אוספענסקי'ן אנצושרייבען אפשר זיין בעסט ווערק: „די קראפט פון דעם באדען" (1882). אט דאס ווערק וועט, אלענפאלס, בלייבען זיין וויכטיג־סטער בייטראג אויף אט־דעם געביט — דער קינסטלער ערשיינט דא אין דער גאנצער קראפט פון זיין טאלאנט און אין זיין ריכטי־גער פונקציע צו דערקלערן די אינערליכע באוועג־קרעפטען פון א נעוויסען ארט לעבען.

זלאטאוראטסקי און אנדערע פאלק־נאוועליסטען.

איינע פון די גרויסע פראגען פון טאג פאר רוסלאנד איז, צי זאלען מיר העלפען אפשאפען דאס געמיינדע־אייגעטהום אויף לאנד, פונקט ווי מען האט דאס געטאן אין מערב־אייראפע, און אייניפיה־רען אויף זיין פלאץ דאס אינדיווידועלע פויערים־אייגענטום; אדער מיר דארפען שטרעבען אויפצוהאלטען די דארפס־געמיינדע און אנ־ווענדען אלע קרעפטען זי ווייטער צו אנטוויקלען אין דער ריכטונג פון אנריקולטורעלע און אינדוסטריעלע קאאפעראטיוון אסאציא־ציעס. א היציגער קאמף קומט פאר וועגען אט־דער פראגע צווישען די געבילדעטע קלאסען פון רוסלאנד, און אין זיינע ערשטע סאמארע סקיצען אונטערן נאמען „פון א דארפישען טאג־בוך", האט נליעב אוספענסקי נעשענקט זייער פיעל אויפמערקזאמקייט צו אט דעם נעגענשטאנד. ער האט פרובירט צו באווייזען, אז די דארפס־געמיינדע, אין דער פארם ווי זי איז איצטער, פיהרט צו א שטאר־

קער אונטערדריקונג פון דעם אינדיווידום, שטערט די אינדיווידועלע איניציאטיוו און ברענגט אלערלײ פֿייניגונגען אויף די ארעמערע פֿויערים מצד די רייכערע, און, פאלגלידיק, אלגעמיינע ארימקייט. ער האט אבער אויסגעלאזט אלע ארגומענטען, וואס די זעלביגע ארימערע פֿויערים וואלטען געבראכט, וועז מען וואלט זיי אליין געפרענט, פאר דער איצטיגער פארם פון נעמיינדע־אייגענטום אויף לאנד, און ער האט צוגעשריבען צו דעם קאמונאלען לאנד־אייגענטום זאכען, וואס שטאמען פון אנדערע אלגעמיינע סיבות, ווי מען קען דאס זעהן פון דעם פאקט, וואס פונקט דיזעלביגע ארימקייט, די־זעלביגע אינערציע און די זעלביגע אונטערדריקונג פון דעם יחיד טרעפט מען נאך אין א גרעסערן גראד אין קליין־רוסלאנד, וואו די דארפס־נעמיינדע האט שוין לאנג אויפגעהערט צו עקזיסטירן. אויף אזא אופן האט אוספענסקי אויסגעדריקט — וועניסטענס אין יענע סקיצען, וואס האבען באהאנדעלט די דערפער פון סא־מארע — די אנזיכטען, וואס האבען געהערשט צוויישען די מיטעל־קלאסען פון מערב־איראפע און זיינען פארשפרייט אין רוסלאנד צווישען דער וואסקענדער דארפס־ב ו ר ז ש ו א ז י ע.

אוספענסקי'ס שטעלונג האט ארויסגערופען א רייהע ענטפערס פון אן אנדער פאלקס־נאוועליסט, וואס האט באזעסען פונקט אזא גרויסען טאלאנט, פון ז ל א ט א ו ר א ט ס ק י ' ן (געב. אינ'ם יאהר 1845), וועלכער האט געענטפערט אויף יעדער סקיצע פון אוספענסקי'ן מיט א נאוועלע, אין וועלכער ער האט זיך געשטעלט אויף דעם עקסטרעם־אנטקענגעזעצטען שטאנדפונקט. ער איז געווען באקאנט מיט דעם פויערים־לעבען פון מיטעל־רוסלאנד פון זיין קינדהייט אן; און וואס ווינציגער אילוזיעס ער האט געהאט וועגען אט־דעם לעבען, אלץ בעסער איז ער געווען בכח, בעת ער האט אנגעפאנגען אן ערנסטען שטודיום פון די פויערים, צו זעהן די גוטע שטריכען פון זייער לעבען און צו באנייפען יענע טיפען זייערע, וואס האלטען נאהענט צום הארצען די אינטערעסען פונ'ם דארף אלס גאנצעם — טיפען, וועלכע איך האב אויך גוט נעקענט אין מיין יוגענד אין די זעלביגע גובערניעס.

זלאטאוראטסקי'ן האט מען, פארשטעהט זיך, באשולדיגט אין אידעאליזירן די פויערים; אבער דער אמת איז, אז אוספענסקי און זלאטאוראטסקי האבען זיך איינער דעם אנדערן דערגענצט. פונקט

ווי זיי דערגענצען זיך איינער דעם אנדערן געפֿראפּיש — זלאַטאַוו־ראַטסקי האָט גערעדט פּאַר דעם עכט אנריקולטורעלען נעגענד פון מיטעל־רוסלאַנד, בעת אוספּענסקי האָט גערעדט פּאַר דעם אומקרייז פון אָט־דעם נעגענד — אזוי האָבען זיי אויך איינער דעם אנדערן דערגענצט פּסיכאָלאָגיש. אוספּענסקי איז געווען גערעכט, בעת ער האָט אָנגעצייגט די חסרונות פון דער דאָרפּס־געמיינדע אייניר־טונג, וואָס ווערט באַרויבט פון איהר לעבענס־זאָפט דורך אן אל־מעכטיגער ביוראָקראַטיע; און זלאַטאַוראַטסקי איז אויך נאָנץ גערעכט געווען, בעת ער האָט אָנגעצייגט וואָס פּאַר א מענשען עם קומען פּונדעסטוועגען ארוים דורך די דאָרפֿיש־געמיינדלעכע אייני־ריכטונגען און דורך דער צוגעבונדענקייט צו דער ערד, און וואָס פּאַר נוצען די דאָזיגע אינסטיטוציע קען בריינגען די דאָרפֿישע מא־סען אונטער אנדערע באַדינגונגען פון פּרייהייט און זעלבשטענדיג־קייט.

אויף אזא אופן זיינען זלאַטאַוראַטסקי'ס נאַוועלען א ווייכטי־גער עטנאָגראַפישער בייטראג, און אין דער זעלביגער צייט באַוויצען זיי א קינסטלעריש־ן ווערט. זיין „דאָס טענלעכע לעבען אין דאָרף" און פילייכט נאָך מעהר זיין „פּויערים געשוואַירענע ריכטער" (פּונ'ם יאָהר 1864 זיינען די עלטסטע פּויערים אין די הויז־ווירט־שאַפטען נעווען די נעשוואַירענע ריכטער אין די נעריכט־הייזער) זיינען פול מיט די שעהנסטע סצענעס פון דעם דאָרפּס־לעבען; בעת זיינע „י ס ו ד ו ת" שטעלען מיט זיך פּאַר אן ערנסטען פּאַרזוך ארומצוכאַפּען אין א קונסט־ווערק די גרונד־קאנצעפּציעס פון דעם רוסישען דאָרפֿישען לעבען. אין אָט־דעם לעצטען ווערק טרעפּען מיר אויך טיפּען, וואָס פּערזאָנליפיצירן די מרידה פון די פּויערים אי אנטקעגען דער אויסערלעכער אונטערדריקונג, אי אנט־קעגען דער אונטערווערפענקייט פון די מאַסען צו אָט־דער אונטער־דריקונג — מענשען, וועלכע וואָלטען, אונטער גינסטיגע באַדינ־גונגען, געקענט ווערן די איניציאַטאָרן פון באַוועגונגען מיט א זעהר טיפער באַדייטונג. אז אָט־די טיפּען זיינען ניט צוגעטראַכט נעווארן פון דעם פּאַרפאַסער, וועט מודה זיין יעדער איינציגער, וואָס איז נאָר באַקאַנט מיט דעם אינערלעכען לעבען פון דעם רוסישען דאָרף.

די שריפּטשטעלער, וואָס זיינען דערמאָנט געווארן אויף די פּרי־ערדינע זייטען, שטעלען ווייט ניט פּאַר מיט זיך די נאָנצע שולע

פון די פאלקס־נאוועליסטען. ניט נאר איז יעדער רוסישער נאווע־ליסט פון דער פארגאנגענהייט, אנפאנגענדיג פון טורגענעוו'ן, אנ־גערעגט געווארן אין איינעם ארער א צווייטען ווערק זיינעם פון דעם פאלקס־לעבען, נאר אפילו מאנכע פון די בעסטע שאפונגען פון די סאמע פראמינענטע געגנווארטיגע שריפטשטעלער, ווי, למשל, קארא לענקא, טשעכאוו, ערטעל און פיעלע אנ־דערע (זעה דאס נעקסטע קאפיטעל), געהערן צו דער זעלבינער קאטעגאריע. עס זיינען נאך פארהן א היבשע צאהל נאוועליסטען, וואס געהערן אויסדריקליך צו אט־דעם קלאס, וועגען וועלכע מען וואלט נערעדט מעהר אדער וועניגער באריכות אין יעדען קורס פון דער נייער רוסישער ליטעראטור, לידער אבער בין איך נעצווואונגען זיי צו דערמאנען נאר אין עטליכע שורות.

נאומאוו איז געבארן געווארן אין טאבאלסק (אין 1838) און, באזעצענדיג זיך אין מערב־סיביר, נאכדעם ווי ער האט נעקראגען אן אוניווערזיטעטס־בילדונג אין פעטערסבורג, האט ער אנגעשריבען א רייהע קורצע נאוועלען און סקיצען, אין וועלכע ער האט באשריבען דאס לעבען אין די מערב־סיבירישע דערפער און שטעט־לאך ארום די גאלד־גרובען. די דאזיגע דערצעהלונגען זיינען פיעל נעלייענט געווארן, א דאנק זייער אויסדרוקספולער, אמת־פאלקס־טימליכער שפראך, און דער קראפט, מיט וועלכער זיי זיינען געווען דורכגעדרונגען, ווי אויך צוליעב די איבערראשענדיגע בילדער, וואס זיי האבען אנטהאלטען פון די רייכערע פוירים (באוואוסט אין רוסלאנד אונטערן נאמען „מיראיעדי") וואס האבען געצויגען נוצען פון דער אריסקויט פון די מאסען.

זאסאדימסקי (געב. אינ'ס יאהר 1843) געהערט צו דעם זעל־בינען פעריאד. ווי א סך פון זיינע צייט־חברים, האט ער פאר־בראכט פיעל יאהרען פון זיין יונענד אין פארשיקונג, אבער ער בליבט אלץ דער זעלבינער „פאפוליסט", וואס ער איז געווען אין זיין יונענד, דורכגעדרונגען מיט דער זעלבינער ליעבע צום פאלק און מיט דעם זעלבינען גלויבען אין די פוירים. זיין „כראניק פון דעם דארף סמורינא" (1874) און „געהיימניסען פון די סטעפעס" (1882) זיינען ספעציעל אינטערעסאנט, ווייל זאסאדימסקי האט אין אט־די נאוועלען פרובירט פארצושטעלען—נעטריי צום לעבען—טי־פען פון אינטעלעקטועל־אנטוויקעלטע און פראטעסטירענדינע

פויערים, וועלכע זיינען פארנאכלעסיגט געווארן פון די פאלקס־נאוועליסטען. אייניגע פון זיי זיינען רעבעלען, וואס שטעלען זיך אנטקעגען די אומשטענדען פון דעם דארפישען לעבען, הויפטזעכליך אין זייערע אייגענע פערזענליכע אינטערעסען, בעת אנדערע זיינען פריעדליכע רעליגיעזע פראפאנאנדיסטען, און ווידער אנדערע זיינען מענשען, וואס האבען זיך אנטוויקעלט אונטער דעם אייגפלום פון די געביל־דעטע פראפאנאנדיסטען.

נאר א שריפטשטעלער, וואס האט זיך אויסגעצייכענט אין שילדערן טיפען פון די „מיראיעדען" אין די דערפער פון אייראפייאישען רוסלאנד, איז גענוען ס א ל א ו ו (1843–1902).

פעטראפאוולאווסקי (1857–1892), וואס האט נעשריבען אונטער דעם פסעוואדנים ק א ר א נ י ן, איז גענוען אן אמת'ער דיכטער פון דעם דארפס־לעבען, א דיכטער פון עהד־ארבייט. ער איז נעבאהרן געווארן אין דעם דרום־מזרח־טייל פון רוסלאנד, אין סאמארער גובערניע, אבער שוין אין זיין פריהער יוגענד איז ער פארשיקט געווארן אין טאבאלסקער גובערניע, אין סיביר, וואו מען האט איהם אפגעהאלטען פיעל יאהרען, און איז באפרייט געווארן ערשט קורץ פאר דעם ווי ער איז געשטארבען פון שווינדזוכט. אין זיינע נאוועלען און דערצעהלונגען האט ער געגעבען עטליכע זעהר דראמאטישע טיפען פון די דארפישע שלים־מזל'ניקעס, אבער די נאוועלע, וואס איז אם־מעהרסטען טיפיש פאר זיין טאלאנט, איז „מיין וועלט". אין אט־דער נאוועלע דערצעהלט ער, ווי אזוי אן „אינטעליגענט", געמאטערט פון ספקות, וואס האלט דורך זיי כמעט ביים פארלירן זיין פארשטאנד, בארוהיגט זיך און געפינט פרידען, וועו ער באזעצט זיך אין א דארף און ארבייט אויף דעם זעלביגען כמעט איבערמענשליכען שטייגער, ווי די פויערים ארבייטען בעת מען דארף שניידען די היי און אריינפיהרן אין שייער די אפגעשניטענע תבואה. לעבענדיג ווי אלע פויערים לעבען, ווערט ער פון אלעמען גע'ליעבט; ער געפינט א געזונט און אינטעליגענט מיידעל, וואס ליעבט זיך אין איהם אויך. דאס איז, פארשטעהט זיך, ביז א נעוויסען גראד, אן אידיל'יע פון דעם דארפישען לעבען; עס איז אבער אזוי וועניג אידעאליזירט, — ווי מיר ווייסען פון פאהרונג וועגען יענע אינטעליגענטען, וואס זיינען אוועק אין דיי

דערפער, ווי גלייכע קומען צווישען גלייכע, — אז די אידיליע לייענט זיך כמעט ווי א ווירקליכקייט.

נאָך אייניגע פּאָלקס־נאָוועליסטען מוזען דא דערמאָנט ווערן. צו זיין דאַרף מען צורעכענען ל. מעלשינ׳ען (געבאָרן אינ׳ם יאָהר 1860, — דער פּסעוודאָנים פון איינעם א פּארשיקטען „פּ. יא״), וועלכער איז אויך א דיכטער. ער איז געווען צוועלף יאָהר אין סיביר אויף קאַטאָרגע, אלס פּאָליטישער פּארברעכער; אין יענער צייט האָט ער ארויסגעגעבען צוויי בענד סקיצען פון דער קאַטאָרגע אונטער׳ן נאָמען „אין דער וועלט פון די פּארשטויסענע (א ווערק, וואָס קען אוועקגעשטעלט ווערן אין איין רייהע מיט דאָסטאָיעווסקי׳ס „דאָם טויטע הויז״). ס. יעלפּאָטיעווסקי׳ן (געבאָרן געווען אינ׳ם יאָהר 1854), וועלכער איז אויך געווען א פּארשיקטער. ער האָט געשריבען גוטע סקיצען ווענען די סיבירער בראָדיאָגעס. נעפּיאָדאָוו׳ן (1847–1902), אן עטנאָגראָף, וועלכער האָט געמאכט ווערטפולע ווייסענשאפטליכע פּארשונגען און אין דערצעלבינגער צייט ארויסגעגעבען אויסגעצייכענטע דערצעהלונגען וועגען דעם פּאבריק־ און דארפס־לעבען. זיי־נע שריפטען זיינען דורכגעדרונגען מיט טיפען גלויבען אין דעם אומדערשעפליכען קוואל פון ענערגיע און אין דער פּאָסטישער שאפענדיגער קראָפט פון די מאסען פּויערים; און אייניגע אנדערע. יעדער אינער פון אָט די שריפטשטעלער פּארדינט זיכער מעהר ווי א קורצע נאָטיץ, וויל יעדער פון זיי האָט עטוואָס בייגעשטיי־ערט אדער צו דער אויפּפאסונג פון דעם אדער יענעם קלאָס פון פּאָלק, אדער צו דער אויסארבייטונג פון יענע פּארמען פון „אידע־אליסטישען רעאליזם״, וואָס זיינען אם־בעסטען צוגעפּאסט צו בא־האנדלען טיפען, ענגומען פון די ארבייטענדיגע מאסען, וועלכע האָבען דאָ ניט־לאַנג גענומען דעם ליטעראָרישען ערפּאָלג פון מאק־סים גאָרקי.

מאָקסים גאָרקי.

ניט פיעל שריפטשטעלער האָבען זיך ערוואָרבען זייער רע־פוטאציע אזוי שנעל, ווי מ א ק ס י ם ג א ר ק י. זיינע ערשטע סקיצען (1892–95) זיינען ערשינען אין אומבאקאנטער פּרא־

ווינציגלער צייטונג פון קאווקאז, און זיינען אינגאנצען נעווען אומ־באקאנט דער לימטעראריישער וועלט. אבער, ווען זיינע א קורצע דערצעהלונג איז ערשינען אין א זעהר פארשפרייטען זשורנאל, וואס קאראלענקא האט רעדאגירט, האט גאר באלד צו זיך גע־צויגען די אלגעמיינע אויפמערקזאמקייט. די שעהנקייט פון איהר פארם, איהר קינסטלערישע פאלירטקייט, און דער נייער טאן פון קראפט און מוט, וואס האט געקלונגען אין דער דאזיגער דערצעה־לונג, האבען גלייך דערוואַרבען א נאמען דעם יונגען שריפטשטע־לער. באלד איז באקאנט געווארען, אז מאקסים גאָרקי איז א פסעוו־דאָנים פון א שטילען יונגען מאן, א. פיעשקאָוו, וואס איז געבאָרן געווארן אינ׳ם יאהר 1868 אין ניזשני נאָווגאָראָד, א גרויסע שטאָדט אויף דער וואלגא. זיין פאטער איז געווען א שטאָדטישער בעל־מלאכה, א טאפעטען־קלעפער, זיין מוטער — א מערקווירדיגע פרוי — האט אויך געשטאמט פון בעלי מלאכות. זיין פאטער איז נע־שטאָרבען יונג און גאָרקי האט זיך געהאָדעווען ביי זיין מוטער׳ס עלטערן. גאָרקי׳ס יוגענד איז ווייט ניט געווען קיין גלייקליכע. וועו ער איז אלט געווען ארום 9 יאָהר, איז זיין מוטער (וועלכע האט זהער ניט־גלייקליך געהיראט א צווייטען מאל) געשטאָרבען, און מען האט איהם אפגענעבען אליין פארדינען זיין ברויט אלס שיק־אינגל אין א שוך־מאגאזין. אין א פאָר חדשים ארום האט ער זיך דורך א סבה אפגעברענט די הענט און פארלאָרן זיין שטעלע. אין א צייט ארום האט מען איהם אפגענעבען אלס לערן־יונג צו זיינעם א וויטען קרוב, א בוי־צייכענער, וואו ער איז אויסגעשטאנען אזוי־פיעל צרות, אז אין א יאָהר ארום איז ער פון דאָרטען אנטלאפען און איז אנגעקומען אלס לערן־יונג צו דעם קוכער פון א שיף. דער דאזיגער קוכער איז גראד געווען א זעהר באלעזענער מענש און האט גאָרקי׳ן אויך אויסגעלערנט לעזען א סך. שפעטער האט ער געאר־בייט אלס בעקער, אלס גאסטן־טרעגער, האט פארקויפט עפעל אין די גאסען, ביז ער האט ענדליך באקומען א פלאץ אלס אנגעשטעל־טער אין א קאנטאָר פון אן אדוואקאט. אין יאָהר 1891 האט ער געלעבט און ארומגעוואנדערט צופוס מיט די בראָדיאגעם אין דרום־רוסלאנד, און אין דער צייט פון אט די וואנדערוננען האט ער אנ־געשריבען עטליכע דערצעהלונגען, די ערשטע פון זיי איז דערשי־נען אינ׳ם יאהר 1892, אין א צייטונג פון צפון־קאווקאז. די דער־

צעהלונגען זיינען נעווען אויסגעצייכענט גוט, און ווען א זאמלונג פון אלץ, וואס ער האט ביז דעמאלט אנגעשריבען, איז ערשינען אין דעם יאהר 1900, אין פיער קלייניע בענדער, איז די גאנצע היפשע אויסגאבע פארקויפט נעוואָרן אין א זעהר קורצער צייט, און נאָרקי האט פארנומען זיין פלאץ, — רייד־ענדיג נאָר פון די היינטיגע נאָ־ווע־ליסטען — נעבען קאָראָלענקאָ'ן און טשעכאָוו'ן, גלייך נאָר לעוו טאָלסטאָי'ן. אין מערב־אייראָפּע און אין אמעריקא האט ער דער־ווארבען זיין רעפוטאציע מיט דער זעלבינער שנעלקייט, באלד ווי א פאָר פון זיינע דערצעהלונגען זיינען איבערזעצט נעוואָרן אויף פראַנצויזיש און אויף דייטש און דערנאָך ווידער איבערזעצט נע־ווארן אויף ענגליש.

עס איז נענוג איבערצוזיינען עטליכע פון נאָרקי'ס קורצע דערצעהלונגען, למשל, „מאלווא", אדער „טשעלקאש", אדער „נע־ווזענע מענשען", אדער „זעקס־און־צוואנציג און איינע", כדי גלייך צו באגרייפען די סיבות פון זיין שנעל־נעווא־נענער פאָפולאָריטעט. די מענער און פרויען, וואס ער שילדערט, זיינען ניט קיין העלדען: זיי זיינען נאָנץ נעווענליכע טרעמפּס און „באָסיאקעס", און וואס ער שרייבט איז אייגענטליך ניט קיין נאָווועלען אין ריכטיגען זין פון ווארט, נאָר פשוט סקיצען פון לעבען. און דאָך זיינען אין דער ליטעראטור פון אלע פעלקער, אריינגערעכענענדיג די קורצע דער־צעהלונגען פון גיו דע מאָפּאסאן און ברעט האַרט, פאָראָן זעהר ווינציג זאכען, אין וועלכע מען געפינט אזא פיינעם אנאליז פון קאמפליצירטע און קעמפענדיגע מענשליכע נעפיהלען, ווי אזעלכע אינטערעסאנטע, אָריגינעלע און נייע כאראקטערן זיינען אזוי גוט געשילדערט, און די מענשליכע פסיכאָלאָגיע איז אזוי ווונדערבאר צונויפגענעלאכטען מיט א הינטערגרונד פון דער נאטור — א שטילען ים, דראַהענדיגע כוואליעס, אדער ענדלאָזע סטעפּעס, פארברענט פון דער זון. אין דער ערשטער פון די פריהער דערמאָנטע דער־צעהלונגען זעהט איהר ממש ווי דער הויכער לאנד־פאָס שניידט זיך אריין אין די „לאכענדיגע וואסערן", יענער לאנד־פאָס אויף ווועלכען דער פישער האט אויפגעשטעלט זיין ביידעל; און איהר פארשטעהט פארוואס מאלווא, די פרוי, וואס איז אין איהם פאר־ליעבט, און קומט צו איהם אלע זונטאג, האט ליעב דאס פלאץ פונקט ווי זי האט ליעב דעם פישער אליין. באלד נאכדעם ווערט איהר

אויף יעדען זייטעל איבערראשט פון דער גאנץ־אומערוואַרטעטער פארשיידענארטיגקייט פון איידעלע שטריכען, מיט וועלכע די ליעבע פון אָט־דער מאַדנער און קאָמפּליצירטער נאַטור פון מאַלוואַ'ן איז געשיידערט, און איהר וועלט אויך איבערראשט פון די ניט־פאַר־אויסגעזוהענע זייטען, אין וועלכע עס דערשיינען פאר אייך אין דעם קורצען משך פון עטליכע טאָג דער געוועזענער פויער, דער פישער, און זיין זוהן, דער פויער. די פארשיידענארטיגקייט פון די שטריכען, ראַפאַנירטע און ברוטאַלע, צארטע און שרעקליך־גראָבע, מיט וועלכע נאַרקי מאַלט די מענשליכע געפיהלען, איז אזא, אז אין פארגלייך מיט זיינע העלדען זעהען אונז אוים די העלדען און העלדינען פון אונזערע בעסטע נאַווועליסטען אזוי אייגפאך — אזוי פראַיינפאכט — פונקט ווי עס איז א בלום פון דער אייראָפּייאישער דעקאָראַטיווער קונסט אין פארגלייך מיט אן אמת'דיגער בלום.

נאַרקי איז א גרויסער קינסטלער; ער איז א דיכטער; אבער ער איז אויך א קינד פון יענער לאַנגער רייהע פאַלקס־נאַווועליסטען, וועלכע רוסלאנד האָט געהאט אין דעם לעצטען האַלבען יאָהרהונדערט, און ער האָט אויסגענוצט זייער ערפאָהרונג: ער האָט ענדליך געפונען יענע גליקליכע פאראייניגונג פון אידעאליזם מיט רעאליזם, צו וועלכער די רוסישע פאַלקס־נאַווועליסטען האָבען גע־שטרעבט אזוי פיעל יאָהרען. ריעשיאָטניקאָוו און זיינע צייט־חברים האָבען פרובירט שרייבען נאַווועלען פון אן אולטרא־רעאַליס־טישען כאראקטער אָהן א וועלכען עס איז שפור פון אידעאליזאציע. זיי האָבען זיך אָפּגעהאַלטען יעדעם מאָל, וועו זיי האָבען זיך גע־פיהלט געניגט צו פארשלעמיינערן, צו שאפען, צו אידעאליזירן. זיי האָבען זיך געפליסט צו שרייבען פשוט'ע טאָג־ביכער, אין וועלכע די געשעהענישען, קליינע און גרויסע, וויכטיגע און אומ־וויכטיגע, פלענען דערצעהלט ווערן מיט דער זעלביגער פינקטליכ־קייט, ניט ענדערנדיג אפילו דעם טאָן פון דעם סיפור המעשה. מיר האָבען געזעהן, אז אויף אָט־דעם שטייגער האָט זיך זיי, דורך דער קראפט פון זייער טאַלאַנט, איינגעגעבען ארויסצובערענגען זעהר שארפע עפעקטען; אבער פונקט ווי דער היסטאָריקער, וואָס זוכט אויף אלע אופנים צו זיין „אומפּארטייאיש" און בלייבט פונדעסט־ווענגען שטענדיג א פּארטיי־מאַן, אזוי האָט זיך זיי אויך ניט אייני־גענגעבען צו פארמיידען די אידעאליזירונג, פאר וועלכער זיי האָבען

זיך אזוי געשראקען. זיי האבען דאס ניט געקאנט פארמיידען. א קונסט־ווערק איז שטענדיג פערזענליך. דער פארפאסער מעג טאן וואס ער ווייל, זיינע סימפאטיעס מוזען שטענדיג ארויפשווימען אין זיין שאפונג, און ער וועט שטענדיג אידעאליזירן אלץ, וואס שטימט מיט אט־די סימפאטיעס. גאנרקי האט שוין ניט מורא געהאט פאר אזא אידעאליזאציע. צום ביישפיעל, נרינגראוויטש האט אידעאליזירט די אל־פארגעבענדיגע געדולד און די אל־דולדענדע אונטער־ווארפענקייט פון דעם רוסישען פויער; און אפילו ריעשיאטניקאוו האט נאנץ אומבאוואוסט, און אפשר קענען זיין וויילען, אידעאליזירט די כמעט איבערנאטירליכע קרעפטען פון אויסרוייער, וואס ער האט געזוכט אין די אוראל־בערג און אין די הינטער־געסלאך פון פעטער־בורג. ביידע, סיי דער אולטרא־רעאליסט, סיי דער ראמאנטיקער האבען עפעס אידעאליזירט. גאנרקי ווי עס ווייזט אוים האט פאר־שטאנען די וויכטיגקייט דערפון; אלענפאלס איז ער ניט קענען א געווייסען סארט אידעאליזאציע. אין זיין געטריישאפט צום אמת איז ער אזא שטארקער רעאליסט, ווי ריעשיאטניקאוו; אבער ער אידעאליזירט אין דעם זעלביגען זין, ווי, למשל, טורגענעוו האט אידעאליזירט, בעת ער האט געשילדערט רודינ'ען, העלענע'ן אדער באזאראוו'ן. ער זאגט אפילו, אז מיר מוזען אידעאליזירן, און ער קלייבט אוים און אידעאליזירט צווישען די בראדיאגעס, וואס ער אליין האט געקענט, יענע טיפען, וועלכע ער האט באוואונדערט אם־מעהרסטען — די רעבעלען. דערמיט דערקלערט זיך אויך זיין ערפאלג. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז די לעזער פון אלע פעל־קער האבען אומבאוואוסטזיניג געווארט אויף אזוינע טיפען אין דער ליטעראטור, ווי אויף א פארלייכטערונג פון דער נודנער מיטעל־מעסיגקייט און פון דעם מאנגעל פון שטארקע אינדיווידואליטעטען אין דער ארומיגער סביבה.

די שיכט פון דער געזעלשאפט, פון וועלכער גאנרקי האט גע־נומען זיינע העלדען פאר זיינע ערשטע קורצע דערצעהלונגען — און אין די קורצע דערצעהלונגען צייגט זיך אם־בעסטען ארויס זיין טאלאנט — זיינען די טרעמפס (בראדיאגעס) פון זיד־רוסלאנד. דאס זיינען מענשען וואס האבען זיך אפגעריסען פון דער נעזעל־שאפט, וואס נעמען קיינמאל ניט אן דעם יאך פון שטענדיגער אר־בייט, וואס ארבייטען נאר אזוי לאנג ווי זיי ווילען, אלס „צופעליגע"

ארבייטער אין די פּאַרטען אויפֿן שווארצען ים; מענשען, וואָס נעכטיגען אין די נאַכטלעגער־הייזער אדער ערגעץ אין די גראבענעם הינטער דער שטאָדט און וואנדערן זומער פון אָדעם ביז קרים, און פון קרים ביז די סטעפּעס פון צפון־קאָווקאַז, וואו זיי געפינען שטענדיג ארבייט אין שניט־צייט.

דאָס אייביגע קלאָגען זיך אויף אריימקייט און אויפֿן ביטערן מזל, די הילפלאָזיגקייט און האָפנונגסלאָזיגקייט, וואָס זיינען געווען די דאמינירנדע טענער ביי די ערשטע פּאָלקס־נאָוועליסטען, פּעה־לען אינגאנצען אין גאַרקי׳ס דערצעהלונגען. זיינע בראָדיאָגעס באַ־קלאָגען זיך ניט.

„אלצדינג איז גוט", זאָגט אייגער פון זיי; „אָבצוען און קלאָגען איז ניט כראי — עס וועט גאָר ניט העלפען. לעב און וואָרט ביז דער בראָך וועט קומען, און אויב דו ביסט שוין צעבראָכען — וואָרט אויפֿן טויט. אָט־דאָס איז די גאנצע חכמה אויף דער וועלט — פּארשטאנען?"

אנשטאט צו וויינען און קלאָגען אויף דעם ביטערן מזל פון זיינע בראָדיאָגעס, קלינגט אין גאַרקי׳ס דערצעהלונגען א דערפרי־שענדער טאָן פון ענערגיע און מוט, וואָס איז אינגאנצען ניי אין דער רוסישער ליטעראָטור. זיינע בראָדיאָגעס זיינען אָרים וויי בעט־לער, אָבער זיי אָרט דאָס גאָר ניט. זיי שיכור׳ן, אבער דאָס איז גאָר ניט די פינסטערע שיכרות אויס פּארצווייפלונג, וואָס מיר האָבען געזעהן ביי לעוויטאָוו׳ן. אפילו דער ערנידערינסטער פון זיי — אנשטאט צו מאכען פון זיין הילפלאָזיגקייט א טונענדע, ווי דאָס־טאיעווסקי׳ס העלדען האָבען שטענדיג געטאָן — טרוימט נאָר צו רעפּארמירן די וועלט און זי צו באריכערן. ער טרוימט וועגען דעם מאָמענט, ווען „מיר, די אמאָליגע אָרימעלייט וועלען פּאר־שווינדען, באריכערענדיג די געוועזענע קרעזוסעס מיט דער רייכ־קייט פון גייסט און מיט דער קראפט פון לעבען". (א „טעות" באַנד 1 ז. 170).

גאַרקי קען ניט פּארטראָגען קיין אָבצוען און זיפצען; ער קען ניט פּארטראָגען יענע זעלבסט־פיינינונג, פון וועלכער די אָנדערע רוסישע שריפטשטעלער האָבען אזוי פיעל הנאה; וואָס טורגענעוו׳ס האמלעטיזירטע העלדען האָבען אזוי פּאעטיש אויסגעדריקט, פון וועלכע דאסטאיעווסקי האָט נעמאכט א טונענד און אנדערע אָהן א

שיער ביישפיעלען דערפון וואס מיר באגעגענען אין רוסלאנד אויף פארשיידענע ארטען. נאטורקי קען דעם טיפ, אבער ער האט קיין רחמנות ניט אויף אזעלכע מענשען. שוין בעסער דער ערגסטער אויסוואורף איידער אט־די ענאאיסטישע שוואכלינגען, וואס גריזען נאכאנאנד זייערע אינגענע הערצער, און צווינגען אנדערע צו שיכור'ן מיט זיי, כדי צו האלטען פאר זיי מליצה'דיגע רעדעס וועגען זייערע „ברענענדיגע נשמות". ער האסט יענע נפשות, וואס „זיינען פול מיט מיטלייד", אבער נעהען קיינמאל ניט אוועק ווייטער פון רחמנות אויף זיך אליין, יענע, וואס „זיינען פול מיט ליבע", ווען־כע נעהט קיינמאל ניט ווייטער פון זעלבסט־ליבע. נאטורקי איז צו־גוט באקאנט מיט אט־די מענשען, וואס פארפעלען קיינמאל ניט צו רואינירן דאס לעבען פון יענע פרויען, וועלכע געטרויען זיי, מענשען, וואס שטעלען זיך אפילו ניט אפ פאר קיין מארד, ווי, למשל, ראסקאלניקאוו אדער די ברידער קאראמאזאוו, און דאך קלאנען זיי אויף די אומשטענדען, וואס האבען זיי דערצו נע־בראכט.

— „און זעהן זעה איך, אז די מענשען לעבען ניט, נאר רק זיי פארמעסטען זיך און לעגען אויף דעם אוועק זייער נאנצען לעבען", זאגט די אלטע א י ז ע ר נ י ל, אין דער דערצעהלונג אונטער דעמזעלביגען נאמען.

— „און וועז זיי באגנב'ענען זיך, פארלירענדיג צייט, הויבען זיי זיך אן קלאגען אויפ'ן מזל. וואס האט דא דער מזל צו טאן? יעדערער מאכט זיך אליין זיין מזל! אלערלייי סארטען מענשען זעה איך זיך אן היינטיגע צייטען, אבער קיין שטארקע זיינען ני־טא! וואו זיינען זיי?... שעהנע פנימ'ער ווערן אויך אלע מאל ווינ־ציגער!" (דערצהעלונגען, ב. 1, ז. 126.)

וויסענדיג ווי די רוסישע אינטעליגענטען לידען פון אט דער קלאג־מוטער־קרענק; וויסענדיג ווי זעלטען עס געפינען זיך צווי־שען זיי אגרעסיוועע אידעאליסטען, אמת'ע רעבעלען, און פון דער אנדער זייט, ווי גרויס די צאהל איז פון די נעושדאנאווס (דער העלד פון טורגענעוו'ס „נייער באזען") אפילו צווישען די „פאלי־טישע", וועלכע נעהען מיט ארונטערגעלאזטע קעפ אין סיביר — נעמט דעריבער נאטורקי ניט זיינע טיפען פון צווישען די אינטעלי־

נענטען, וואריס ער דענקט, אז זיי וועלן צו־לייכט די „געפאנגענע פון דעם לעבען".

אין „וואראנקא אליעסאווא" דריקט נאָרקי אויס זיין גאנצע פאר־אכטונג צום דורכשניטליכען אינטעליגענט פון דעם אנפאנג 90יגער יאהרן. אין אט־דער דערצעהלונג פיהרט ער פאר אונז ארויס א טיפ פון א מיידעל פול מיט לעבען; אן אויסערגעוועהנליכע פרימיטיווע באשעפענים, וואס איז אבסאלוט ניט באריהרט פון די אידעאלען פון פרייהייט און גלייכהייט, אבער איז אזוי פול מיט קרעפטיג לע־בען, אזוי זעלבסטשטענדיג, אזוי געטרייי צו זיך אליין, אז יעדער אייגער מוז וועלן אין איהר שטארק פאראינטערעסירט. זי באַ־נענט זיך מיט איינעם פון יענע אינטעליגענטען, וואס זיינען באקאנט מיט די העכערע אידעאלען און באוואונדערן זיי, אבער זיינען שוואכלינגען, אהן דער מינדסטער פעהיגקייט צו פיהרן א געזונטען לעבען. פאַרשטעהט זיך, וואראנקא לאכט אפילו פון דעם נעדאנק, אז אוא מענש זאל זיך אין איהר פארליעבען; און גאָרקי לאַזט איהר כאראקטעריזירן דעם געוועהנליכען העלד פון די רוסי־שע ראמאנען אויפ'ן פאלגענדיגען שטייגער:

„דער רוסישער העלד איז אלעמאל נאריש און אומגעלומפערט, שטענדיג איז איהם נודנע, שטענדיג קלערט ער וועגען עפעס אום־פארשטענדליכעס, אויף יעדען האט ער רחמנות און אליין איז ער דער אומגליקליכסטער! ער וועט איבערדענקען, זיך דורכרעדען, וועט גענוג זיך דערקלערן אין ליעבע, נאכדעם דענקט ער ווידער ביז ער האט חתונה... און וועט ער האט שוין חתונה, רעדט ער אן זיין ווייב אלערליי נאריישקייטען און וואַרפט זי אוועק"... („וואראנקא אליעסאווא" 2, 281).

נאָרקי'ס באליעבטער טיפ איז דער רעבעל, דער מענש וואס רעוואלטירט אינאנצען אנטקעגען דער גענעלשאפט און איז אין דער זעלבינגער צייט א שטארקער מענש, א קראפט. און אזוי ווי ער האט נעפונען צווישען די בראריאנעס, מיט וועלכע ער האט נע־לעבט, וועניגסטענס א שפראץ פון אזא טיפ, נעמט ער דעריבער פון אט־דער שיכט פון דער גענעלשאפט זיינע אינטערעסאנטסטע העלדען.

אין „קאנאוואלאוו" גיט נאָרקי אליין די פסיכאלאגיע, אדער כעסער נעזאנט, א טיילווייזע פסיכאלאגיע פון זיין בראריאנע־

העלד: — „דאָס איז אָן אינטעליגענט צווישען יענע וועמען דער גורל האָט באַלייִדיגט — צווישען די אָפּגעריסענע, הונגעריגע און פֿאַרביטערטע האַלב־מענשען און האַלב־חיות, וואָס פילען אָן די הינטערגעסלער פון די שטעדט". — „געוועהנליך א מענש, וועמען מען קען ניט צורעכענען צו קיין גרופּע", דער מענש וואָס האָט „פֿאַרבראַנט אַלע בריקען הינטער זיך, וואָס איז פיינדליך צו אַלע, וואָס איז גרייט אָנצוואוועדען אויף יעדען זאַך די קראַפט פון זיין דערצאַרענטען און פֿאַרביטערטען סקעפּטיציזם" (2, 23). גאָר־קי'ס בראַדיאַגע פיהלט, אז איהם האָט ניט אָפּגענגליקט אין לעבען, אָבער ער זוכט ניט קיין באַרעכטיגונג דאַרויף אין די אומשטענ־דען. קאָנאָוואַלאָוו, למשל, האַלט ניט פון דער טעאָריע, וואָס האָט אזא אָנגאָנג צוזישען די געבילדעטע שלים־מזל'ניקעם, אז ער איז א טרויעריגער פּראָדוקט פון די אומגינסטיגע אומשטענדען. „מען דאַרף באמת זיין א קליינמוטיגער", זאָגט ער, „כדי צו ווערן אזא מענש". „דאָס לעבען איז ביי מיר אָהן קיין שום באַרעכטיגונג... איך לעב, און בייגק... צוליעב וואָס? וויים מען ניט... קיין אינער־ליכער וועג איז ביי מיר ניטאָ... פֿארשטעהסט? ווי זאָל איך דאָס זאָגען? ס'איז ניטאָ יענער פונק אין דער נשמה... קיין קראַפט, אדער וואָס? נו, עפּעס פעהלט אין מיר, און א סוף!" און ווען זיין יונגער פריינד, וואָס האָט אויסגעליענט אין די ביכער אלער־לייַ אנטשולדיגונגען און באַרעכטיגונגען פאר שוואַכקייט פון כאַ־ראַקטער, ווייזט אָן אויף די „שווארצע פיינדליכע קרעפטען", וועלכע רינגלען ארום דעם מענשען, ענטפערט איהם קאָנאָוואַלאָוו: „טאָ שפּאר זיך אָן שטאַרקער! זוך זיך אָפ דיין מיטעלפונקט און שפּאר זיך אָן!"

איניגע פון גאָרקי'ס בראַדיאַגעס, ווי מען וואָלט דאָס געקאָנט דערווארטען, זיינען נעגייגט צו פילאָזאָפירן. זיי פּארטראַכטען זיך וועגען דעם מענשליכען לעבען, און האָבען געהאט די מענליכקייט צו דערקענען דאָס לעבען.

„יעדער מענש", זאָגט ער ערגעץ, „וועלכער האָט געקעמפט מיט'ן לעבען, איז באזיגט געווארן פון איהם און ליידט אין דער אומ־דערבארמליכער געפאנגענשאפט פון זיין שמוץ, איז א גרעסערער פילאָזאָף פון שאָפענהויער'ן אליין, וויל דער אבסטראקטער גע־דאַנק וועט זיך קיינמאָל ניט אויסגיסען אין אזא קאַרעקטער בילד־

ליבער פאַרם, ווי עס ניסט זיך אויס דער געדאַנק, וואָס איז דיר־ רעקט ארויסגעדריקט געוואָרן פון מענשען דורך ליידען" („קאַ־ נאוואלאוו", 1, זייט 31). „דאָס קענען דאָס לעבען ביי אזעלכע מענשען איז איבערראשענד", זאָגט ער אויף אַן אַרט.

ליבע צו דער נאַטור איז א צווייטער כאראקטעריסטישער שטריך פון דעם בראדיאגע: „קאַנאַוואלאַוו האָט ליעב געהאט די נאַטור מיט א טיפער אומאויסשפרעכליכער ליעבע, וואָס פלעגט זיך אנטפלעקען נאָר אין דעם ווייכען גלאַנץ פון זיינע אויגען. שטענדיג, בעת ער איז געווען אויף די פעלדער אדער אויפ'ן ברעג פון טייך, פלעגט ער אריין אין א שטימונג פון פרידליכקייט און ליעבע, וואָס האָט איהם נאָך מעהר עהנליך געמאכט צו א קינד. אמאל פלעגט ער אויסשרייען, קוקענדיג אויפ'ן הימעל: „אָך, גוט!" און אין אט־דעם אויסגעשריי איז געווען מעהר זין און געפיהל, ווי אין די רעטאָרישע אויסדרוקען פון א סך דיכטער... ווי אלע אנדערע זאכען, פאַרלירט די דיכטונג איהר הייליגע איינפאכקייט און אוממיטעלבארקייט, וועז מען מאכט פון איהר א פראַצעסיע" (1, זייטען 4-33).

פונדעסטוועגען איז גאַרקי'ס רעבעל־בראדיאגע ניט קיין „ניעצ־ שעאַנער", וועלכער איגנאַרירט אלץ, וואָס ליגט אונטער די גרע־ ניצען פון זיין שמאַלען ענאיזם, וואָס קלערט וועגען זיך, ווי וועגען אן „איבערמענש". כדי צו שאפען א ריינעם ניעצשע־טיפ איז נויטיג די „קרענקליכע אמביציע" פון אן אינטעליגענט. אין גאַר־ קי'ס בראדיאגעס, ווי אויך אין זיינע פרויען פון דעם סאמע נידע־ ריגסטען קלאַס זיינען פאַראַן פונקען פון גרויסקייט און כאראקטער און איינפאכקייט, וואָס פאסען זיך ניט אריין אין דער זעלבסטפאר־ געטערונג פון דעם איבערמענש. ער אידעאליזירט זיי ניט אויף אזוי פיעל, אז ער זאל זיי שילדערן ווי ווירקליכע העלדען; דאָס וואלט געווען צו אומגעטרייי צום לעבען: דער בראדיאגע איז דאָך פאַרט א באזיגטער מענש. אבער ער צייגט, ווי ביי מאנכע פון אט־ די מענשען, א דאנק דעם אינערליכען באוואוסטזיין פון זייער קראפט, זיינען פאראן מאמענטען פון גרויסקייט, וועז אפילו אט־די אינערליכע קראפט איז ניט געגנג צו שאפען פון אַרלאוו'ן (אין „די נורלאווס") אדער פון אילי'ן (אין „דריי") א ווירקליכע קראפט, אן אמת'ן העלד — א מענשען, וואָס קעמפט קעגען יענע, וועלכע

זיינען שטאַרקער פון איהם. עס קומט אויס, ווי גאָרקי פרעגט: „וואַרום זייט איהר, אינטעליגענטען, ניט אזוי ווירקליך „אינדיווי־דועל", ניט אזוי אָפּען רעבעליירנער קענען דער געזעלשאפט, וואָס איהר קריטיקירט, און ניט אזוי שטאַרק, ווי מאנכע פון אָט־די פּאר־שטויסענע?

אין זיינע קורצע דערצעהלונגען איז גאָרקי'ס טאַלאַנט באמת גרוים; נאָר ווען ער, פונקט ווי זיינע צוויי צייט־חברים, קאַראַלענקא און טשעכאָוו, האָבען זיך גענומען פאר א גרעסערער נאַוועלע, וואָס פאָדערט די פולשטענדיגע אנטוויקלונג פון די כאַראַקטערן, האָט ער ניט געהאט קיין ערפאָלג. זיין דערצעהלונג „פאָמא גאָרדיעעוו", ניט קוקענדיג אויף אייניגע שעהנע סצענעס, וואָס מאכען א טיפען אייגדרוק, איז אינגאנצען גענומען א סך שוואכער, ווי די מעהרסטע פון זיינע קורצע דערצעהלונגען. און בעת דער ערשטער טייל פון „די דריי" — דאָס אידילישע לעבען פון די דריי „יונגע מענשען", אויף וועמען עס לעגט זיך שוין דער טראַנישער שאָטען פון דער צוקונפט — צווינגט אונז אין אָנפאַנג צו דערוואַרטען, אז מיר וועלען אין אָט־דער נאַוועלע זעהן אייגע פון די שעהנסטע שאָבלונען פון דער רוסישער ליטעראטור, ווערן מיר אבער ביים סוף אינגאנצען אנטוישט. דער פראַנצויזישער איבערזעצער פון „די דריי" האָט אפילו געפונען פאר נויטיג צו פאַרענדיגען די נאַוועלע ביי דעם פונקט, וואו איליא שטעהט אויפ'ן קבר פון דעם מענשען וואָס ער האָט דער'הרג'נעט, אנשטאט דערגעהן ביז'ן סוף וואו גאָרקי האָט זי געענדיגט.

פאַרוואָס גאָרקי האָט ניט געהאט קיין ערפאָלג אין אָט־דער ריכטונג איז, פאַרשטעהט זיך, צו א דעליקאטע און צו א שווערע פראַגע צו ענטפערן. אויף איין אורזאַך קען מען אָבער דאָך אָנ־צייגען. גאָרקי, פונקט ווי טאַלסטאי, איז צו אן אָרענטליכער קינסט־לער, אז ער זאָל צוטראכטען א סוף, וואָס דאָס ווירקליכע לעבען פון זיינע העלדען רענט איהם דאַרויף ניט אָן, הגם אזא סוף וואָלט נעקאָנט זיין זעהר בילדליך; אויסער דעם, באזיצט ניט דער קלאָס מענשען, וועמען ער שילדערט אזוי אויסנעצייכענט, יענע אויס־נעהאלטענקייט, יענע נאנצקייט, וואָס איז נויטיג צו פאַרפאָלקאָמען א קונסט ווערק און צוגעבען דערצו לעצטען אָקאָרד, אָהן וועלכען עס קען ניט זיין פאַלקאָם.

נעמט, למשל, אַרלאָוו'ן אין „די ארלאָווס". „עס ברענט אין מיר די נשמה", זאָגט ער, „רחבות ווילט זיך איהר... כדי איך זאָל קאָנען זיך פֿאַנאַנדערשפּילען מיט מיין גאַנצען כח... ער — מאַ! א כח פיהל איך אין זיך — א ניט באַזיגבארן! אָט כדומה, למשל, וועז די „כאַלערע" וואָלט זיך פֿארוואַנדעלט אין א מענשען... אין א ריעז... אפילו אין אילוא מוראַמעץ אליין, — וואָלט איך זיך אויף איהר א וואַרף געטאָן! אריין אין דעם טויטליכען קאַמף! דו ביזט א קראפט און איך, גרישקא אַרלאָוו, בין א קראפט: א נו, לאָמיר זעהן, ווער וועמען?!"

אָבער אָט־די קראפט, אָט־דער כח, נעדוירט ניט לאַנג. אין אן אנדער אָרט זאָגט אַרלאָוו, אז „איהם ציהט אין אלע פיער זייטען פון דער וועלט אויף איין מאָל", און אז זיין גורל איז ניט צו קעמפֿען מיט גיגאַנטען, נאָר צו זיין א בראַדיאַגע. און דערמיט ענדיגט ער טאקע. נאָרקי איז צו א גרויסער קינסטלער, אז ער זאָל מאכען פון אַרלאָוו'ן א זיעגער אין קאַמף מיט ריזען. די זעלבינע זאַך איז מיט אילי'ן אין „די דריי". דאָס איז א מעכטיגער טיפּ, און עס שטעלט זיך די פראגע: פארוואָס האָט איהם נאָרקי ניט געמאָלען ווי ער פאַנגט אָן א נייי לעבען אונטער דעם איינפלוס פון יענע יונגע פּראָפּאַגאַנדיסטען פון ס'סאציאליזם, מיט וועלכע ער באגעגענט זיך? פארוואָס לאָזט ער איהם ניט שטארבען אין אייגעם פון די צוזאמענשטויסען צווישען די סטרייקענדע ארבייטער און די סאָלדאַטען, וואָס זיינען פאַרגעקומען אין רוסלאַנד נאָך אין יענער צייט בעת נאָרקי האָט נעהאָט פאַרענדיגט אָט־די נאָווועלע? אָבער אויך דאָ וואָלט גאָרקי'ס ענטפֿער, וואַרשיינליך, געווען, אז אועלכע זאכען טרעפֿען זיך ניט אין דעם ווירקליכען לעבען. מענשען, ווי אילי'א, וואָס טרוימען נאָר וועגען „א רייגעם סוחר'ישען לעבען", טרעטען ניט אריין אין קיין ארבייטער באוועגונג, און דערפאר פאַרענדיגט ער בעסער דאָס לעבען פון זיין העלד א סך מעהר פּראַזאיש — דערפאר לאָזט ער איהם ערשיינען מיאום און קלייניך אין זיין אטאקע אויף דער פרוי פון'ס פאָליציי־קאַפּיטאַן, אזוי אז דער לעזער זאָל בעסער סימפּאַטיזירן אפילו מיט אָט־דער פרוי, אידער מאכען אילי'ן א פּראָמינענטע פיגור פון א סטרייק־צוזאַמענשטויס. וואָלט מעגליך געווען צו אידעאַליזירן אילי'ן אויף אזוי פיעל און דערבי ניט אריבער די נרעניצען פון דער דער־

לויבטער אידעאליזאציע, וואלט נאָרקי דאָס, ווארשיינליך, נעווען נעטאָן, ווייל ער האלט זעהר פון אידעאליזאציע אין דער רעאליסטישער קונסט; אבער דא וואלט דאָס שוין נעווען ריינער ראמאנטיזם.

ווידער און אבער קעהרט זיך נאָרקי אום צום געדאנק, או עס מוז זיין עפעס אן אידעאל אין דעם ווערק פון דעם נאָוועלען־שרייבער. „די אורזאך פון דער היינטיגער מיינונג (אין דער רוסישער געזעלשאפט), זאגט ער, איז די פארנאכלעסיגונג פון אידעאליזם. יענע, וואס האבען פארטריבען פון לעבען יעדען ראמאנטיזם, האבען אונז אינגאנצען אויסגעטאָן און גענומען; אט דערפאר זיינען מיר אזוי ניט־אינטערעסאנט אייגער פאר דעם אנדערן, אזוי אפשטויסענד אייגער צום אנדערן". (א „טעות" 1, ז. 151). און אין דעם „לעזער" (1898) אנטוויקעלט ער זיינע עסטעטישע עיקרים פולשטענדיג. ער דערצעהלט, ווי איינמאל אין אן אוועגט האט מען אין א קריזיז פון זיינע פריינד פאָרגעלייענט אייגם פון זיינע ערשטע ווערק, גלייך ווי עס איז ערשינען פון דרוק. ער האט נעקראָגען א סך קאמפלימענטען פאר זיין ארטיסט, און נאכדעם ווי ער האט פארלאָזט דאס הויז, האט ער שפאציירט אויף א שטילער גאס, און צום ערשטען מאל אין זיין לעבען זיך געפיהלט גליקליך. דא אבער האט איהם אננעיאגט אן אומבאקאנטער מענש, וועמען ער האט ניט באמערקט צווישען די וואס זיינען אנווועזענד נעווען ביי דער פארלעזונג, און האט אננעפאנגען מיט איהם צו רעדען וועגען די פליכטען פון דעם פארפאסער.

„איהר וועט מיט מיר איינשטימען", זאגט דער פרעמדער, „אז די פליכט פון דער ליטעראטור איז צו העלפען דעם מענשען פארשטעהן זיך אליין, אויפהויבען זיין גלויבען אין זיך, אנטוויקלען אין איהם א שטרעבונג צום אמת; צו באקעמפען אלץ וואס איז שלעכט אין דעם מענשען; אפצוזוכען דאס גוטע אין איהם און אויפוועקען אין זיין נשמה שאנד, צארן, מוט; אין קורצען, צו טאן אלצדינג, כדי איהם צו מאכען שטארק, אין דעם אייגעלען זין פון אט־דעם וואָרט, כדי ער זאל קענען באגייסטערן זיין לעבען מיט דעם היילינגען גייסט פון שהנקייט" (8, ז. 271).

„מיר שיינט, אז מיר נויטיגען זיך ווידער אמאל אין טרוימען, אין שהנע שאפונגען פון אונזער פאנטאזיע, אין וויזיאנען, ווייל

דאָס לעבען, וואָס מיר האָבען אויפגעבויט, איז אָרים אין קאָליրן, איז טונקעל אוֹן אומעטיג... לאָמיר א פֿרוי אוֹן טאָן, אפֿשר וועט די פֿאַנטאַזיע העלפֿען א הויב טאָן אויף א מינוט דעם מענשען העכער פֿון דער ערד, כדי ער זאָל קאָנען אויף איהר אפֿזוכען זיין ריכטינגען פֿלאַץ, דעם פֿלאַץ וואָס ער האָט פֿאַרלוירן". (245).

אָבער אביסעל ווייטער מאכט גאָרקי א באַהויפּטונג וועגען זיך, וואָס דערקלערט אפֿשר פֿאַרוואָס איהם האָט זיך ניט אייגענ־געבען צו שאפֿען א גרעסערן ראָמאָן, מיט א פּולשטענדיגער אנט־וויקלונג פֿון די כאַראַקטערען. „איך האָב אנטרעקט אין זיך", זאָגט ער, „א סך גוטע געפֿיהלען אוֹן וואונשען — א היפֿשען טייל דערפֿון, וואָס מען רופט געוועהנלעיך גוטס; אבער דעם געפֿיהל, וואָס זאָל דאָס אלץ קענען פֿאַראייניגען — א גוט־באגרינדעטען, קלאָרן געדאַנק, וואָס זאָל ארומכאפֿען אלע ערשיינונגען פֿון לעבען — דאָס האָב איך אין זיך ניט געפֿונען" (3, 247). אוֹן בעת מען לייענט דאָס, דערמאָנט מען זיך גלייך אָן טורגענעוו'ן, וועלכער האָט נעזוכט אין אזא „פרייהייט", אין אזא פֿאראייניגענדיגער אויפֿפאַסונג פֿון דער וועלט אוֹן דעם לעבען, דעם ערשטען באדינג צו קענען וועלן א גרויסער קינסטלער.

„קענט איהר, — פֿרעגט ווייטער „דער לעזער", — שאפֿען פֿאר מענשען כאָטש א קליינינקע אילוזיע, וואָס זאָל דערהויבען זייער נשמה? ניין!"... „איהר אלע, לעהרער פֿון אונזער צייט, נעמט גראָד אוועק פֿון די מענשען פּיעל מעהר איידער איהר גיט זיי, וויל איהר אלע רעדט נאָר וועגען די פּעהלערן—נאָר זיי זעהט איהר. אבער אין דעם מענשען מוזען דאָך אויך זיין מעלות: איהר האָט דאָך מעלות?... אוֹן איהר, טאקע, מיט וואָס אונטערשיידט איהר זיך פֿון די הונדערטע אלטעגליכע מענשען, וועלכע איהר באשרייבט אזוי שטרענג אוֹן האַרט, האלטענדיג זיך פֿאר נביאים אוֹן חטאים־זוכער, צוליעב דעם זיעג פֿון טוגענהאפֿטינקייט? אבער, צי באמערקט איהר, אז די טוגענד אוֹן די זינד, וואָס איהר שטרענגט זיך אָן צו דעפֿי־נירן, זיינען נאָר צוגויפֿגעפֿלאָנטערט וויי צוויי קנייל־כלאָך פּאָדים, שוואַרצע אוֹן ווייסע, וועלכע זיינען געוואָרן גרוי, וויל זיי לינגען איינער לעבען אנדערן אוֹן נעהמען־אָן א טייל פֿון דעם פֿריהער־דינגען קאָליר איינער פֿון אנדערן? אוֹן ס'איז נאָר א ספֿק צי נאָט האָט אייך געשיקט אויף דער ערד... ער וואָלט נעווים אויסגעקליבען

שטארקערע מענשען פאר אייך. ער וואלט אנגעצונדען זייערע הערצער מיט דעם פייער פון ליידענשאפטליכער ליבע צום לעבען, צום אמת, צו מענשען..." (ז. 249).

„אלץ וואכעדיג, וואכעדיג, וואכעדיגע מענשען, וואכעדיגע גראנקען, פאסירונגען" — זאגט ווייטער דער אומדערבארעמליכער „לעזער" — „וואו וועט מען שוין אנפאנגען צו רעדען וועגען דעם רעבעלירנדען גייסט, וועגען דער נויטוונדיגקייט ווידער אויפצולעבען דעם גייסט? וואו איז דער רוף צו שאפען א נייי לעבען? וואו זיינען די לעקציעס אין מוט? וואו זיינען די גוטע ווערטער, וואס באפלינלעז די נשמה?"

„וואהרים, זיי זיך מודה! דו קענסט ניט אזוי מאלען דאס לעבען, אז דיין בילד פון לעבען זאל ארויסרופען אינ'ם מענשען א נקמה־נעמענדע שאנד אין א ברענענדיגען וואונש צו שאפען אנדערע פארמעז פון לעבען... קענסטו דען פארשנעלערן דאס קלאפען פון דעם פולס פון לעבען? קענסטו דען פארייבלאזען אין לעבען ענערגיע, ווי אנדערע האבען דאס געטאן?" (251).

„איך זעה ארום זיך א סך קלוגע מענשען, אבער וועניג צוויי־שען זיי נאבעלע מענשען, און אפילו די וואס זיינען שוין דא, זיי־נען צעבראכענע און קראנקע נשמות. און עפעס שטענדיג אזוי באמערק איך: וואס בעסער דער מענש איז, וואס רייכער און ארעמ־ליכער עס איז זיין נשמה, אלץ וועניגער ענערגיע האט ער, אלץ קרענקליכער איז ער, און שווער איז איהם דאס לעבען... אבער ווי־פיעל זיי זאלען ניט ביינקען נאך בעסערס, האבען זיי דאך ניט קיין כח דאס צו שאפען". (251).

„און נאך עפעס, — האט ווידער, אנגעהויבען רעדען דער דאזיגער מאדנער מענש — קענסטו דען דערוועקען אין דעם מענ־שען א לעבענס־פרוידיגען געלעכטער, וואס לייטערט די נשמה? זעה, די מענשען האבען דאך פארגעסען לאכען גוט!" (251).

„ניט אין גליק איז דער זין פון לעבען, און מיט זעלבסטצופרי־דענהייט וועט דער מענש זיך ניט באנוגענען. ער איז נאך אלעמען העכער דערפון. דער זין פון לעבען ליגט אין דער שהנקייט און קראפט פון שטרעבען צו ציעלען, און מען דארף, אז יעדער מא־מענט פון לעבען זאל האבען זיין הויכען צוועק" (254).

„צארן, האס, מוט, שאנד, עקל און ענדליך די בייזע פאר־

צווייפלונג — אט דאס זיינען די הויב־שטאנגען מיט וועלכע מען קען פארניכטען אלץ אויף דער וועלט"... „אבער וואס קענט איהר טאן כדי אויפצוואוועקען אינ'ס מענשען דעם דורשט צום לעבען, וועו איהר אכצט נאר אן זיפצט און קרעכצט אדער איהר מאלט גלייכגילטיג, ווי ער קומט־אום".

„א, וועו עס באווייזט זיך א שטרענגער און ליבענדיגער מענש, מיט א ברענענדיג הארץ און מיט א מעכטיגען אל־אומפאסענדיגען כח! אין דער שטיקיגער לופט פון דעם שענדליכען שווייגען וואל־טען זיינע נביא'ישע ווערטער אפגעקלונגען ווי די קלעפ פון א גלאק, און, קען זיין, עס וואלטען אויפגעציטערט די נידערטרעכ־טיגע נשמות פון די לעבעדינע מתים!" (253).

אט־די אידעען נארקי'ס, אז מיר נויטיגען זיך אין עפעס, וואס זאל זיין בעסער פון דעם טאג־טעגליכען לעבען, וואס זאל דערהויבען די נשמה, דערקלערן פולשטענדיג אויך זיין לעצטע דראמע „אויפ'ן דעק", וועלכע האט נעהאט אזא ערפאלג אין מאסק־ווע, אבער, הגם אויפגעפיהרט דורך די זעלביגע ארטיסטען, האט זי אין פעטערבורג ניט ארויסגערופען קיין באזונדערן ענטוזיאזם. די אידעע פון אט־דער דראמע דערמאנט אן איבסען'ס „דאס וויל־דע ענטעל". די איינוואוינער פון דעם נאכטלעגער־הויז קענען נאר ווי עס איז לעבען, כל זמן זיי האבען עפעס אן אילוזיע: דער אקטיאר, דער שיכור, חלומ'ט וועגען אויסהיילען זיך פון זיין שיכרות ערגעץ אין א ספעציעלען אנשטאלט; א געפאלען מיידעל זוכט איהר רעטונג אין דער אילוזיע פון אמת'ער ליבע, און אזוי ווייטער. און די דראמאטישע לאגע פון אט־די ברואים, וואס האב־בען שוין אזא קנאפען צובונד צום לעבען, ווערט נאך שארפער, וועו די דאזיגע אילוזיעס ווערן צעשטערט. די דראמע איז זעהר א שטארקע. אויף דער ביהנע אבער מוז זי אביסעל פארליעז, צוליעב עטליכע ריין־טעכנישע פעהלערן (אן אומנוצליכער פערטער אקט, די איבעריגע פערזאנען פון עפעס א פרוי, וואס ער פיהרט אריין אין דעם ערשטען אקט און נאכדעם פארשווינדט זי); אזוי אבער, זיינען די סצענעס זעהר דראמאטיש. די פאזיציעס זיינען באמת טראגיש, די האנדלונג — לויפיג, און די געשפרעכען פון די איינוואוינער פון דעם נאכטלעגער־הויז וון זייער לעבענס־פילא־

זאפיע זיינען איבערגענעבען מערקווירדיג קינסטלעריש. בכלל פיהלט מען, או נאראקי האט נאר ניט נעזאגט זיין לעצט וואָרט. די פראגע איז נאר — צי וועט ער נעפינען צווישען די קלאסען, מיט וועלכע ער טרעפט זיך איצט, די וויטערדיגע אנטוויקלונג — וואס עקזיסטירט אהן יעדען ספק — פון יענע טיפען, וועלכע עֶר פארשטעהט אם בעסטען. וועט ער צווישען זיי נעפינען די ווייטערדיגע מאטעריאלען, וואס אנטשפרעכען זיינע עסטעטישע עיקרים, וועלכע זיינען ביז איצטער געווען דער קוואל פון זיין קראפט?

קאפיטעל אכט.

פּאָליטישע ליטעראַטור: סאַטירע, קונסט־קריטיק, היינטיגע נאַוועליסטן.

ד י פּ א ָ ל י ט י ש ע ל י ט ע ר א ַ ט ו ר — די שטערונגען פֿון דער צענזור — די קרייזען (קרוזשקי) — מערב'ניקעס און סלאַווי־נאָפילען. — **ד י א ו י ס ל ע נ ד י ש ע פּ א ָ ל י ט י ש ע ל י ט ע ר א ַ ט ו ר :** הערצען — אַגאַראָוו — באַקונין — לאַוראָוו — סטעפּניאק — דער „סאוורעמענניק" און משערנישעווסקי. — **ס א ַ ט י ר ע :** משעדרין (סאַלטיקאָוו). **ד י ק ו נ ס ט ־ ק ר י ט י ק :** איהר וויכטיגקייט אין רוסלאַנד — ביעלינסקי — דאָבראָליובאָוו — פּיסאַרעוו — מיכאַילאָווסקי — טאָלסטאָי'ס „וואָס איז קונסט?". — **ה י י נ ט י ג ע נ א ַ ו ע ל י ס ט ע ן :** ערטעל — קאראלענקא. **ה י י נ ט י ג ע ר י כ ט ו נ ג א י ן ד ע ר ל י ט ע ר א ַ ט ו ר :** גאָרשין — טערעשקאָווסקי — באבאריקין — פּאָטאָפּענקא — משעכאָוו.

די פּאָליטישע ליטעראַטור.

רעדען וועגען פּאָליטישער ליטעראַטור אין א לאַנד, וואָס האָט נישט קיין פּאָליטישע פרייהייט, און וואו מען קאָן קיין זאַך נישט דרוקען אַיידער עס וועלט ערלויבט פון א שטרענגער צענזור, קלינגט כמעט ווי אן איראָניע. און דאָך, נישט קוקענדיג אויף אלע אָנשטרענגונגען פון דער רעגירונג נישט צו דערלאָזען קיינע דיסקוסיעס פון פּאָליטישע ענינים אין דער פּרעס, אַדער אפילו אין פּריוואַטע קרייזען, קומען אזוינע דיסקוסיעס פּאָר אונטער אלע מעגליכע פאָרמען און אונטער אלע אויסרעדן, וואָס מען קאָן זיך יאָ פּאַר־

שטעלען. דער רעזולטאט איז — און דאס איז גארניט איבערטרי־בען — אז ארום און ארום געפינט זיך אין דעם נויטיגערוויז־ענגען קרייז פון געביל־דעטע רוסישע אינטעליגענטען פונקט אזוי־פיל וויכטן וועגען פאליטישע ענינים, וויפיל מען קאן געפינען אין די נעביל־דעטע קרייזען פון יעדען אנדערן איראפעאישען לאנד, און אז א גענוסע באקאנטשאפט מיט דעם פאליטישען לעבען פון אנדערע פעלקער איז ווייט פארשפרייט צווישען דעם לעזענדען טייל פון דער רוסישער נעזעלשאפט.

עס איז גאנץ גוט באוואוסט, אז יעדע זאך, וואס ווערט גע־דרוקט אין רוסלאנד, אפילו נאך היינטיגען טאג, מוז דורכגעהן דורך דער צענזור אפריהער אויידער עס גיהט אין דרוק, אדער דערנאך. כדי צו גרינדען א זשורנאל אדער א צייטונג, מוז דער ארויסגעבער צושטעלען צופרידענשטעלענדע גאראנטיעס, אז זיי־נע פאליטישע מיינונגען זיינען ניט „צופיעל פראגרעסיוו", זאנסט וועט ער ניט קריגען קיין ערלויבעניש פון דעם מיניסטעריום פון אינערן ארויסצוגעבען די צייטונג אדער דעם זשורנאל, אדער פאר־נעמען א שטעלע אלס רעדאקטאר. אין געוויסע אויצנאלעגע פאלען קאן א צייטונג אדער זשורנאל, וואס ווערט ארויסגעגעבען אין אייגער פון די צוויי „סטאליצעס" — אבער בשום אופן ניט אין דער פראווינץ — קריגען די ערלויבעניש צו דערשיינען ניט דורכ־געהענדיג דורך דעם צענזאר'ס העכט איידער עס ווערט פארטיג צום דרוק; אבער גלייך ווי עס הויבט זיך אן צו דרוקען מוז מען אוועקשיקען א כאפיע צום צענזאר, און יעדער נומער קאן אפגע־שטעלט און פארווערט ווערן צו גיהן אין צירקולאציע איידער עס גיהט ארויס פון דער דרוקערייי, שוין ניט צו רעדען פון די פארפאלגונגען, וואס קומען שבעטער. דאס דרוקען פון ביכער איז אויך אונטערוואַרפען אונטער דיזעלבינע באדינגונגען. אפילו נאכדעם ווי די צייטונג אדער דאס בוך איז ערלויבט געוואָרן פון צענזאר, קאן עס נאך אלץ ארויסרופען פארפאלגונגען. דאס נעזעץ פון 1864 האט גאנץ גענוי אנגעוויזען די אומשטענדען, אונטער וועל־כע אזוינע פארפאלגונגען קאנען פארקומען, דהינו — די אנקלאגע מוז געבראכט ווערן פאר'ן גערייכט און ניט שפעטער ווי א מאנאט נאכדעם ווי עס איז אפגעדרוקט געוואָרן; די רעגירונג האט זיך אבער מיט דעם נעזעץ קיינמאל ניט נערעבענט. ביכער זיינען

קאָנפיסקירט און פּארניכטעט געוואָרן — פּארברענט אדער גע־
מאכט פון זיי א פּאָפּיער־קאָשע — קיינמאָל ניט פּאָרברענגענדיק
די זאָך פּאַר'ן גערייכט; און איך וויים פון פּאָלען וואו די ארויס־
געבער האָבען געקראָגען א וואַרנונג, או אויב זיי וועלען באשטעהן
אויף זייער רעכט זיך צו וועגדען צום גערייכט, וועט מען זיי אייג־
פּאָר פּארשיקען אדמיניסטראַטיוו אין די וויטע גובערניעס. אבער
דאָס איז נאָך אויך ניט אלץ. א צייטונג אדער א זשורנאל קאָן
קריגען אן ערשטע, א צווייטע און א דריטע וואַרנונג, און נאָך דער
דריטער וואַרנונג וועלט ער שוין במילא אָפּגעשטעלט. א חוץ
דעם קאָן דאָס מיניסטעריום פון אינערן צו יעדער צייט פּארבאָ־
טען דעם פּארקויף פון דער צייטונג אויף די גאַסען און אין די
בוכהאַנדלונגען, אדער אוועקנעמען דאָס רעכט פון דער צייטונג צו
דרוקען אַנאַנצען.

די כלי זיין פון באשטראָפונגען זיינען הייסט עס היפּשלאָך
פיעל; אבער עס זיינען פּאראן נאָך אנדערע מיטלען. דאָס איז דער
סיסטעם פון מיניסטערשע צירקולאָרן. לאָמיר זאָגען עס קומט
ערגעץ פּאָר א שטרייק, אדער אין א געוויסען צוויייג פון דער אד־
מיניסטראציע איז אנטרעקט געוואָרן א סקאַנדאליעזער פאל פון
כאַבאַר. באלד באקומען אלע צייטונגען און זשורנאלען א ציר־
קולאָר פון דעם אינערן מיניסטעריום, וואָס פּארבאָט זיי צו שרייי־
בען וועגען דעם דאָזיגען סטרייק אדער דעם סקאַנדאל. אפילו וע־
ניגער וויכטיגע זאכען וועלן אויך פּארשטיקט אויף דעמזעלבינען
אופן. עטליכע יאָהר צוריק איז אויף דער פּעטערבורגער ביהנע
געשטעלט געוואָרן אן אנטיסעמיטישע קאָמעדיע. די פּיעסע איז
געווען דורכגעדרונגען מיט דעם ערגסטען גייסט פון נאציאָנאלען
האָס צו די אידען, און די אקטריסע, וואָס האָט געהאט די הויפּט
ראָלע, האָט זיך אנטאָגט צו שפּילען אין דער קאָמעדיע. זי האָט
פּארגעציגען צו ברעכען דעם קאָנטראָקט מיט'ן מענעדזשער אוי־
דער צו שפּילען איהר ראָלע. אויף איהר פּלאַץ איז אנגאזשירט
געוואָרן אן אנדער אקטריסע. דאָס פּובליקום האָט זיך דערוואוסט
וועגען דער מעשה, און ביי דער ערשטער פּארשטעלונג איז פּאר־
געקומען א שטארקע דעמאָנסטראציע אנטקעגען די אקטיאָרן,
וואָס האָבען אנגענומען ראָלען אין דער פּיעסע, און אויך אנטקעגען
דעם פּארפּאסער. ארום 80 פּערזאָן — הויפּטזעכליך סטודענטען,

ליטעראטען און אנדערע יונגע לייט — זיינען ארעסטירט געווארן אין טעאטער, און צווישן טעג נאכאנאנד זיינען די פעטערבורגער צייטונגען געווען פול מיט דיסקוסיעס וועגען דעם דאזיגען אינצידענט. נאכדעם אבער איז אננעקומען א מיניסטערשער ציר־קולאר, וואס האט פארבאטען צו דערמאנען וועיטער עפעס־וואס וועגען דעם עפיזאד, און אויפן דריטען טאג איז שוין מעהר א וואָרט ניט געווען וועגען דער מעשה אין דער נאנצער רוסישער פרעסע.

דער סאציאליזם, די סאציאלע פראגע בכלל און די ארבייטער באוועגונג וואָרן שטענדיג פארשטיקט דורך מיניסטערשע צירקולארן — שוין ניט צו רעדען וועגען די סקאנדאלען פונ׳ם הויף און דער הויכער נעזעלשאפט, אדער פון די גנבות, וואס וואָרן פון צייט צו צייט אנטדעקט אין די רייהען פון דער העכערער אדמיניסטראציע. אין די לעצטע יאהרן פון אלעקסאנדער דעם צווייטענ׳ס הערשאפט זיינען די טעאריעס פון דארווין, ספענסער און באקל נעווען פארבאטען אויף דעמזעלביגען אופן, און זייערע וואָרק האבען זיך ניט געטארט געפינען אין די לייהביבליאטעקען.

אט דאס איז וואס די צענזור באטייט היינטיגען טאג.* וואס די צענזור איז געווען אין פריהערדיגע צייטען — וועגען דעם וואלט מען נעקאנט צוזאמענשטעלען א זעהר אמוזאנטען בוך, פשוט ארויסנעמענדיג פון סקאביטשעווסקי׳ס „נעשיכטע פון דער צענזור" די קוריאזע האנדלונגען פון די פארשיידענע צענזארס. עס איז נענוג נאר צו דערמאנען, אז וועז פושקין האט געשריבען אין א פאעמא וועגען א פרוי: „דיינע נעטליכע נעזיכטציגען", אדער „הימעלשע שענקייט", האט די צענזור אויסגעשטראכען די דאזיגע פערזען און אננעשריבען מיט רויטער טינט אויפן מאנוסקריפט, אז אווינע אויסדרוקען זיינען א חלול השם און קאנען ניט ערלויבט וואָרן. פערזען פלעגען צעקאליעטשעט וואָרן פונ׳ם צענזאר אהן שום אכטונג פאר די כללים פון פערזען־בילדונג, און זעהר אפט פלעגט דער צענזאר אריינשטעלען אפילו זיינע אייגענע סצענעס אין א נאוועלע.

---

* דאס איז געשריבען געווארן אין יאהר 1905. נאך דער רעוואלוציאנערער באוועגונג פון יענעם יאהר האט זיך די לאגע געענדערט—איב.

אונטער אויסנאַם באַדינגונגען האָט דער פּאָליטישער נעראַנק שטענדיג נעמוזט אויסזוכען נייע וועגען, כדי צו געפינען פּאַר זיך אַן אויסדרוק. עס האָט זיך דעריבער אנטוויקעלט א גאַנץ ספּעציעלע שפּראַך אין די זשורנאַלען און צייטונגען פּאַר דער באַהאַנדלונג פון די פּראָבאַטענע ענינים און פּאַר דעם אויסדרוק פון אידעען, וועלכע די צענזור וואָלט ניט ערלויבט; און דער דאָזיגער אופן פון שרייבען איז אַנגענומען נעוואָרן אפילו אין קונסט־ווערק. עטלעכע ווערטער, וואָס א רודין אדער א באַזאַראָוו האָט נעלאָזט פּאָלען אין טורגענעוו'ס א ראַמאַן, האָט אויפגעדעקט פּאַר'ן לעזער א וועלט מיט אידעען. עס איז אבער נויטיג נעווען צו געפינען אנדערע אויסדרוק־מיטלען אחוץ בלויז אַנדייטונגען, און דער פּאָליטישער נעראַנק האָט פּאָלגליך נעפונען זיין אויסדרוק אויף פּארשיידענע אנדערע אופנים: קודם כל אין ליטעראַרישע און פילאָזאָפישע קרייזלעך, וועלכע האָבען נעהאט א גרויסע השפּעה אויף דער גאנצער ליטעראַטור פון די פערציגער יאָהרן; און דאָן אין די קריטיקען איבער קונסט, אין סאַטירע, און אין דער ליטעראַטור, וואָס איז ערשינען אין אויסלאַנד, אין דער שווייץ אדער אין ענגלאַנד.

די „קרייזלעך" — די מערב'ניקעם און די סלאַוויאַנאָפילען.

די „קרייזלעך" האָבען ספּעציעל אין די פערציגער און פּופּציגער יאָהרן פון 19טען י. ה. געשפּילט א וויכטיגע ראָלע אין דער אינטעלעקטועלער ענטוויקלונג פון רוסלאַנד. אין יענער צייט איז קיין סאָרט אויסדרוק פון א פּאָליטישען נעראַנק ניט נעווען מעגליך דורכצופיהרן אין דרוק. די צוויי אדער דריי האַלב־אָפּיציעלע צייטונגען, וועלכע די צענזור האָט ערלויבט, האָבען אבסאָלוט קיין ווערט ניט נעהאַט; די נאַוועלע, די דראַמע און די פּאָעמע האָבען נעקאָנט באריהרן בלויז די אויבערפלעכליכסטע ענינים, און די שוואַרסטע ביכער פון וויסענשאפט און פילאָזאָפיע האָבען נעקאָנט פּראָבאַטען וועלן פונקט אזוי ווי דער לייכטערער סאָרט ליטעראַטור. דער איינציג מענליכער מיטל אויסצוביטען זיך מיט נעראַנקען איז נעווען דער פּריוואַטער נעשפּרעך, און דעריבער זיינען די בעסטע מענשען פון יענער צייט אריינגעטראַטען אין א

וועלכען עס איז „קרייזעל", וואו מעהר אדער וועניגער פראגרעסיווע אידעען זיינען דיסקוטירט געוואָרן אין פריינדליכע געשפּרעכען. בראש פון די קריי,לער זיינען געשטאנען מענשען ווי למשל סטאנקעוויטש (1817-1840), וועלכער וועלט דערמאנט אין יעדען קורס פון רוסישער ליטעראטור, אבוואהל ער האט כמעט נאָרנישט ניט אָנגעשריבען, פשוט צולייב דעם מאָראָלען אייגנשאפט, וואס זיי האבען אויסגעאיבט אויף זייערע קרייזלעך. (טורגענעוו'ס ערצעהלונג „יאקאוו פאסינקאוו" איז אָנגעשריבען געוואָרן אונטער דער השפּעה פון אייגעם פון אזוינע פערזענלייכקייטען).

עס איז קלאָר, אז אונטער אזוינע אומשטענדען איז קיין פלאץ ניט געווען פאר דער אנטוו־קלונג פון פאָליטישע פארטייען אין ריכטיגען זין פון וואָרט. פונדעסטוועגען האבען זיי דעם מיטען פון 10טען י. ה. זיך שטענדיג ארויסגעוויזען צווישן הויפּט שטראָמען פון פילאָזאפישען און סאָציאלען געדאנק אונטער די נעמען „כערב־ניקעס" אין „סלאָוויאָנאפילען". די מערב'ניקעס (כאראקטעריזירענדיג זיי אין אלגעמיינע שטריכען) זיינען געשטאנען פאר דער מערב־איראָפּאישער ציוויליזאציע. רוסלאנד — האבען זיי באהויפּטעט — שטעלט מיט זיך לחלוטין ניט פאר קיין אויסנאהם אין דער גרויסער משפּחה פון די איראָפּאישע פעלקער. זי וועט נויטיגערוויז מוזען דורכגעהן דיזעלביגע פאזען פון אנטוויקלונג, וואס מערב־איראָפּא איז דורכגענאנגען, און פאלגליך וועט איהר נעקסטער שריט זיין די אפּשאפונג פון לייבאייגענשאפט, און דערנאָך די אנטוויקלונג פון דיזעלביגע קאנסטיטוציאנעלע אינסטיטוציעס, וואס זיינען אויסגעארבייט געוואָרן אין מערב־איראָפּא. די סלאָוויאָנאפילען פון דער אנדער זייט האבען געהאלטען, אז רוסלאנד האט איהר אייגענע באזונדערע מיסיע. זי האט ניט נעוואוסט פון אזא פרעמדען איבערבאל ווי דער אירפאל פון די נארמאנער; זי האט די גאנצע צייט אויפגעהאלטען די געזעלשאפטליכע סטרוקטור פון דעם אלטען קלאן־פעריאד, און פאלגליך מוז זי דורכפיהרן איהרע אייגענע נאנץ־אריגינעלע אנטוויקלונג־לויניעס אין אויסקלאנג מיט דאס, וואס די סלאָוויאָנאפילען באשרייבען אלס די דריי פונדאמענטאלע פרינציפּען פון רוסישען לעבען: די גריכיש־אָרטאָדאקסישע קירך, די אבסאָלוטע מאכט פון דעם צאר און די פרינציפּען פון דער פאטריארכאלער פאמיליע.

די דאָזיגע פּראָגראַמען זיינען, פּאַרשטעהט זיך, געווען זעהר ברייטע, וואָס האָבען דערלאָזט פּיעל מיינונגס־שאַטירונגען און גראַדאַציעס. אזוי איז ביי דעם גרויסען רוב פון די מערב'ניקעס דער לי־בעראַליזם פון דעם טיפּ פון די ענגלישע „וואהיגס" אדער פון דעם פראנצויזיז גיזאָ געווען דער העכסטער אידעאל, צו וועלכען רוס־לאנד האָט נעדארפט שטרעבען. נאָר מעהר, זיי האָבען געהאלטען, אז אלץ וואָס איז פּאַרגעקומען אין מערב־אייראָפּא אין דעם פּאַר־לויף פון איהר אנטוויקלונג — די ענטפּעלקערונג פון די דערפער, די שרעקען פון דעם אָקאָרשט אנטוויקלענדען קאַפּיטאַליזם (וואָס די פּאַרלאַמענטאַרע קאָמיסיעס האָבען אויפגעוויזען אין ענגלאנד אין די פערציגער יאָהרן), די מאכט פון דער ביוראָקראַטיע, וואָס האָט זיך אנטוויקעלט אין פראנקרייך א. אז. וו. — אז דאָס אלץ מוז נויטיגערווייז זיך ווידערהאָלען אויך אין רוסלאנד, וויל אזוי זיינען די אומפּארמיידליכע געזעצען פון אנטוויקלונג. דאָס איז געווען די מיינונג פון דעם דורכשניטליכען מערב'ניק.

די מעהר אינטעליגענטע און בעסער געביל־דעטע פּאַרשטעהער פון דערזעלביגער פּאַרטיי — ביעלינסקי, הערצען, טורגענעוו, טשער־נישעווסקי — וועלכע זיינען געווען אונטער דעם אייגפלוס פון דעם פּאַרטגעשריטענעם אייראָפּאישען געדאנק, האָבען געהאלטען גאנץ אנדערע מיינונגען. לויט זייער מיינונג איז די שוועך לאנד פון די פּאַבריק־ און אגריקולטור־ארבייטער אין מערב־אייראָפּא, וואָס האָט זיך נענומען פון דער אומבאשרענקטער מאכט, וואָס די לאנד־אייגענטימער און די קאַפּיטאַליסטען האָבען געווואונען אין די פּאַרלאַמענטען, ווי אויך די באגרעניצונגען פון די פּאָליטישע פּרייהייטען, וואָס איז איינגעפיהרט געווארן אין די קאָנטינענטאַלע שטאָאטען פון אייראָפּא דורך זייער ביוראָקראַטישער צענטראַלי־זאציע — בשום אופן ניט געווען קיין „היסטאָרישע נויטוועניג־קייטען". זיי האָבען באהויפּטעט, אז רוסלאנד מוז ניט נויטיגער־ווייז ווידערהאָלען דיזעלביגע טעות'ן; פּארקעהרט, זי מוז פּראָפּי־טירן פון דער ערפאָהרונג פון איהרע עלטערע שוועסטער, און אויב רוסלאנד וועט זיך איינגעבען צו גרייבען די ערא פון אינדוסטריא־אליזם און וועט דערביי ניט האָבען פּאַרלאָרן איהר קאָמונאלען לאנד־אייגענטהום, אדער די אוטאָנאָמיע פון געווייסע טיילען פון דער אימפּעריע, אדער די זעלבסטרעגירונג פון דעם „מיר" אין

איהרע דערפער, וועט דאָס זיין פאר איהר א זעהר גרויסער פאַרצוג. עס וואָלט דעריבער געווען דער גרעסטער פּאָליטישער טעות צו העלפען פארניכטען איהר דאָרף־געמיינדע, צו לאָזען קאָנצענטרירן דאָס לאַנד אין די הענט פון דער לאַנד־אַריסטאָקראַטיע און צו דערלאָזען, אז דאָס פּאָליטישע לעבען פון אזא גרויסער און פאר־שיידענארטיגער טעריטאָריע זאָל ווערן קאָנצענטרירט אין די הענט פון א צענטראַלער רעגירונג־קאָרפּערשאפט אין אינקלאנג מיט די פּריוויסישע אדער נאפּאָלעאָנישע אידעלען פון פּאָליטישער צענט־ראליזאציע — ספעציעל איצטער, וועו די מאכט פון קאפּיטאָליזם איז אזוי גרוים.

עהנליכע נראדאציעס אין די מיינונגען האָבען זיך געפונען אויך ביי די סלאַוויאַנאפילען. זייערע בעסטע פארשטעהער — די צוויי ברידער אקסאקאָוו, די ברידער קירעעווסקי, כאָמיאקאָוו און אנדערע — זיינען געווען פיעל מעהר פּארטגעשריטען אייידער דאָס רוב פון דער פּארטיי. דער דורכשניטליכער סלאַוויאַנאפיל איז פּשוט געווען א פאַנאטיקער פון דעם צארישען אבסאָלוטיזם און דער אָרטהאָדאקסישער קירך, און האָט געוועהנליך צוגענעבען צו די דאזיגע געפיהלען א מין סענטימענטאָלען צובונד צו „די אלטע גוטע צייטען", וואָס אונטער דעם האָבען זיי פארשטאנען אלערליי זאכען: די פּאטריאַרכאָלע מנהגים פון די צייטען פון פּאנשטשיזנע, די פּארמען פון דארפישען לעבען, פּאָלקס־ליעדער, טראדיציעס און די נאציאנאלע קליידונג. אין יענער צייט האָט די ריכטינג געשיכטע פון רוסלאנד נאָר קוים אנגעהויבען אויסגע־פארשט צו ווערן, און די סלאַוויאַנאפילען האָבען נאָר קיין השגה ניט געהאט, אז אין רוסלאנד האָט געהערשט דער פעדעראלים־טישער פרינציפּ ביז דער צייט פון מאנגאָלישען יאָך; אז די אוי־טאָריטעט פון די מאָסקווער צאָרן איז א לפי ערך א שפּעטינערע באשאפונג (אין דעם 15טען, 16טען און 17טען י. ה.), און אז די אויטאָקראַטיע איז נאָר אינאנצען ניט קיין ירושה פון דער א ל־ט ע ר רוסלאנד, נאָר איז הויפּטזעכליך די ארבייט פון דעם אייי־גענעם פּיאָטר דעם ערשטען, וועלכען זיי האָבען פארהאסט, פאר־וואָס ער האָט איבערגעוואלט אריינגעפיהרט אין רוסלאנד דעם מערב־אייראָפּעאישען אָרט לעבען. אויך האָבען וועניג זייערע געווואוסט, אז די רעליניע פון דער גרויסער מאסע פון רוסישען

פּאָלק איז נ י ט געווען די רעליגיע, וואָס ווערט געפֿרעדיגט פון דער אָפיציעלער אָרטאָדאָקסישער קירך, נאָר הונדערטערליי פֿאָרמען פון אָפּטרינינג אמונות פון מיסטישע און ראַציאָנאַלים טישע סעקטען. אָט אזוי האָבען זיי זיך איינגעבילדעט, אז זיי פֿארטרעטען די אידעאַלען פון דעם רוסישען פּאָלק, בעת אין דער אמת'ן האָבען זיי פֿארטרעטען די אידעאַלען פון דעם רוסישען ש ט א א ט און דער מאָסקווער ק י ר ך, וועלכע קומען ארויס פון א געמישטען ביזאַנטינישען, לאָטיינישען און מאָנגאָלישען אורשפרונג. אין דעם טומאָן פון דער דייטשער מעטאָפיזיק, דער־הויפּט העגעל'ס, וואָס איז דאָמאָלסט געווען אין דער מאָדע, און אויך מחמת דער אַסבראָקטער טערמינאָלאָגיע, וואָס האָט גע־הערשט אין דער ערשטער העלפט פון 19טען י. ה., האָבען די דיס־קוסיעס אויף אַווינע טעמעס גאַנץ זיכער נעקאָנט אָנהאַלטען יאָהרן לאַנג און ניט פיהרן צו קיין באַשטימטען רעזולטאַט.

דאָך, ניט קוקענדיג אויף דעם אָלעם מוז מען צוגעבען, אז די סלאַוויאָנאָפילען האָבען דורך זייערע בעסטע פֿארשטעהער זעהר פיעל בייגעטראָגען צו באַשאָפען א שולע פון געשיכטע און רעכטס־וויסענשאַפט, וועלכע האָט אַוועקגעשטעלט די היסטאָרישע פֿאר־שונגען אין רוסלאַנד אויף א ריכטיגען פונדאָמענט, דערמיט וואָס זיי האָבען געמאכט א שארפען חלוק צווישען דער געשיכטע און דעם רעכט פון דעם רוסישען ש ט א א ט און דער געשיכטע און דעם רעכט פון רוסישען פּ א ל ק. ק א ס ט א מ א ר א ו ו (1818-1885), ז א ב י ע ל י ן (געב. אין 1820) און ב י ע־ל א י ע ו ו (1810-1873) זיינען געווען די ערשטע, וואָס האָבען געשריבען א ווירקליכע געשיכטע פון דעם רוסישען פּאָלק; און פון אָט די דריי זיינען די צוויי לעצטע געווען סלאַוויאָנאָפילען און דער ערשטער, אן אוקראַינישער נאַציאָנאַליסט, האָט אויך נע־נומען ביי די סלאַוויאָנאָפילען זייערע ווייטערע אידעען. זיי האָבען ארויסגעבראכט דעם פעדעראַליסטישען כאַראָקטער פון דעם ערשטען פּעריאָד פון דער רוסישער געשיכטע. זיי האָבען צעשטערט די לעגענדע, וואָס קאַראַמזין האָט געשאַפען, וועגען דער צאַרישער מאַכט, וואָס איז כלומרשט איבערגענאָמען בירושה אָהן הפסקות א טויזענד יאָהר נאָכאָנאַנד, פון רוריק'ס צייטען ביז אויף היינטיגען טאָג. זיי האָבען קלאָר ארויסגעבראכט די גוואַלט־

מיטלען, מיט וועלכע די מאסקווער קניאזען האבען דערשטיקט די אומאפהענגיגע שטעדט־רעפובליקען פון דעם פאר־מאנגאלישען פעריאד, און זיינען ביסלעכווייז געווארן, מיט דער הילף פון די מאנגאלישע כאנען, די צארען פון רוסלאנד. און זיי האבען דער־צעהלט (דערהויפט ביעלאיוו אין זיין „געשיכטע פון די פויערים אין רוסלאנד") די טרויעריגע געשיכטע פון דער אנטוויקלונג פון פאנטשטיזנע, אנפאנגענדיג פון 17טען י. ה. אונטער די מאסקווער צארען. אויסערדעם האבען מיר צו פארדאנקען הויפטזעכליך די סלאוויאנאפילען פאר דער אנערקענונג פון דעם פאקט, אז אין רוסלאנד זיינען פאראן צוויי פארשיידענע קאדעקסען — דער א י מ פ ע ר י ע ־ ק א ד ע ק ס פון די געביטדעטע קלאסען און דאס ג ע ו ו ע ה נ ה י י ט ־ ר ע כ ט, וואס איז (ווי דאס נאר־מאנישע רעכט אין דזשערסיע) ווייט פארשיידען פון דעם ערש־טען, און זעהר אפט בעסער, פאר איהם, צולייב זיינע באגריפען פון לאנד־אייגענטהום, ירושה־רעכט א. אז. וו. דאס דאזיגע געווהנהייט־רעכט איז נאך ער היום אין קראפט צוויששען די פויערים, נאר אונטערשיידט זיך אין פרטים אין פארשיידענע פראווינצען. די אנערקענונג פון אט דעם פאקט האט שוין נעפיהרט צו ווייט־גרייכענדע רעזולטאטען אין דעם נאנצען לעבען פון רוסלאנד און איהרע קאלאניעם.

אזוי ווי קיין פאליטיש לעבען איז ניט געווען, האבען די פילא־זאפישע און ליטעראריש מחלקות צווישען די סלאוויאנאפילען און די מערב'ניקעם פארנומען די מחות פון די בעסטע מענשען פון די ליטעראריש קרייזען פון פעטערבורג און מאסקווע אין די יאהרן פון 1840 ביז 1860. די פראגע, צי יעדע נאציאנאליטעט טראגט אין זיך א נעוויסע פראויסבאשט מטע היסטארישע מיסיע, און צי רוסלאנד האט אזא נעוויסע ספעציעלע מיסיע, איז היציג דיס־קוטירט געווארן אין די קרייזלעך, צו וועלכע עס האבען נעהערט אין די פערציגער יאהרן, באקונין, דער קריטיקער ביעלינסקי, הער־צען, טורגענעוו, די אקסאקאוס אין קירעעווסקים, קאוועלין, באט־קין, און פאקטיש אלע בעסטע מענשען פון יענער צייט. שפעטער, וען פאנשטשיזנע איז אפגעשאפט געווארן (אין 1863-1857), הא־בען די ווירקליכקייטען גופא פון דעם נעגעבענעם מאמענט אייג־נעשטעלט בנוגע נעוויסע וויכטיגע פראגען א העכסט מערקווער־

דיגע איינפּארשטענדניש צווישען די בעסערע סלאָוויאַנאָפילען און אייניגע מערב'ניקעס — די העכסט־פּאַרטגעשריטענע סאָציאַליס־טען־מערב'ניקעס, ווי טשערנישעווסקי, זיינען געגאַנגען האָנט אין האָנט מיט די פּארטגעשריטענע סלאָוויאַנאָפּינען אין זייער פּארלאַנג אויפצוהאַלטען די ווירקליך פּונדאַמענטאַלע אינס־טיטוציעס פון די רוסישע פּויערים: די דאָרף־געמיינדע, דאָס געוועהנהייט־רעכט און די פּעדעראַליסטישע פּרינציפּען. פון דער אנדער זייט האָבען די מעהר פּראָגרעסיווע סלאָוויאַנאָפילען געמאכט גרינדליכע הנחות בנוגע די מערב־איראָפּעאישע אידעא־לען, וואָס זיינען אויסגעדריקט אין דער „דעקלאַראַציע פון אומאָפּ־העניגקייט" און אין דער „דעקלאַראַציע פון די מענשליכע רעכט". אויף אָט די יאָהרן (1861) האָט זיך דאָס טורגענעוו באצויגען, ווען ער האָט געוואָגט, אז אין דער דיסקוסיע צווישען לאַוורעטסקי'ן און פּאנשינ'ען, אין „א פּריצישען הויף", האָט ער, טורגענעוו, „דער פּראָפּאַלעטער מערב'ניק", אריינגעלעגט אין מויל שטארקערע ארגומענטען דעם פּארטיידיגער פון די סלאָוויאַנאָפילישע אידעען, צוליעב דער אכטונג, וואָס זיי האָבען דאָן פּארדינט אין ווירקלי־כען לעבען. עס פּארשטעהט זיך אָבער, אז די דאָזיגע איינשטי־מונג האָט זיך ניט געקאָנט לאַנג האַלטען, און די מערב'ניקעס זיי־נען זיך באַלד פּאנאנדערגעגאַנגען מיט די סלאָוויאַנאָפילען שוין אין דער פּראָגע וועגען די באַלקאַנישע סלאָווען.

דער קאָמף צווישען די מערב'ניקעס און די סלאָוויאַנאָפילען איז שוין איצטער נעענדיגט. וואָדימיר סאָלאָוויאָוו (1853–1900), דער העכסט סימפּאטישער פילאָזאָף, וועמעס פּריה־צייטיגער טויט האָט ארויסגערופען אזויפיעל באדויערן אין אַלע קרייזען, האָט מיטגעארבייט מיט איוואַן אקסאקאָוו'ן אין זיין „רוסי" בלויז די ערשטע יאָרן פון זיין ליטעראַרישער טעטיגקייט. ער איז געווען צו גוט באקאַנט מיט היסטאָריע און פילאָזאָפיע און האָט געהאט אזא שארפען מוח, אז ער האָט לאַנג זיך ניט געקאָנט האַלטען ביי דעם סלאָוויאַנאָפילישען „נאציאַנאַליזם", און שוין אין יאָהר 1884 איז ער ארויסגעטראָטען מיט א מערקווער־דיגער פּאָלעמיק אנטקעגען אקסאקאָוו'ן, און בכלל אנטקעגען די הויפּט פּונדאַמענטאַלע עיקרים פון סלאָוויאַנאָפיליזם. וואָס איז שייך די היינטיגע פּארשטעהער פון דער דאָזיגער שולע, זיין

אזוי ווי זיי האבען ניט די באנייסטערונג, וואס האט כאראקטע־
ריזירט די גרינדער פון דער שולע, זיינען זיי געזונקען צו דעם
גראד פון פשוטע אימפעריאליסטישע טרוימער אין קרינערישע
נאציאנאליסטען, אדער פון ארטאדאקסאלע אולטראמאנטאנען, אהן
דעם מינדעסטען אינטעלעקטועלען איינפלוס. היינטיגע צייט געהט
אן דער הויפט קאמף צווישען די פארטיידינער פון אויטאקראטיע
און די קעמפער פאר פרייהייט; צווישען די פארטיידיגער פון
קאפיטאל און די פארטיידיגער פון ארבייט; צווישען די פארטיי־
דיגער פון צענטראליזאציע און ביורוקראטיע און די פארטיידיגער
פון דעם רעפובליקאנישען פעדעראליסטישען פרינציפ, פון מוניצי־
פאלער זעלבסטשטענדיגקייט אין פון דער אומאפהענגיגקייט פון
דער דארפס־געמיינדע, דעם „מיר".

די פאליטישע ליטעראטור אין אויסלאנד.

עס איז געווען א גרויסער שטער פאר רוסלאנד, וואס קיין
איין טייל פון די סלאווישע לענדער האט ניט געהאט אזא גראד
פון פאליטישער פרייהייט, ווי צום ביישפיל די שוויץ אדער כעל־
גיען, וואס וואלט געקאנט געבען אן עיר מקלט פאר די פאליטישע
גרים פון רוסלאנד, וואו זיי וואלטען זיך ניט געפיהלט אזוי איזא־
לירט פון זייער פאטערלאנד. די רוסישע, וועלכע זיינען אנט־
לאפען פון רוסלאנד, האבען דעריבער זיך געמיזט באזעצען אין
דער שוויץ אדער אין עננלאנד, וואו זיי זיינען געבליבען ביז דא
נאר ניט לאנג צוריק אבסאלוטע פרעמדע. אפילו פראנקרייך,
מיט וועלכער זיי האבען געהאט א סך מעהר באריהרונג־פונקטען,
האט ניט אלעמאל גערן געעפענט פאר זיי איהרע טירן; בעת די
צווייי נעהענטסטע לענדער צו רוסלאנד — דייטשלאנד אין עסט־
רייך — אליין ניט זייענדיג פריי, זיינען געבליבען פארשלאסען
פאר אלע פאליטישע פארטריבענע. צוליעב אט די אורזאכען איז
ביז נאר ניט לאנג די עמיגראציע פון רוסלאנד מחמת פאליטישע
און רעליגיעזע פארפאלגונגען געווען גאנץ אומבאדייטענד, אין
פאר דעם גאנצען 19טען י. ה. האט די אויסלענדישע פאליטישע
ליטעראטור בלויז אין משך פון עטליכע יאהר אויסגעאיבט א
ווירקליכען איינפלוס אויף רוסלאנד. דאס איז געווען אין דער

צייט, וואָס הערצען האָט ארויסגענעבען זיין צייטונג „קאָלאָקאָל“ (די גלאָק).

א. אי. הערצען (1812-1870), איז געבאָרן געוואָרן ביי רייכע עלטערן אין מאָסקווע — זיין מוטער איז געווען א דייטשקע — און האָט זיך געהאָדעוועט אין דעם אלטען מאָסקווער פּריוויליגירטן קוואַרטאל אין „סטאַרא קאָניושענאיא“. א פּראָנצויזישער עמיגראַנט, א דייטשער גוואוערנאר, א רוסישער לערער, וועלכער איז געווען א שטאַרקער פּארעהרער פון פּרייהייט, אין זיין פּאָטער'ס רייכע ביבליאָטעק, וואָס איז באשטאַנען אין גרעסטענטייל פון פּראָנצויזישע און דייטשע פּילאָזאָפּען פון 18טען י. ה. — אונטער אָט די אייגנפּלוסען האָט זיך הערצען ערצויגען. זיין לעזען די פּראָנצויזישע ענציקלאָפּעדיסטען האָט געמאכט א טיפען אייגדרוק אויף זיין מוח, אזוי או אפילו שפּעטער, וועו ער, ווי אלע זייגע פּרייגד, האָט זיך אָפּגענעבען מיט שטודירן די דייטשע מעטאָפיזיק, האָט ער דאָך אָנגעהאלטען די קאָנקרעטע מעטאָדען פון דענקען און דעם רעאליסטישען בליק אויף זאכען, וואָס ער האָט אין־בערגענומען פון די פּראָנצויזישע פּילאָזאָפּען פונ'ם 18טען יאָהרהונדערט.

ער איז אריין אין מאָסקווער אוניווערזיטעט אויף דעם פיזיקאל־מאטעמאטישען פאקולטעט. אין יענע יאָהרן האָט די פּראָנצויזישע רעוואָלוציע פון 1830, וואָס האָט דורכגעבראכען די פּינסטערע רעאקציע, וועלכע האָט געהערשט זינט דעם אָנהויב פון יאָהרהונדערט, נעמאכט א טיפען אייגדרוק אויף אלע דענקענדע מענשען פון אייראפּא, און דער קריין פון יונגע לייט, אין וועלכען עם זיינען אריין הערצען, זיין אינטימער פּרייגד דער פּאָעט אָגאָרעוו, דער שפּעטערדיגער פּאָרשער פון רוסישען פּאָלקלאָר וו. פּאָסטעק, און אייניגע אנדערע, האָט פּארבראכט גאנצע נעכט אין לעזען און דיסקוטירן פּאָליטישע און סאָציאלע ווערק, און ספּעציעל דעם סען־סימאָניזם. אונטער דעם אייגדרוק פון דאָס, וואָס זיי האָבען נעהערט וועגען די דעקאָבריסטען, האָבען הערצען און אָגאָרעוו, נאָך אלס אינגלאָך, זיך נעגעבען די „האָניבאל־שבועה“ צו נעמען נקמה פּאָר אָט די ערשטע קעמפּער פּאָר פּרייהייט. אויף אייגער פון די פּארזאמלונגען פון דעמאָזיגען יונגען קריזיעל, ביי דער נעלעגענהייט פון א חבר'שער הוליאנקע, האָט מען נעזונגען

אייניגע ליעדלעך, אין וועלכע ניקאלאי דעם ערשטענס נאמען איז ניט בכבוד'יג דערמאנט געוואָרן. די נעהיים־פאליציי האט זיך דערפון דערוואוסט, די קוואַרטירן פון די יונגע לייט זיינען באפאַלען געוואָרן און זיי זיינען אלע ארעסטירט געוואָרן. אייניגע פון זיי האט מען ארויסגעשיקט פון מאסקווע און אנדערע וואלט מען נעווים אפגענעבען אין סאלדאטען, אזוי ווי מען האט אפגענעבען פאלעושאוע'ן און שעווטשענקא'ן, וועו נעווייסע הויבע פערזענליכקייטען וואלטען זיך ניט איינגעשטעלט כאר זיי. הערצען איז פארשיקט געוואָרן אין דער פארוואַרפענער שטאדט פערם, פון וואַנען מען האט איהם דערנאך אריבערגעפיהרט אין וויאטקא, און נאך שבעטער אין וולאדימיר. אלץ צוזאמען איז ער געווען פארשיקט ארום פינף יאהר.

אין יאהר 1840, וועו מען האט אים ערלויבט זיך אומצוקעהרן אין מאסקווע, האט ער געפונען די ליטעראריש קרייזלעך אינטערן איינפלום פון דער דייטשער פילאָסאפיע אין פארטיפט א ן מעטאפיזיש אבסטראקציעס. העגעל'ס „אבסאָלוט", זיין טריאדע וועגען מענשליכען פראָגרעס, און זיין באהויפטונג, אז „אלץ וואס עקזיסטירט איז פארנינפט־נ", זיינען היציג דיסקוטירט געוואָרן. די העגעלשע באהויפטונג וועגען דער פארנינפטיגקייט פון דאס עקזיסטירענדע האט געפיהרט די רוסישע העגעליאנער — בראש פון וועלכע עס איז געשטאנען נ. וו. ס טא נ קע ו ו י ט ש (1813-1840) און מיכאאל באקונין (1814-1879) — צו דעם שלוס, אז אפילו דער דעספאטיזם איז פארנינפטיג. ביעלינסקי, אנערקענענדיג די „היכטאָרישע נויטוועגדיגקייט" אפלו פון דעם אבסאָלוטיזם פון יענע צייטען, האט אויסגעדריקט אז דעם גראַנק מיט זיין גוועהנליכער היציגקייט אין דעם באריכטען ארטיקעל וועגען פושקין'ס „דער יאהרצייט פון באראדינא". הערצען האט, פארשטעהט זיך, אויך זיך געמוזט נעמען פאר העגעל'ן, אבער דער דאזיגער שטודיום האט ניט איבערגעבליבען זיינע פריהערדיגע אנשויאונגען: ער איז געבליבען א פארעהרער פון די פרינציפען פון דער גרויסער רעוואָלוציע. שפעטער, דאס הייסט וועו באקונין האט זיך אריבערגעכאבט אין אויסלאנד, אין יאהר 1842, אין אפרייזענדיג זיך פון דער פארנעפעלטער דייטשער פילאָסאפיע, האט ער פארלאָזט בערלין און אנגעהויבען באקאנט מאכען זיינע מאסק־

וואר אין פּעטערבורגער פּרייַנד מיט די סאָציאַליסטישע לעהרען, וואָס האָבען זיך דאָמאָלסט אנטוויקעלט אין פּראָנקרייך — האָט זיך די ריכטונג פון דידאָזיגע קרייזלאָר שארף געענדערט, און ביי־לינסקי צוואמען מיט די אנדערע האָט זיך נענומען לערנען דעם כאָציאַליזם פון די פּראָנצויזישע סאָציאַליסטען, און האָט ספּע־ציעל ליעב געקראָגען פּיער לערו'ן. זיי האָבען דאָן געביליעט דעם לינקען פליגעל פון די מערב'ניקעס, צו וועלכען עס זיינען צוגע־שטאָנען טורגענעוו, קאוועלין אין פּילע אנדערע, און האָבען זיך אינגאנצען אָפּגעטיילט פון די סלאָוויאָנאָפילען. צום סוף פון יאָהר 1840 איז הערצען ווידער פּארשיקט געוואָרן, דאָס מאָל אין נאָוו־גאָראָד, וואו ער איז אָנגעקומען אין יוני, 1841, און נאָר א דאנק די שטאַרקע באמיהונגען פון זיינע פּרייַנד האָט מען איהם אין א יאָהר ארום ווידער ערלויבט זיך אומצוקערען וואוינען אין מאָסקווע. זיך באָועצנדיג אין מאָסקווע האָט הערצען אָנגעוועגדט אלע זיינע כחות צו דערשלאָגען זיך אן ערלויבניש אוועקצופאָהרן אין אויסלאנד, וואָס איהם האָט זיך עכדליך טאקע איינגעבעבן. ער איז אוועק־געפאָהרן פון רוסלאנד אין יאָהר 1847 און האָט זיך שוין קיינמאָל מעהר ניט אומגעקערט צוריק. אין אויסלאנד האָט הערצען באגע־נענט אייניגע פון זיינע פּרייַנד, און נאָכדעם ווי ער האָט ארומגע־רייזט אין איטאַליע, וועלכע האָט דאָמאָלסט געמאָכט הערישע אנשטרענגונגען ארונטערצואוואַרפען פון זיך דעם עסטרייכישען יאָך, איז ער זיך צונויפגעקומען מיט זיינע פּרייַנד אין פּאריז ערב דער רעוואָלוציע פון 1848טען יאָהר.

דאָ האָט הערצען דורכגעלעבט און דורכגעפיהלט אי דעם יוגענד־ליכען ענטוזיאזם פון דער באוועגונג, וואָס האָט ארומגעכאפט גאנץ מערב־אייראָפּא אין פרילינג פון יאָהר 1848, אי די אלע שפּעטער־דיגע אנטוישונגען און די שלאכט אויף די פּאריזער פּראָלעטאריער אין די שרעקליכע יוני טעג. דער גאנצער קוואַרטאָל, וואו ער און טורגענעוו האָבען דאָן געוואוינט, איז ארומגערינגעלט געוואָרן מיט א קייט פון פּאָליציי־אָפיצירען, וועלכע האָבען ביידען נעקעכט פּער־זענליך, אין איינגעשפּארט אין זייערע צימערן האָבען זיי נאר נע־קענט בייסען די ליפּען פון צאָרן, צוהערענדיג די קנאָלען פון די ביקסען, וואָס האָבען זיי גלאָזט וויסען, אז די אין פּלען געפאָלענע באזיגטע ארבייטער וועלן דערשאָסען גרופּעסווייז פון דער טריאומ־

פירנדער בורזשואזיע. ביידע שריפטשטעלער האבן איבערנע־
לאזט העכסט מערקווירדיגע באשרייבונגען פון יענע טעג — הער־
צען׳ס באשרייבונג פון די יולי טעג אין דיפ־דורכגעפילטע זייט־
לעך פון זיין ווערק („פון יענעם בערג") נעהערט צו די בעסטע שא־
פונגען פון דער רוסישער ליטעראטור.

א טיפע פארצווייפלונג האט ארומגעכאפט הערצענער, ווען פון
די אלע האפענונגען, וואס די רעוואלוציע האט דערוועקט, האט זיך
אזוי שנעל גארנישט אויסגעלאזט, און א מורא׳דיגע רעאקציע האט
זיך פארשפרייט איבער גאנץ אייראפא, ווידער איינפיהרנדיג די
עסטרייכישע הערשאפט איבער איטאליע און אונגארן, צוגרייטענ־
דיג דעם וועג פאר נאפאלעאן דעם דריטען אין פאריז, אין אויסרא־
מענדיג אומעטום ביז די מינדסטע שפורן די ווייט־פארשפרייטע
סאציאליסטישע באוועגונג. הערצען האט געפיהלט א טיפע פאר־
צווייפלונג בנוגע דער מערב־איראפעאישער ציוויליזאציע בכלל,
און האט עס אויסגעדריקט אין העכסט ריהרענדע ווערטער אויף די
זייטלאך פון זיין בוך „פון דעם אנדער בערג". דאס איז א נעשרי
פון פארצווייפלונג — א נעשרי פון א פאליטישען נביא מיט א שטים
פון א גרויסען פאעט.

שפעטער האט הערצען נעגרינדעט אין פאריז, צוזאמען מיט
פרודאנ׳ען, א צייטונג „די שטים פון פאלק", וואס כמעט יעדער
נומער איז קאנפיסקירט געוואָרן דורך נאפאלעאן דעם דריטענם
פאליציי. די צייטונג האט ניט נעקאנט עקזיסטירן, און הערצען
אליין איז באלד ארויסגעטריבען געוואָרן פון פראנקרייך. ער איז
נעוואָרן א בירגער אין דער שווייץ, אין שפעטער, נאך דעם מראכ־
שען טויט פון זיין מוטער און זיין אינגערן זוהן, וועלכע זיינען
אומגעקומען אין א שיפברוך, האט ער זיך ענדליך באועצט אין
לאנדאן, אין הערבסט פון יאהר 1852. דא זיינען ערשינען אין דעמ־
זעלביגען יאהר די ערשטע בלעטער פון א פרייער רוסישער פרעם,
און הערצען האט זיך באלד ערוואָרבען אן אומגעהויער גרויסען אייג־
פלום אין רוסלאנד. צוערשט האט ער ארויסגענעבען א זשורנאל,
אדער ריכטינער א זאמלבוך, וואס ער האט א נאמען גענעבען דער
„פאלארער שטערן", אין אנדענקען פון דעם ליטעראריישען אלטי־
נאר, וואס דער פאעט רילעעוו האט ארויסגענעבען אונטער דעמ־
זעלביגען נאמען (זעה קאפיטעל 1). אין אט דעם זאמלבוך, וואס

האָט גלייך נעמאכט א טיפען אײנדרוק אין רוסלאנד, האָט הערצען פּארעפּענטליכט, אחוץ פּאָליטישע ארטיקלען און העכסט וויכטיגע מאטעריאלען בנוגע רוסלאנד'ס ניט־לאנגיגער פּארגאנגענהייט, אויך זיינע וואונדערבארע מעמוארען „געוועזענע פּאקטען און נעראנ־קעז".

די דאזיגע מעמוארען, א חוץ זייער היסטארישען ווערט — הער־צען האָט פּערזענליך נעקענט פּילע היסטארישע פּערזענליכקייטען פון זיין צייט — זיינען זיי אָהן צווייפּעל אײנע פון די בעסטע מוסטערן פון דער אלוועלטליכער פּאָעטישער ליטעראטור. די בא־שרייבונגען פון מענשען און פּאסירונגען, וואָס זיי אנטהאלטען, אָנהויבענדיג מיט רוסלאנד אין די פערציגער יאָהרן און אויסלאָ־זענדיג מיט די גלות־יאָהרן, ווייזען ארויס פון יעדען זייטעל אן אויסערגעווענליכע פילאָסאָפישע פארשטענדעניש, א טיף־סארקאס־טישען שכל פאראייניגט מיט א סך גוטהארציגען הומאָר, א טיפען האָס פאר די אונטערדריקער אין א ניט וועניגער טיפע פּערזענליכע ליבשאפט צו די באָהארצינט־רייניע העלדען פון דער מענשליכער באפרייאונג. אין דערזעלביגער צייט אנטהאלטען די מעמוארען אויינע פיינע פּאָעטישע סצענעס פון דעם פארפאסערס פּערזענ־ליכען לעבען, ווי זיין ליעבע צו נאטאליע'ן, וועלכע איז שפּעטער געוואָרן זיין פרוי, אדער אויינע אײנדרוקספולע קאפּיטלען, ווי די „אָקעאנאָ נאקס", אין וועלכע ער דערצעהלט וועגען דעם פארלוסט פון זיין מוטער און זוהן. איין קאפּיטעל פון די מעמוארען איז גע־בליבען ניט פארעפּענטליכט ביז היינטיגען טאָג, און אורטיילענדיג פון דאָס, וואָס טורגענעוו האָט מיר דערצעהלט וועגען דעמאָזי־גען קאפּיטעל, מוז ער זיין אומגעווענליך שעהן און געפּיהלרייך. „קיינער קאָן מעהר אזוי ניט שרייבען", האָט מיר געזאָגט טור־גענעוו, — „דער נאנצער קאפּיטעל איז געשריבען מיט טרערן אוז בלוט".

נאָך דעם „פּאָלאָרישען שטערן" האָט הערצען ארויסגעגעבען די צייטונג „קאָלאָקאָל" (די גלאָק), און דורך אָט דער צייטונג איז זיין איינפלוס געוואָרן א ווירקליכע מאכט אין רוסלאנד. ווי מען קאָן איצט זעהן פון דער ניט לאנג צוריק אפּגעדרוקטער קאָרעספּאנ־דענץ צווישען טורגענעוו און הערצען, האָט אונזער גרויסער נאַוע־ליסט נעגומען א זעהר לעבעדיגען אנטייל אין דעם „קאָלאָקאָל"

ער האָט צוגעשטעלט הערצענ'ען די אינטערעסאנטעסטע מאטעריאלען און האָט אים אפט געגעבען א פרײַנדליכען וואונק ווי אזוי די צייטונג דארף זיך האלטען בנוגע דער אדער יענער פראגע.

עם זײַנען דאן נעווען די יאָהרן ערב דער אָפשאפונג פון פאנשטשיזנע און פון גרינדליכע רעפארמען פון די מעהרסטע פאר־עלטערטע אינסטיטוציעס פון ניקאלאי דעם ערשטענס צייטען. אלע האָבען זיך דאמאלסט אינטערעסירט מיט נעזעלשאפטליכע פראגען. א גרויסע צאהל צושריפטען וועגען די פראגען פון טאג זײַנען אדרעסירט געווארן צו אלעקסאנדער דעם צווייטען פון פרוואטע פערזאנען, אדער פלעגען אײַנפאך ארומגעהן פון האנט אין האנט אין מאנוסקריפט. טורגענעוו פלעגט באקומען די דאָזיגע צושריפטען און פלעגט זיי צושיקען צום קאלאקאל, וואו זיי פלעגען דיסקוטירט ווערן. אין דערזעלביגער צייט פלעגט דער „קאלאקאל" אויפדעקען אזוינע פאקטען וועגען דער טעטיגקייט פון דער רעגירונג, וואס עס איז נעווען אוממעגליך צו שרײַבען וועגען דעם אין רוסלאנד גופא; דערצו זײַנען די לייט־ארטיקלען נעווען נעשריבען פון הערצען מיט אזא קראפט און וואַרימקייט, און האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט אזא שהנער פאָרם, וואס מען קאָן זעלטען נעפינען אין דער פובליציסטישער ליטעראטור. איך וויים ניט פון קיין פובליציסט אין דער מערב־איראָפעאישער ליטעראטור, וועלכען מען וואלט געקאָנט פארגלייכען אין דעם פּרט צו הערצענ'ען. דער „קאלאקאל" פלעגט בנגבה אריינגעפיהרט ווערן אין רוסלאנד אין א גרויסער צאהל עקזעמפלארן און איז שטארק פארשפרייט נעווארן. צווישען זײַנע שטענדיגע לעזער זײַנען נעווען דער צאר אלעקסאנדער דער צווייטער און די צארינא מאריע אלעקסאנדראוונא.

צווי יאהר נאכדעם ווי פאנשטשיזנע איז אפגעשאפט געווארן און פונקט אין דער צייט ווען מען האָט דיסקוטירט אלערלייַ העכסט נויטיגע רעפארמען — ד. ה. אין יאהר 1863 — איז אויסגעבראכען, ווי באקאנט, דער פוילישער אויפשטאנד; און דער דאָזיגער אויפשטאנד, וואס איז דערשטיקט געווארן אין בלוט אין אויף די תליות, האָט פולשטענדיג אפגעשטעלט די באפרייאונגס באוועגונג אין רוסלאנד. די רעאקציע האָט אויפגעהויבען דעם קאָפ, אין הערצען'ס פאפולאריטעט, וועלכער האָט נעשטיצט די פאלייאקען,

איז אונטערגענראָבען געוואָרן. דעם „קאָלאָקאָל" האָט מען אין רוסלאַנד אויפגעהערט צו לעזען, און הערצען'ס מיה איהם ארויס־צוגעבען אין פּראָנצויז האָט ניט גענעבען קיינע רעזולטאַטען. א נייער דור איז דאָן געווען אויפגעשטאַנען אויפ'ן פּעלד פון פּאָלי־טישער טעטיגקייט — דער דור פון באזאַראָוו'ן און פון די „נא־ראָדניקעס", וואָס הערצען האָט זיי פון אַנהויב אָן ניט פּארשטא־נען, הגם זיי זיינען געווען זיינע אייגענע אינטעלעקטועלע זיהן און טעכטער, נאָר אנדערש אָנגענאָמען, אין נייע מעהר דעמאָקרא־טישע און רעאָליסטישע בגדים. שטעהענדיג אָן א זייט פון אָט דער נייער באוועגונג, איז הערצען געשטאָרבען אין פּאריז, אין יאָהר 1870.

הערצען'ס ווערק זיינען נאָך אפילו איצטער * ניט ערלויבט אין רוסלאַנד, און דעם יונגען דור זיינען זיי ניט נענוג באקאַנט. עס איז אבער זיכער, או וועו די צייט וועט קומען און מען וועט זיי ווידער אנהויבען צו לעזען, וועלען די רוסען אנטרעקען אין הער־צען'ען א זעהר טיפען דענקער, וואָס זיינע סימפּאטיען זיינען אינ־גאנצען געווען אויף דער זייט פון די ארבייטער קלאַסען, וועלכער האָט פּארשטאַנען די פּאָרמען פון דער מענשלעכער אנטוויקלונג אין זייער גאנצער קאָמפּליצירטקייט, און וועלכער האָט נעשריבען אין א סטיל פון אומפּארנלייכלעכער שעהנקייט — דער בעסטער באווייז, או זיינע אידעען זיינען דורכגעטראַכט געווארן אין אלע פּרטים און פון אלע פּארשיידענע שטאַנדפונקטען.

אַיידער ער האָט עמיגרירט אין נעגרינדעט א פּרייע פּרעס אין לאַנדאָן, האָט הערצען געשריבען אין די רוסישע זשורנאלען אונ־טער דעם נאָמען א י ס ק א נ ד ע ר, און האָט באהאנדעלט פּארשיידענע וויכטיגע פראגען אויף וויפיעל דאָס איז מעגליך געווען אונטער די באדינגונגען פון דער צענזור. זיינע טעמעס זיי־נען געווען די מערב־אייראָפּאישע פּאָליטיק, דער סאָציאליזם, די פילאָזאָפיע פון די נאטור־וויסענשאפטען, פון קונסט און אזוי וויטער. ער האָט אויך געשריבען א נאָוועלע מיט'ן נאָמען „ווער איז שולדיג?", וועלכע וועלט אָפט דערמאָנט אין דער געשיכטע פון דער אנטוויקלונג פון די אינטעלעקטועלע טיפען אין רוסלאנד.

---

* דאָס איז געווען געשריבען אין 1905. — איב.

דער העלד פון דער דאזיגער נאוועלע, בעלטאוו, איז א דיזיעקטער יורש פון לערמאנטאוו'ס פעטשאָרין, און פארגעמט א צווישענדיגע פאזיציע צווישען אים און די העלדען פון טורגענעוו'ן.

די ווערק פון דעם פאָעט א ג א ר ע ו ו (1813-1877) זיינען ניט צאהלרייך און האבען ניט געלאזען נאָך זיך קיין טיפע שפורען. זיין אינטימער פרויינד הערצען, וועלכער איז געווען א גרויסער מיסטער אויף פערזענליכע כאראקטעריסטיקס, האט דעריבער געקאָנט זאגען וועגען אים, אז זיין הויפט לעבענס־ווערק איז געווען אויסצוארבייטען אזא אידעאל פערזענליכקייט ווי ער איז אליין געווען. זיין פערזענליך לעבען איז געווען זעהר אן אומגליקליכס, אבער זיין אינפלום אויף זיינע פרויינד איז געווען זעהר גרויס. ער איז געווען אן אמת'ער פארעהרער פון פרייהיט, און אויידער ער האט פארלאזט רוסלאנד האט ער באפרייט זיינע צעהן טויזענד לייב אייגענע און זיי אפגענעבען די נאנצע ערד, וואס זיי האבען באארבייט. ער איז זיין נאנצען לעבען געבליבען טריי די אידעאלען פון גלייכהייט און פרייהייט, וועלכע ער האט אנגענומען אין זיין יוגענד. פערזענליך איז ער געווען דער אויידעלסטער מענש, וואס מען קאָן זיך פארשטעלען, און אין זיינע נעריכטען קלינגט כמעט אלעמאל א נאטע פון שילער'ס „רעזיגנאציע", און נאר זעלטען וועט טרעפט מען ביי איהם א נאטע פון פראטעסט און מענערליכער ענערגיע.

וועגען מ י כ א י ל ב א ק ו נ י ן, דעם אנדער גרויסען פרויינד הערצען'ס, קאָן מען נאָר זאגען, אז אחוץ זיין פריהער דערמאָנטען אינפלום אויף די קריזעלער אין רוסלאנד, געהערט זיין ארבייט הויפטזעכליך דעם „אינטערנאציאָנאל", און עס לאזט זיך קוים רעדען וועגען איהר אין אפהאנדלונג וועגען דער רוסישער ליטעראטור. זיין פערזענליכער אינפלום אויף אייניגע פראָminענטע רוסישע שריפטשטעלער איז געווען זעהר גרויס. עס איז גענוג צו דערמאָנען, אז ביעלינסקי אין זיינע בריף האט אויסדריקליך אָננערופען באקונינען זיין „נייסטינגער פאָעטער", און עס איז א פאקט, אז ער האט אריינגעבראכט אין דעם מאסקווער קרייזעל, פון וועלכען איר האב אקאָרשט נערעדט, ווי אויך אין די פעטערבורגער ליטעראריש קרייזען, סאציאליסטישע אידעען. ער איז

געווען דער טיפּישער רעוואָלוציאָנער, וועלכער האָט יעדערן, וואָס איז געקומען נאָהענט צו איהם, אָנגעצונדען מיט דעם רעוואָלוציאָנערן פּייער. אויסער דעם, אויב דער פּראָגרעסיווער רוסישער גענק איז אלעמאל געבליבען טריי דער באפרייאונג פון די פאר־שיידענע נאציאָנאליטעטען — די פוילישע, פינישע, קליין־רוסישע, קאווקאזישע, — וועלכע זיינען אונטערדריקט געוואָרן פון דעם רוסישען צאריזם אדער פון עסטרייך, האָט ער עס צו פּאַרדאנקען אין א גרויסען ערך צו אָגאַרוו'ן און באקונין'ען. אין דער אינטערנאציאנאלער ארבייטער באוועגונג איז באקונין געוואָרן די נשמה פון דעם לינקען פליגעל פון דער גרויסער ארבייטער אסאָציאציע, און איז געווען דער גרינדער פון דעם מאָדערנעם אנאַרכיזם אדער אנטי־שטאטליכען סאָציאליזם, וועלכען ער האָט געבויט אויף די יסודות פון זיין ברייטען היסטאָרישען און פילאָזאָפישען וויסען.

צווישען די רוסישע פּאָליטישע שריפטשטעלער אין אויסלאנד מוז איך צום שלום דערמאָנען פּעטער לאַוראָוו'ן (1901-1823). ער איז געווען א מאטעמאטיקער און א פילאָזאָף, וועלכער האָט געוזוכט צו פאראייניגען אונטער דעם נאָמען „אנטראָפּאָלאָגיזם" דעם מאָדערנעם נאטוראוויסענשאפטליכען מאטעריאליזם מיט דעם קאנטיאניזם. ער איז געווען א פּאָלקאָוניק אין דער ארטילעריע, א פּראָפעסאָר פון מאטעמאטיק און א מיטגליד פון דער פּעטערבורגער נאר־וואָם פּארמירטער שטאָדט־רעגירונג בעת מען האָט איהם ארעסטירט און פארשיקט אין איינם פון די פארוואָרפענע שטעדטלעך פון וויאטקער גובערניע. אייניגער פון די יונגע סאָציאליסטישע קרייזלעך האָט איהם ארויסגענג'עט פון דאָרטן און אריבערגעפּעקעלט אין אויסלאנד, וואו ער האָט אנגעהויבען ארויסגעבען אין יאָהר 1874 דעם זשורנאל „וו'פּעראָד" (פאָרווערטס), פון אָנהויב אין צוריק און שפּעטער אין לאָנדאָן. לאָוראָוו איז געווען אן אויסערגעווענליך געלעהרטער ענציקלאָפּעדיסט, וועלכער האָט זיך נעמאכט א רעפוטאציע מיט זיין ווערק „די מעכאנישע טעאָריע פון וועלט־אל" און מיט די ערשטע קאפיטלען פון א זעהר גרינדליכער געשיכטע פון די מאטעמאטישע ווייסענשאפטען. זיין שפּעטערע ארבייט „די געשיכטע פון מאָדערנעם נעדאנק", וואָס פון איהר זיינען לייידער ערשינען בלויז די

ערשטע איינלייטונג בענד, וואלט זיכער געווען א וויכטיגער בייטראג צו דער עוואלוציאנס פילאזאפיע, ווען זי וואלט פארענדיגט געווארן. אין דער סאציאליסטישער באוועגונג האט לאווראוו נעהערט צו דעם סאציאלדעמאקראטישען פלינעל, ער איז אבער נעווען א צו גרויסער געלעהרטער און צופיעל פילאזאף אכצושליסען זיך אן די דייטשע סאציאלדעמאקראטען מיט זייערע אידעאלען פון א צענטראליזירטען קאמוניסטישען שטאאט, אדער האלטען פון זייער ענגער אינטערפרעטאציע פון געשיכטע. די ארבייט אבער, וואס האט לאווראוו'ס נאמען אממעהרסטען געמאכט באקאנט און האט אויפ'ן בעסטען אופן אויסגעדריקט זיין פערזענליכקייט, איז געווען א קליין ביכעל „היסטארישע בריף", וואס איז געווען אפגעדרוקט אין רוסלאנד, אין יאהר 1870, אונטער דעם פסעוודאנים מ י ר ט א ו ו, און וואס איז ניט לאנג צוריק איבערזעצט געווארן אין פראנצויזיש.

דאסזעלביגע קליין ווערק איז ערשינען פונקט אין דעם ריכטיגען מאמענט, אין דער צייט ווען אונזער יוגענד, אין די יאהרן 1870-1873, האבען נעזוכט א נייע פראגראם פון טהעטיגקייט צווישען פאלק. לאווראוו האט אין די דאזיגע „בריף" נערופען צו טהעטיגקייט אין פאלק און פאר'ן פאלק, אנווייזענדיג דער נעביל־דעטער יוגענד אויף איהר חוב צום פאלק און אויף איהר פליכט אפצוצאהלען דעם חוב צו די ארימערע קלאסען פון דער באפעל־קערונג, אויף וועמעס חשבון זיי האבען זיך נעביל־דעט אין די אוניווערזיטעטען. זיין ביכעל איז נעווען פול מיט היסטארישע אנדייטונגען, פילאזאפישע שלוסען און פראקטישע עצות. די „בריף" האבען נעהאט א נעוואלדיגען איינפלוס אויף אונזער יוגענד. די אידעאלען, וואס לאווראוו האט נעפרעדיגט אין 1870, האט ער אליין באשטעטיגט מיט זיין נאנצען שפעטיגערן לעבען. ער איז אלט געווארן 82 יאהר און האט זיין נאנצען לעבען פארבראכט אין שטרענגען אינקלאנג מיט זיין אידעאל. ער האט נעלעבט אין צווייג קליינע צימערן אין פאריז, האט ארונטערגעשניטען זיינע מעגלכע הוצאות אויף עסען ביז צו א לעכערליך קליינער סומע, האט פארדינט אויף זיין לעבען מיט זיין פען, און האט אפגענעבען זיין נאנצע צייט פאר דער פארשפרייטונג פון די אידעען, וועלכע זיינען איהם נעווען אזוי טייער.

ניקאָלאי טורגענעוו (1789-1871) איז געווען א מערקווירדיגער פּאָליטישער שרייבער, וואָס האָט געהערט צו צוויי פּאַרשיידענע עפּאָכען. אין יאָהר 1818 האָט ער אַרויסגעגעבען אין רוסלאַנד א „טעאָריע פון שטייערן" — א בוך, וואָס ביי יענער צייט און אין רוסלאַנד איז דאָס געווען זעהר מערקווירדיג, ווארים עס האָט ענטהאלטען אין זיך די אנטוויקלונג פון אַדאָם סמיטה'ס ליבעראַלע עקאָנאָמישע אידעען. שוין אין יענער צייט האָט ג. טורגענעוו אָנגעהויבען ארבייטען פאר דער באפריאונג פון די לייבאיגענע; ער האָט געמאכט א פּראקטישען פּארזוך באפרייענדיג טיילוויז זיינע אייגענע פּאנטשעוויקעס און האָט אויך געשריבען ווענען דער פּראגע אינינג מעמוארען פאר דעם קיסר אלעקסאנדער דעם ערשטען. ער האָט זיך אויך באשעפטיגט מיט דער פּראגע ווענען א קאָנסטיטוציע אין רוסלאַנד, און איז באלד געוואָרן איינער פון די איינפלוסרייכסטע מיטגלידער פון דער געהיימער געזעלשאפט פון די שפּעטערדיגע דעקאבריסטען; עס האָט זיך אבער געמאכט, אז אין דעצעמבער, 1825, איז ער נעווען אין אויסלאנד, און אזוי האָט ער אויסגעמיטען דעם גורל פון זיינע פרייַנט. פון דאָן אָן איז ג. טורגענעוו נעבליבען אין גלות, מערסטענטיילס אין פּאריז, און ערשט אין 1857, וועו די דעקאבריסטען זיינען אמנעסטירט געוואָרען, האָט מען איהם אויך דערלויבט זיך אומקאהרן אין רוסלאַנד. ער איז געפּאָהרן, אבער איז פּארבליבען אין דער חיים בלויז עטליכע וואָכען.

ער האָט אבער נענומען א לעבעדיגען אנטייל אין דער באפרייאונג פון די לייבאיגענע, וואָס ער האָט נעפּרעדיגט זינט דעם יאָהר 1818 און אויך באהאנדעלט אין זיין גרויסען ווערק „רוסלאַנד און די רוסען", וואָס ער האָט געדרוקט אין פּאריז, אין 1847. שפּעטער האָט ער געשריבען ווענען דער פּראגע אייניגע ארטיקלען אין „קאָלאָקאָל" און אויך אייניגע בראשורן. אין דערזעלביגער צייט האָט ער נאכאנאנד אניטירט פאר דעם צוניפּרוף פון א געוואָרענעם קאנסטיטוירענדער פּארזאמלונג, דעם אייניפּיהר פון פּראָווינציעלער זעלבסטרעגירונג און אנדערע נויטיגע רעפאָרמען. ער איז געשטאָרבען אין פּאריז אין 1871, נאכדעם ווי ער האָט געהאט דאָס גליק, וואָס ניט פיעל דעקאברעסטען האבען געהאט, זיך פּראקטיש צו באטייליגען, ביים ענד פון זיין לעבען, אין דער פּראָווירקליכונג

פון איינעם פון די טרוימען פון זיין יונעדע, פאר וועלכען אוויפיעל פון אונזערע איידעלסטע מענשען האבען אוועקגענעבען זייער לעבען.

איך גלויב פארביי, ניט דערמאנענדיג עטליכע אנדערע שריפטשטעלער, ווי למשל פרינץ דאלגאָרוקי, און באזונדערס א היפשע צאהל פוילישע שרייבער, וועלכע האבען עמיגרירט פון רוסלאנד און געדרוקט זייערע ווערק אין אויסלאנד מעהרסטענטיילס אין פראנצויז. איך לאז אויך אויס א היפשע צאהל סאציאליסטישע און קאנסטיטוציאנאליסטישע צייטונגען און זשורנאלען, וואס האבען זיך נעדרוקט אין דער שווייץ אדער אין ענגלאנד אין די לעצטע צוואנציג יאהר, און וועל בלויז דערמאנען — און דאס אויך בלויז מיט עטליכע וועדטער — פראפעסאר ד ר א ג א מ א נ א ו ו ′ ן (געבארן אין יאהר 1841) דעם באריהמטען פארטיידינער פון דער אוקראינער אויטאנאמיע און דער פעדעראליסטישער אָרדענונג פאר רוסלאנד, און אויך דער גרינדער פון א סאציאליסטישער ליטעראטור אין דער אוקראינישער שפראך; און נאך איינעם מיין פרויַנט ס. ק ר א ו ט ש י נ ס ק י (1852—1897), וועלכער האט נעשריבען אונטער דעם פסעוודאנים ס ט ע פ נ י א ק. ער האט געשריבען הויפטזעכליך אין ענגליש, אבער איצטער, וען אייניגע פון זיינע ווערק זיינען איבערזעצט אויף רוסיש און ארויסגענעבען איז רוסלאנד, וועלען זיי געווים נעווינען פאר איהם אן עהרענהאפטען אָרט אין דער געשיכטע פון דער רוסישער ליטעראטור. זיינע צוויי נאוועלען: „דהי קאריער אוו א ניהיליסט“ (אויף רוסיש: „אנדרעי קאושוכאוו“) און „דער שטונדיסט פאוועל רודענקא“, ווי אויך זיינע פריהערדיגע דערצעהלונגען „אונטערערדישע רוסלאנד“ און אנדערע קלענערע דערצעהלונגען, האבען ארויסגעווייזען א מערקווירדיגען ליטעראריישען טאלאנט. צום אומגליק האט אן אומגעלופערטער צופאל — א באהן־צוג האט איהם איבערגעפאהרן — אפגעשניטען זיין יונגען לעבען, וואס איז געווען פול מיט ענערגיע און נעראנקען און מיט אוויפיעל פארשפרעכונג אויף צוקונפטיגער טעטיגקייט. מען מוז אויך דערמאנען, אז דער גרעסטער שריפטשטעלער פון אונזער צייט, לעוו טאלסטאי האט צוליעב די צענזור־באדינגונגען ניט געקאנט דרוקען פילע פון זיינע ווערק אין רוסלאנד, און דעריבער האט זיין פרויַנד ו. ט ש ע ר ט ק א ו ו

אנגעהאלטען א שטענדיגען פּאָרלאָג אין ענגלאנד ארויסצוגעבען טאָלסטאָי׳ס ווערק, ווי אויך צו באשרייבען די איצטיגע רעליגיעזע באוועגונגען אין רוסלאנד און די פּארפּאָלגונגען אויף די סעקטאנטען מצד דער רוסישער רעגירונג.

טשערנישעווסקי און דער „סאוורעמעניק".

דער פּראָמינענטסטער פון אלע פּאָליטישע שרייבער אין רוסלאנד גופא איז בלי ספק געווען נ. ג. ט ש ע ר נ י ש ע ו ס ק י (1828—1889), וועמעס נאָמען איז אומצעשיידבאר פּארבונדען מיט׳ן זשורנאל „סאוורעמעניק". דער איינפלוס, וואָס דער רעדאקטאר זשורנאל האָט אויסגעאיבט אויף דער געזעלשאפטליכער מיינונג אין די יאָהרן פון דער אפשאפונג פון לייבאיגענטהום (1857—1862) האָט זיך נאָר געקאָנט פארגלייכען צו דעם איינפלוס פון הערצען׳ס „קאָלאָקאָל", און דאָס האָט ער געהאט צו פארדאנקען הויפּטזעכליך טשערנישעווסקי׳ן און טיילוויז אויך דעם קריטיקער דאָבראָליובאָוו׳ן.

טשערנישעווסקי איז געבוירן געוואָרן אין דרום־רוסלאנד, אין סאראטאָוו. זיין פאָטער איז געווען א גאנץ געבילדעטער און פון אלעמען געאכטעטער גיסטליכער אין קאָטעדראל, און זיין ערשטע ערציהונג האָט טשערנישעווסקי געקראָגען אין דער היים, שפּעטער איז ער אריינגעטראטען אין סאראטאָווער סעמינאר. אין יאָהר 1844 האָט ער פארלאָזט דעם סעמינאר, און צוויי יאָהר שפּעטער איז ער אנגעקומען אין פּעטערבורגער אוניווערזיטעט אין דעם אפּטייל פאר פילאָלאָגיע.

די סומע ארבייט, וואָס טשערנישעווסקי האָט אויפגעטאָן אויף זיין לעבען און די בריטקייט פון זיינע קענטנישען אין די פארשיידענע צווייגען פון דער וויסענשאפט איז איינפאך ערשטוינענד. ער האָט אנגעהויבען זיין ליטעראַרישע קאריערע מיט ווערק אויף פילאלאָגיע און ליטעראטור קריטיק, און אויף דעם געביט האָט ער אויסגעגעבען דריי מערקווירדיגע ווערק: „די עסטעטישע שייכותן צווישען קונסט און ווירקליכקייט", „עטיודען וועגען דעם נאַגאָל׳שען פּעריאָד פון דער רוסישער ליטעראטור" און „לעססינג און זיין צייט", אין וועלכע ער האָט ענטוויקעלט זיין עסטעטישע און ליטעראטור קריטישע טעאָריע. זיין הויפּט ארבייט אבער איז

געטאן געווארן אין משך פון די פיר יאָהר 1858—1862, וועז ער האָט נעשריבען אין דעם „סאָוורעמעניק" אויסשליסליך וועגען פּאָליטישע און עקאָנאָמישע פראגען. דאָס זיינען געווען די יאָהרען וועז פּאָנשטשיזנע איז אָפּגעשאפט געוואָרן, און די מיינונגען סיי פון פּובליקום בכלל, סיי פון די רעגירונג ספערן, זיינען געווען גאנץ אומבאשטימט אפילו בנוגע די הויפּט פּרינציפּיען, וואָס מען דארף אָננעמען כדי דורכצופירן די רעפאָרם. עס זיינען געווען צוויי הויפּט פראגען: ערשטענס, זאָלען די באפרייטע פויערים באקומען דאָס לאנד, וואָס זיי האָבען באארבעט פאר זיך בעת זיי זיינען געווען לייבאיגענע, און אויב יאָ — אויף וועלכע באדינגונגען? און צווייטענס, צי זאָל מען אָנהאלטען די אינסטיטוציעס פון דער דארף־געמיינדע און דאָס לאנד זאָל געהאלטען ווערן, ווי אין די אלטע צייטען, געמיינשאפטליך, און די דאָזיגע דארף־געמיינדע זאָל ווערן דער באזיס פון דער צוקינפטיגער זעלבסטרעגירונג? אלע בעסטע מענשען אין רוסלאנד זיינען געווען געניגט צו ענטפערן יאָ אויף די ביידע פראגען, און אפילו די העכערע ספערן זיינען געווען גענוגט אנצונעמען דיזעלביגע מיינונג; אבער אלע רעאקציאָנערן און די „קרעפּאָסטניקעס" פון דעם אלטען שניט האָבען זיך צעברענג אויפגעשטעלט אנטקעגען אזא שטאנדפונקט. זיי האבען געשריבען מעמואָרן נאָך מעמואָרן און האָבען זיי אדרעסירט צום צאר און די באפרייאונג־קאָמיטעטען, און עס איז דערביבער געווען נוטיג פאנאנדערצוקלייבען זייערע ארגומענטען און ברענגען וואָגיקע היסטאָרישע און עקאָנאָמישע באווייזען נעגען זיי. אין דעם דאָזיגען קאמף האָט טשערנישעווסקי, וועלכער האָט, פארשטעהט זיך, געהאלטען, אזוי ווי הערצען'ס „קאָלאָקאָל", מיט דער פּראָגרעסיווער פּארטיי, זיך אריינגעוואָרפן מיט אלע כחות פון זיין גרויסען אינטעלעקט, זיין ברייטער ערודיציע און זיין אומגעהויערער ארבייטספעהיגקייט. און וועז די פּראָגרעסיוע פארטיי האָט געזיגט און לסוף געוואונען אלעקסאנדער דעם צווייטען און די אפיציעלע פיהרער פון די באפרייאונג־קאָמיטעטען אויף איהר זייט, האָט זי נאָך געווים געהאָט צו פארדאנקען איהר ערפאָלג אין א גרויסער מאָס דער ענערגיע פון טשערנישעווסקי'ן און זיינע פרייַנט.

מען מוז אייך באמערקען, אז אין דעם דאָזיגען קאמף האָט דער „סאָוורעמעניק" און דער „קאָלאָקאָל" געפונען א שטארקע

שטיצע אין די צוויי פּראָגרעסיוועּ פּאָליטישע שרייבער פון דעם סלאָוויאַנאָפּיליזשען לאָגער: קאָשעלעוו (1806-1883) און יורי סאָמאַרין (1819—1876). דער ערשטער האָט געפֿרעדיגט זינט דעם יאָהר 1847, און האָט מקיים געווען אין פּראָקטיקע, די באָפֿרייאונג פון די לייבאייגענע „מיט דער ערד", האָט געהאָלטען פאר דער דאָרף־געמיינדע און פאר דער זעלבסט־רעגירונג פון די פּויערים. איצטער האָבען קאָשעלעוו און סאָמאַרין, ביידע איינפֿלוסרייכע פּריצים, ענערגיש געשטיצט דיזאויגע אידעען און די באָפֿרייאונגס־קאָמיטעטען, בעת טשערנישעווסקי האָט געקעמפּט פאר זיי אין „סאָווּרעמענניק" און זיינע „בריעף אָהן אן אדרעס", וואָס זיינען געשריבען געווארן, ווי עס איז קלאָר אויס'ן קוק, צו אלעקסאַנדער דעם צווייטען, און זיינען געדרוקט געווארן ערשט א צייט שפּעטער אין דער שווייץ.

טשערנישעווסקי'ס פּאָרדינסט איז אויך געווען גרויס דערמיט וואָס ער האָט ערצויגען די רוסישע געזעלשאפט אין עקאָנאָמישע פּראָגען און אין דער מאָדערנער געשיכטע. אין דעם פּרט האָט ער אריסטָגעוויזען א וואונדערבארן פּעדאָגאָגישען טאלאַנט. ער האָט איבערזעצט מיללס פּאָליטישע עקאָנאָמיע און האָט צוגעגעבען זיינע באמערקונגען אין א סאָציאליסטישען גייסט; אויסער דעם האָט ער אין א סעריע ארטיקלען, ווי „קאפּיטאל און ארבייט", „די עקאָנאָמישע טעטיגקייט און דער שטאָאט" אין אנדערע, אנגעוענדט אלע זיינע פּעהיגקייטען צו פּארשפּרייטען געוונטע עקאָנאָמישע אידעען. דאָס אייגענע האָט ער געטאָן אויפ'ן פּעלד פון געשיכטע, סיי אין א רייה איבערזעצונגען, סיי דורך אָריגינעלע ארטיקלען וועגען דעם קאמף פון די פּארטייען אין פּראָנקרייך פון יענער צייט.

אין יאָהר 1862 איז טשערנישעווסקי ארעסטירט געווארן, און זיצענדיג אין קרעפּאָסט האָט ער אָנגעשריבען א מערקווירדיגע נאָוועלע, „וואָס זאָל מען טאָן?" פונ'ס שטאַנדפּונקט פון קונסט איז וועגען דער דאָזיגער נאָוועלע ניטא פּיעל וואָס צו זאָגען, אבער פאר דער רוסישער יוגענד פון יענער צייט איז זי געווען א גרויסע אנטפּלעקונג און איז אפילו געווארן א פּראָגראם. די פּראָגען וועגען היראָט און צעשיידונג נאָך דער היראָט, וועגן דאָס וועלט נויטיג, האָבען אין יענער צייט שטארק אינטערעסירט דער געזעל־

שאפט. איגנאירן אזוינע פראגען איז דאמאלסט געווען אבסא־לוט אוממעגליך. און טשערנישעווסקי האט דיסקוטירט דיזאזוגע פראגען אין זיין נאוועלע, באשרייבענדיג די באציהונגען צווישען זיין העלדין וויערא פאוולאוונא, איהר מאן לאפוכאוו און דעם יונגען דאקטאר, אין וועמען זי האט זיך פארליבט נאך איהר חתונה. דערביי האט ער אנגעוויזען אויף דער אויסנציג מעגליכער לייזונג פון דער פראגע, וואס פאלקאמענע עהרליכקייט און דער געזונטער מענשליכער פארשטאנד קאנען נעבען אין אזא פאל. אין דערזעלביגער צייט האט ער געפרערינט — אין פארשטעלטע וער־טער, וועלכע די לעזער האבען פונדעסטוועגען גאנץ ריכטיג פאר־שטאנען — דעם פוריעריזם, און געמאלען אין א העכסט אנציהענ־דער פארם די קאמוניסטישע אספּאציאציעס פון ארביטער. אין זיין נאוועלע האט ער אויך באוויזען, וואס די אמת'ע „ניהיליסטען" זיינען און אין וואס זיי אונטערשיידען זיך פון טורגענעוו'ס בא־זאראוו. קיין אויסנציג נאוועלע פון טורגענעוו און קיינע פון די שריפטען פון טאלסטאי אדער פון א וועלכען עס איז אנדער שרייב־בער האבען קיינמאל ניט געהאט אזא בריטען און טיפען אויס־פלום אויף דער רוסישער געזעלשאפט ווי אט די נאוועלע טשערני־שעווסקים. זי איז געווארן דער לאזונג פון דער רוסישער יוגענד, און דער אויספלום פון די אידעען, וואס זי האט פּראפּאגאנדירט איז נאך קענטיג ביז אויף היינטיגען טאג.

אין יאהר 1864 איז טשערנישעווסקי פארשיקט געווארן אויף קאטארגא אין סיביר פאר זיין פּאליטישע און סאציאליסטישע פּראפּאגאנדע (זיין פּראצעס איז געווען איינער פון די שענדליכ־סטע ביישפילען פון יורידישער פאלסיפיקאציע און פון דער רוסי־שער רעכטלאזיגקייט); און מורא האבענדיג, אז ער וועט קאנען אנטלויפען פון טראנסבאיקאליע, האט מען איהם אריבערגעפיהרט אין א זעהר פארוואַרפענעםווינקעל, אין וויטען צפון־מזרח פון סיביר (אין ווילואיסק), וואו מען האט איהם געהאלטען ביז'ן יאהר 1883. ערשט דאמאלסט האט מען איהם ערלויבט זיך אומ־קעהרן אין רוסלאנד און באזעצען זיך אין אסטראכאן. זיין נע־זונט איז שוין אבער געווען רואינירט. ניט קוקענדיג דאדויף האט ער זיך אונטערנומען צו איבערזעצען וועבער'ס „אלגעמיינע נע־שיכטע", מיט נרויסע אויסלייטונגען צו פארשיידענע בענד פון דעם

זוערק, און האט באוויזען צו איבערזעצען צוועלף בענד, ווען דער טויט איז נעקומען אין יאהר 1889. איבער זיין קבר האט זיך אויפגעהויבען א ביטערע פאלעמיקע, הגם אפילו דאן האט נאך זיין נאמען ניט געטארט דערמאנט ווערן אדער זיינע אידעען דיסקוטירט ווערן אין דער רוסישער פרעס. קיין אנדער מענש איז ניט אזוי־פיעל געהאסט געווארן פון זיינע פאליטישע נעגנער ווי טשערני־שעווסקי. אבער אפילו די נעגנער מוזען איצט אנערקענען זיינע גרויסע פארדינסטען פאר רוסלאנד אין דער צייט פון דער באפרייאונג פון די לייבאייגענע, און די ערציהערישע באדייטונג פון זיין פובליציסטישער טעטיגקייט.

סאטירע: כאלטיקאוו.

צולעב די נגישות, וואס די פאליטישע ליטעראטור האט געהאט אויסצושטעהן אין רוסלאנד, איז די סאטירע באין ברירה געווארן איינער פון די באליבטע מיטלען פאר דעם אויסדרוק פון דעם פאליטישען געדאנק. עס וואלט אוועקגענומען צופיעל צייט צו געבען אפילו נאר א קורצען היסטארישען איבערבליק איבער די ערשטע רוסישע סאטיריקער, ווארים כדי צו געבען אזא איבער־בליק וואלט מען זיך געמוזט פארנעמען אזוי ווייט צוריק ווי צו דעם 18טען י. ה. וועגען גאגאל'ס סאטירע האב איך שוין געערדט פריהער, וועל איך דעריבער איצטער באשרענקען מיינע באמער־קונגען בלויז אויף אייף פארשטעהער פון דער מאדערנער סאטירע, אויף סאלטיקאוו'ן, וועלכער איז בעסער באקאנט אונטער זיין פען־נאמען ש ט ש ע ד ר י ן (1826—1889).

סאלטיקאוו'ס אייגפלום אין רוסלאנד איז געווען זעהר גרויס, און ניט נאר ביי די פארטנעשריטענע טרענער פון דעם רוסישען געדאנק, נאר פונקט אזויפיעל ביי די אלגעמיינע לעזער. ער איז געווען אייגער פון די פאפולערסטע רוסישע שרייבער. דא אבער כוז איך מאכען א פערזענליכע באמערקונג וועגען מיינע אייגענע באציהונגען צו סאלטיקאוו'ס שאפונגען. ווי מען זאל זיך ניט מיהען אננעמען ווי ווייט מענליך אן אביעקטיוון שטאנדפונקט אין דער אפשאצונג פון געווייסע שרייבער, קאן מען דאך ניט אינ־נאנצען זיך באפרייען פון א געוויסען סוביעקטיוון עלעמענט,

און איך מוז זאגען, אז מיט מיין גאנצער באוואונדערונג פאר סאל־טיקאוו׳ס גרויסען טאלאנט, האב א ך קיינמאל ניט געקאנט ווערן אזוי ענטוזיאסטיש איבער זיינע ווערק, ווי דער גרעסטער טייל פון מיינע פריינד זיינען געווען. ניט דערפאר וויל איך האב ניט ליעב קיין סאטירע; אדרבה פארקעהרט; נאר איך פאדער פון איהר א מעהר באשטימטען כאראקטער ווי זי טראגט ביי סאלטיקאוו׳ן. איך אנערקען פולשטענדיג, אז זיינע באמערקונגען זיינען אפטמאל גענוען זעהר טיפע און אלעמאל ריכטיגע, און אז ער האט אין פיעל פאלען פארואוסגעזעהן שפעטערדיגע געשעהנישען א צייט פריהער איידער דער גענועהנליכער לעזער האט געקלעהרט וועגען זייער אנ־קומען; איך בין פולשטענדיג מודה, אז די סאטירישע כאראקטע־ריסטיקעס, וואס ער האט געגעבען די פארשיידענע קלאסען פון דער רוסישער גענועלשאפט געהערן צום געביט פון אמת׳ער קונסט, און אז די טיפען, וואס ער האט ארויסגעבראכט, זיינען ווירקליך ט־פיש — און דאך געפין איך נאך אלעם דעם, אז אט די אויסגע־צייכענטע כאראקטערוסטיקעס און אט די שארפע באמערקונגען פארלירן זיך צו־אפט אין א מבול פון פוסטע רייד, וואס זיינען אנ־גערעדט גענוארן גענויס מיט דער כונה צו פארשטעלען זייער מיין פון דער צענזור, אבער נעמען אין דערצו־ביגער צייט אוועק די שארפקייט פון דער סאטירע אין הרג׳נען אוועק דעם גאנצען עפעקט. איך וועל זיך דעריבער האלטען, אין מיין „אפשאצונג פון סאלטי־קאוו׳ן, אן די מיינונגען פון אונזערע בעסטע קריטיקער, און דער־הויפט אן ק. ק. ארסענייעוו, וועלכער האט ארויסגעגעבען צוויי בענד פון אויסגעצייכענטע „קריטישע שטודיען".

סאלטיקאוו האט אנגעפאנגען זיין ליטעראריש קאריערע זעהר פריה, און ווי די מעהרסטע פון אונזערע בעסטע שרייבער, האט ער פארזוכט דעם טעם פון פארשיקונג. אין יאהר 1848 האט ער אנגעשריבען אן ערצעהלונג אונטער׳ן נאמען א „פארפאנטערטע געשיכטע", אין וועלכער געווייסע סאציאליסטישע טענדענצען זיי־נען גענוען אויסגעדריקט אין דער פארם פון א חלום פון אן ארימען טשינאווניק. עס איז גראד אויסגעקומען, אז די דערצעהלונג איז ארויס פון דרוק נענויע עטליכע וואכען נאך דעם ווי עס האט אויסגעבראכען אין פאריז די פעברואר רעוואלוציע פון 1848, און די רוסישע רעגירונג איז גענוען באוונדערט וואכזאם. סאלטיקאוו

איז גלייך פארשיקט געוואָרן אין ווייאטקא, וואָס איז דאמאָלסט נעווען א מיזעראבלע פּראָווינציעלע שטאָדט אין מזרח־רוסלאנד, אוו מען האָט איהם באפוילען ארייגצוטרעטען אין ציווילדינסט פון דער רעגירונג. די פארשיקונג האָט אָנגעהאלטען זיבען יאָהר, אוו אין דער צייט האָט סאלטיקאָוו פולשטענדיג זיך באקענט מיט דער וועלט פון אלערליי טשינאָווניקעם, וואָס האָבען זיך גרופירט ארום דעם דאָרטיגען גובערנאָטאָר. אין יאָהר 1857 זיינען אנגעקומען בעסערע צייטען פאר דער רוסישער ליטעראטור, אוו סאלטיקאָוו, וועלכער האָט נעקריגען די ערלויבניש זיך אומצוקעהרן אין די הויפּט שטעדט, האָט אויסגענוצט זיינע באָבאכטונגען פון דעם לעבען אויף דער פּראָווינץ אין א רייזע „פּראָווינציעלע סקיצען", וואָס זיינען ערשינען אין „רוסקי וועסטניק".

דער איינדרוק, וואָס דיזאָזיגע סקיצען האָבען געמאכט, איז נעווען אן אומגעהויער שטארקער. נאָנץ רוסלאנד האָט נערעדט וועגען זיי. סאלטיקאָוס טאלאנט האָט זיך ארויסגעוויזען אין זיי אין זיין פולער קראפט, אוו מיט זיי האָט זיך געעפענט א נאנץ נייע עפּאָכע אין דער רוסישער ליטעראטור. א גרויסע צאָהל נאכאמער האָבען זיך גענומען צוגלידערן אויף זייער אופן די רוסישע אדמיניסטראציע אוו אויפווייזען די פעהלערן פון איהרע טשינאָווניקעם. געווים, עטוואָס דערגלייכען האָט שוין נאָנאָל געטאָן, אבער נאָנאָל, וועלכער האָט געשריבען מיט 20 יאָהר פריהער, האָט זיך געמוזט באשרענקען אויף אלגעמיינהייטען, בעת סאלטיקאָוו האָט געקאָנט אָנרופען די זאכען ביי זייערע נעמען אוו באשרייבען דאָס פּראָווינציעלע לעבען ווי עס איז אין דער ווירקליכקייט — פאראָמאנדיג די פארקופּליכקייט פון די באָאמטע, די פארפוילטקייט פון דער גאנצער אדמיניסטראציע, זייער ניט־פארשטעהן די בלוטיגע אינטערעסען פון דאָס לאנד, א. אז. וו.

וועו סאלטיקאָוו האָט נעקריגען די ערלויבניש זיך צוריקצוקעהרן אין פעטערבורג האָט ער ניט אוועקגענוואָרפען די רעגירונג דינסט, וואָס מען האָט איהם געצוואונגען אנצונעמען אין וויאטקע. אחוץ א קורצער הפסקה איז ער געבליבען אין דינסט ביז'ן יאָהר 1868; ער איז צוויי מאָל אונטער דער צייט געווען וויץ־גובערנאָטאָר, אוו צו אירן צייט האָט ער אפילו פארנומען דעם פלאץ פון גובערנאָטאָר. ערשט אין דעם דאָזיגען יאָהר 1868 איז ער ארויס אין

דעמיסיע און איז געווארן, צוזאמען מיט נעקראסאוו'ן דער רע־
דאקטאר פון דעם מאנאטליכען זשורנאל „אטעטשעסטוועניע זא־
פיסקי", וועלכער האט באלד פארנומען אין דער רוסישער ליטע־
ראטור דעם פלאץ פון דעם פארמאכטען „סאוורעמענ'ק" און איז
געווארן דער פארשטעהער פון דעם פארטגעשריטענעם דעמאקרא־
טישען נעדאנק אין רוסלאנד, און האט אנגעהאלטען אט די פא־
זיציע ביז דעם יאהר 1887, וועז די רעגירונג האט איהם אויך פאר־
מאכט. ביי יענער צייט האט סאלטיקאוו שטארק נעליטען אין
געזונט, און נאך א לאנגער און שווערער קראנקהייט, אין משך
פון וועלכער ער האט פונדעסטוועניגען ניט אויפגעהערט צו שריי־
בען, איז ער געשטארבען אין יאהר 1889.

די „פראווינציעלע סקיצען" האבען באשטימט דעם כארעקטער
פון סאלטיקאוו'ס ווייטערדיגע ארבייטען. זיין טאלאנט איז וואס
וויטער אלץ מעהר געוואקסען אין זיינע סאטירעם זיינען אריינ־
געדרונגען אלץ טיפער אין דעם אנאליז פון מאדערנעם ציווילי־
זירטען לעבען, אין די אלערלי אורזאכען, וואס שטערן דעם פראג־
רעס, און אין די פארשיידענע פארמען, וואס דער קאמף פון דער
רעאקציע אנטקעגען פראגרעס נעמט הייגטיגע צייטען אן. אין
זיינע „אומשולדיגע מעשיות" האט סאלטיקאוו באריהרט אייניגע פון
די מעהר טראגישע זייטען פון פאנשטשיזנע. שפעטער, אין זיינע
בילדער פון די מאדערנע ריטער פון אינדוסטריאליזם און פלוטא־
קראטיע, מיט זייער ליידענשאפט צו גלעט־מאכען און נידעריגע
תאוות, מיט זייער הארטהערציקייט און האפנונגלאזער געמיינ־
הייט, האט סאלטיקאוו דערגרייכט דעם העכסטען שטאפעל פון
באשרייבענדער קונסט; אבער נאך מעהר. אפשר, האט זיך איהם
אייגנגעבען די אפמאלונג פון דעם „מיטעלמעסיגען מענשען",
וועלכער האט ניט קיין גרויסע ליידענשאפטען, נאר צוליעב דעם
אליין, וואס ער וויל ניט געשטערט ווערן אין דעם נעמוס פון זיין
פיליסטערישען וואוילזיין, וועט ער זיך ניט אפשטעלען צו בא־
גרעהן יעדען מין פארברעכען אנטקעגען די בעסטע מענשען פון זיין
צייט, און ביי גלעגענהייט העלפען וויפיעל ער קאן די ערנסטע
שונא־ם פון פראגרעס. שמייסענדיג אט ,דעם „מיטעלמעסיגען
מענשען", וועלכער האט זיך, צוליעב זיין אומפארבעסערליכער
פיינהייט אזוי שטארק צעוואקסען אין רוסלאנד, האט סאלטיקאוו

אריסנגעבראכט זיינע בעסטע שאפונגען. אבער וועגן עס איז איהם אויסגעקומען אנצוריהרן די ווירקליכע זשעניען פון דער רעאקציע — די, וואָס האלטען דעם „מיטעלמעסיגען מענשען" אין שטענדיגען שרעק, און באגייסטערן, וועגן מען דאַרף, די רעאקציע מיט מוט און גרויזאמקייט — דאָן האָט סאלטיקאָוו'ס סאטירע אדער זיך צוריקגעצויגען פון דער אויפנאבע, אדער זיינע סטאקעס זיינען געווען פארדעקט מיט אזויפיעל קאָמישע עפיזאָדען און נישטיגע אויסדרוקען און ווערטער, אז איהר גאנצער גיפט איז פארלאָרן געגאנגען.

וועגן די רעאקציע האָט ווידער אויפגעהויבען דעם קאָפּ אין 1863, און די דורכפיהרונג פון די רעפארמען בנוגע דער באפרייאונג פון די פויערים איז אריינגעפאלען אין די הענט פון די סאמע געגנער פון דיזאזיגע רעפארמען; וועגן די פריהערדיגע „קרעפּאסטניקעס" האָבען אנגעוועגדט זייערע אלע כחות אויסצורפיהרן די פאנשטשיזנע צוריק, אדער וועניגסטענס אזוי צו בינדען דעם פויער דורך איבערמעסיגע שטייערן און הויכע רענטעס, וואָס זאלען איהם פראקטיש ווידער אמאל מאכען פאר א שקלאָף — האָט סאלטיקאָוו אריסגעבראכט א מערקווירדיגע סעריע סאטירעס, וועלכע האָט פארטרעפליך אָפּגעמאלט דיזאזיגע מענשען. זיין „היסטאריע פון א שטאָדט", וואָס איז אויגענטליך א סאטירישע היסטאריע פון רוסלאנד, איז פול מיט אנדייטונגען אויף די פאסירונגען און מיינונגען פון זיין צייט. צו דערזעלביגער סעריע געהערן זיין „טאגבוך פון א פראָווינציאל אין פעטערבורג", „בריף פון דער פראָווינץ" און „די פאמפאדורען". אין זיין ווערק „די הערן פון טאשקענט" האָט ער פארגעשטעלט די גאנצע חברה דורכגעטריבענע יונגען, וועלכע האָט זיך א וואָרף געטאָן מאכען פאר מענענס אננהמענדיג פאדריאדען אויף בויען אייזענבאהנען, אריסטרעטענדיג אלס אדוואָקאטען אין „לינקע" געשעפטען און בארויבענדיג די ניי־ערפאבערטע טעריטאריעס. אין אָט די סקיצען, ווי אויך אין די אנדערע, וואו ער האָט באשריבען די טרויעריגע און אפטמאל פסיכאפאטישע פראדוקטען פון דעם פאנשטשיזנע־לעבען („די הערן גאלאוולעווס", „פאשעבאנסקער אלטערטום") האָט ער באשאפען טיפען, וועלכע, ווי צום ביישפיל „יודושקא," קאנען פארגליכען ווערן, לויט דער מיינונג פון אייניגע רו־

סישע קריטיקער, מיט נעוויסע שעקספּירישע טיפּעו, און שטעהו ווירקליך ניט אַפּ פון די בעסטע טיפּעו, וואָס טורגענעוו און נאַנט־שאַפֿט האָבעו געשאַפֿעו.

ענדליך, אינאַנהויב פון די אכציגער יאָהרן, ווען דער שרעק־ליכער קאַמף פון די טעראָריסטעו אַנטקעגעו דער אויטאָקראַטיע האָט אָנגעהויבעו, און די רעאקציע האָט טריאומפירט מיט אַלעק־סאַנדער דעם דריטעו ארויפּגעהן אויפֿ'ן טראָן, האָט זיך שטשעד־רינס סאַטירע פּאַרוואַנדעלט אין א געשריי פון פּאַרצווייפֿלונג. דער סאַטיריקער האָט צייטעוויַיז דערנרייכט אמת'ע גרויסקייט אין זיין טרויעריגער איראָניע, אין זייַנע „בריף צו דער מומען" וועלעו פּארבליַיבעו אין דער ליטעראטור ניט נאָר ווי א טיפּ אינטערעסאַנטער מענש־ליכער דאָקומענט. כעו מיו אבער באמערקעו, אז זיין סאַטירע האָט דאָ אויך ניט דערנרייכט יענע קראַפֿט, וואָס עס דארף דער־נרייכעו אן אמת מעכטיגע סאַטירע, וועלכע שנייַדט אווי, אז די וואָס וועו נעטראַפֿעו פון איהרע שמיץ פיהלעו דעם וועהטאָג נאָך כעהר איידער פון דירעקטע קלעפּ. בכלל נערעדט, אויב שטשער־רינ'ס סאַטירע האָט נעהאַט א גוטע ווירקונג אויפֿ'ן יונגעו דור, דערמיט וואָס זי האָט איהם באוויזעו די גאנצע נעמיינהייט פון די „זעלבסטצופֿרידענע פּוסט־אוו־פּאַסניקעם" אוו האָט איהם אָפּגע־האלטעו פון צו ווערו אריינגעצויגעו אין דעם שטאַנד, האָט זי אבער קוים נעקאָנט האָבעו א פּאָזיטיווע ווירקונג, וואָס פיהרט די כעכשעו אריינצוטרעטעו „אין דעם שטאַנד פון די, וואָס זיינעו זיך מקריב פאר דער גרויסער זאך פון מעכשעו־ליבע," אוו נאָך מעהר — פון די, וואָס זיעגעו אין נאָבעו פון דער דאָזיגער ליבע.

עס איז אויך כדאי צו באמערקעו, אז סאַלטיקאָוו'ס טאַלאַנט האָט זיך בא־אָנדערס ארויסגעוויזעו אין זיינע דערצעהלונגעו אוו כעשה'לאר. אייניגע פון זיי, דערהויפּט די, וואָס האָבעו צו טאָו מיט קינדער אין די צייטעו פון פּאַנשטשיזעו, צייכעעעו זיך אויס מיט גרויס קינסטלערישקייט.

לִיטעראטור־קריטיק

דער הויפט מיטעל, דורך וועלכען דער פּאָליטישער נעדאנק האָט געפונען זיין אויסדרוק אין רוסלאנד אין משך פון די לעצטע פופציג יאָהר, איז געווען די לִיטעראטור־קריטיק, וועלכע האָט צוליב דעם דערגרייכט ביי אונז אזא אנטוויקלונג און באקומען אזא באדייטונג, וואָס מיר באנעגענען ניט אין קיין אנדער לאנד אחוץ רוסלאנד. די נשמה פון א רוסישען מאָנאָטלִיכען זשורנאל איז זיין לִיטעראטור־קריטיקער. זיין ארטיקעל איז א פיעל גרעסערע פּאסירונג איידער די נאָוועלע פון א באליבטען שרייבער, וועלכע קאָן זיין געדרוקט אין דעמזעלביגען נומער. דער קריטיקער פון א גרויסען זשורנאל איז דער אינטעלעקטועלער פיהרער פון א בא־דיטענדען טיל פוב'ם יונגען דור; און עס האָט גראָד אזוי פּא־סירט, או אין דעם לעצטען האלבען יאָהרהונדערט האָבען מיר אין רוסלאנד נעהאט א רייה לִיטעראטור־קריטיקער, וואָס האָבען אויס־גאיבט א פיעל גרעסערן און דערהויפט א פיעל בריייטערן אייג־פלום אויף די גייסטיגע ריכטונגען פון זייער צייט איידער ווער עס איז פון אונזערע בעלעטריסטען אדער שרייבער אויף יעדען אנדערן נעביט. דאָס איז אין אלגעמיין אויף אזויפיעל ריכטיג, או די גייסטיגע ריכטונג פון יעדער נעגעבענער עפּאָכע קאָן אמבעסטען כאראקטעריזירט ווערן מיט דעם נאָמען פון דעם לִיטעראטור־קריטיקער, וואָס האָט אין יענער צייט געהאט דעם גרעסטען אייג־פלום. ביעלינסקי אין די דרייסיגער און פערציגער יאָהרן, טשער־נישעווסקי און דאָבראָליובאָוו אין די פופציגער און אנפאנג זעכצי־גער יאָהרן, פּיסאָרעוו אין די זעכציגער און אנפאנג זיבעציגער — זיינען געווען, יעדערער אין זיין דור, די פיהרער פון די גרעאנקען פון דער געביל־דעטער יוגענד. ערשט שפּעטער, וועו עס האָט זיך אנגהויבען א ווירקליכע פּאָליטישע אגיטאציע — וועלכע האָט נלייך אנגענומען צוויי אדער דריי פּארשיידענע ריכטונגען אפילו אין דעם פּארטגעשריטענעם לאגער — האָט מיכאילאָווסקי, דער

הויפט ליטעראטור־קריטיקער פון די אכציגער ביז'ן סוף ניינציגער יאהרן, פאַרגעשטעלט ניט די גאנצע באוועגונג, נאָר מעהר אדער נועניגער איינע פון איהרע ריכטונגען.

דערפון פארשטעהט זיך, אז די ליטעראטור־קריטיק אין רוסלאנד האָט נעהאט געוויסע ספעציעלע שטריכען, וועלכע מען געפינט ניט אין אנדערע לענדער. זי האָט זיך ניט באנוגענט מיט דער קריטיק פון א קונסטווערק בלויז פון דעם ריין ליטעראריישען אדער עסטעטישען שטאנדפונקט. נעווייס האָט דער רוסישער קריטיקער, פונקט ווי אלע אנדערע, פריהער פון אלץ באטראכט צי, צום ביישפיעל, רודין אדער קאטערינא זיינען נעווען טיפען פון אמת'ע לעבעדינע מענשען; צי די דערצעהלונג אדער די דראמע איז געווען גוט אויפגעבויט, גוט אנטוויקעלט און גוט אננעשריבען. אבער אויף די פראגען נעמט ניט לאנג צו ענטפערן, בעת א סך אנדערע פראגען, אומענדליך וויכטיגערע, ווערן אריסנגעוואָפען אין דעם דענקענדינגען לעזער דורך יעדען ווערק, וואָס געהערט צום געביט פון ווירקליך גוטער קונסט: די פראגען, אין דעם נעגענבענעם ביישפיל, בנוגע רודינ'ס אדער קאטערינא'ס פאַזיציע אין דער נעזעלשאפט, זייער רעליע, צי א גוטע, צי א שלעכטע, וואָס זיי שפיעלען אין דער נעזעלשאפט; בנוגע די אידעען, וואָס באגייסטערן זיי און דעם וועלט פון די דאָזיגע אידעען; און דאן — וועגען די האנדלונגען פון די העלדען פון דער נאָוועלע, און וועגען די אורזאכען, סיי די אינדיווידועלע, סיי די געזעלשאפטליכע, פון די דאָזיגע האנדלונגען. אין א גוטען קונסט ווערק זיינען דאָך די האנדלונגען פון די העלדען נעווייס אזוינע ווי זיי וואָלטען אונטער עהנליכע אומשטענדען נעווען אין דער ווירקליכקייט; אנדערש וואָלט עס דאָך ניט נעווען קיין גוטע קונסט. פאַלגליך קאָנען די האנדלונגען פון די העלדען באטראכט ווערן ווי פאקטען פון ווירקליכען לעבען.

אבער די דאָזיגע האנדלונגען מיט זייערע אורזאכען און פאלגען עפענען אויף פאר דעם דענקענדיגען קריטיקער די בריי־טעסטע האָריזאָנטען: זיי גיבען איהם א מעגליכקייט אפצושאצען אי די אידעאלען, אי די פאַראורטיילען פון דער נעזעלשאפט, צו אנאליזירן די ליידענשאפטען, ארומצורעדען די טיפען פון די מענש' און פרויען, וואָס מען באנענענט אין דער נעגעבענער צייט,

א. אז. וו. ווירקליך, א נוטער קונסטווערק גיט מאטעריאל אויף צו באטראכטען כמעט אלע געגענזייטיגע באציהונגען פון א געווי־סען טיפ אין דער געזעלשאפט. דער פארפאסער אליין, אויב ער איז א דענקענדיגער דיכטער, האט שוין דאס אלץ באטראכט, כא־וואסטזיניג אדער אפטמאל אומבאוואוסטזיניג. ער האט אריינ־געלעגט זיינע לעבענס־ערפאהרונגען אין זיין ווערק. איז, פאר־וואס זאל דער קריטיקער ניט קאנען ארויסברענגען פאר'ן לעזער די אלע נעדאנקען, וואס האבען געמוזט דורכגעהן דעם פארפא־סער'ס קאפ, אדער האבען אומבאוואוסטזיניג געמאכט אויף איהם אן אייגדרוק בעת ער האט געשאפען א געוויסע סצענע אדער גע־מאלען א געוויסען ווינקעל פון מענשליכען לעבען?

דאס האבען טאקע די רוסישע ליטעראטור־קריטיקער געטאן פאר די לעצטע פופציג יאהר; און אזוי ווי דער געביט פון ראמאן און פאעזיע איז אומבאגרענצט, איז ניט געווען קיין איין גרויסער געזעלשאפטליכער און מענשליכער פראבלעם, וואס זיי האבען ניט געמוזט אויף דעם אופן פארהאנדלען אין זייערע קריטישע איבער־בליקען. דעריבער זעהן מיר אויך, אז די ווערק פון די פריהער־דערמאנטע פיער קריטיקער ווערן נאך איצט געלעזען פונקט מיט אזויפיעל חשק ווי אין דער צייט ווען זיי זיינען ערשינען, צוואנ־ציג אדער פופציג יאהר צורק. זיי האבען ניט פארלאזן זייער פרישקייט און אינטערעסאנטקייט, ווארים אויב קונסט איז א שול פון לעבען, זיינען אזוינע קריטישע ווערק אודאי און אודאי.

עס איז העכסט אינטערעסאנט צו באמערקען, אז אין רוסלאנד האט די קונסט־קריטיק גלייך פון אנהויב אן (אין די צוואנציגער יאהרן) און גאר אומאפהענגיק פון יעדער נאכהאמונג פון מערב אייראפא, אנגענומען דעם כאראקטער פון א פ י ל א ז א פ י ־ ש ע ר ע ס ט ע ט י ק. דער אויפשטאנד אנקעגען דעם פסעודא־קלאסיציזם האט זיך נאר־וואס אנגעהויבען אונטער דער פאהן פון דעם ראמאנטיציזם, און די ערשיינונג פון פושקינ'ס „רוסלאן און לודמילא" האט אקארשט געגעבען דעם ערשטען פראקטישען ארגומענט צו גונסטען פון די ראמאנטישע רעבעלען, וועו דער פאעט ו ו ע נ ע ו ו י ט י נ א ו ו (זעה דעם צוויטען קאפיטעל) און גלייך נאר איהם נ א ד ע ז ש ד י ז (1804—1856) און

פאלעווא י (1796—1846) — דער ווירקליכער באגרינדער פון דער ערנסטער זשורנאליסטיק אין רוסלאנד — האבען אוועק־געלעגט דעם פונדאמענט פון דער נייער קונסט־קריטיק. די לי־טעראטור־קריטיק, האבען זיי באהויפטעט, מוז אנאליזירן ניט נאר דעם עסטעטישען ווערט פון א קונסט־ווערק, נאר מעהר ווי אלץ זיין לייטענדע אידעע, זיין „פילאזאפישע," זיין נעזעלשאפטליכע באדייטונג.

וועגעוויטינאוו, וועמעס אייגענע שאפונגען האבען געטראגען אזא הויכען אינטעלעקטועלען כאראקטער, האט קרעפטיג אנגע־וויזען אויף דער אפוועזנהייט פון העכערע אידעען ביי די רוסי־שע ראמאנטיקער, און האט געשריבען, או „די אמת'ע פאעטען פון אלע פעלקער זיינען אלעמאל געווען פילאזאפען, וועלכע האבען דערגרייכט די העכסטע שפיצען פון דער קולטור". א פאעט, וואס איז צופריידען מיט זיך אליין און ארבייט ניט פאר דעם צווועק פון אלגעמיינער פארפאלקאמונג, ברענגט קיין נוצען ניט פאר די מענשען פון זיין צייט. *

נאדעזשדין איז געגאנגען אויף דעמזעלבינגען וועג און האט מוטיג אטאקירט פושקינען, פאר וואס עם פעהלט אין זיינע שא־פונגען העכערע באגייסטערונג און פאר וואס ער באזונגט אין זיינע פערזען בלויז „וויין און וויבער". ער האט אנגעקלאגט אונזערע ראמאנטיקער פאר וואס עם פעהלט עטנאגראפישע און היסטארישע וואהרהייט אין זייערע ווערק, און פאר די געמיינע טע־מעס, וואס זיי האבען אויסגעקליבען אין זייער פאעזיע. און וואס איז שייך פאלעוואי'ן, איז ער געווען אזא גרויסער פארעהרער פון ביראנס פאעזיע און פון וויקטאר הוגא, אז ער האט ניט געקאנט מוחל זיין פושקינ'ען און גאגאל'ן פאר וואס עם זיינען ניטא קיין העכערע אידעען אין זייערע ווערק. נאר זיין מיינונג איז אויסגע־קומען, אז וויבאלד זייערע ווערק גיבען ניט קיין העכערע אידעא־לען און דערוועקען ניט די מענשען צו גרויסע טאטען, קאנען זיי זיך

---

* איך נעם אז די באמערקונגען וועגען ביעלינסקי'ס פארגעגנער פון אן ארטיקעל וועגען ליטעראטור־קריטיק אין רוסלאנד פון פראפ. איוואנאוו אין דעם „רוסישע ענציקלאפעדישען ווערטערבוך", באנד 32, ז. 771.

לגמרי ניט פארגלייכען מיט די אומשטערבליכע שאפונגען פון שע־קספיר, הוגא און געטהע. די דאזיגע אפוועזענהייט פון העכערע ליטעראטור אידעען אין די ווערק פון פושקין און גאגאל האבען גע־מאכט אזא איינדרוק אויף אט די צוויי קריטיקער, אז זיי האבען אפילו ניט באמערקט די אומגעהויער גרויסע פארדינסט, וואס די דאזיגע גרינדער פון דער רוסישער ליטעראטור האבען געליסטעט מיט זייער אריינפירן יענעם געזונטען נאטוראליזם און רעאליזם, וועלכע זיינען פון דאז־אן געווארן דער באזונדערער כאראקטער־שטריך פון רוסישער קונסט, און וועלכע דיזעלביגע קריטיקער זיי־נען אליין נעווען די ערשטע איינצוזעהן זייער נויטוועדיגקייט. אויף ביעלינסקי׳ס חלק איז אויסגעפאלען אויפצונעמען אין פארעדיגען זייער ארבייט און צו באווייזען אי די טעכניק פון ווירקליך גוטער קונסט, אי וואס עס דארף זיין איר אינהאלט.

זאגען, אז ביעלינסקי (1810-1848) איז א זעהר באי־גאבטער ליטעראטור־קריטיקער, וואלט דעריבער נעווען גארנישט נעזאגט. ער איז נעווען אין דער וירקליכקייט, אין א זעהר וויכ־טיגען מאמענט פון דער מענשליכער אנטוויקלונג, א לערער און א ערציהער פון דער רוסישער געזעלשאפט, ניט נאר אין קונסט — איהר וועלט, איהר אויפנאבע, איהר אומפאסונג — נאר אויך אין פאליטיק, אין געזעלשאפטליכע פראגען און אין הומאניטערע בא־שטרעבונגען.

ביעלינסקי איז נעווען דער זון פון אן ארימען מיליטער־דאק־טאר, און האט פארבראכט זיינע קינדערשע יאהרן אין אייגער פון די פארוואלפענע רוסישע גובערניעס. זיין פאטער, וועלכער האט נעוואוסט דעם ווערט פון ווייסענשאפט, האט איהם גוט צוגענרייט אין זיינע לעמודים, אין ער איז אריינגעטראטען אין פעטערבורגער אוניווערזיטעט. מען האט איהם אבער אויסגעשלאסען פון אונ־ווערזיטעט אין יאהר 1832, פאר א טראגעדיע, וואס ער האט אנ־געשריבען אין דעם סטיל פון שילער׳ס „די רויבער", און וועלכע האט אנטהאלטען אן ענערגישען פראטעסט אנטקעגען פאנשטשיזנע. ער האט שוין דאן זיך געהאט אננעשלאסען אן דעם „קרוזשאק" פון הערצען, אנארעוו, סטאנקעוויטש און אנדערע; און אין 1834 האט ער אננעפאנגען זיין ליטעראריש קאריערע מיט א קריטישען

איבערבליק פון ליטעראטור, וועלכער האט גלייך נעצויגען אויף זיך אויפמערקזאמקייט. פון יענער צייט אן ביז זיין טויט האט ער נעשריבען קריטישע ארטיקלען און ביבליאגראפישע נאטיצען פאר פארשיידענע זשורנאלען, און האט אזוי אויסערגעווענליך שווער געארבייט, אז ער איז געשטאָרבען פון שווינדזוכט אין עלטער פון 38 יאָהר. ער איז געשטאָרבען אין צייט. אין מערב־אייראָפּא האט אויסגעבראכען די רעוואָלוציע, אין וועלכער ביעלינסקי איז שוין געלעגען אויף זיין טויטען־בעט, פלעגט אן אנעגט פון דער גאנצער פּאָליטיי איהם קומען באזוכען פון צייט צו צייט, אויסגעפינען צי ער לעבט נאָך. דער באפעהל איז געווען צו ארעסטירן איהם, אויב זיין געזונט וועט זיך פארבעסערן, און זיין גורל וואָלט זיכער געווען דער קרעפּאָסט, אדער אין בעסטען פאל — פארשיקונג.

וועלכע ביעלינסקי האט אָנגעהויבען צו שרייבען, איז ער נעווען אינגאנצען אונטער'ן איינפלוס פון דער אידעאליסטישער דייטשישער פילאָזאָפיע. ער איז געווען געניגט צו דענקען, אז די קונסט איז צו ערהאבען און רייך צו קאָנען עפעס האבען צו טאָן מיט די פראָגען פון טעגליכען לעבען. זי איז געווען, לויט זיין מיינונג, בלויז א ווידערשאפונג פון „דער אלגעמיינער אידעע פון דעם לעבען פון דער נאטור". איהרע פראָבלעמען זיינען געווען די פראָבלעמען פון אוניווערסום, ניט פון די קליינע מענשען און זייערע קלייניגקייטען פאסירונגען. פון אט דעם אידעאליסטישען שטאַנדפונקט וועגען שעהנקייט און ווארהייט האט ער ארויסגעבראכט די הויפּט פּרינציפּען פון קונסט און דערקלערט דעם פראָצעס פון קינסטלעכען שאפען. אין א רייה ארטיקלען איבער פושקינ'ען האט ער פאקטיש אנגעשריבען א געשיכטע פון דער רוסישער ליטעראטור ביז פוש־קינ'ען פון דעמאָזיגען שטאַנדפונקט.

שטעהענדיג אויף אזא אבסטראקטען שטאַנדפונקט איז בייעלינסקי דערנאנגען, אין דעם מאסקעווער פעריאָד פון זיין לעבען, ביז צו דעם העגעלשען געדאנק, אז „אלץ וואס עקזיסטירט איז פארנינפטיג", און האט גענומען פרעדיגען „שלום מאכען" מיט דעם דעספּאָטיזם פון ניקאָלאי דעם ערשטען. אונטער דעם אייינפלוס אבער פון הערצענען האט ער באלד אפּגעטרייסעלט פון זיך דעם נעבעל פון דער דייטשער מעטאפיזיקע, און גלייך ווי ער איז

אריבערגעפאהרן אין פּעטערבורג, האָט ער אָנגעהויבען א נייעם פּעריאָד פון זיין טעטיגקייט.

דער רעאָליזם פון גאָנאָל׳ס בעסטע ווערק, וואָס זיינען דאָן ארויסגעקומען, האָבען איהם געמאכט איינזעהן, אז אמת׳ע פּאָעזיע איז רעאָליסטיש, אז זי מוז זיין א פּאָעזיע פון לעבען און ווירקליכקייט. און אונטער דעם איינפלוס פון דער פּאָליטישער באוועגונג, וואָס איז דאָן אָנגענאָנגען אין פראנקרייך, האָט ער אויפגענומען פּארטיעשרישע פּאָליטישע אידעען. ער איז געווען א גרויסער סטיליסט, און אלץ וואָס ער האָט געשריבען, איז געווען אזוי פיל מיט ענערגיע און האָט אין דערזעלביגער צייט געטראָגען אזא ריכטיגען אָפדרוק פון זיין העכסט סימפּאטישער פערזענליכקייט, אז זיינע ווערטער האָבען אלעמאָל געמאכט א טיפען אייגדרוק אויף זייע לעזער. איצטער האָט ער זיינע אלע שטרעבונגען צו דאָס גרויסע און ערהאבענע, זיין גאנצע אומבאגרענעצטע ליבע צו דער וואהרהייט, וואָס ער האָט פריהער געווידמעט צו זיין פּערזענליכער זעלבסט־פּארפּאלקאָמונג און צו דער אידעאָליסטישער קונסט, אינגאנצען אפּגעגעבען אין דינסט פון מענשען אונטער די קלעגליכע באדינגונגען פון דער רוסישער ווירקליכקייט. ער האָט אומברחמנות׳דיג צעגלידערט דידאָזינע ווירקליכקייט, און וועז נאר ער האָט באמערקט, אדער בלויז אינסטינקטיוו געפיהלט, אין די ליטעראריש ווערק, וואָס זיינען דורכגענאנגען דורך זיינע הענט, ניט־אויפריכטיגקייט, אָנגעבלאָזענקייט, די אָפּוועזנהייט פון אלגעמיינע אינטערעסען, צוגעבונדענקייט צו דעם פּארצייטיגען דעספּאָטיזם, אדער שקלאפערי אין וועלכער ניט־איז פּאָרם — אייגשליסענדיג די פּארשקלאפונג פון פרויען — האָט ער באקעמפט דאס דאָזינע שלעכטס מיט זיין גאנצער ענערגיע און ליידנשאפט. ער איז אויף דעם אופן געוואָרן א פּאָליטישער שרייבער אין דעם בעסטען זין פון דעם וואָרט, אין דערזעלביגער צייט וואָס ער איז געוואָרן א קונסט־קריטיקער. ער איז געוואָרן א לעהרער פון די העכסטע הומאניטארישע פרינציפּען.

אין זיין „בריף צו גאָנאָל׳ן" מכח גאָנאָל׳ס „קאָרעספּאָנדענץ מיט פרייונד" (זעה קאפּ. 3) האָט ער געגעבען א גאנצען פראָגראָם פון דרינגענדע ענדערשאפטליכע און פּאָליטישע רעפאָרמען; אבער זיינע טעג זיינען שוין געוועז געצעהלטע. זיין איבערבליק איבער

דער רוסישער ליטעראטור פאר'ן יאהר 1847, וועלכער האט זיך אויסגעצייכענט מיט א באזונדער שהנקייט פון פארם אזן טיפ־קייט פון אינהאלט, איז געווען זיין לעצטע ארבייט. דער טויט האט איהם צוגענומען אין צייט ער זאל פארשפארן זיהן דעם פינסטערן וואלקען פון רעאקציע, וואס האט איינגעהילט רוסלאנד פון 1848 ביז 1855.

וואלעריאן מאיקאוו (1823־1847) האט פאר־שפראכען צו ווערן א נרויסער ליטעראטור־קריטיקער, געהענדיג אין ביעלינסקי'ס טריט; ער איז אבער לייידער נעשטארבען צו יונג, אזן דער נורל איז אויסגעפאלען אויף טשערנישעווסקי'ן, אזן אויף דאבראליובאוו'ן גלייך נאך איהם, פארטצוועצען אזן ווייטער אנטוויקלען די ארבייט פון ביעלינסקי'ן אזן זיינע פארגענגער.

טשערנישעווסקי'ס לייטענדע אידעע איז נעווען, אז די קונסט קאן ניט זיין איהר אייגענער צוועק, או דאס לעבען איז העכער פאר דער קונסט, אזן אז דער צוועק פון דער קונסט איז צו ד ע ר־קלערן דאס לעבען, צו פארטיטשען אים אזן אויסדריקען א מיינונג וועגען איהם. ער האט אנטוויקעלט די דאזיגע אידעען אין א נעראנקעז־רייכען אזן נעראנק־דערוועקענדען ווערק „די עסטעטישע באציהונגען פון קונסט צו ווירקליכקייט", אין וועלכען ער האט צעקלאפט די דאמאלסט־אנגענומענע טעאריעס וועגען עסטעטיק, אזן האט נע־נעבען א רעאליסטישע דעפיניציע פון דאס שהנע. „די עמפינ־דונג — האט טשערנישעווסקי נעשריבען — וואס דאס שהנע דערוועקט אין אונז, איז א נעפיהל פון לויכטיגער פרייד, איז עהנליך צו דער פרייד, וואס א באליבטער וועזען דערוועקט אין אונז מיט זיין אנווועזנהייט. דערפון פאלנט, או דאס שהנע מוז אנטהאלטען אין זיך עפעס וואס איז אונז ליב אזן טייער". ווייטער ווייזט ער אן, או דאס דאזיגע לעבע עפעס איז ד א ס ל ע ב ע ן, אזן זעצט פארט: „עס ווייזט זיך ארויס, או די דע־פיניציע: דאס שהנע איז לעבען; שהן איז די זאך, אין וועל־כער מיר זהן לעבען אזוי ווי עס דארף זיין לויט אונזערע בא־גריפען; שהן איז יענער נעגענשטאנד, וועלכער ווייזט ארויס אין זיך לעבען אדער דערמאנט וועגען לעבען — אט די דעפיניציע

דערקלערט, דאכט זיך ציפרידענשטעלענד אלע פאלען, וואס רופען אין אונז ארויס דאס געפיהל פון שעהנקייט". דער שלום, וואס מען קאן ציהען פון אזא דעפיניציע איז, אז דאס שעהנע אין קונסט איז ניט נאר ניט העכער פאר דאס שעהנע אין לעבען, נאר עס קאן בלויז פארשטעלען יענעם באגריף פון דאס שעהנע, וואס דער קינסטלער האט געזומען פון לעבען. וואס איז שייך דעם צוועק פון קונסט, איז עס דאס אייגענע ווי דער צוועק פון וויסענשאפט, וועו אפילו זייערע ווירקונגס־מיטלען זיינען פארשיידען. דער אמת'ער צוועק פון קונסט איז אונז אנצואוועיזען די אינטערעסאנטע ערשיינונגען פון כעכשליכען לעבען אין צו לערנען אונז, ווי אזוי מעכשען לעבען אין ווי אזוי זיי דארפען לעבען. אט דער לעצטער טייל פון טשערנישעווסקי'ס לעהרע איז ספעציעל אנטוויקעלט געווארן דורך דאבראליובאוו'ן.

נ. א. דאבראליובאוו (1836-1861) איז געבארן געווארן אין ניזשני־נאווגאראד, ווו זיין פאטער איז געווען א גלח, און ער האט באקומען זיין אנפאנג־בילדונג אין דער קירכענ־שול, און שפעטער אין סעמינאר. אין יאהר 1853 איז ער אוועק אין פעטערבורג אן איז אנגעקומען אין פעדאגאגישען אינסטיטוט. זיין פאטער אן מוטער זיינען געשטארבען דעם נעקסטען יאהר און ער האט געמוזט אויסהאלטען זיינע ברידער אן שוועסטער. כדי צו פארדינען אויפ'ן לעבען, האט ער געמוזט געבען „אוראקען", פאר וועלכע מען האט געצאלט א לעכערליך־קלייניגם פרייז, אן זיך באשעפטיגען מיט איבערזעצונגען, וועלכע האבען זיך נאך ערגער באצאלט; אין דערזעלביגער צייט האט ער געמוזט צוגרייטען זיינע אייגענע למודים אין אינסטיטוט — מיט איין וואלט, ער האט געמוזט ארבייטען זעהר שווער, אן דאס האט אונטערגעגראבען זיין געזונט שוין אין די יונגע יאהרן. אין 1855 האט ער זיך באקענט מיט טשערנישעווסקי'ן, אן צווישן יאהר שפעטער, וועו ער האט געעגדיגט זיין קורס אין פעדאגאגישען אינסטיטוט, האט ער גענומען אויף זיך די אויפזיכט פון דעם קריטיקשען אבטיילונג פון דעם „סאוורעמענניק", און האט זיך לויטענשאפטליך אפגעגעבען מיט דער דאזיגער ארבייט. אין פיר יאהר ארום איז ער געשטארבען, אין נאוועמבער, 1861, וועו ער איז אלט געווען 25 יאהר, געפאלען בוכ־

שטעכליך פון ארבייטען איבער די כחות. ער האט איבערגעלאזט פיר בענד פון קריטישע עטיודען, וואס יעדער איינער פון זיי האט ענטהאלטען ערנסטע ארבייטען. זיינע אפהאנדלונגען: „דאס פינסטערע קעניגרייך", „א שטראהל ליכט", „וואס איז אבלאמאוושטשינע?", „וועג־זשע וועט קומען דער אמת'ער טאג?" האבען ספעציעל געהאט א טיפען איינפלוס אויף דער אנטוויקלונג פון דער יונגער פון יענער צייט.

מען קאן ניט זאגען, אז דאבראליובאוו האט געהאט א זעהר באשטימטען מאסשטאב פאר ליטעראטור־קריטיק, אדער אז ער האט געהאט א קלאר־אויסגעשפראכענעם פראגראם פון טעטינקייט. ער איז אבער געווען איינער פון די ריינסטע און העכסט סאלידע פארטרעטער פון יענעם טיפ נייע מענשען — רעאליסטען־אידעאליסטען — וואס טורגענעוו האט שוין באמערקט זייער אנקומען ביים סוף פון די פופציגער יאהרן. דערויבער האט יעדערער געפיהלט אין אלץ, וואס ער האט געשריבען, די פערזענליכקייט פון דעם פארפאסער, פון א טיף־מאראלישען, אבסאלוט ציפערלעסיגען, עטוואס אסקעטישען „ריגאריסט", וועלכער האט באטראכט אלע פאקטען פון לעבען פון דעם שטאנדפונקט: „וואס גוטעס קאן דאס ברענגען די ארבייטער־מאסען?", אדער „ווי אזוי וועלען די ארבייטענדע מאסען זיך באציהען צו אונלכע ליטעראריש טיפען?" צו די פראפעסיאנעלע עסטעטיקער האט ער זיך פארהאלטען מיט דער גרעסטער פאראכטונג, אבער דאס האט איהם ניט געשטערט צו פיהלען טיף און הנאה האבען פון די גרויסע קונסט־ווערק. ער האט ניט פארדאכט פושקינ'ען פאר זיין ליכטזיניגקייט, אדער גאגאל'ן פארוואס עס זיינען ביי איהם ניטא קיין אידעאלען. ער האט קיינעם ניט געראטען צו שרייבען נאוועלען אדער פאעמען מיט א פריהער־באשטימטער טענדענץ, ווייל ער האט געוואוסט, אז די טענדענציעזע ארבייט קאן ניט האבען קיין גוטען רעזולטאט, אויב דער פארפאסער אליין איז ניט פארכאבט געווארן פון דער נעווי־סער לעבענס־פראגע. ער האט צוגענעבען, אז די גרויסע זשעניען זיינען געווען גערעכט שאפענדיג אהן אויסרעכענונג, ווארום ער האט פארשטאנען, אז דער אמת'ער קינסטלער קאן שאפען בלויז דאמאלט, וועו ער איז טיף אנגעגריפען פון דער אדער יענער ערשיינונג פון דער ווירקליכקייט. ער האט נאר איין פראגע געשטעלט

יעדען קונסט־ווערק? צי עס גיט איבער דאס לעבען ריכטיג און פּינקטלעך אדער ניט? אויב ניט, האָט ער דערמיט ניט געהאט וואס צו טאָן; אויב אבער דאס קונסטווערק האָט ריכטיג פארגעשטעלט דאס לעבען, האָט ער געשריבען אן אָפּהאנדלונג וועגען דאסדאָזיגע לעבען, און זייגע ארטיקלען זיינען אין עצם געווען אָפּהאנדלונגען וועגען כאַראַקטער, פּאָליטישע און עקאָנאָמישע פראַגען — דאָס קונסטווערק האָט איהם בלויז געגעבען די פּאקטען פאר אזא אָפּהאנדלונג. דאָס דערקלערט דעם איינפלוס, וואס דאָבראָליובאָוו האָט געהאט אויף די מענשען פון זיין צייט. אזוינע עטיודען, געשריבען פון אזא פּערזענלייכקייט, זיינען געווען פונקט דאָס, וואס עס האָט זיך געפּאדערט אין יענער אויפגערעגטער צייט, כדי צוצוגרייטען בעסערע מענשען פאר די אנקומענדיגע קאמפּען. זיי זיינען געווען א שוהלע פאר פּאָליטישע און מאָראַלישע בילדונג.

פּיסאַרעוו (1841–1868), דער קריטיקער, וואס האָט פאר־נומען, אזוי צו זאָגען, דאָבראָליובאָוו׳ס פּלאַץ, איז געווען גאָר אַנאַנדער מענש. ער איז געבאָרן געוואָרן ביי רייכע עלטערן פון א פּריצישער פאמיליע, האָט באקומען א גוטע ערציהונג און קיינמאָל ניט געוואוסט וואס הייסט נויט. באלד אָבער האָט ער איינגעזעהן די שלעכטע זייטען פון אזא זאָרגלאָזען לעבען, און זייענדיג א סטודענט אין פּעטערבורגער אוניווערזיטעט, האָט ער פארלאָזען דאָס הויז פון זיין רייכען פעטער און אוועקגענאנגען וואוינען צו־זאמען מיט אן אריימען חבר־סטודענט אדער אין דער סטודענטישער קאָמונע, זיך באשעפטיגענדיג מיט ליטעראַרישע ארבייט, אין דעם טומעל פון היציגע דעבאטען אדער רוישיגען געזאנג. גלייך ווי דאָבראָליובאָוו האָט ער אויך זעהר אנגעשטרענגט געארבייט און האָט אלעמען ערשטוינט מיט זייגע גרויסע קענטנישען אויף פאר־שיידענע געביטען און מיט דער גרינגקייט ווי אזוי ער האָט די קענטנישען דערוואָרבען. אין יאָהר 1862, וועו די רעאקציע האָט זיך שוין ווידער אָנגעהויבען, האָט פּיסאַרעוו ערלויבט זיינעם א הבר אפּצודרוקען אין א געהיימער דרוקערייי זיינעם אן ארטיקעל, וועלכער איז ניט דורכגענאנגען דער צענזור — דער ארטיקעל איז געווען א קריטיק אויף א רעאקציאָנערן פּאָליטישען פאמפלעט. די פּאָליציי האָט פארכאפט די געהיימע דרוקערייי, און פּיסאַרעוו׳ן

האט מען אריינגעזעצט אויף פיר יאהר אין פעטראפאוולאווסקי קרעפאסט. דארט, אין קרעפאסט, האט ער אנגעשריבען אלע זיינע שריפטען, וואס האבען אים אזוי בריים באקאנט געמאכט איבער גאנץ רוסלאנד. וועז ער איז ארויס פון טורמע איז ער שוין געוואז געבראכען אין נעזונט, אז אין דעם זומער פון יאהר 1868 האט ער זיך דערטרונקען, באדענדיג זיך אין איינעם פון די זומער־כלעצער ביים באלטישען ים.

פיסארעוו'ס איינפלום אויף דער יוגענד פון זיין צייט, אוז ממילא אויך אויף דעם טייל, וואס די דאזיגע מענשען האבען שפעטער בייגעטראגען צו דעם אלגעמיינעם פראגרעס פון לאנד, איז געווען פונקט אזוי גרויס ווי דער איינפלום פון ביעלינסקי, טשערנישעווסקי אוז דאבראליובאוו. דא ווידער אמאל איז אויך אוממעגליך צו באשטימען דעם כאראקטער אוז די אודזאך פון דעם דאזיגען איינפלום, אויב מען זאל זיך באשרענקען בלויז אויף אן אנדייטונג פון פיסארעוו'ס גרונד־פרינציפען פון ליטעראטור־קריטיק. זיינע לייטענדע אידעען וועגען דעם ענין קאן מען דערקלערן אין עטליכע וועגטער: זיין אידעאל איז געווען „דער דענקענדער רעאליסט" — א טיפ, וואס מורגענוו האט אין יענער צייט פאר־געשטעלט אין באזאראוו'ן, אוז וועלכען פיסארעוו האט נאך ווייטער אנטוויקעלט אין זיינע קריטישע אפהאנדלונגען. פונקט ווי באזאראוו, האט ער אויך ניט געהאט קיין הויכע מיינונג וועגען קונסט בכלל, נאר אלס א הנחה האט ער געפאדערט, אז די רוסישע קונסט זאל לכל הפחות דערגרייכען די הויך, וואס די קונסט האט דערגרייכט אין די ווערק פון געטהע, הייגע אוז בערנע, אין פרט פון דערהויבען די מענשהייט; וועז ניט, איז זאלען די מענשען, וואס פלאפלען שטענדיג וועגען קונסט, אבער קאנען נארנישט ניט שאפען, וואס זאל צוקומען נאהענט צו דעם דאזיגען אידעאל, אבער־בען זייערע כחות אויף עפעס, וואס איז זיי מעהר צוגענגליך אוז איז נוצליך. דעריבער האט ער געווידמעט עטליכע העכסט אויס־פיהרליכע ארטיקלען אויף ארונטערצוריסען פושקין'ס „פוסטע" פאעזיע. אין דער עטיק האט ער אינגאנצען אייגנעשטימט מיט דעם „ניהליסט" באזאראוו, וועלכער האט זיך ניט געבוינט פאר קיין אויטאריטעט אחוץ דער אויטאריטעט פון זיין אייגענעם שכל. אוז ער האט נעדענקט (פונקט ווי באזאראוו אין זיין נעשפרעך מיט

פֿאוועל פֿעטראוויטש'ן), אז די הויפּט אויפגאבע, א י ן י ע־ נ ע ר צ י י ט, איז געווען צו אנטוויקלען א פּ א ל ק א מ ע־ נ ע ם ו ו י ס ע נ ש א פּ ט ל י ך ־ ג ע ב י ל ד ע ט ע ן ר ע־ א ל י ס ט, וועלכער זאל זיך אוועקרייסען פון אלע טראדיציעס און טעותן פון דער אלטער צייט און זאל זיך נעמען ארבייטען, באטראכטענדיג דאס מענשליכע לעבען מיט דעם געזונטען שכל הישר פון א רעאליסט. פּיסאַרעוו האָט אפילו אליין עפּעס געטאָן אויף צו פארשפּרייטען די געזונטע נאטורוויסענשאפטען, וואס האָ־ בען זיך פלוצלינג אנטוויקעלט אין יענע יאָהרן, און האָט אנגע־ שריבען א העכסט מערקווירדיגע עקספּאָזיציע פון דאַרוויניזם אין א רייח ארטיקלען אונטער'ן נאָמען: „דער פּראָגרעס אין דער וועלט פון פלאנצען און טירן".

אבער, ווי סקאביטשעווסקי האָט גאנץ ריכטיג באמערקט, „דאס אלץ באשטימט נאָר ניט פּיסארעוו'ס כאָזיציע אין דער רוסישער ליטעראטור. אין אָט די אלע ארבייטען האָט ער פארקערפערט בלויז א געווויסען כאָמענט פון דער אנטוויקלונג פון דער רוסישער יוגענד, מיט אלע איבערטרייבונגען, וואס ליגען אין דער טבע פון דער יוגענד". די ווירקליכע אורזאך פון פּיסארעוו'ס איינפלוס איז געלעגען ערגעץ אנדערשוואו, און דאס לאָזט זיך אמבעסטען דער־ קלערן מיט דעם פאלגענדען ביישפּיל. עס איז ערשינען א נא־ וועלע, אין וועלכער דער פארפאסער באשרייבט א מיידעל, א גוט־ מוטיגע, עהרליכע, אבער נארניט קיין געבילדעטע; א מיידעל מיט די געווענליכע באלעבאטישע באגריפען וועגען גליק אין לעבען, אין פול מיט די געווענליכע פּראָורטיילען. זי פארליבט זיך אין עם פאסירן מיט איהר אלערליי אומגליקען. פּיסארעוו האָט גלייך אויפגעזוכן, או די דאָזיגע מיידעל איז ניט קיין אויסגע־ טראכטע. טויזענדער אזעלכע מיידלאך עקזיסטירן אין דער ווירק־ ליכקייט און זייער לעבען געהט אוועק אויף דעמזעלביגען אופן, ווי דער פארפאסער האָט דאס באשריבען. פּיסארעוו האָט זיי א נא־ מען געגעבען „טולינע פרייליגס". זייער באגריף וועגען דער וועלט געהט ניט פיעל ווייטער איידער זייערע טולינעס קלייד־לאך. און ער האָט באוויזען, או אזעלכע מיידלאך מיט זייער „טולינער בילדונג" אין „טולינע באגריפען" מוזען סוף כל סוף זיין אומ־ גליקליך. אָט דער ארטיקעל פּיסארעוו'ס, וועלכען עס האָבען גע־

לעזען און לעזען נאָך איצטער טויזענדער מיידלאָך אין נעבילדעטע רוסישע פאַמיליעס, צווינגט יעדע איינע פון זיי צו זאָגען צו זיך אליין: „ניין, איך וועל קיינמאָל ניט זיין אזוי ווי אָט די אומגליקליכע טולעענע פרייליין. איך וועל זיך לערנען; איך וועל דענקען, און איך וועל אויסקעמפען פאר זיך א בעסערע צוקונפט". כמעט יעדער ארטיקעל פיסאַרעוו'ס האָט נעהאָט אט אזא ווירקונג. זיי האָבען טויזענדער יונגע לייט געעפענט די אויגען און אָנגעוויזען אויף די טויזענדער קלייניגקייטען פון לעבען, וועלכע מיר שענקען ניט קיין אויפמערקזאמקייט על פי הרגל, אבער וועלכע, צוזאמען גענומען, שאפען יענע שטיקענדע אטמאָספערע, אין וועלכער עס פלענען אומקומען די העלדינען פון „קרעסטאָווסקי־פסעודאָנים". פון אָט דעם לעבען, וואָס האָט נאָר נעקאָנט פארשפרעכען אפנאָרעריי, אומעט און א פשוטע נעוויקסען־עקזיסטענץ, האָט ער גערופען די יונגענד פון ביידע געשלעכטער צו א לעבען, וואָס שיינט מיט דעם ליכט פון וויסענשאפט, צו א לעבען פון ארבייט, פון בריידטע בלויקען און סימפאטיען, וואָס האָט זיך איצט נעעפענט פאר דעם „דענקענדען רעאליסט".

די צייט איז נאָך ניט נעקומען פאר א פולער אָפשאצונג פון די ווערק פון נ. ק. מ י כ א י ל א ָ ו ו ס ק י, (1842-1904), וועלכער איז אין די זיבעציגער יאָהרן געווארן דער הויפט ליטעראטור־קריטיקער און איז פארבליבען אזעלכער ביז זיין טויט. אויסערדעם, מען קאָן ניט פארשטעהן די ריכטינע פאָזיציע, וואָס ער האָט פארנומען אין דער ליטעראטור, ביז מען קלייבט זיך ניט פאָנאנדער אין די פילע אייניצעלהייטען בנוגע דעם כאראקטער פון דער אינטעליגענטישער באוועגונג אין רוסלאנד פאר די לעצטע דרייסיג יאָהר און פון דעם קאמף פון די כארטייען. אבער די דאזיגע באוועגונג און דער דאָזיגער קאמף זיינען געווען אויסערגעווהנליך קאמפליצירט. עס וועט זיין נעניג צו זאָגען, אז מיט מיכאיל־אָוסקי'ן האָט די ליטעראטור־קריטיק אנגענומען א פילאָזאפיש־געזעלשאפטליכע ריכטונג. א־ן פארלויף פון יענעם פעריאָד האָט ספענסער'ס פילאָזאפיע נעמאכט א טיפען אינדרוק אין רוסלאנד, און מיכאיל־אָוסקי האָט זי אונטערוואָרפען אונטער א שטרענגען אנאליז פון דעם אנטראפאלאגישען שטאנדפונקט, באווייזענדיג

איהרע שוואכע פונקטען און ארויסברענגענדיג זיין אייגענע „טע־
אריע פון פראגרעס", וועלכע וואלט זיכער נעמאכט אן אייגרדוק
אויך אין מערב־אייראפא, וועו זי וואלט באקאנט געווארן אויסער
די גרעניצען פון רוסלאנד. זיינע זעהר מערקווירדיגע ארטיקלען
וועגען „אינדיווידואליזם", וועגען „די העלדען און דער המון",
וועגען „גליק" האבען אויך אזא פילאזאפיש־סאציאלאגישען ווערט.
אפילו די עטליכע ציטאטען פון זיין ווערק „די לינקע און רעכטע
האנט פון גראף טאלסטאי", וואס מיר האבען געבראכט אין א
פריהערדיגען קאפיטעל, באוויזען שוין קלאר מיט וועלכע ריכטונ־
גען ער האט סימפאטיזירט. מען מוז אבער ליידער זאגען, או אלס
ל י ט ע ר א ט ו ר־קריטיקער איז מיכאילאווסקי ווייט אפגעשטא־
נען פון זיינע פארענגנגער, וואהרים דער ערשטער באדינג פאר דער
ליטעראטור־קריטיק, ווי ביעלינסקי האט זי פארשטאנען, איז געווען
די פאראייניגונג פון דעם געזעלשאפטליכען חוש מיט דעם חוש פאר
קונסט.

פון די אנדערע קריטיקער פון דערזעלביגער ריכטונג וועל איך
דערמאנען ס ק א ב י ט ש ע ו ו ס ק י ׳ ן (געבארען אין 1838),
דעם פארפאסער פון א גוטער און זעהר ניצליכער געשיכטע פון
דער מאדערנער רוסישער ליטעראטור, וועלכע איך האב שוין אוי־
בען דערמאנט. פון די שרייבער, וואס האבען זיך אויך באשעפ־
טיגט מיט קריטיק, וועל איך דערמאנען ק. א ר ס ע נ י ע ו ו
(געב. 1837), „וועמעס בוך „קריטישע עטיודען" (1888) איז נאך
מעהר אינטערעסאנט דערמיט, וואס ער באהאנדעלט גאנץ אויס־
פיהרליך אייניגע פון די וועניגער באקאנטע פאעטען און די יונגע־
רע מאדערנע שרייבער. פ. פ א ל ע ו ו א י (1839-1903), דער
פארפאסער פון פילע היסטארישע ראמאנען האט אויך אנגעשרי־
בען א פאפולערע „געשיכטע פון דער רוסישער ליטעראטור". ליי־
דער בין איך נעצווואונגען אויסצולאזען די ווערטפולע קריטישע אר־
בייטען פון ד ר ו ז ש י נ י ן (1824-1864), וועלכער איז ארויס־
געטראטען נאך ביעלינסקי׳ס טויט; פ. ב. א נ ע נ ק א ו ו
(1812-1868) און אויך א פ פ א ל א ן ג ר י ג א ר י ע ו ו ,
דעם גלענצענדען און אריגינעלען קריטיקער פון סלאוויאנאפילי־
שען לאגער. די ביידע האבען זיך געשטעלט אויפ׳ן „עסטעטישען"

שטאנדפונקט און האבען באקעמפט די אוטיליטאריאנישע בליקען איבער קונסט.

טאלסטאי'ס „וואס איז קונסט?"

ווי די לעזער האבען געקאנט זעהן, האבען די רוסישע קונסט־קריטיקער פאר די לעצטע אכציג יאהר, אנפאנגענדיג פון וועניג־ווייטינאוו און נאדעושדין, געשטרעבט פעסטצושטעלען דעם גע־דאנק, או די קונסט האט א רעכט אויף עקזיסטענץ נאר וועז זי שטעהט „אין דינסט פון דער נעזעלשאפט" אין העלפט אויפצוהוי־בען די נעזעלשאפט צו העכערע הומאניטארישע אידעאלען — פארשטעהט זיך, מיט די מיטלען וואס נעהערן ריכטיג צו דער קונסט אין שיידען זי פֿון אי פון דער וויסענשאפט, אין פון פאלי־טישער טעטינקייט. פֿט די אידעע, וואס האט אזויפיל שאקירט די מערב־אירופֿאישע לעזער, וועז פרודאן האט זי אנטוויקעלט, איז פארטיידיגט נעוואָרן אין רוסלאנד פון אלע שרייבער, וועלכע האבען אויסנעאיבט א ווירקליכען אינפלוס אויף די קריטישע מיי־נונגען אויפֿן נעביט פון קונסט. און אייניג פון אינזערע גרעס־טע דיכטער, ווי צום ביישפיל לערמאָנטאָוו אין טורגענעוו, האבען פאקטיש אונטערשטיצט דידאזינג אידעע מיט זייערע שאפונגען. וואס איז שייך די קריטיקער פון דעם אנדער לאגער, ווי דרוזשינין, אנענקאוו און א. נרינאריעוו, וועלכע האבען אדער זיך געהאלטען פאר דער נעגענגעוועטער מיינונג פון „קונסט צוליעב קונסט", אדער האבען פארנומען א צווישענדיג פאזיציע, אוועקשטעלענדיג „דאס שעהנע" אלס דעם קריטעריום פון קונסט, אין זיך פעסט נעהאלטען אן די טאריעס פון די דייטשע מעטאפיזישע שרייבער — קאן מען וועניג זיי בלויז זאגען, או אויב זיי האבען יא נע־האלפען אונזערע קינסטלער, אנווייזענדיג זיי פעהלערן אדער אום־פאלקאמענהייטען אין דער קינסטליכער באארבייטונג פון זייערע ווערק, האבען זיי אבער קיין אינפלוס ניט נעהאט אויף דער אנט־וויקלונג פון רוסישען נעדאנק בכלל אין דער ריכטונג פון „רייגער עסטעטיק".

די מעטאפיזיק פון די דייטשע עסטעטישע שרייבער איז מעהר ווי איין מאל צעקלאפט נעוואָרן, לויט דער מיינונג פון די רוסישע

לעזער, ספּעציעל פון ביעלינסקי'ן אין זיין „איבערבליק איבער דער רוסישער ליטעראטור פאר דעם יאָהר 1847", אין פון טשערני־שעווסקי'ן אין זיין „עסטעטישע פּראָבלעמען פון קונסט צו דער ווירקליכקייט". ביעלינסקי האָט אין דעם דאָזיגען איבערבליק אויס־פירליך אנטוויקעלט זיינע אידעען וועגען דעם דינסט פון דער קונסט צו נוצען פון דער מענשהייט, און האָט באוויזן, או אב־וואָהל קונסט איז ניט דאָס אייגענע וואָס וויסענשאפטסמאן באַווייזט, דער דיכטער וויזט, אבער בוידע איבערצייגען: אייגער דורך וויינע ארנומענטען, דער אנדערער דורך בילדער פון לעבען. דאָס אייגענע האָט אויך טשערנישעווסקי געטאָן, וועו ער האָט באהויפ־טעט, או דער צוועק פון דער קונסט קומט זיך צונויף מיט דעם צוועק פון געשיכטע אין דעריין, וואָס זי דערקלערט אונז דאָס לעבן, אין או דעריבער איז די קונסט, וואָס רעפּראָדוצירט בלויז די פאקטען פון לעבען אין גיט אונז ניט קיין בעסערע פּארשטעלונגען פון לעבען, נאר אינאנצען נט קיין קונסט.

אָט די עטליכע באמערקונגען וועלען מאכען קלאָר פאר'ן לע־זער, פארוואָס טאָלסטאָי'ס „וואָס איז קונסט?" האָט געמאכט אַ פּיעל קלעניארן אייגדרוק אין רוסלאנד איידער אין אויסלאנד. אונז האָט איבערראשט ניט די לייטענדע אידעע פון דעם ווערק, וועלכע איז פאר אונז קיין נייעס ניט נעווען, נאָר דער פאקט, וואָס דער גרויסער קינסטלער האָט אויך געהאלטען פון איהר אוז זי אונטערשטיצט מיט דעם גאנצען געוויכט פון זיין קינסטלערישער ערפאהרונג; אוז דערצו, פארשטעהט זיך, אויך די ליטעראַרישע פאָרם, וואָס ער האָט געגעבען דער אידעע. אויסער דעם האָבען מיר געלעזען מיט דעם גרעסטען אינטערעס זיין שארפזיניגע קרי־טיק אי אויף די „דעקאדענטישע"אויך־מיר־פאָעטען, אי אויף די ליבהאבער פון וואנגער'ס אפּאראָם. מכח דיזאויגע ליבהאבער וועלן איך זיך ערלויבען צו באמערקען, אז אויף אייניגע שטעלען פון זיי האָט וואנגער אנגעשריבען וואונדערבארע מוזיק, אוז דאָס איז אין די שטעלען וואו ער הייט נעהאט צו טאָן מיט די אלנעמיין־מענש־

ליבע לייִדענשאפטען, ווי ליעבע, מיטלייד, קנאה, לעבענס־נענום א. אז. וו.„ און דאָס איננאנצען פארגעסען וועגען דעם הינטערגרונד פון די צויבער־מעשיות.

„וואָס איז קונסט?" דאָס נאָך דערמיט ארויסגערופען א גרעסערן אינטערעס אין רוסלאנד, ווייל די פארטיידיגער פון רייַנער קונסט און די שונאים פון „ניהיליזם אין דער קונסט" האָבען אלע־מאל צוגעריבענע טאָלסטאָי'ען צו זייער לאָגער. אין זייַן יוגענד, זעהט אויס, האָט ער טאקע ניט געהאט קיין זעהר קלאָר אויסגעשפראָכענע אידעען וועגען קונסט. יעדענפאלס, אין יאָהר 1859, וועו טאָלסטאָי איז אויסגעקליבען געווארן אלס מיטגליד אין דער „געזעלשאפט פון ליעבהאָבער פון דער רוסישער ליטעראטור", האָט ער געהאלטען א פארטראג וועגען דער נויטיגקייט נ י ט אריינצושלעפען די קונסט אין די קלייניכע פראגען פון טאָג. אויף אָט דעם פארטראג האָט דער סלאָוויאנאפיל כאָמיאקאָוו איהם געענטפערט מיט א לייִדענשאפטליכער רעדע, אין וועלכער ער האָט זעהר ענערגיש באקעמפט טאָלסטאָי'ס אידעען.

„עס זיינען פאראן מאָמענטען, וויכטיגע היסטאָרישע מאָמענטען — האָט כאָמיאקאָוו געזאָגט — וועו די זעלבסט־באשולדיגונג (מצד דער געזעלשאפט) האָט איהרע ספעציעלע אומבאשטריטענע רעכט... דאָס צופעליגע און צייטמעסיגע אין דעם היסטאָרישען גאנג פון פאלקס־לעבען באקומען דאן די באדייטונג פון דאָס אלגעמיינע און אלמענשליכע, שוין דערפאר וואָס אלע דורות און אלע פעלקער קאָנען פארשטעהן און פארשטעהען די שמערצליכע וועהגעשריייען און דעם פיינליכען וויידוי פון אין נעווייסען דור אדער איין נעוויסען פאלק... דער קינסטלער איז ניט קיין טעאָריע; ער איז ניט בלויז א געביט פון דענקען און געהירן־טעטיגקייט: ער איז א מענש, אלעמאל א מענש פון זיין צייט, געוועהנליך אייגענער פון איהרע בעסטע פארשטעהער... טאקע מחמת דער שטארקער עמפינדליכקייט פון זיין נאטור, אהן וועלכער ער וואלט ניט גע־קאָנט זיין קיין קינסטלער, נעמט ער אריין אין זיך מעהר אייִדער אלע אנדערע מענשען אלע שמערצליכע אזוי גוט וויי די פרייִדיגע עמפינדונגען פון דער נעזעלשאפט, צווישען וועלכער ער איז גע־בארן גוואָרן".

אנווייזענדיג, אז טאָלסטאָי האָט זיך שוין געשטעלט אויף אָט

דעם שטאַנדפּונקט, צום ביישפּיל וועט ער באשרייבט דעם טויט פּונ׳ם פּוהרמאן, אין דער דערצעהלונג „דריי טויטען", האָט כאַמי־סאָאָ פּארענדיגט זיין רעדע מיט די ווערטער: „יאָ, איהר זייט געווען אין וועט ווייטער זיין אייגער פּון די, וואָס פּארדאַמען דאס בייזע פּון דער געזעלשאפט. נעהט ווייטער אויף דעם אויסגעצייי־כענטען וועג, וואָס איהר האָט זיך אויסגעקליבען!" *

ווי די מעשה זאָל ניט זיין, אין דעם ביכעל „וואָס איז קונסט?" רייסט זיך טאָלסטאי אינגאנצען אָפּ פּון די טעאָריעס „פּון קונסט צוליב קונסט" און שטעלט זיך אָפּען אוועק אין די רייהען פּון די, וואָס זייערע אידעען וועגען קונסט זיינען דערקלערט געווארן אין די פּריהערדיגע זייטען. ער דעפּיניירט נאָר דעם געביט פּון קונסט נאָר ריכטיגער ווי יענע, וועלן ער זאָגט, אז דער קינסטלער שטרעבט אלעמאָל איבערצוגעבען צו אנדערע דיזעלביגע גפיהלען, וואָס דער־וועקען זיך אין איהם אליין, באטראכטענדיג די נאַטור אדער דאס מענשליכע לעבען. ער שטרעבט נ י ט צ ו א י ב ע ר צ י י־ג ע ן, ווי טשערנישעווסקי האָט געזאָגט, נאָר א נ צ ו ש ט ע־ק ע ן די אנדערע מיט זיינע איגענע ג ע פ י ה ל ע ן, וואָס איז זיכער א סך ריכטיגער. מען דארף אבער ניט פארגעסען, או „גפיהל" און „נעדאנק" זיינען ניט צעטיילבאר. א גפיהל זוכט ווערטער אויף אויסצודריקען זיך, און דער גפיהל, וואָס איז אויסגעדריקט אין ווערטער, איז א נעדאנק. און וועלן טאָלסטאי זאָגט, אז דער צוועק פון דער קינסטלעריכער טעטיגקייט איז איבער־צוגעבען „די העכסטע גפיהלען, וואָס די מענשהייט קאָן דערגרייי־כען", און אז די קונסט מוז זיין „רעליגיעז" — ד. ה. מוז דער־וועקען די העכסטע און בעסטע שטרעבונגען, דריקט ער בלויז אוים כיט אנדערע ווערטער דאס, וואָס עס האָבען פּריהער געזאָגט אוי־

* כאַמיאקאָוו׳ס רעדע ווערט איבערגעגעבען אין סקאַבישעווסקי׳ס „געשיכטע פון דער רוסישער ליטעראטור". מיר האָט זיך זעהר געוואָלט קריגען טאָלסטאָי׳ס רעדע אליין, וואַרים איך דענק, וואָס ער האָט אויס־געדריקט בנוגע „דאָס שטענדיגע אין קונסט, דאָס אלגעמיינע" האָט קוים געקאָנט אויסשליסען די נויטיקייט צו פארדאמען דאָס בייזע, פון וואָס א געזעלשאפט לוידט אין א געוויסען מאָמענט. אפשר האָט ער געמיינט, וואָס נעקראַסאָוו האָט געמיינט, בעת ער האָט באשריבען די ליטעראטור, וואָס שטשעדרין׳ס „פּראָווינציעלע סקיצען" האָבען ארויסגערופען, אלס „א מעשה פון אָפשמויסען די קליינע גנבים צוליעב דעם פארגעזיגען פון די גרויסע גנבים". לוידער איז די דאָזיגע רעדע ניט געווען גע־דרוקט און דער מאָנוסקריפּט איז פארלאָרן געגאַנגען.

זערע בעסטע קריטיקער, אנהויבענדיג מיט וועגעוויטינאוו, נאר־דעזשדין און פאלעוואי. אין דער אמת'ן, וועו ער קלאגט זיך, אז קיינער לערנט ניט די מענשען ווי אזוי צו לעבען, פארגעסט ער, אז דאס איז פונקט, וואס די אמת'ע קונסט טוט, און פונקט דאס, וואס אונזערע קונסט־קריטיקער האבען אלעמאל געטאן. ביעלינס־קי, דאבראליובאוו און פיסארעוו, און אלע זייערע פארטוועצער האבען קיין אנדער זאך ניט געטאן, ווי נאר געלערנט מענשען ווי צו לעבען. זיי האבען שטודירט און אנאליזירט דאס לעבען, ווי דאס האבען פארשטאנען און געמאלט די גרעסטע קינסטלער פון יעדען יארהונדערט, און פון זייערע ווערק האבען די קריטיקער געצויגען דעם שלום „ווי אזוי צו לעבען".

נאר מעהר ווי דאס. וועו טאלסטאי, באוואפענט מיט זיין מעכטיגער קריטיק, שמייסט דאס, וואס ער רופט אן „די נאכמאכ־אכצען פון קונסט", זעצט ער בלויז פארט די ארבייט, וואס טשער־נישעווסקי, דאבראליובאוו און סבעציעל פיסארעוו האבען געטאן. ער שטעלט זיך אויף באזארוו'ס זייט. נאר דער פאקט, וואס ער, דער גרויסער קינסטלער, שטעלט זיך איין פאר דער זייט, איז א מער געפערלעכער קלאפ פאר דער טעאריע פון „קונסט צוליב קונסט", וואס האלט זיך נאך אלץ אין מערב־אייראפא, איידער אלץ, וואס פרודאן אדער אינ.ערע רוסישע קריטיקער, וועלכע זיינען אומבא־קאנט אין אויסלאנד, האבען וועו עס איז נעקאנט טאן.

וואס איז שייך טאלסטאי'ס באהויפטונג, אז דער וועדט פון א קונסטווערק מעסט זיך מיט דעם גראד פון זיין צוגענגליכקייט צו דער כעגליכסט גרעסטער צאהל מענשען — א באהויפטונג, וואס האט ארויסגערופען צארנדיגע אטאקעס פון אלע זייטען, און איז אפילו אויסגעלאכט געוואָרן — איז זי אפשר נאך ניט אויס־געדרוקט גענוג אין א ריכטיגער פארם, אבער לויט מיין מיינונג אנטהאלט זי די זוימען פון א גרויסער אידעע, וועלכע וועט זיכער זיך אננעמען פריהער אדער שפעטער. עס איז קלאר, אז יעדע פארם פון קונסט האט איהרע געווייסע קאנווענציאנעלע מיטלען ווי זיך אויסצודריקען, איהר אייגענעם וועג ווי אזוי „אנצושטעקען אנדערע מיט דעם קינסטלערס געפיהלען", און פאלגליך מוז מען האבען א געווייסע פארבריטונג, כדי זי צו פארשטעהן. טאלסטאי איז קוים נערעכט, וועו ער פארגעסט, אז מען מוז האבען א נעווי־

סע פֿאַרבריימונג ריכטיג צו פֿארשטעהן אפֿילו די איינפֿאכסטע פֿאַרמען פון קונסט, אין זיין קריטעריום „אלע זאַלען קאַנען פֿאר־שטעהן" נעהט שוין דעריבער צו־ווייט. א מענש, וואַס איז ניט באקאַנט מיט בילדער, פֿארשטעהט ניט קיין נעזיכטער, וואַס זיי־נען נעמאַלט אין פֿראַפיל, אדער וואו א העלפט פון נעזיכט איז אין שאטען. א מענש מיט אן אומענטוויקעלטען מוזיקאַלישען נעהער פֿארשטעהט אין מוזיק בלויז דעם טעמפּ, בלויז דעם ריטם, אבער קאַן ניט נוט אונטערשיידען איהרע קלאַנגען, די באזונדערע נאַטען פון דער מעלאָדיע. אן אנטוויקלונג פון די חושים איז דעריבער נעווייס נויטיג, אוו אונזער נענוס פון קונסט וואקסט צוזאמען מיט דער דאַזיגער אנטוויקלונג.

פונדעסטוועגען ליגט אין דאס, וואַס ער זאַנט, א טיפע אידעע. טאַלסטאי איז בלי ספק נערעכט, וועו ער שטעלט די פראַגע, פֿאר־וואס איז נאָך ביז איצטער ניט נעשאפען נעווארן אנאַדער וועדק, וואס זאָל איבערשטייגען די ביבעל אלס א קונסטווערק, וואס איז צוגענגליך פֿאר יעדען איינעם? מישלע האט שוין פריהער פֿאר איהם נעמאכט אוא באמערקונג אוו האט נעזאַנט, אז אונזער יאַהר־הונדערט נויטיגט זיך אין „דאס בוך וואס זאָל אנטהאלטען אין א הויך־קינסטלעריישער פֿאָרם, צוגענגליך פֿאר אלעמען, די פֿארקערפֿערונג פון דער נאטור אין איהר נאנצער פֿראכט אוו די נעשיכטע פון דער נאנצער מענשהייט אין איהרע טיפסטע אלמענשליכע שטריכען. הומבאָלדט האט נעשטרעבט צו נעבען עפּעס אזוינס אין זיין „קאסמאס"; אבער ווי נרוים זיין וועדק זאָל ניט זיין, איז עס צוגענגליך בלויז פֿאר א קלייַנער צאָהל. ער האט ניט נעקאַנט פֿארואנדלען די עגדליכע שלוסען פון דער ווי־סענשאפט אין פֿאָרויע, וואס די מאסען זאָלען פֿארשטעהן; אוו ביז איצט האבען מיר נאָך ניט קיין קונסטווערק, וואס זאָל אפילו וויפיעל עס איז באפרידינען אט די נויט פון דער היינטיגער מענש־הייט.

די אורזאַך דערפון איז קלאָר: **די קונסט איז נע־וואָרן צופיעל נעקינסטעלט**, אוו באפרידינט הויפטזעכליך די פֿאדערונגען פון די רייכע. זי האט זיך צופיעל ספעציאליזירט אין די מעטאדען פון איהר אויסדרוק, אוו דערי־כער פֿארשטעהט זי נאר א קלייַנע צאָהל מענשען. אין אט דעם

פרט איז טאָלסטאי אבסאָלוט נערעכט. נעמט צום ביישפּיל די נאַנצע מאסע אויסגעצייכענטע ווערק, וואָס זיינען דערמאָנט נע־ווארן דאָ אין דעם בוך; נאר וועניגע פון זיי וועלען ווען עס איז ווערן צוגענגליך פאר א גרויסען פובליקום! דער פאקט איז, או מיר נויטיגען זיך טאקע אין א נייער קונסט — ניט צו פארבייטען די אלטע, נאר ווי א צוגאָב צו איהר. און זי וועט קומען, ווען דער קינסטלער, זיך אריינטראכטענדיג אין טאָלסטאי'ס אידעע, וועט זאָגען צו זיך אליין: „איך קאָן שרייבען טיף־פילאָזאָפישע קונסטווערק, אין וועלכע איך שילדער די אינערליכע דראמע פון דעם הויך־נעבילדעטען און ראפינירטען מענשען פון אונזער צייט; איך קאָן שרייבען ביכער, וועלכע אטמאלטען די העכסטע פּאָעזיע פון דער נאטור, וואָס פאדערט דערצו א טיפען ווִיסען אוֹן א ברייטע אויפפאסונג פון דעם לעבען פון דער נאטור; אבער, אויב איך קאָן שרייבען אזעלכע זאכען, מוז איך אויך קענען, אויב איך בין אן אמת'ער קינסטלער, אזוי שרייבען, או אלע זאָלען מיך פאר־שטעהן; מוז איך אויך קאָנען שאפען אזוינע ווערק, וועלכע זאָלען זיין ניט וועניגער טיף אין זייער אויפפאסונג, אבער אין דערוועל־ביגער צייט זאָל יעדער אייגענער, אפילו דער אריימסטער מינען־ארבייטער און פויער, זיי קאָנען פארשטעהן און הנאה האָבען!"

זאָגען, או א פאָלקס־ליעד איז א גרעסערע קונסט איידער בעט־האָווען'ס א סאָנאטע, איז ניט ריכטיג; פארגלייכען א שטורם אין די אלפען און דעם קאמף אנטקעגען איהם מיט א שעהנעם רוהי־גען זומער־טאָג אויף א פעלד וואו מען שנייט היי, קאָן מען ניט — און בעטהאָווען'ס דראמאטישע געמיט־צושטאָנדען שטעלען טאקע פאר אזוינע שטורעמס אין זיין האַרצען. אבער אן אמת־גרויסע קונסט, וועלכע מיט איהר נאכצער טיפקייט אוֹן הויכען שוואונג זאָל פונדעסטוועגען קאָנען אריינדרינגען אין יעדען פוי־ער'ס שטיבעל אוֹן זאָל יעדען איינעם באגייסטערן מיט העכערע באגריפען פון געדאנקען און לעבען — אזא קונסט איז ווירקליך נויטיג. און איך מיין, או זי איז אויך מעגליך.

אייניג פון היינטיגע בעלעטריסטען.

אין דעם פלאן פון אָט דעם בוך נעהט ניט אריין די אויפנאבע צו אנאלייזירן די היינטיגע רוסישע שרייבער. געווייסענהאפט זיי אפצושאצען וואלט זיך געפאדערט נאך א באנד — ניט נאר צוליעב דער ליטעראריש־ער וויכטיגקייט פון אייניג פון זיי און דער אינטערעסאנטקייט פון די פארשיידענע ריכטונגען אין קונסט, וואס זיי שטעלען פאר, נאר דערהויפט צוליעב דעם, וויל כדי צו דערקלערן ווי געהעריג איז דעם כאראקטער פון דער היינטיגער ליטעראטור און די פארשיידענע שטרעמונגען אין דער רוסישער קונסט, וואלט כען זיך געמוזט אריינלאזן אין א סך פרטים בנוגע די כאטישע אומשטענדען, אונטער וועלכע דאס לאנד האט געלעבט פאר די לעצטע דרייסיג יאהר. אויסער דעם, דאס רוב פון די היינטיגע שרייבער האבען נאך ווייט ניט געזאגט זייער לעצטען ווארט, און מיר קאנען דערווארטען פון זיי נאך מעהר ווערטפולע ווערק אידער די, וואס זיי האבען געשאפען ביז איצטער. איך בין דערי־בער געצוואונגען זיך צו באגרעניצען מיט עטליכע קורצע באמער־קונגען וועגען די מעהר פראמינענטע בעלעטריסטען פון היינטיגען טאג.

ערטעל (געב. אין 1855), האט ליידער אויפגענעבען זיין ליטעראריש־ע טהעטיגקייט זינט די לעצטע עטליכע יאהר — פונקט אין דער צייט, וועז זיין לעצטער ראמאן „סמיענא" („בעת וועב־טער בייטען זיך") האט באוויזען א שטארקע אנטווילקלונג פון זיין סימפאטישען טאלאנט. ער איז נעבאהרן געוואהרן אויפ'ן גרענץ פון די רוסישע סטעפען און איז אויסגעוואקסען אין א גרויסען פריצישען הויף פון יענעם געגענד. שפעטער איז ער אנגעקומען אין פעטערבורגער אוניווערזיטעט, און ווי געווענליך האט ער געמוזט פארלאזען דעם אוניווערזיטעט צוליעב א מעשה פון „סטו־דענטישע אומרוהען", אין וועלכע ער האט גענומען אנטייל, און איז

דערפאר פארשיקט געווארן אין דער שטאט טוועד. באלד אבער האט ער זיך צוריקגעקערט אין זיינע היימישע סטעפעס, וועלכע ער האט אזוי היים געליבט ווי ניקיטין און קאלצאוו.

ערטעל האט אנגעפאנגען זיין ליטעראריש קאריערע מיט קורצע סקיצען, וועלכע זיינען שפעטער ארויסגעקומען אין צוויי בענד אונטער דעם נאמען „נאטיצען פון א מענשען פון די סטעפען", וועלכע דערמאנען לויט זייער פארם טורגענעוו'ס „נאטיצען פון א יעגער". די נאטור פון די סטעפען איז פארטרעפליך באשריבען אין דידאזוינע קלייניע דערצעהלונגען מיט פיעל ווארעמקייט און פאעזיע, און די פויערים־טיפען, וואס זיינען דארט געשילדערט, זיינען פאלקאם נאטור־טרייע, אהן דעם קלעקסטען שפור פון אידעאליזאציע — הגם עס פיהלט זיך, אז דער פארפאסער איז ניט קיין גרויסער פארעהרער פון דער „אינטעליגענץ" און שעצט פולשטענדיג די אלגעמיינע עטיק פון דארפישען לעבען. אייניגע פון דידאזוינע סקיצען, וואו ער שילדערט דעם וואוקס פון דער דארף־בורזשואזיע, זיינען הויך־קינסטלעריש. די דערצעהלונג „צוויי פארלאך" (1887), וואו עס ווערט געגעבען א פארלעלע געשיכטע פון צוויי פארליעבטע פארלאך — אייגם געהערט צו די געבילדעטע קלאסען און דאס אנדערע צו דעם פויערים־קלאס — איז אנגעשריבען, ווי עס זעהט זיך קלאר ארויס, אונטער דעם אייגפלוס פון טאלסטאי'ס אידעען, און טראגט די שפורן פון טענדענציוזיטעט, וואס פארדארבט אין פלעצער דעם קינסטלערישען ווערט פון דער נאוועלע. פונדעסטוועגען געפינען זיך דארט פארטרעפליכע סצענעס, וואס באווייזען זיינע זעהר פיינע באאבאכטונגס־פעהינקייטען.

אבער ערטעל'ס ווירקליכע קראפט לינט ניט אין דער באהאנדלונג פון פסיכאלאגישע פראבלעמען. זיין אמת'ער געביט איז די באשרייבונג פון בריטע נעגענדען מיט זייערע אלע פארשיידענע טיפען מענשען, וואס געפינען זיך צווישען דער גמישטער באפעלקערונג פון דרום־רוסלאנד. אט די אייגנטימליכקייט פון זיין טאלאנט באווייזט זיך אמבעסטען אין זיין ראמאן: „די נארדענינס, זייערע הויפיגע מענשען, זייערע מיטהעלפער און זייערע שונאים", און אויך אין „סמיעגא". די רוסישע קריטיקער האבען, פארשטעהט זיך, זעהר ערנסט און זעהר בפרטיות דיסקוטירט די

צוויי יונגע העלדען עפרעם אוז ניקאלאי, וואס קומען פאר אין די „נאדדעניגס", אוז האבען שטרענג אנאליזירט דעם אדט דענקען פון די דאזיגע צוויי יונגע לייט. אבער אין דער אמת'ן זיינען אט די העלדען נאר ניט אזוי וויכטיג, אוז עס פארדריסט כמעט, פארוואס דער פארפאסער, זיך רעכענענדיג מיט זיין צייט, האט אפגענעבען דירדאזיגע צוויי יונגע לייט מעהר אויפמערקואמקייט וויפיעל זיי האבען פארדינט, בעת זיי זיינען נישט מעהר ווי נאר צוויי פערזאנען אין דעם גרויסארטיגען בילד פון דאדפס־לעבען, וואס ער האט געמאלען פאר אונז.

דער פאקט איז, אז פונקט ווי מיר זעהען אין נאגאל'ס מעשיות א גאנצע וועלט מיט מענשען — א קליין־רוסישען דארף אדער דאס לעבען אויף דער פראווינץ — אזוי אויך זעהען מיר דא, ווי דער נאמען גופא פון דעם ראמאן דייטעט עס אן, דאס גאנצע לעבען פון א גרויסען פריצישען הויף, אין די צייטען פון פאנשטשיזנע, מיט אלע לייב־אייגענע, דינער, פרוינד און פיינד, וועלכע גרופירן זיך ארום דעם געשעפט פון האדעוועז פערד, וואס מאכט דעם הויף א׳א נאמען אוז מיט וואס עס שטאלצירן אלע, וואס זיינען פארבונדען מיט איהם. דאס לעבען פון אט דער פאלקס־מאסע, די שיידערונג פון דעם לעבען אויף די פערד־יאריידען מיט די פערד־געלאפען, ניט די וויכוחים אוז ליבעס־געשיכטעס פון א פאר יונגע מענשען, מאכען אויס דעם הויפט אינטערעס פון בילד; אוז דאס דאזיגע לעבען האט ערטעל ווירקליך אזוי מיסטערהאפט אפגע־מאלט, ווי מיר געפינען עס אין א גוטען האלענדישען בילד, וואס שטעלט פאר א יאריד אין א דארף. קיין איין רוסישער שרייבער, זינט די צייטען פון סערגיי אקסאקאוו אוז גאגאל, האט ניט גע־קאנט אזוי גוט אפמאלען א גאנצען ווינקעל פון רוסלאנד מיט אזא מאסע פיגורען, וואו אלץ לעבט אוז אלע זיינען אוועקגעשטעלט אין די פאזיציעס פון דער לפי ערכ'דינער וויכטיגקייט, וואס זיי פארנעמען אין ווירקליכען לעבען.

דיזעלביגע קראפט פיהלט זיך אויך אין דער נאוועלע „סמיע־נא". איהר סיוושטעט איז זעהר אן אינטערעסאנטער. אין דער נאוועלע זעהען מיר ווי די אלטע פריצישע פאמיליעס צעפאלען זיך, פונקט ווי זייערע הויפען, אוז ווי אזוי אנאנדער קלאס מענשען — סוחרים אוז אלערליי נעוויסענלאזע אוואנטוריסטען — פאר־

כאפען די דאזיגע הויפען. אין דערזעלביגער צייט ווערט נעשאפען נאך א נייער קלאס, וואס באשטעהט פון אינגערע הענדלער און אנגעשטעלטע, וועלכע זיינען געווארן אנגעהויבט פון די נייע פרייהייט־ווינטען און א העכערער קולטור, און זיי שטעלען שוין צוזאמען די זוימען פון א נייער שיכט צווישען די געביל־דעטע קלאסען. אין אט דער נאווועלע האבען אייניגע קריטיקער אויך זיך אפגעשטעלט הויפטזעכליך אויף די אהן־צוויפעל אינטערעסאנטע טיפען פון דער אריסטאקראטישער מיידעל, פון דעם פויער־סעקטאנט, אין וועלכען זי הויבט זיך אן פארליבען, און אויף דעם פראקטישען יונגען ראדיקאלען סוחר — אלע, אמת, גאנץ לעבענס־טרייע געשילדערט; אבער די קריטיקער האבען אויך דאס מאל פארזעהן דאס ווירקליך־ווייכטיגע פון דער נאווועלע. דא ווידער זעהן מיר א בילד פון א גאנצען גענעראנד פון דרום־רוסלאנד (אזוי טיפיש ווי למשל דער „ווייטער מערב" איז אין די פאראייניגטע שטאטען), א לעבענס־זודיגער, פול מיט לעבעדיגע מענער און פרויען, ווי ער איז געווען אן ערך צוואנציג יאהר נאך דער באפרייאונג פון די לייב־אייגענע, וועו עס האט זיך אנגעהויבען אנטוויקלען א נייי לעבען, ניט אומעהנליך צו דעם אמעריקאנער לעבען. די קאנסטראסטען צווישען אט דעם יונגען לעבען און דעם צעפוילטען פרי־צישען לעבען וועלכען זעהר גוט געשילדערט אין די ליבעס־דאמאנען פון די יונגע לייט, און דאס גאנצע ווערק טראגט דעם שטעמפעל פון דער העכסט סימפאטישער פערזענליכקייט פון דעם פארפאסער אליין.

קאראלענקא (איז געבארן געווארן אין 1853) אין א קליין שטעדטעל פון דרום־מערב רוסלאנד, וואו ער האט גענריגען זיין ערשטע בילדונג. אין יאהר 1874 איז ער געווען א סטודענט פון דער אנריקולטור־אקאדעמיע אין מאסקווע, אבער ער האט זיך נעמוזט פארלאזען, צוליב דעם וואס ער האט זיך באטיליגט אין א געוויסער סטודענטישער באוועגונג. שפעטער איז ער ארעסטירט געווארן אלס א „פאליטישער" און איז פארשיקט געווארן צוערשט אין א קליין שטעדטעל לעבען די אוראל־בערג, און דערנאך אין מערב־סיביר, פון וואנען מען האט איהם אריבערנעפיהרט, דער־פאר וויל ער האט זיך אנטוואנט צו שווערן טרייהייט צו אלעקסאנדער דעם דריטען, אין יאקוטסקער נענענד — אין א יאקוטער

אולוס, (א ישוב פון יאקוטען), עטלעכע הונדערט מיל אויף דער אנדער זייט יאקוטסק. דאָרט האָט ער פארבראכט עטלעכע יאָהר אין האָט זיך אומגעקערט אין רוסלאנד ערשט אין יאָהר 1886, אבער איהם איז ניט געווען ערלויבט צו וואוינען אין שטעדט וואו עס האָבען זיך געפונען אוניווערזיטעטען, און ער האָט א לאנגע צייט געוואוינט אין ניזשני־נאָווגאָראָד.

דאָס לעבען אין דעם ווייטען צפון, אין די ווייסטענישען פון יאקוטסקער געגענד, אין א קלייגעם אולוס, וואָס איז א האלב יאָהר נאכאנאנד פארגראָבען אין שניי, האָט געמאכט אויף קאָראָלענקאָ א זעהר טיפען אינדרוק; און די ערצעהלונגען וואו ער האָט געשלדערט דאס סיבירישע לעבען („מאקאר'ס חלום", „בילדער פון א סיבירער רייזענדער" א. א.) זיינען געווען אזוי קינסטלעריש שעהן, אז ער איז איינשטימיג אנערקענט געווארן אלס טורגענעוו'ס אמת'ער יורש. אין אָט די קלייגע דערצעהלונגען קאָראָלענקאָ'ס פיהלט זיך אזא קינסטלערישע קראפט, אזא געפיהל פון פראָפּאָרציע, אזא מייסטערשאפט אין מאָלען כאראקטערן און אזא ארטיסטישע געשלדענקייט, אז זיי אונטערשיידען איהם ניט נאָר פון די מעהרסטע יונגע שרייבער פון זיין צייט, נאָר צייבענגען איהם אויס אלס דעם אמת'ן קינסטלער. די דערצעהלונג „דער וואלד רושט", אין וועלכער ער שילדערט אן עפיזאָד פון די ציי־טען פון פאנשטיזנע אין פאָליעסיע, (ארום ליטע), האָט נאָך פארגרעסערט די הויכע רעפוטאציע, וואָס קאָראָלענקאָ האָט שוין געהאָט געוואונען. די דאָזיגע דערצעהלונג איז ניט קיין נאכהאמונג נאָר טורגענעוו'ן, הגם זי דערמאָנט ניט ווילענדיג, מיט איהר באגייסטערטער שילדערונג פון דעם לעבען פון וואלד, דעם גרויסען קינסטלערס פאָרטרעפליכע סקיצע „פאָליעסיע". די דערצעהלונג „אין שלעכטער געזעלשאפט" איז ווארשיינליך נענומען פון דעם פארפאסערס עראינערונגען פון זיין יוגענד, און אָט די אידיליע, וואָס דערצעהלט וועגען דעם לעבען פון טרעמפּ אין גנבים, וועלכע באהאלטען זיך אין די חורבות פון אן אלטען טורעם, איז פול מיט אזויפיל שעהנקייט, דערהויפט אין די סצענעס פון קינדער־שען לעבען, אז די לעזער האָבען גלייך אין איהר דערזעהן „די טורגענעוו'שע פראָבט". אבער גלייך נאָך דעם איז קאָראָלענקא נעקומען צו אן אפשטעל. זיין „בלינדער מוזיקאנט" איז איבער־

זעצט געווארן אין פילע שפראכען און האָט ארויסגערופען אלגעמיינע באוואונדערונג, — טאקע ווידער פאר זיין פראכט; עס האָט זיך אָבער געפיהלט, אז די צו־פיינע פּסיכאָלאָגיע פון דער דאזיגער נאָוועלע איז קוים ריכטיג; און זינט יענער צייט איז פון קאראָלענקאָ'ן ניט ערשינען קיין איין גרויס ווערק, וואָס זאָל ווערט זיין זיין העכסט סימפּאטישען און רייכען טאלאנט. זיין גרויסען ראָמאן „פּראָאָר און די סטודענטען" האָט די צענזור פארבאָטען. נאָך א ראָמאן זיינער האָט אויך געהאט דעמזעלביגען גורל, און עס איז ערשינען פון איהם בלויז איין קאפיטעל, און דאָס אויך א צע'הרג'עטער. אויסער דעם האָט דער הונגער אין רוסלאנד אוועקגעפּיהרט קאראָלענקאָ'ן אין דער פּובליציסטיק („דער הונגער יאָהר", „דער מולטאָנסקער פּראָצעס", „רוסישע באטרינגער" (סאָמאָוואנצי א. אז. וו.).

אָט דער אָפּשטעל אין דער אנטוויקלונג פון זיין טאלאנט איז אביסעל חדוש'דיג; אָבער דאס אייגענע וואָלט מען געקאָנט זאָגען וועגען אלע יונגע שרייבער פון קאָראָלענקאָ'ס צייט, צווישען וועלכע עס געפינען זיך מענער און פרויען מיט גרויסע טאלאנטען. זיך פאנאנדערקלייבען אין די אורזאכען פון אָט דעם פאקט, דערהויפּט בנוגע אזא גרויסען קינסטלער ווי קאראָלענקאָ, וואָלט זיכער געווען א זעהר אנציהענדע אויפגאבע. דערצו אבער וואָלט אויסגעקומען צו רעדען מעהר אדער וועניגער אויספיהרליך וועגען די ענדערונגען, וואָס זיינען פארגעקומען אין דער אנטוויקלונג פון דער רוסישער נאָוועלע פאר די לעצטע צוואנציג יאָהר, אין פארבינדונג מיט דעם פּאָליטישען לעבען פון לאנד. איך וועל פרובירן זיך באגרענעצען בלויז מיט אייניגע באמערקונגען וועגען אָט דעם ענין.

אין די זעכציגער און זיבעציגער יאָהרן איז געשאפן געווארן א גאנץ באזונדער סאָרט נאָוועלע פון אייניגע יונגע בעלעטריסטען — מעהרסטענטייל מיטארבייטער פון די זשורנאלען „רוססקאָע סלאָווא און דיעלא". דער „דענקענדער רעאליסט", ווי פיסארעוו האָט איהם פארשטאנען, איז געווען זייער העלד; און ווי שוואך די טעכניק פון די דאזיגע נאָוועלען איז ניט געווען אין אייניגע פאלען, איז אבער זייער הויפּט אידעע געווען א העכסט עהרליכע, און דער אייגפלוס, וואס זיי האָבען אויסגעאיבט אויף דער רוסישער יוגענד, איז געווען דורכאוים צום גוטען. דאס איז געווען דִי צייט,

וועז די רוסישע פרויען האבען געמאכט זייערע ערשטע טריט אויפ'ן וועג צו העכערער בילדונג און האבען פרובירט ערבאבערן פאר זיך וויפיעל ניט איז עקאנאמישע און גייסטיגע אומאפהענגיקייט. כדי דאס צו דערגרייכען, האבען זיי געמוזט פיהרן ז'ז ביטערן קאמף מיט דעם אלטען דור. „מאדאם קבאבאווא" איז „דיקאי" (זעה קאפ. 6) זיינען דאמאלסט געווען א לעבעדיגע קראפט אין אלערלייי פארשטעלטע פארמען, אין אלע קלאסען פון דער געזעלשאפט, און אונזערע פרויען האבען געדארפט שווער קעמפען נעגען זייערע עלטערן און קרובים, וועלכע האבען ניט פארשטאנען זייערע קינדער, נעגען דער „געזעלשאפט" אלס גאנצע, וואס האט געהאסט די „עמאנציפירטע פרוי", און נעגען דער רעגירונג, וועלכע האט זעהר ניט פארשטאנען די נעפאר, וואס א נייער דור פון געבילדעטע פרויען וועט זיין פאר דער אויטאקראטישער ביוראקראטיע. עס איז דעריבער נעווען העכסט נויטיג, אז די יונגע קעמפערינס פאר פרויען־רעכט זאלען נעפינען שטיצע וועניגסטענס אין די יונגע לייט פון זייער אייגענעם דור, און ניט אזא סארט מענער ווי די, וועגען וועלכע טורגענעוו'ס העלדין אין „פערעפיסקא" האט נעשריבען (זעה קאפ. 4). אין אט דער ריכטונג האבען אונזערע בעלעטריסטען־מענער און איין פרוי, ס א פ י ע ס מ י ר נ א ו א („דאס פייערל", „דער חלום פון דער ערד", 1871-1872) געלייסטעט גרויסע דינסטען, דערמיט וואס זיי האבען אונטערגעהאלטען די ענערגיע פון די פרויען אין זייער שווערן קאמף, און געלערנט די מענער צו פיהלען אכטונג אי פאר דעם קאמף נופא, אי פאר די, וואס זיינען געשטאנען אין די רייהען פון די קעמפער.

שפעטער האט זיך אנגעהויבען ארויסרוקען א נייער עלעמענט אין דער רוסישער נאוועלע. דאס איז געווען דער „נאראדניטשעסקי" (פאלקסטימליכער) עלעמענט, וואס האט זיך אויסגעדריקט אין ליבע צו די ארבייטענדע מאסען, און אין ארבייטען צווישען זיי, כדי אריינצוברענגען א פונק ליכט און האפענונג אין זייער טרויעריגער עקזיסטענץ. דא אויך האט די נאוועלע זעהר פיעל בייגעטראגען אויפצוהאלטען דידאזינע באוועגונג און צו באגייסטערן די יוגענד פאר אט דעם סארט ארבייט, פון וועלכער טיר האבען געוואהן א ביישפיל אין א פריהערדינען קאפיטעל, (קאפ. 5), רעדענדיג וועגען דער נאוועלע, דעם „גרויסען בער". זעהר פיעל

בעלעטריסטען האבען געארבייט אין אט די ביידע אנגעוויזענע ריכטונגען, און איך קאן דאָ בלויז דערמאָנען פארבייגעהענדיג וועגען מ א ר ד א ו ו צ ע ו ו (אין „זנאמעני וועדעמעני"), ש י ל ל ע ר (וועלכער האט געשריבען אונטער דעם פסעודאָנים א. מיכאילאָוו), ס ט א נ ק ע ו י ט ש, נ א ו א ר ו ס ק י, ב א ר א נ צ ע ו י ט ש, מ א ט ש ט ע ט אין מ א מ י ן, וועלכע האבען אלע געארבייט, דירעקט אדער אינדירעקט, אין דערוועלבינער ריכטונג.

מען מוז אבער אויך נעמען אין אמבאטראכט, אז דער קאמף פאר פרייהייט, וואס האט זיך אנגעפאנגען ארום דעם יאָהר 1857, און האט דערגרייכט זיין העכסטען פונקט אין 1881, האט זיך צייטווייליג אפגעשטעלט, און אין פארלויף פון די נעקסטע צוועלף יאָהר האט נעהערשט צוויישען דער רוסישער אינטעליגענץ א פולשטענדיגע מידינקייט און ערשעפונג. דער גלויבען אין די אלטע אידעאלען, אין די אלטע קאטעגאָריעס — אפילו דער פראָסטער גלויבען אין מענשען — האָט נעגנומען פארשווינדען, אין נייע טענדענציעס האבען נעגנומען אריינדרינגען אין דער קונסט, טיילווייז אונטער דעם איינפלוס פון אט דער נייער פאזע פון דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער באוועגונג, און טיילווייז אויך אונטער דעם איינפלוס פון מערב־אייראפא. דערהויפט האָט נהערשט א נעפיהל פון מידינקייט. דער גלויבען אין וויסענשאפט איז נעבאָלען. די נעזעלשאפטליכע אידעאלען זיינען פארשטופט נעווארן אין היטערגרונד. דער „רינגאריזם" איז פארדאמט נעווארן, די „נארָאדניטשעסטוואָ" האָט אנגעהויבען באטראכט ווערן ווי עבעס לעכערליכעס, און וועגן זי האָט זיך ווידער באוויזען, איז זי שוין נעווען פארקליידט אין א רעליגיעזער פארם, ווי טאָלסטאיאיזם. אנשטאָט דעם פריהערדינגען ענטוזיאזם פאר דער „מענשהייט", זיינען איצט פראָקלאמירט נעווארן „די רעכט פון דעם אייגצעלנעם", און דאס האָט ניט נעמיינט גלייכע רעכט פאר אלעמען, נאר די רעכט פון וועניגע איבער אלע איבערינע.

אין אט א.א כאָאס פון נעוועלשאפטליכע באגריפען האבען נעדארפט זיך אנטוויקלען אונזערע יונגע בעלעטריסטען, וועלכע האבען אלעמאל נעשטרעבט אפצושפיגלען אין זייערע ווערק די פראָגען פון מאָג; און אט די צוטומעלטקייט האָט נעמנוט שטעהן אין

וועג פון זייער שטרעבונג צו שאפען עפעס פארענדיגטעס און נאנ־צעס פונקט ווי די ווערק פון זייערע פארגענגער פון דעם פריהערדי־גען דור. די געזעלשאפט האט ניט ארויסגעגעבען קיין גאנצע פארענדיגטע פערזענליכקייטען, און דער אמת'ער קינסטלער קאן ניט אפמאלן דאס, וואס עקזיסטירט ניט.

אפילו אזא סוביעקטיוואר קינסטלער ווי ווס. גארשין (1855–1888), וועלכער איז דורכגעפלויגען ווי א מעטעאר אין דער רוסישער ליטעראטור, קאן דינען ווי א באשטעטיגונג פון דאס, וואס מיר האבען געזאגט. זיין וואונדערליכע, ווייכע, פאעטישע נאטור איז צעבראכען געווארן פון די לעבענס־ווידערשפרוכען, וואס האבען געבושעוועט אין יענע יאהרן.

גארשין איז געווען א געבירטיגער פון דרום־מערב רוסלאנד; געלערנט האט ער זיך אין פעטערבורג און צו 19 יאהר איז ער שוין אנגעקומען אן נארני אינסטיטוט. פון זיין פריהער יוגענד אן האט ער זיך אויסגעצייכענט מיט אן אויסערגעווענליכער עמפינדליכ־קייט, האט געלעזען זעהר פיעל, און נאך איידער ער האט געענ־דיגט נימאזיע איז ער צו איין צייט געלעגען אין א פסיכיאטרישען אנשטאלט. דער אויפשטאנד פון די סלאוועז אין 1876טען יאהר און די מלחמה פון 1877 האבען איהם ארויפגעפיהרט פון וועג. ער, וואס האט זיך קריטיש באצויגען צו מלחמה, האט זיך געריסען צו די אויפשטעהענדע סערבען, און ווי נאר די מלחמה מיט טערקיי איז דערקלערט געווארן, אין אפריל, 1877, האט ער באשלאסען, אז עס איז זיין הייליגסטע פליכט צו טראגען צוזאמען מיט'ן פאלק די גאנצע לאסט פון דעם שטורם און די לידען וואס רוקען זיך אן. ער האט זיך גלייך אנגענעבען אלס פרייוויליגער סאלדאט, איז אפ־געפאהרן אין קישינעוו, און אין עטליכע טעג שפעטער איז ער שוין געווען אין וועג מיט זיין פאלק, וועלכער האט מארשירט צום דונאי. גארשין האט דעם גאנצען מארשורט דורכגעמאכט צו־פוס, און האט זיך אפגעזאגט פון אלע פריוויליגיעס, וואס די אפיצירען האבען איהם אנגעבאטען.

אין דער סאמע צייט פון דער מלחמה האט ער אנגעשריבען זיין ערשטע מערקווירדיג־קינסטלערישע דערצעהלונג „פיר טעג" (פון א פראוווונדעטען), וועלכע האט גלייך געצויגען אויפמערק־זאמקייט אויף דעם יונגען שרייבער. ער איז פארוואונדעט גע־

וואָרן אין אונוסט: מען האָט איהם דורכגעשאָסען א פוס. די וואונד האָט א לאנגע צייט זיך ניט פארהיילט און ער איז ארויס־געפאלען פון דינסט. ער האָט זיך צוריקגעקערט אין פעטערבורג, איז אריינגעטראטען אין אוניווערזיטעט און האָט זיך אין ערנסט בענומען צונרייטען זיך צו א ליטעראריש בארוף.

אין דידאזינע יאָהרן האָט ער אנגעשריבען עטליכע נאָוועלען, וואָס זיינען געווען אזוי קינסטלעריש צונויפגעשטעלט און אזוי פאעטיש, אז עס קומט אויס זיי צו פארגלייכען אין דעם פרט נאר מיט טורגענעוו'ס נאָוועלען און טיילוויז אויך מיט קאראָלענקא'ס. אבער נאָרשין, מיט זיין ווייכער, עמפינדליכער אוו נערוועזער נא־טור, האָט יערע איינע פון זיינע ליטעראריש שאפונגען געשריבען מיט בלוט און טרערן. — „צי דאָס אָנגעשריבענע איז ארויסגעקו־מען גוט אדער ניט גוט," האָט ער נעזאָגט אין איינעם פון זיינע בריף, „איז א זייטיגע פראגע: אבער אז איך האָב אין אמת'ן גע־שריבען מיט מיינע הויל'ע אומגליקליכע נערוועז, און אז יעדער בוכשטאָב האָט מיר נעקאָסט א טראָפען בלוט, דאָס איז זיכער ניט איבערטריבען".

נאָרשין'ס אינערן לעבען קענען מיר ניט: „... פיל אומשטענ־דען אין נאָרשין'ס לעבען בלייבען נאָך דערווייל ניט דערקלערט — און א פולשטענדיגע ביאָגראפיע פון איהם וועט ערשט זיין מעגליך אין דער מעהר אדער וועניגער וויטער צוקונפט". עס איז אבער קיין ספק ניט, אז דער טראָריסטישער פאָליטישער קאמף, וואָס איז דאָן פארגעקומען, האָט זיך אויף איהם אפגערופען זעהר שווער און האָט פארשאפט טיפע ליידען זיין איידעלער עמפינדליכער נא־טור. אין יאָהר 1880, נאָך מאָלאדעצקי'ס ניט געלונגענעם אטע־טאָט אויף לאָריס־מעליקאָוו'ן, וועלן מאָלאדעצקי איז פאר'משפ'ט געווארן צו ווערן געהאנגען אין 24 שטונדען, איז נאָרשין אוועקגע־נאנגען ביינאכט צום „דיקטאטאָר" און ג'טנה'ט מיט איהם, ער זאָל ניט דערלאָזען דורכפיהרן די שטראָף. נאָכדעם, א טיף־ערשי־טערטער, איז ער אוועקגעפאָהרן אין מאָסקווע, האָט זיך א־זומגע־שלאפט איבער די מיטעלסטע גובערניעס פון רוסלאנד, אין איז פאר א צייט אינגאנצען פארפאלען געווארן; וועלן מען האָט איהם ג־פונגען, איז ער נעווען אין אוא צושטאנד, אז מען האָט איהם ווי־דער נעדארפט אָפפיהרן אין אן אנשטאלט פאר גייסטיג־קראנקע.

אבער אפילו אין זיין משוגעת האָט ער ניט פארלאָרן זיין באַוואוסטזיין. איהם האָבען אלץ געמאטערט דיזעלביגע פראגען וועגען דעם מענשליכען גליק אין וועגען די מיטלען וויי אזוי דאס צו דערגרייכען. זיין ערשיטערענדע פּאָעמע „דאָם רויטע בלימעל", וואו א משוגע'נער שטרענגט אָן אומגלויבליכע כוחות, כדי זיך ארויסצוג'ענב'ענען פון זיינע וועכטער, צעריסען די שטריק און פארניכטען דאָם רויטע בלימעל, די שולד פון אלעם בייזעם — אָט די פּאָעמע איז א זייטעל פון זיין אייגענער ביאָגראפיע.

אין יאָהר 1882 איז ער געזונד געוואָרן און איז ווידער געווען אין פּעטערבורג. ער האָט דאמאָלסט אויך חתונה געהאט, אבער פינף יאָהר שבעטער האָט זיך זיין קראנקהייט ווידער אנגערופען אוֹן ער האָט אליין געמאכט א סוף צו זיין לעבען אין אנהויב פון יאָהר 1888.

טורגענעוו'ס נאָוועלען זיינען פול מיט פּאָעזיע; דאס אייגענע מאכט אוים דעם כאראקטעריסטישען שטריך פון גאָרשין'ס דערצעהלונגען: דיזעלביגע אייגנפאכקייט, דיזעלביגע פילאָזאָפישע צער אוֹן צערטקייט, דיזעלביגע וואונדערבארע הארמאָניע פון געבוי. מען זעהט אין זיי דעם פארפאסער, אבער נאר אין דעם ליכט פון שטילען צער, וועלכען מען קאָן ניט אפטיילען — אויב מען האָט נאר אמאָל געוואהן די וואונדערליך שעהנע בילדער פון גארשינ'ען — פון זיין פארטרויערטען בליק.

נאָך דער דערצעהלונג „פיר טעג" זיינען געקומען עטליכע אנדערע דערצעהלונגען פון מלחמה־לעבען: „דער פייגלינג", „פון די עראיינרונגען פון דעם סאלדאט איוואנאוו", „מלחמה־בילדלאך" — אלע דריי אויסערגעוועהנליך טאלאנטפולע.

ביי גארשינ'ען אין דער נשמה, ווי ביי טורגענעוו'ן, האָט אהן צווייפעל געלעבט א מאלער־קינסטלער אינאיינעם מיט דעם קינסטלער־ליטעראט, אין ער האָט אלעמאל נאכגעפאלגט מיט ליבע די רוסישע מאלעריי, האָט געשריבען פראכטפולע איבערבליקען פון אויסשטעלונגען און האָט זיך גע'חבר'ט מיט קינסטלער. די בעסטבאארבעטעט און די פסיכאלאגיש־טיפסטע פון זיינע נאָוועלען זיינען „נאדעזשדא ניקאלאעוונא" און „די קינסטלער" — ביידע פון דעמדאָזיגען לעבען. אויך אין אָט די נאָוועלען האָט גארשין אפגעשפיגעלט דיג צווייי תוּיפּם שטרעמונגען פון זיין צייט. ריא־

כינוי, צום סראָץ פון אלע אקאדעמישע טראדיציעס, מאלט א בילד „גלוכאר" — אן ארבייטער, וואס ביי איהם אויף דער ברוסט קלאפט מען צונויף, אין די טשיגון־פאבריקען, די וועלט־אך פון קעסלען — און אנמאלענדיג דאסדאזיגע מערקווירדיגע בילד, ווארפט ער אוועק די מאלעריי און געהט אוועק ווערן א דארפס־לערער. נאך א מאלער, ווידער, מאלט פון נאדעושדא ניקאלאעווונא א „שארלאטא קאדדע", און דערביי פרעגט זיך ניט ווילענדיג, צי איז ניט אוועקגעשטעלט געווארן דער נאמען פון דער פראנצויזישער זשיראנדיסטקע — דאס ווערקצייג פון רעאקציע — אויף דעם אָרט פון עפעס אנאנ־דערן רוסישען נאמען? לויט דער טיפקייט און פיינקייט פון דעם פסיכאלאגישען אנאליז, לויט דער שהנקייט פון דעם פארם און דער גאנצער ארכיטעקטור, לויט דער באארבייטונג פון די איינצעל־הייטען און דעם אלגעמיינעם איינדרוק פון דאס גאנצע, וואלטען אט די ביידע נאוועלען געווען א צירונג פאר יעדער ליטעראטור.

דאס אייגענע מוז מען זאגען וועגען אזא וואונדערלאך־פאעטי־שער מעשה'לע ווי „אטאלעא פרינצעסס" — די געשיכטע פון א פאלמע, וואס רייסט זיך אויף דער פריי דורך דעם גלעזערנעם דאך פון דעם פלאנצען־הויז, און מען האקט זי אפ דערפאר. לויט זיין פאעטישער פארם שטעהט דאס דאזיגע מעשה'לע ניט אפ פון אנ־דערסען'ס בעסטע מעשה'לאך. אין דער רוסישער ליטעראטור זיינען פאראן אזוינע פאעטישע מעשה'עס ביי ק א ט מ ו ר ל י ק (נ. פ. ו ו א ג נ ע ר, געב. אין 1829), זיי זיינען אבער פאר קינ־דער וועניגער פארשטענדליך, בעת נאדשין האט אהן צווייפעל גע־האט א גרויסען טאלאנט צו שרייבען מעשה'לאך אויסדריקליך פאר קינדער, וואס פארכאפען בייס הארצען אויך „גרויסע".

דמיטרי מערעזשקווסקי (געבארן אין 1866) קאן אויך דינען אלס ביישפיל פון די שווערינקייטן, וואס א שרייבער אפילו מיט א מעהר ווי געווענליכען טאלאנט באגעגענט אויף זיין וועג צו פולער אנטוויקלונג, אונטער די געזעלשאפטליכע און פאליטישע אומשטענדען, וואס האבען נעהערשט אין רוסלאנד אין דעם נאר־וואס דערמאנטען פעריאד. וועז מיר זאלען נאר נעמען זיינע נאוועלען און קריטישע ארטיקלען און לאזען אן א זייט זיינע נעריכטען, הגם זיי זיינען אויך זעהר כאראקטעריסטיש, וועלען

מיר זעהן וואוהין די אומשטענדען האבען איהם פארפיהרט. אנ־
נעהויבען זיין ליטעראריש טעטיגקייט האט מערעזשקאווסקי מיט
א געוויסער סיפמאטיע, אדער וועניגסטענס מיט א געוויסער אכ־
טונג צו יענע רוסישע שרייבער פון דעם פאריגען דור, וועלכע הא־
בען געשריבען אונטער דער באגיסטערונג פון די העכערע געזעל־
שאפטליכע אידעאלען, ביסלאכוויין אבער האט ער פארלאזן דעם
צוטרוי צו די דאזיגע אידעאלען און ענדליך האט ער זיי שוין נאר
באהאנדעלט מיט פראזאטונג. ער האט געפונען, או זיי זיינען
נישטא, און האט אנגעהויבען אלץ מעהר און מעהר צו רעדען וועג־
נען „די סאוועראנערע רעכט פון דעם איינצעלנעם"; אבער ניט אין
דעם זין ווי גאדווין און די אנדערע פילאזאפען פון 18טען י. ה.
האבען עס פארשטאנען, און אויך ניט אין דעם זין, וואס פיסארעוו
האט זיי געגעבען, וועו ער האט נערעדט וועגען דעם „דענקענדען
רעאליסט". מערעזשקאווסקי האט פארשטאנען די דאזיגע רעכט
אין דעם זין — דעם נעפעהרליך טונקעלען, או וועו ניט טונקעלען,
שכאלען זין — וואס ניטצשע האט זיי צוגעשריבען. אין דערזעלבי־
נער צייט האט ער אנגעהויבען אלץ מעהר און מעהר צו רעדען וועג־
נען „שעהנקייט" אוו דער „פארגעטערונג פון דאס שעהנע", אבער
אויך ניט אין דעם זין, וואס די אידעאליסטען האבען צוגעשריבען
צו דידאזינג ווערטער, נאר אין דעם באשרענקטען או וראטישען
זין, אין וועלכען די „עסטעטען" פון די 40יגער יאהרן האבען פאר־
שטאנען „שעהנקייט".

די הויבט ארבייט, וואס מערעזשקאווסקי האט אונטערנענומען,
איז נעווען א זעהר אינטערעסאנטע. ער האט געהאט א נעראנק
צו שאפען א טרילאגיע, אין וועלכער ער האט זיך פארמאסטען
פארצושטעלען דעם קאמף פון דער אלטער נעצענדינערישער וועלט
אנטקעגען דעם קריסטענטום — די גרונט־פרינציפיען פון דער ערש־
טער אנטקעגען די גרונט־פרינציפיען פון דעם אנדערן. ער האט
נעוואלט מאלען פון איין זייט די עלענישע לעבע אוו פאטישע
פארשטענדנים פון דער נאטור מיט איהר פארנעטערונג פון דעם
נעזונטען, פרוכטבארען לעבען; אוו פון דער אנדער זייט דעם לע־
בען־פארפינסטערדיגען איינפלוס פון דעם יודאישען קריסטענטום
מיט זיין פארדאמונג פון דעם נאטור־שטודיום, פון פאעזיע, קונסט,
פארנעניגען אוו פון א נעזונטען לעבען בכלל. די ערשטע נאוועלע

פון דער טרילאָגיע איז געווען „זשוליאן דער אפטרינינער", די צוויי־טע „לעאנארדא דא ווינטשי", (די ביידע זיינען איבערזעצט אין ענגליש), און די דריטע — „פיאטר דער גרויסער". די צוויי ערש־טע נאָוועלען זיינען געווען דער רעזולטאט פון א געוויסע שטודיום פון דער אלטער גריכישער וועלט און פון דער רענעסאנס עפּאָכע, און ניט קוקענדיג אויף אייניגע פעהלערן (עס איז אין זיי ניטא קיין אמת'ער געפיהל אפילו אין דער פארהערליכונג פון דעם דינסט צו שעהנקייט, און שוין צופיעל ארכעאלאגישע דעטאלען) אנטהאל־טען ביידע דערצעהלונגען ווירקליך שעהנע און אייגנדרוקספאלע סצענעס. אבער די פונדאמענטאלע אידעע — די נויטיגקייט פון א סימעטריישען דער נאטור־פאָרמירע פון דער אלטער וועלט און די העכערע הומאניזירענדע אידעאלען פון קריסטענטום — איז ניט ארויסגעדרונגען פון די האנדלונגען פון די דערצעהלונגען, נאר עס איז ארויפגעצוואונגען געווארן אויף לעזער איבערגעוואלט.

ליידער האט מערזשקאָווסקי'ס באגייסטערונג פאר דעם אלט־וועלטיגען „נאטוריזם" ניט אנגעהאלטען לאנג. ער האט נאָך ניט געהאט אנגעשריבען די דריטע דערצעהלונג פון דער טרילאָגיע, ווי אין זיינע ווערק האט שוין אנגעהויבען אריינדרינגען דער „סימבא־ליזם", אין דער סוף איז, אז דער יונגער פארפאסער, טראָץ אלע זיינע פעהיגקייטען, האָלט ווי עס ווייזט אוים ביים אריינפאלען אין יענעם אפּגרונט פון האָפנונגלאָזען מיסטיציזם, וואָס האט אייני־געשלונגען גאנצע'ן ביים סוף פון זיין לעבען.

די מערב־איראָפּעאישע, און ספעציעל ענגלישע לעזער, קאָן זיין, וועלען זיך וואונדערן, הערענדיג פון אזוינע שנעלע עכדערונ־גען אין די גייסטיגע נייגונגען פון דער רוסישער געזעלשאפט, און דערצו נאָך אזוינע טיפע ענדערונגען, אז זיי קאָנען ווירקען אויף דער בעלעטריסטיק, ווי מיר האבען נאָר־וואָס דערמאָנט. די ענדע־רונגען אבער זיינען א פאקט און זיי דערקלערן זיך מיט דער היס־טאָרישער כוזע, וואָס רוסלאנד לעבט איצט דורך. צווישען די רו־סישע שרייבער איז כאראַקטעריסטיש זעהר א טאלאנטפולער בעלעט־ריסט, ס. ד. בעלעטריקן (געבאָרן 1886), וועלכער האט גע־מאכט כאר זיין סבעזאליטעט צו באשרייבען אין נאָוועלען די פארשיידענע נייגונגען פון דער רוסישער געבילדעטער געזעלשאפט,

ווי זיי האָבען זיך כסדר געענדערט אין די לעצטע דרייסיג יאָהר. די טעכניק פון זיינע נאָוועלען איז אלעמאָל א פּאַרטעפּליכע (ער איז אויך דער פּארפאסער פון א גוטער קריטישער ארבייט, נאר־וואָס אפּגעדרוקט, וועגען דעם איינפלוס פון די מערב־איראָפּע־אישע ראָמאנען אויף דער רוסישער נאָוועלע). זיינע באָבאכ־טונגען זיינען אלעמאָל ריכטיג; זיינע העלדען באטראכט ער אלע־מאָל פון אן־עהרליכען פּראָגרעסיוועז שטאַנדפונקט, און זיינע נא־וועלען שפּיגלען אלעמאָל אָפּ גוט און ריכטיג די טענדענצען, וואס הערשען אין א געגעבענעם מאָמענט צווישען די רוסישע אינטעלי־גענטען. זיינע ראָמאָנען האָבען דעריבער זעהר א גרויסען ווערט פּאר דער נעשיכטע פון רוסישען גענאנק, און זיי האָבען געווים נעמוזט העלפען פילע יונגע לעזער צו קאָנען זיך פּאנאָרקלייבען אין די פארשיידענע פאקטען פון לעבען; אבער די פארשיידענאר־טיגקייט פון די שטרעמונגען, וואס זיינען פּארצייכענט אין באָבא־ריקין'ס בעלעטריסטישער כראָניק, וואָלטען פּשוט צוטומעלט דעם מערב־איראָפּאישען לעזער.

אייניגע קריטיקער האָבען געטאָדעלט באָבאָריקינ'ען, פּאר וואס ער האָט ניט נענוג אָפּגעשיידט די וויכטיגע פאקטען פון לעבען, וועלכע ער האָט באשריבען, פון די צופעליגע אדער בלויז צייטווויי־ליגע; אבער אט די באשולדיגונג איז קוים א גערעכטע. זיין הויפּט פעהלער, ווי מיר דוכט, באשטעהט אין דעם, וואס דער לעזער פיהלט כמעט גאָרניט די אינדיווידואליטעט פון דעם פּארכאסער. עס ווייזט זיך אוים, ווי ער צייכענט אָן פּאר די לעזער א קאָליידאָסקאָפּ פון לעבען, ניט נעמענדיג אלייַן קיין אקטיוי אין זיינע העלדען און ניט טייַלענדיג זיך ניט מיט זייערע פרוידען, ניט מיט זייערע לוידען. ער האָט אויסגעלערנט און פּאַלשטענדיג גוט באָבאכטעט די פע־זאָנעז, וואס ער באשרייבט; ער אורטיילט וועגען זיי ווי א קלוגער, ערפאָרענער מענש; אבער קיין אויגער פון זיי האָט אויף איהם ניט נעמאכט אזא אויפדרוק, אז ער זאָל ווערן טיפּ געריבט פון איהם. דעריבער מאכען זיינע געשיכלדערטע טיפּען אויך ניט קיין טיפּען אויפדרוק אויף די לעזער.

אויגער פון אונזערע זעהר פּאָפולערע היינטיגע שרייבער, וואס איז באָנאכט מיט א גרויסען טאַלאָנט און איבערראשט אונז מיט

זיין פשוט - אומגלויבליכער פראדוקטיוויטעט, איז פאטאפענקא. ער איז געבאָרן נעווארן אין 1856, אין דרום־רוסלאנד, און נאכדעם ווי ער האט א נעוויסע צייט שטודירט מוזיק, חאט ער אין 1881 אנגעפאנגען שרייבען; און ניט קוקענדיג אויף דעם, וואס זיינע שפעטיגערע נאוועלען טראגען אין זיך שפורן פון צו שנעלער ארבייט, איז ער נאר אלץ א באליבטער שרייבער. צווישען די פינסטערע פארבען, וואס הערשען איצטער אין די ווערק פון די רוסישע נאוועליסטען, שטעלט פאטאפענקא פאר א גליקליכע אויסנאם. אייניגע פון זיינע דערצעהלונגען צייכענען זיך אויס מיט א נעוונטען הומאר און צווינגען די לעזער הארציג צו לאכען אינאיינעם מיט'ן פארפאסער. אבער אפילו ווען עס פעהלט אין זיין ווערק דער קאמישער עלעמענט און די פאקטען זיינען פארקערט אומעטיג אדער אפילו טראגישע, מאכט עס אויך ניט קיין דרי־קענדען עפעקט — אפשר דערפאר וואס דער פארפאסער פארלאזט קיינמאל ניט זיין שטאנדפונקט פון דעם צופרידענעם אפטימיסט. אין אט דעם פרט נעהט זיך פאטאפענקא פולשטענדיג פאנאנדער מיט די מערסטע שרייבער פון זיין צייט, און ספעציעל מיט טשעכאוו'ן.

א. פ. טשעכאוו.

פון אלע היינטיגע רוסישע בעלעטריסטען איז א. פ. ט ש ע־כ א ו (1860-1904) בלי ספק געווען דער אריגינעלסטער אין טיפסטען זין. ניט בלויז אין סטיל איז באשטאנען זיין אריגינאליטעט. זיין סטיל, ווי ביי יעדען גרויסען קינסטלער, טראגט נאטירליך דעם שטעמפעל פון זיין פערזענליכקייט, אבער ער האט קיינמאל ניט נעזוכט צו איבערראשען זיינע לעזער מיט וועלכע עם איז אייגנארטיגע סטיל־עפעקטען: אזוינע קונציגע עפעקטען זיינען איהם זיכער נעווען דערווידער, און ער האט נעשריבען מיט דערזעלביגער אינפאכקייט ווי פושקין, טורגענעוו און טאלסטאי האבען נעשריבען. ער האט אויך ניט אויסגעקליבען קיין באזונדערע סוזשעטען פאר זיינע סקיצען און דערצעהלונגען, און האט ניט ארויסגעפיהרט אין זיי א וועלכען עם איז ספעציעלען קלאם מענשען. פארקערט, ניט פיעל פארפאסער קאנען זיך באריהמען מיט

אזא שפע פון בילדער, נענומען פון אלע קלאסען פון דער רוסישער געזעלשאפט אין אלע מעגליכע שאטירונגען און אין יעדער מעגליכער לאגע. און מיט דעם אלעמען האט טשעכאוו אריינגעבראכט, ווי טאלסטאי האט באמערקט, עפעס אייגענעם אין דער קונסט: ער האט אנטדעקט א נייעם קוואל ניט נאר פאר דער רוסישער literatur, נאר פאר דער ליטעראטור בכלל, און ער נעהערט דערער צו אלע פעלקער. זיין נאהענטסטער קרוב איז גי דע־מאפּאסאן; אבער די פאמיליען־עהנליכקייט צווישען די צוויי שרייבער האלט נאר אויס אין עטליכע פון זייערע קורצע סקיצען. טשעכאוו'ס כאראקטער, און ספּעציעל די שטימונג פון אלע זיינע קורצע דערצעהלונגען און דראמען זיינען אינגאנצען זיינע אייגענע. אויסער דעם באמערקט מען אין די ווערק פון דיר ביידע שרייבער דעמזעלביגען אונטערשייד, וואס געפינט זיך צווישען היינטיגער פראנקרייך און דער רוסלאנד אין דעם ספּעציעלען אנטוויקלונגס־פּעריאד, וואס מיר האבען דורכגעמאכט די לעצטע צוואנציג אדער דרייסיג יאהר.

טשעכאוו'ס ביאגראפיע קאן דערצעהלט ווערן אין עטליכע ווערטער. ער איז געבארן געווארן אין יאהר 1860, אין טאגאנראג, דרום־רוסלאנד. זיין זיידע איז געווען א פאנשטיזניק, אבער אזוי ווי ער האט נעהאט אויסערגעווענליכע געשעפּטס־פעהיגקייטען, האט ער זיך אויסגעקויפט פון זיין פּריי, און טשעכאוו'ס פאטער איז שוין געווען א סוחר. אלס אינגעל האט טשעכאוו באקומען א גוטע ערציהונג — צוערשט אין דער ארטיגער גימנאזיע און שפּעטער אין מאסקווער אוניווערזיטעט. „איך האב אין יענער צייט ניט געוואוסט פיעל וועגען די פארשיידענע פאקולטעטען", האט טשעכאוו שפּעטער געשריבען אין א קורצען אויטאביאגראפישען נאטיץ, „און איך קאן זיך שוין איצטער ניט דערמאנען, פארוואס איך האב זיך ספּעציעל אויסגעקליבען דעם מעדיצינישען פאקולטעט, אבער איך האב קיינמאל קיין חרטה ניט געהאט אויף דעם". קיין פראקטיצירענדער ארצט איז ער קיינמאל ניט געווארן, נאר זיין ארבייט א יאהר צייט א ן א קלייניגם דארף־שפּיטאל לעבען מאסקווע, און דיזעלביגע ארבייט שפּעטער, וועו ער האט זיך פרייוויליג אנגענגעבען אין דינסט אלס דיסטריקט־דאקטאר אין דער צייט פון דער כאלערע אין 1892, האט איהם געבראכט אין נאחענטער באריהרונג

מיט א גאנצער וועלט מענשען פון אלערליי סארטען און כאראקטערן; און ווי ער האט אליין אמאל באמערקט, האט זיין באקאנטשאפט מיט נאטור־וויסענשאפטען און מיט דעם וויסענשאפטליכען מעטאד פון דענקען איהם זעהר פיעל געהאלפען אין זיין שפעטערן דינער לייטעראריש ארבייט.

טשעכאוו האט אנגעפאנגען זיין ליטעראריש קאריערע זעהר פריה. שוין אין די ערשטע יאהרן פון זיין אוניווערזיטעט־לעבען, ד. ה. אין יאהר 1879, האט ער אנגעהויבען שרייבען קורצע הומאריסטישע סקיצען, אונטער דעם פסעוודאנים ט ש ע כ א נ ט ע, פאר אייניגע הומאריסטישע וואכענבלעטער. זיין טאלאנט האט זיך אנטוויקעלט שנעל, און די סימפאטיע, מיט וועלכער זיינע ערשטע זאמלונגען פון קורצע סקיצען זיינען אויפגענומען געווארן פון דער פרעסע, ווי אויך דער אינטערעס, וואס די בעסטע רוסישע קריטיקער (און ספעציעל מיכאילאווסקי) האבען ארויסגעוויזען פאר דעם יונגען בעלעטריסט, האבען אהן צווייפעל געהאלפען זיין געבען זיין שאפענדען זשענייא א מעהר ערנסטע ריכטונג. מיט יעדען יאהר ווייטער האט ער באריהרט אלץ טיפערע און מעהר קאמפליצירטע פראבלעמען פון לעבען, און אין דערזעלביגער צייט איז די פאהרט פון זיין שאפען געווארן אלץ פייגער און מעהר קינסטלעריש געשליפען. וועו טשעכאוו איז געשטארבען, אין 1904, איז־גאנצען 44 יאהר אלט, האט זיין טאלאנט שוין דערגרייכט זיין פולע אנטוויקלונג. זיין לעצטעם ווערק, א דראמע, אנטהאלט אווינע פיינע כאעטישע שטריכען, א פאעטישע מעלאנכאליע איז אין איהם אזוי דורכגעמישט מיט דער שטרעבונג צו די פריידען פון א פולען לעבען, או עס האט אויסגעוויזען, ווי א נייע זייט עפענט זיך אין זיין שאפונג; עס איז שוין אבער נעווען באקאנט, או די שווינדזוכט גראבט שנעל אונטער זיין לעבען.

קיינעם האט זיך נאך ניט אזוי איינגעגעבען ווי טשעכאוו'ן צו שילדערן די דורכפאלען פון דער מענשליכער נאטור אין אונזער הייטיגער ציוויליזאציע, און באזונדערם דעם דורכפאל, דעם באנקראט פון דעם גאלדענעם מענשען אין אנגעזיכט פון דער אלץ־דורכדרינגענדער נעמיינהייט פון דעם אלטגליכען לעבען. אט די מפלה פון דעם „אינטעליגענט" האט טשעכאוו געשילדערט מיט א וואונדערבארער קראפט, פארשיידענארטיגקייט און איינדרוקספול־

קייט. און אין דעריין ליגט דער באזונדער שטריך פון זיין מא־
לאנט.

וועו איהר לעזט טשעכאָוו'ס סקיצען און דערצעהלונגען אין א
כראנאלאגישען סדר, זעהט איהר פון אנהויב א פארפאסער, וואס
שפרודעלט מיט לעבענס־קראפט און איז פול מיט יוגענדליכער
פרייד. די סקיצען זיינען כמעט אלע זעהר קורצע; פילע פון זיי
פארנעמען בלויז דריי־פיר זייטלאך; אבער זיי זיינען אלע פול
מיט א העכסט אנשטעקענדער פרעהליכקייט. איניגע פון זיי זיי־
נען פשוטע פארסען, איהר קאנט זיך אבער, זיי לעזנדיג, ניט
איינהאלטען פון דעם הארציגסטען געלעכטער, וואהרים אפילו די
לעכערליכסטע און אוממעגליכסטע סקיצען זיינען אנגעשריבען מיט
אזא צויבער, וואס איז אוממעגליך נאכצומאכען. דערנאך, בים־
לעכווייז, גנב'עט זיך אריין אינמיטען דעם פרעהליכען געלעכטער
א שטריכעל פון הארצלאזער וואולגאריטעט פון וועמען עס איז פון
די פערזאנען פון דער דערצעהלונג — און איהר פיהלט ווי דעם
פארפאסערס הארץ וועדט פארקוועטשט פון וועהטאג. לאנגזאם,
בים־לעכווייז קומט אט די נאטע פאר אלץ אפטער און אפטער;
זי ציהט אויף זיך אלץ מעהר און מעהר אויפמערקזאמקייט; זי
הערט אויף צו זיין צופעליג, זי וועדט ארגאניש — ביז צולעצט
דערשטיקט זי אלע אנדערע אין יעדער סקיצע, אין יעדער דער־
צעהלונג. סיי דער פארפאסער דערצעהלט וועגען דער לייכטזיני־
קייט פון א יונגען מאן, וועלכער „בלויז פאר שפאס" רעדט איין א
יונג מיידעל, או ער ליבט זי, אדער וועגען דער אפוועזענהייט פון
די איינפאכסטע מענשליכע געפיהלען אין דער פאמיליע פון אן אל־
טען פארפאסער — אומעטום קלינגט דיזעלביגע נאטע פון הארצ־
לאזיגקייט און געמיינהייט, דיזעלבע אפוועזענהייט פון די פיינערע
מענשליכע געפיהלען, אדער וואס איז נאך ערנער, דער פולשטענדי־
גער אינטעלעקטועלער און מאראלער באנקראט פון דער „אינטע־
ליגענציע".

טשעכאָוו'ס העלדען זיינען ניט פון די מענשען, וואס האבען
קיינמאל ניט געהערט קיין בעסערע וועדטער, אדער האבען קיינ־
מאל ניט באגריפען קיין העכערע אידעען אייזער די, וועלכע געהען
ארום אין די נידעריגסטע קרייזען פון די פילישטערס. א, ניין,
זיי האבען געהערט אזוינע וועדטער און זייערע הערצער האבען

אמאל אפילו שטארק נעקלאפט ביים קלאנג פון די דאוינע ווער־
טער. אבער דאס נעמיינע אלטעגליכע לעבען האט דערשטיקט אלע
אווינע שטרעבונגען; עס איז אננעקומען אן אפאטיע, אן איצטער
איז נאר נעבליבען א ניט־זיכערע עקזיסטענץ צווישען האפנונג־
לאזע נעמיינהייטען. די נעמיינהייט, וואס טשעכאוו שילדערט,
פאנגט זיך אן מיט'ן פארלירן דעם גלויבען אין די אייגענע כחות
און דעם פארלירן שטופענווייז יענע אלע לויטערע האפנונגען און
אילוזיעס, וואס שאפען דעם צוויבער פון יעדער טעטיגקייט; און
דאן טריקענט שוין אט די נעמיינהייט אויס, טריט נאך טריט,
די סאמע קוואלען פון לעבען: עס בלייבען צעבראכענע האפענונ־
גען צעבראכענע הערצער, צעשטערטע כחות. דער מענש גרייכט
אוא שטופע, ווען ער קאן נאר מעכאניש ווידערהאלען געוויסע
טואונגען פון טאג צו טאג, און געהט שלאפען א צופריעדענער, וואס
איהם האט זיך איינגענעבען ווי עס איז „דער'הרג'ענען" די צייט;
ער פאלט אט אזוי ביסלעכווייז אריין אין א פילשטענדיגער גייסטי־
גער אפאטיע און מאראלער אינדיפערענץ. דאס ערגסטע איז, וואס
די פילפאכיגע ביישפילען פון דערדאוינער נעמיינהייט, וועלכע
טשעכאוו ברענגט פון אלערליי שיכטען פון דער נעזעלשאפט, קיינ־
מאל ניט ווידערהאלענדיג דיזעלבינע, וואלטען אונז אזוי ווי נעזאנט,
אז דאס איז די פארפוילטקייט פון דער ציוויליזאציע פון א גאנ־
צער עפאכע, וואס דער פארפאסער דעקט אויף פאר אונז.

רעדענדיג וועגען טשעכאוו'ן האט טאלסטאי געמאכט די זעהר
ריכטיגע באמערקונג, אז ער איז אייגער פון די זעהר וועניגע שריי־
בער, וואס מען קאן זייערע נאוועלען איבערלעזען מיט פארנעניגען
מעהר ווי איין מאל. דאס איז נאנץ ריכטיג. יעדע אייגע פון טשע־
כאוו'ס דערצעהלונגען — מעג עס זיין א נארנישטדיגע מעשה'לע,
אדער א קלייגע סקיצע, אדער א קאמעדיע — מאכט אן אייגדרוק,
וואס פארגעסט זיך ניט לייכט. אין דערזעלבינער צייט ענט־
האלט יעדע זאך אזא רייכע מאסע דעמאלען, אזוי פראכטפול
אויסגעקליבען כדי צו פארגעסערן דעם אייגדרוק, אז ווען מען
לעזט עס איבער נאך אמאל, פיהלט מען א נייעם פארגעניגען.
טשעכאוו איז זיכער געווען א גרויסער קינסטלער. די פארשיי־
דענקייט פון מענער און פרויען־טיפען פון אלע קלאסען, וואס קומען
פאר אין זיינע שאפונגען, און די פארשיידענארטינקייט פון די פסי־

כאָלאָגישע סוזשעטען — איז באמת וואונדערבאר. און דאָך טראָגט יעדע דערצעהלונג אזא אָפדרוק פון דער פערזענלִיכקייט פון פאר־פאַסער, אז אפילו אין דער אומבאדייטענדסטער פון זיי דערקענט איהר טשעכאָוו'ן, מיט זיין אייגנארטיגער אינדיווידואָליטעט און מאַנערע, מיט זיין באגריף פון מענשען און זאכען.

טשעכאָוו האָט קיינמאָל ניט פרובירט שרייבען לענגערע נא־וועלען אדער ראָמאַנען. זיין געביט איז די קורצע סקיצע, אין וועל־כער ער איז ווירקליך געווען א מייסטער. ער נעמט זיך קיינמאָל ניט אָן צו גאבען א פולשטענדיגע געשיכטע פון זיינע העלדען, פון ווינעלע ביז'ן קבר: דאָס איז ניט דער ריכטיגער וועג פאר א קור־צער סקיצע. ער נעמט בלויז איין מאָמענט פון זייער לעבען, בלויז איין עפיזאָד, און ער דערצעהלט עס אזוי, אז אין דעם לעזערס זכרון בלייבט שוין אויף שטענדיג דער טיפ פון די מענער און פרויען, וואָס ער האָט געשילדערט; און שפעטער, וועז דער לעזער באגעגענט א לעבעדיגען עקזעמפלאר פון דעם טיפ, שרייט ער ניט ווילענדיג אוים: דאָס איז דאָך טשעכאָוו'ס איוואַנאָוו, אדער טשע־כאָוו'ס לִיבינקע! אין דעם רוים פון וואָסערע צוואנציג זייטלאך, און אין די גרעניצען פון אן איינצעלנעם עפיזאָד, וועלט פאנאנדער־געווִיקעלט א קאָמפליצירטע פסיכאָלאָגישע דראָמע — א וועלט פון נעגענזייטיגע באציהונגען. נעמט צום ביישפיל די קורצע און אויי־דרוקספולע סקיצע: „א פאסירונג אין א דאקטאר'ס פראקטיקע". דאָס איז א מעשה, אין גרונט נעמען, גאר אָהן האנדלונג. מען האָט גערופען א דאקטאר צו א קראנקער מיידעל, וואָס איהר מוטער איז די אייגענטימערין פון א גרויסער פאפיער־פאבריק. זיי וואוי־נען אין א רייכען הויז, האלט לעבען פאבריק און ארומגערינגעלט פון די וועלט פון איהרע גרויסע געביידען. די מיידעל איז א בת יחידה און די מוטער פארגעטערט איהר. אבער זי איז ניט גלִיק־לִיך; אומבאשטימטע געדאנקען באאומרוהיגען זי; זי וועלט דער־שטיקט אין דער ארומיגער אטמאָספערע. איהר מוטער איז אויך אומגלִיקלִיך ווייל איהר טאכטער איז אומגלִיקלִיך, און די איינצינ־גלִיקלִיכע באשעפענים אין גאנצען הויז איז דער מיידעלס געווע־זענע גאווערנאנטקע, וועלכע לעבט איצטער מיט זיי ווי א חבר'טע. זי איז די איינציגע, וואָס האָט ווירקליך הנאה פון דעם רייך־אויס־געפוצטען הויז, דעם לוקסוס און די נוטע קעסט. זיי בעטען דעם

דאקטאר בלייבען איבער נאכט, און שמועסענדיג אזוי מיט זיין פּאציענטקע, וועלכע ליידט פון שלאָפלאָזיגקייט, זאָגט ער איהר, אז זי איז גאָר ניט מחויב דאָ צו פּארבלייבען, אז א מענש מיט ווירקליך גוטע אבזיכטען קאָן אלעמאָל זיך אפּזוכען אן אָרט אויף דער וועלט, וואו ער קאָן געפינען עפּעס א טעטינקייט, וואָס איז איהם צום הארצען. און אויף מאָרגען, וועט דער דאקטאר פּאהרט אוועק, נעהט די מיידעל איהם באגלייטען, אנגעטאָן אין א וויים קלײדעל מיט א בלימעל אין די האָר. זי קוקט אויפ'ן דאקטאר מיט א טיפען ערנסט, און דער לעזער טרעפט, אז זי קלערט שוין וועגען אנהויבען א נייעם לעבען. אין אָט די ענגע גרעניצען פון א קלײנער דערצעהלונג האָט איהר פּאר זיך א גאנצע וועלט פון א צוועקלאָזען פילסטערישען לעבען, א לעבען אויף דער פּאבריק, און א וועלט פון נייע שטרעבונגען, וואָס רייסט זיך אריין אין אָט דעם לעבען און וועלט געשטיצט פון דרויסען. איהר לעזט דאָס אלץ אין איין קלײנעם עפּיזאָד. איהר זעהט מיט א וואונדערבארער קלאָרקייט די דריי הויפּט פּערזאָנען, אויף וועלכע דער פּארפאסער האָט א קורצע וווילע געווארפען א ליכט. און אין די נעפּעלדיגע שטריכען, וועלכע איהר שטעלט זיך מעהר פּאר אייגער איהר זעהט זיי, אויפ'ן הינטערגרונד פון בילד ארום דער העל־באלויכטענער נרופּע, עכטדעקט איהר א גאנצע וועלט פון קאמפּליצירטע מענש־ליכע באציהונגען, אי אין דעם איצטיגען מאָמענט, אי אין די שפּע־טיגערע צייטען. נעמט עפּעס אוועק פון דער קלאָרקייט פון די באלויכטענע פינורען, אדער גיט צו מעהר בולטע שטריכען דעם הינטערגרונד — און דאס בילד וועט וועהן פּארדאָרבען.

אָט אזוי זיינען כמעט אלע טשעכאָוו'ס סקיצען. אפילו וען זיי פּארנעמען פופציג אדער זעכציג זייטען, האָבען זיי אויך דעמ־זעלבינען כאראקטער.

טשעכאָוו האָט אנגעשריבען עטליכע סקיצען פון פּויערשען לעבען. אבער דאס פּויערשע און דארפס־לעבען איז ניט נעווען זיין ריכטינע ספּערע. זיין אמת'ער נעביט איז די וועלט פון „אינטע־ליגענטען" — דער נעביל־דעטער און האלב־נעביל־דעטער טיל פון דער רוסישער נעזעלשאפט — און אָט די וועלט קען ער ביז צו פּאלקאמענהייט. ער ווייזט זייער באנקראָט, זייער אומפּייהיג־קייט צו לייזען די גרויסע היסטאָרישע פּראבלעמען פון באנייאנג

וואס איז אויסגעפאלען אויף זייער חלק, און די געמיינהייט און וואולגאריטעט פון טענליכען לעבען, אונטער וועלכע א גרויסע צאל זייערע ווערט פארזונקען. זינט גאגאל'ס ציייטען האט קיין שריי־בער אין רוסלאנד ניט געשילדערט אזוי וואונדערבאר ריכטיג די מענשליכע געמיינהייט אין איהרע אלע פארשיידענארטיגע זייטען. אבער, וואס פאר אן אונטערשייד עס איז פונדעסטוועגען צווישען אט די צוויי שרייבער! גאגאל האט דערהויפט געמאלען די אוי־סערליכע געמיינהייט, וואס ווארפט זיך אין די אויגען, און וועלט אפטמאל פשוט א פארס, וועלכע רופט דעריבער ארויס אין די מעהרסטע פאלען א שמייכעל אויפ'ן פנים אדער מאכט אייך לאכען. אבער גלעכטער איז אלעמאל שוין א טריט צו מאכען שלום דער־מיט. טשעכאוו האט אין זיינע ערשטע שאפונגען אויך געמאכט אייך לאכען, אבער וואס עלטער ער וועלט און קוקט ערנסטער אויפ'ן לעבען, פארשווינדט דער גלעכטער. עס בלייבט נאך אפילו א פיינער הומאר, איהר פיהלט אבער, אז די פארמען פון געמיינהייט און פילסטערטום, וואס ער שילדערט איצטער, רופען ארויס אין איהם גופא ניט קיין שמייכעל, נאר א הארץ ווייטאג. דער „טשעכאוו־שער צער" איז פונקט אזוי פיעל כאראקטעריסטיש פאר זיינע שא־פונגען, ווי דער טיפער קנייטש צווישען די ברעמען אויף זיין גוט־מוטיג געזיכט מיט די לעבעריגע פארטראכטע אויגען. נאך מעהר, די געמיינהייט, וואס טשעכאוו שילדערט, איז א סך טיפער אוי־דער די, וואס גאגאל האט געקענט. אין דער טיפעניש פון דער נשמה פון דעם היינטיגען געבילדעטען מענשען קומען פאר טיפערע קאנפליקטען, וועגען וועלכע גאגאל, זיבעציג יאהר צוריק, האט גארנישט געוואוסט. „טשעכאוו'ס צער" איז אויך פון א מעהר עמפינדליכען און ראפינירטערן כאראקטער אויידער די „פארשטיק־טע טרערן" פון גאגאל'ס סאטירע.

טשעכאוו האט בעסער פארשטאנען אויידער אלע רוסישע בע־לעטריסטען דעם גרונט פעהלער פון יענער מאסע רוסישע אינטע־ליגענטען, וועלכע ז ע ה ן גאנץ גוט די פינסטערע זייטען פון רוסישען לעבען, נאר האבען ניט קיין וויללענסקראפט און אפפער־ווילליגקייט אנצושליסען זיך אן דעם הייפעל יונגע מענשען, וועל־כע וואגען טהעטיג צו קעמפען אנטעקגען דאס בייזע. אין דעם פרט קען מען אוועקשטעלען אין איין רייה מיט טשעכאוו'ן בלוי־

גאָר איין שרייבער — און דער שרייבער איז געווען א פּרוי, כ ו ו א ש ט ש י נ ס ק א י א („קרעמטאָווסקי - פּסעוודאָנים"). טשעכאָוו האָט געוואוסט, און נאָך מעהר ווי געוואוסט — ער האָט געפּיהלט מיט יעדען נערוו פון זיין פּאָעטישער נאַטור — אז די אמת'ע קלאָה פון דעם רוסישען אינטעליגענט, מיט דער אויסנאם פון א הייפּעל שטאַרקערע מענער און פּרויען, איז די שוואכקייט פון זיין ווילען, די אפּוועזענהייט פון שטאַרקע, לייַדענשאפּטליכע פּארלאנגען. אפּשר האָט ער עס געפּיהלט אין זיך אליין אויך, ווען מען האָט איהם אמאל אין א בריף געפּרעגט (אין 1894), וואָס דאַרף א רוסישער מענש וועלען היינטיגען טאָג? האָט ער אנגעשריבען: „א ט איז מיין ענטפער: וועלען! מעהר ווי אלץ דאַרף ער וועלען — האָבען א שטאַרקען כאַראקטער. אונז האָט שוין גענוג דערעסען אָט די קלאָגמוטערישע פּאַרמלאָזוקייט".

אָט די אפּוועזענהייט פון שטאַרקע פּארלאנגען און די ווילענסשוואכקייט האָט ער געשילדערט נאָכאנאנד און אומאויפהערליך אין די פּערזאָנען פון זיינע העלדען. אבער אָט די ניינונג צו מאָלען אזוינע כאַראקטערן איז ניט געווען בלויז א צופאל פון זיין טעמפּעראמענט. דאָס איז געווען א דירעקטער פּראָדוקט פון דער עפּאָכע, אין וועלכער ער האָט געלעבט.

טשעכאָוו, ווי מיר האָבען געזעהן, איז געווען 19 יאָהר אלט, וועז ער האָט אנגעפאנגען צו שרייבען אין 1879. ער געהערט, הייסט עס, צו יענעם דור, וואָס האָט געמוזט פּארברענגען זיינע בעסטע יאָהרן אונטערן דרוק פון אזא רעאקציע, וועלכע האָט איבערגעשטיגען אלץ וואָס רוסלאנד איז זיך אויסגעשטאנען אין די לעצטע פופציג יאָהר. מיט דעם טראגישען טויט פון אלעקסאנדער דעם צווייטען און דעם אריפשטייגען אויפ'ן טראָן פון זיין זון, אלעקסאנדער דעם דריטען, איז א נאנצע עפּאָכע — אן עפּאָכע פון פּראָגרעסיוואר ארבייט און לויטערע האָפענונגען — ענדגילטיג אפּגעשלאָסען געוואָרן. אלע געהויבענע אנשטרייננגען פון יענעם יונגען דור, וואָס איז אריפגעשטיגען אויף דער פּאָליטישער ארענא אין די 70יגער יאָהרן, און וואָס האָט געמאכט פּאר זיין לאוונג דעם סימבאל: „זיי מיט'ן פּאָלק!", האָבען זיך געענדיגט מיט א פּאַרניכטענדער נידערלאָגע, און די קרבנות פון דער דאָזיגער באוועגונג זייגען געוועסען אין די קרעפּאָסטען און טורמעם אדער זיינען ג ע־

וועז פארווארפען אין די ווייטע ווינקלען פון סיביר. נאר, מעהר, אלע גרויסע רעפארמען, איינשקיסענדיג די אפשאפונג פון פּאנש־טשיזנע, וועלכע זיינען פארווירקליכט געווארן אין די 50יגער יאהרן, אין דעם דור פון הערצען, טורגענעוו און טשערנישעווסקי, האבען איצט אנגעהויבען באהאנדעלט צו ווערן ווי טעותן, פון די רעאק־ציאנערע עלעמענטען, וואס האבען זיך גרופירט ארום אלעקסאנ־דער דעם דריטען. קיינמאל וועט א מערב־איראפּאישער ניט פארשטעהן די טיפע פארצווייפלונג און דעם האפנונגסלאזען אומעט, וואס האט ארומגעכאפּט דעם געבילדעטען טייל פון דער רוסישער געזעלשאפט אין פארלויף פון די נעקסטע צעהן אדער צוועלף יאהר נאר דער רעזיגער נידערלאגע, וועז ער איז געקומען צום שלוס, אז ער האט ניט בכח בייצוקומען די אינערציע פון די מאסען, אדער צו ווירקען אזוי אויף דעם גאנג פון דער געשיכטע, עס זאל פאר־שאטען ווערען דער גראבען צווישען זיינע הויכע אידעאלען און דער הארצרייסענדער ווירקליכקייט. אין אט דעם פּרט זיינען „די אכציגער יאהרן" אפשר געווען דער פינסטערסטער פּעריאד, וואס רוסלאנד האט דורכגעלעבט פאר די לעצטע הונדערט יאהר. אין די פופציגער יאהרן האט די אינטעליגענציע וועניגסטענס געהאט א האפענונג אויף איהרע כחות אין דער צוקונפט; איצטער האט זי אפילו אט די האפענונגען פארלאזן. טשעכאוו האט אנגעהויבען שרייבען אקוראט אין אט דער פינסטערער צייט; און אזוי ווי ער איז געווען אן אמת'ער פּאעט, וועלכער פיהלט און רופט זיך אפ אויף די שטימונגען פון'ם מאמענט, איז ער געווארן דער מאלער פון אט דעם צוזאמענברוך — פון דער נידערלאגע פון דער אינטע־ליגענציע, וואס איז געהאנגען ווי א בייזער חלום איבער דעם קול־טורעלען טייל פון דער רוסישער געזעלשאפט. און ווידער, זייענ־דיג א גרויסער פּאעט האט ער געמאלען די אלדורכדרינגענדע פי־ליסטערשע נעמיינהייט אין אזוינע שטריכען, אז זיין בילד האט ניט נאר א קינסטלערישען, נאר אויך א גרויסען היסטארישען ווערט. ווי אויבערפלעכליך, אין פארגלייך מיט טשעכאוו'ס בילדער, ווייזט זיך ארויס דער פיליסטערטום, וואס זאלא האט געשילדערט! אבער אפשר ווייס נאהניט פראנקרייך פון יענער קראנקהייט, וועלכע האט דאז אויסגענאמט די מארך פון די בייזער פון דער רוסישער אינטעליגענציע.

מיט דעם אלעם איז משעכאוו פונדעסטוועגען בשום אופן נים קיין פעסימיסט אין דעם ריכטיגען זין פון וואָרט. וועג ער וואלט דערגאנגען ביז צו פארצווייפלונג, וואלט ער באטראכט דעם באנקראט פון דער אינטעליגענציע ווי א פאטאלע אומפארמיידליכקייט. ער וואלט זיך געטרייסט מיט אזא חלשות־וערטל, ווי צום ביישפיל „פען דע סיעקל". אבער טשעכאוו האט ניט געקאנט געפינען קיין באפריידיגונג אין אזוינע ווערטלאך, ווייל ער האט פעסט געגלויבט, אז א בעסערער לעבען איז מעגליך — און וועט קומען. „פון קינדוויז אן", האט ער געשריבען אין אינטימען בריף, „האב איך געגלויבט אין פראגרעס, וואריים דער אונטערשייד צווישען דער צייט, וועג מען האט מיך געשמיסען, און וועג מען האט אויפגעהערט — איז געווען אומגעהויער גרויס".

טשעכאוו האט אויך אננעשריבען פיר דראמען — „איוואנאוו", „אנקל וואניא", „דריי שוועסטער" און „דער קאירשען־בוים נארטען" — וועלכע באווייזען קלאר, ווי זיין גלויבען אין א בעסערער צוקונפט איז געווארקסען אין איהם מיט זיין וואוקס אין יאהרן. איוואנאוו, דער העלד פון זיין ערשטער דראמע, איז א פערזאניפיקאציע פון דער געפאלענקייט פון דעם „אינטעליגענט", וואס מיר האבען נאר־וואס גערעדט פון איהם. וועג עס איז אמאל האט ער געגלויבט אין הויכע אידעאלען, און ער רעדט נאך איצט אויך וועגען זיי, און דעריבער מאכט איז סאשא, א מיידעל מיט גרויסארטיגע שטרעבונגען — איינע פון יענע פיינע אינטעליגקטועלע טיפען, וואס טשעכאוו וויזט זיך ארויס אין זייער שילדערונג אלס דער אמת'ער יורש פון טורגענעוו'ן — פארליבט אין איהם. אבער איוואנאוו וויים ביי זיך אליין, אז ער איז שוין אויסגעשפילט, אז דאס מיידעל ליעבט אין איהם דאס, וואס ער איז שוין ניט מעהר, אז דער הייליגער פייער איז ביי איהם בלויז אן עראינערונג פון די בעסערע יאהרן, וואס וועלען זיך שוין מעהר ניט אומקעהרן; און בעת די דראמע גרייכט איהר קולמינאציאנס פונקט — וועג ער דארף פאהרן חתונה האבען מיט סאשא'ן, דערשיסט ער זיך. דער פעסימיזם טריאומפירט.

„אנקל וואניא" ענדיגט זיך אויך אויף א זעהר דערדריקענדען אופן; אבער אין איהם לייכט זיך שוין דורך א פונק האפענונג. אין דער דראמע דעקט זיך אויף נאר א מעהר פאלשטענ־

דינער צוזאמענברוך פון דער „אינטעליגענציע" — דאס מאל אין דער פערזאן פון איינעם פון איהרע הויפט פארשטעהער, א פראפעסאר, דעם גאט פון זיין פאמיליע. אלע אין דער פאמיליע האבען אוועקגעגעבען זייער לעבען פאר איהם, אבער ער אליין, וואס האט זיין גאנצען לעבען פארבראכט אין שרייבען לויב־געזאנגען פאר די הייליגע אויפגאבען פון דער קונסט, איז געבליבען אין זיין פערזענליכען לעבען א פולשטענדיגער ענגאיסט. דער סוף אבער פון אט דער דראמע איז אנדערש. דאס מיידעל סאניא, וואס איז א פאר מיט סאשא'ן (אין „איוואנאוו"), — איינע פון די, וואס האבען זיך נעפֿעפערט פאר'ן פראפעסאר — בלייבט כמעט די גאנצע צייט אין הינטערגרונד פון דער דראמע, ביז ערשט גאר צום סוף באווייזט זי זיך אין אן ארעמל פון ענדלאזער ליבע. דער מאן, וואס זי האט איהם ליעב, נעגלעזשירט זי. דער דאזיגער ענטוויקסט ווילּ בעסער דעם פראפעסאר'ס צווייטע וויב — א שהנע פרוי — איידער סאניא'ן, וועלכע איז נאר איינע פון יענע אריסטערקעם, וואס ברענגען אריין לעבען אין דער פינסטערניש פון רוסישען דארף, העלפענדיג די פינסטערע פויערשע מאסע אין איהר שווערן קאמף פאר עקזיסטענץ.

די דראמע ענדיגט זיך מיט א הארצריסענדען מוזיקאלישען אקארד, אין וועלכען עס גיסען זיך צונויף איבערגעבענקייט און זעלבסטאפפערונג פון סאניא'ן מיט איהר אנקעל. „וואס קאן מען מאכען? — זאגט סאניא — מיר וועלען לעבען, אנקעל וואניא. מיר וועלען איבערלעבען א לאנגע־לאנגע רייה טעג און לאנגע נעכט; מיר וועלען געדולדיג אריבערטראגען די ליידען, וואס דער שיקזאל וועט אויף אונז אנשיקען; מיר וועלען ארבייטען פאר אנדערע אי איצטער, אי אויף דער עלטער, און קיינמאל ניט וויסען פון רוה; און וען אונזער שטונדע וועט קומען, וועלען מיר שמארבען אהן פארדרוס, און דארטען, אויף יענער זייט קבר וועלען מיר זיך אויסרוהען!"

אין סאניא'ס פארצווייפלונג לויבט פונדעסטוועניגען א שטראהל פון טרויעריגער האפענונג. ביי איהר איז נאך פארבליבען דער גלויבען אין איהר פעהינקייט צו ארבייטען, אין איהר נרייטקייט צו ארבייטען, וען אפילו די דאזיגע ארבייט וועט איהר ניט ברענגען קיין פערזענליכען גליק.

אבער אין דעם ערך, ווי דאָס רוסישע לעבען ווערט וועניגער פינסטער; אין דעם ערך, ווי די האָפענונגען אויף א בעסערער צוקונפט פאר אונזער לאנד הויבען אָן צו שפּראָצען פון דאָס נייַ, אין דער יונגער באוועגונג צווישען די ארבייטער קלאסען פון די אינדוסטריעלע צענטערס, און די געביל־דעטע יוגענד רופט זיך גלייך אָפּ אויף זייער רוף; אין דעם ערך, ווי די אינטעלעגענציע האָט ווידער געזומען אויפלעבען, גרייט זיך צו אָפּפערן, כדי אויסצו־קעמפען פרייהייט פאר'ן גאנצען רוסישען פאָלק — האָט טשעכאָוו אויך אָנגעהויבען קוקען אויף דער צוקונפט מיט א געוויסער האָפ־נונג און אָפּטימיזם. דער „קארשען־בוים גארטען" איז געווען זיין לעצטען שוואנען־געזאנג, און אין די שלוס־ווערטער פון אָט דער דראמע קלינגט שוין א נאָטע, וואָס איז פול מיט האָפענונג אויף א בעסערער צוקונפט. דער קארשען־בוים גארטען, וואָס האָט נע־הערט צו אַן אלטער פריצישער פאמיליע, און איז געווען א צויבער־גארטען, ווען די קארשען האָבען געבליהט און די נאכטיגאלען האָבען געזונגען אין זיינע קוסטעס, ווערט איצט אויסגעהאקט אָהן רחמנות פון דעם גלעט מאכער, דעם בורזשוא. איהם געהט ניט דעראָן, ניט די פּאָעזיע פון דעם בליהענדען גארטען, ניט דער גע־זאנג פון די נאכטיגאלען — אלץ וואָס ער דארף, איז די קלינגערס. אָבער טשעכאָוו זהט וואָס עס ווערט זיין וויטער אין דער צו־קונפט: ער זהט ווי דער הויף געהט ווידער אריבער אין נייע הענט, און אנשטאט דעם אלטען ווערט אויפגעוואקסען א נייער גארטען — א גארטען, אין וועלכען אלע ווערען געפינען א נייעם גליק אין א נייער סביבה. מענשען, וועלכע האָבען דעם גאנצען לעבען גלעבט נאָר פאר זיך, וואָלטען קיינמאָל ניט געקאָנט פלאַ־צען אזא גארטען; אבער באלד ווערט מענשען ווי אניא, די העלדין, און איהר פריינד, דער „אייביגער סטודענט"...

טשעכאָוו'ס איינפלוס, ווי טאָלסטאָי האָט באמערקט, ווערט בלייבען, און ניט נאָר אויף רוסלאנד אליין. ער האָט געבראכט די פורצע דערצעהלונג צו אזא פאלקאמענהייט אלס איינער פון די מיטלען קינסטלעריש צו מאָלען דאָס מענשליכע לעבען, אז מען קאָן איהם באטראכטען אלס א רעפּרעזענטאַטאָר פון אונזערע ליטעראריש פּארמען. אין רוסלאנד האָט ער שוין א היפּשע צאָהל נאכפאָלגער,

וועלכע קוקען אויף איהם ווי אויף דעם שאפער פון א נייער שוהלע. צי וועלען זיי אבער אויך האבען דעמזעלביגען פאעטישען געפיהל ווי זיינעם, דיזעלביגע באצויבערענדע אייטימקייט אין דעם אופן פון דערצעהלען דעם סדור המעשה, דיזעלביגע אייגענארטיגע פארם פון ליבע צו דער נאטור, און דערהויפט, די שהנקייט פון דעם טשעכאוו'שען שמייכעל אין טרערן? — און דאס זיינען דאך אלע אייגענשאפטען, וואס קאנען ניט אפגעטיילט ווערן פון טשעכאוו'ס פערזענליכקייט.

וואס איז שייך זיינע דראמען, זיינען זיי די ליבלינג־פיעסעס אויף דער רוסישער ביהנע סיי פון די הויפטשטעדט, סיי פון דער פראווינץ. זיי זיינען אויסגעצייכענט צוגעפאסט צו דער ביהנע און מאכען א טיפען אייндרוק. וועז זיי ווערן געשפילט פון אזא גרויסארטיגער טרופע, ווי די אקטיארן־טרופע פון מאסקווער קונסט־טעאטער, זיינען זיי די הויפט פאסירונג פון דעם דראמאטישען סעזאן.

אין רוסלאנד איז טשעכאוו געווען אפשר דער פאפולערסטער פון די אינגערע שרייבער. רערענדיג נאר וועגען די לעבענדע שרייבער, ווערט ער געשטעלט גלייך נאך טאלסטאי, און זיינע ווערק ווערן אומגעהויער פיל געלעזען. באזונדערע זאמלונגען פון זיינע סקיצען, וואס זיינען ארויסגעגעבען געווארן אונטער פארשיידענע טיטלען („בין השמשות", „אומעטיגע מענשען" א. א. וו.), האבען אויסגעהאלטען פון צהן ביז פערצהן אויפלאגען, און א פאל־שטענדיגע זאמלונג פון זיינע ווערק (אין 10 און 14 בענד) האט זיך פארקויפט אין אן אומגעהויערער צאהל עקזעמפלארן. די 14 בענדיגע אויסגאבע, וואס א אילוסטרירטער זשורנאל האט געגעבען אלס פרעמיע, האט זיך אין איין יאהר פארשפרייט אין העכער ווי 200,000 עקזעמפלארען.

אין דייטשלאנד האט טשעכאוו געמאכט א טיפען אייndרוק; זיינע בעסערע סקיצען זיינען איבערזעצט געווארן מעהר ווי איין מאל, אזוי אז אייגער פון די הויפט קריטיקער אין בערלין האט אנומעלט אויסגעשריען: „טשעכאוו, אונד קיין ענדע!" ער הויבט אויך אן ווערן זעהר פאפולער אין איטאליע. און אויסער רוסלאנד זיינען דאך בלויז זיינע סקיצען באקאנט; זיינע דראמען זיינען צו־פיל „רוסיש", און זיי וואלטען קוים נעקאנט מאכען א טיפען אייג־

דרוק אויף די צוהערער אין אנדערע לענדער, וואו אזוינע דראמעז פון אינערליכע ווידערשפרוכען זיינען ביי זיי ניט קיין כאראקטעריסטישער שטריך פון לעבען.

אויב אין דער אנטוויקלונג פון געזעלשאפטען איז דא א וועלכע עם איז לאגיק, האט אזא שרייבער ווי טשעכאוו נעראדפט ערשיינען איידער די ליטעראטור האט געקאנט נעמען א נייע ריכטונג, און ארויסברענגען די נייע טיפען, וואס שפראצען שוין ארויס אין לעבען. יעדענפאלס, עם האט זיך געבאדעוט מען זאל זאגען א שטארקען וואָרט ביים גענעגענען זיך, און דאס איז, וואס טשעכאוו האט נעטאן.

ענד.

פעטער קראפאטקין

נעזאַמעלטע שריפטען

די פאריזער קאמונע

(1886)

די פאריזער קאמונע

די נאַציאָנאַלע פראַנע

איבערזעצט פון פערלמאן

ארויסגעגעבן פון דער
קראפאטקין ליטעראטור געזעלשאפט
ניו יארק, 1923

די פאריזער קאמונע

די פאריזער קאמונע

1 — דער פלאץ פון דער קאמונע אין דער אנטוויקלונג פון סאציאליזם.

דעם 18־טען טאג פון חודש מערץ, 1871, האט דאס פאלק פון פאריז זיך אויפגעהויבען קעגען א רעגירונג, וואס איז געווען פאר־האסט און פאראכט, און פראקלאמירט די פרייהייט און זעלבסט־שטענדיקייט פון דער שטאט.

אט־די אכשאפונג פון דער צענטראלער מאכט איז פארנעקו־מען אהן געווארנליכע בינע־עפעקטען פון א רעוואלוציע, אהן שיסע־רייַ פון קאנאנען און אהן בלוטפארגיסונג אויף באריקאדען. וועז דאס באוואפענטע פאלק איז ארויס אויף די גאסען, זיינען די הערשער אנטלאפען, די סאלדאטען האבען פארלאזען די שטאט און די צי־וויל־באאמטע האבען אין גרויס אויסלענדיש זיך צוריקגעצויגען קיין ווערסאיל, מיטגענעמענדיג מיט זיך אלץ, וואס זיי האבען נאר גע־קאנט.

די רעגירונג איז אויסגעדעמפט געווארן, ווי א שטייענדיג וואסער אין א פרילינג־ווינטל, און דעם 19־טען מערץ האט די שטאט פאריז זיך שוין געפונען פריי פון דעם קויט, וואס האט זי פאראומרויניגט, נישט פארלירענדיג דערבייַ קיין איין טראפען בלוט פון איהרע קינדער. און דאך איז די ענדערונג, וועלכע איז פאר־געקומען אויף אט־אזא אופן, געווען אן אנהויב פון א נייער עפאכע אין יענער לאנגער רייהע רעוואלוציעס, וואס פיהרן די פעלקער פון שקלאפערייַ צו פרייהייט. אונטער דעם נאמען „די פאריזער קאמו־נע" איז געבוירן געווארן א נייע אידעע, וועלכער עס איז באשערט געווען צו ווערן דער אויסנאנגס־פונקט פאר די צוקינפטיגע רעוא־לוציעס.

ווי דאס קומט שטענדיג פאר אין אזא פאל, איז די דאזיגע פרוכטבארע אידעע ניט געווען דער פראדוקט פון אן אינדיווי־

דוּעלעז מאַרך, די המצאה פון עפּעס א פילאָזאָף; זי איז געבוירן נעווארן פון דעם קאָלעקטיוועז גייסט, זי איז אַרויסגעקומען פון דעם הארץ פון א גאנצער געמיינדע. אָבער אין אַנהויב איז זי נאָר נעווען ניט קלאָר, און פילע פון די, וואָס זיינען דורך איהר אָנגעטריבען נעווארן צו טעטיגקייט אוז האָבען פּאָר איהר אוועקגענעבען זייערע לעבענס, האָבען ניט געקוקט אויף איהר אין דעם ליכט, אין וועלכען מיר זעהען זי איצט. זיי האָבען ניט באגריפען די פולע באדייטונג פון דער רעוואָלוציע, וועלכע זיי אליין האָבען אָנגעהויבען, אָדער די פּרוכטבארקייט פון דעם נייעם פּרינציפּ, וועלכען זיי האָבען זיך באמיט צו פארווירקליכען. ערשט נאָכדעם, ווי זיי האָבען אָנגעהויבען אָנוועגדען איהם במעשה, האָט זיין כאַדייט פּאָר דער צוקונפט לאָנגזאָם געגומען ווערן קלאָר פּאָר זיי; ערשט נאָכדעם, ווי דער נייער פּרינציפּ איז גרינדליך אויפגעפאסט נעווארן, איז ער נעווארן א באשטימטער און דייטליכער באגריף און איז אויפגענומען געווארן אין זיין גאנצער קלאָרקייט, שהנקייט, נערעכטיגקייט און אין דער גאנצער וויכטיגקייט פון זיינע רעזולטאטען.

* * *

אין פארלויף פון די פינף אָדער זעקס יאהר פאָר דער קאָמונע האָט דער סאָציאליזם אָנגענומען א נייע וועגדונג אין דער אויסברייטונג און אין דעם שנעלען וואוקס פון דער אינטערנאציאנאָלער ארבייטער־אסאָציאציע. די ארבייטער פון אייראָפּע זיינען זיך צונויפגעקומען אין די לאָקאָלע פאראיינען און אויף די אלגעמיינע קאָנגרעסען פון דעם דאזיגען „אינטערנאציאָנאל" און האָבען זיך באראטען איינע מיט די אנדערע וועגען דער סאָציאָלער פראגע אויף אן אופן, וואָס זיי האָבען פאָר דעם נאָך קיינמאָל ניט געטאָן. פאָר די, וואָס האָבען נעזעהן, אז די סאָציאָלע רעוואָלוציע איז אומפאָרמיידליך, און זיינען נעווען שטאַרק טעטיג צוזוגרייטען דעם באָדען פאָר איהר, איז נעשטאָנען איין פראָגע, וואָס האָט דרינגליכער פון אלע אנדערע געפאָדערט אן ענטפער. „די היינטיגע אָנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע וועט אַרויסצווינגען אויף אונזער נעזעלשאפט א גרויסע עקאָנאָמישע רעוואָלוציע; די דאָזיגע רעוואָלוציע וועט אפשאפען פּריוואָט־אייגענטום,

וועט פארגעמיינשאפטליכען דאם גאנצע אייגענטום, וואס איז אנגעזאמלט געוואָרן פון די פריערדינע דורות; אבער וועלכע פארם פון פאליטישער גרופירונג וועט זיך צום בעסטען פאסען פאר אט־די ענדערונגען אין אונזער עקאנאמישען סיסטעם?" „די גרופירונג מוז ניט זיין בלויז א נאציאנאלע", — האט געענטפערט די אינטערנאציאנאלע ארבייטער אסאסיאציע, — „זי מוז זיך אויסברייטען אריבער אלע קינסטליכע לאנד־גרעניצען". און אט־דער נרויס־ארטיגער געדאנק איז באלד אריינגעדרונגען טיף אין די הערצער פון די פאלקס־מענשען און האט זיך באפעסטיגט אין זייערע מוחות. הגם דער דאזיגער נעדאנק איז זינט דעמאלט נע'רודפ'ט נעוואָרן דורך די פאראיינ'נטע קרעפטען פון כל המינים רעאקציאנערן, איז ער פונדעסטוועגען נאך אלץ לעבעדיג; און וועו די שטים פון די רעבעלישע פעלקער וועט אוועקשאלן די שטארונגען צו זיין אנטוויקלונג, וועט ער ווידער ערשיינען און נאך שטארקער ווי וועו עס איז פריהער.

אבער נאכדעם ווי די דאזיגע גרויסע אידעע פון אן אינטערנאציאנאלער פאראיינ'גונג איז שוין אנגענייכענט נעוואָרן, איז נאך אלץ פארבליבען אויסצוגעפינען, וואס עס זאלען זיין די באשטאנדטיילען פון דער וועלט־פעדעראציע. אויף דער דאזיגער פראגע זיינען נעגעבען נעוואָרן צוויי ענטפערס, וואס יעדערער פון זיי איז אן אויסדרוק פון א באזונדערן נעדאנקען־נאנג. איין ענטפער איז נעווען: „ד ע ר פ א ל ק ס ־ ש ט א ט"; דער אנדערער: „א נ א ר כ י ע". די דייטשע סאציאליסטען האבען נעהאלטען, אז די מלוכה דארף איבערנעמען אלע אנגעזאמלטע רייכטימער און זיי איבערגעבען צו די ארבייטער־אסאסיאציעס; אויך ארגאניזירן די פראדוקציע איז דעם אויסטויש, און בכלל אויפפאסען אויפ'ן לעבען און טעטיקייט פון דער נעזעלשאפט.

די סאציאליסטען פון דער לאטיינישער ראסע, וועלכע זיינען רייך אין רעוואָלוציאנערער ערפארונג, האבען דערויף געענטפערט, אז עס וואלט נעווען א נס, וועו אוא מלוכה וואלט נאר וועו־עס־איז נעקאנט עקזיסטירן; און וועו דאס וואלט אפילו מעגליך נעווען, וואלט עס זיכער נעווען די ערנסטע טיראניי. דער דאזיגער אידעאל פון אן אלמעכטיגען און וואוילטעטיגען שטאט, — האבען זיי נעזאגט, — איז בלויז א קאפיע פון דער פארנאנגענהייט, און זיי

האבען אקענען איהם אוועקגעשטעלט א נייעם אידעאל: א נ א ר כ י ע, ד.ה. די פּולשטענדיגע פארניכטונג פון דעם שטאט און א סאציאלע ארגאניזאציע פונ'ם איינפאכען ביז צום קאמפּליצירטען דורך א פרייער פערעראציע פון פּאלקס־גרופּען פון פּראדוצירער און פּארברויכער. עס האט ניט לאנג גענומען ביז וואנען אפילו די מעהר ליבעראל־געזאנטע שטאט־סאציאליסטען האבען צוגעגעבען, אז אנארכיע איז אודאי א פיעל בעסערע פּאָרם פון ארגאניזאציע, ווי די, צו וועלכער עס שטרעבען די שטאט־סאציאליסטען. „אבער דער אנארכיסטישער אידעאל, — האבען זיי געזאגט, — איז אזוי וויים פון אונז, אז מיר קאנען איצט זיך ניט פארנעמען מיט איהם".

אין דערזעלביגער צייט איז אבער אויך געווען אמת, אז די אנארכיסטישע טעאריע האט זיך נעניטיגט אין עפעם א קורצער און קלארער פּאָרם פון אויסדרוק, אין עפעם א פּארמעל, צוגלייך אי איינפאך אי פראקטיש, וואס זאל אויף א דייטליכען אופן וויי־זען איהר אויסנאנג־פונקט, איבערגעבען קאנקרעט איהר נאנצען אינהאלט און אנדייטען, אז זי שטיצט זיך אויף א טענדענץ, וואס עקזיסטירט באמת צווישען פאלק. א פערעראציע פון ארבייטער־פּאראיינען און גרופּען פון קאנסומירער, אהן לאנד־גרעניצען און נאנץ אומאפּהענגיג פון די עקזיסטירענדיגע שטאטען, האט אויסגע־זהן צו זיין א צו אומקלארער באגריף; און אויסער דעם איז עס נעווען לייכט צו זעהן, אז דאס האט ניט נעקאנט פאלשטענדיג באפּרידיגען אלע אומענדליך־פארשיידענארטיגע מענשליכע פּאדע־רונגען. עס האט זיך נעפּאדערט א קלארערע פּארמעל, אזא, וואס זאל קאנען לייכטער פארשטאנען ווערן, אזא, וואס זאל האבען א פעסטען פונדאמענט אין דעם רעאלען לעבען. וועז עס וואלט זיך דא נעהאנדעלט בלויז וועגען דעם, ווי אזוי בעסער אויסצואר־בייטען א טעאריע, וואלטען מיר געזאגט: טעאריעס, אלס אזעלכע, זיינען ניט אזוי שטארק וויכטיג. אבער כל זמן א נייע אידעע האט נאך ניט נעפונען קיין קלארע און דייטליכע פּאָרם פון אויס־דרוק, וואס זאל נאטירליכערווייז ארויסוואקסען פון די זאכען, ווי זיי עקזיסטירן אין דער ווירקליכקייט, באהערשט זי ניט דעם מענ־שען'ס פארשטאנד, דערמוטיגט זי ניט דעם מענשען צו אן אנט־שיידענדיגען קאמף. דאס פּאלק וואַרפט זיך ניט אריין אין דאס אומבאוואוסטע אהן עפעם א פאזיטיוועד אוז סלאר־פארמולירטער

אידעע, וואס זאל איהם דינען, אזוי צו זאגען, ווי א ברעט, פון וואנען א שפרונג צו טאו, בעת ער דערגרייכט דעם אנהויב־פונקט. וואס איז שייך דעם אנהויב־פונקט, מוז דאס פאלק צוגעפיהרט ווערן צו איהם פון דעם לעבען אליין.

גאנצע פינף חדשים איז פאריז געווען אפגעריסען פון דער גאנצער וועלט דורך די דייטשע באלאגערער; גאנצע פינף חדשים האט די שטאט געלעבט, ווי זי האט געוואלט, און האט זיך דערוואוסט וועגען דער אומגעהויערער עקאנאמישער, אינטעלעקטועלער און מאראלישער קראפט, וואס זי האט פארמאגט. זי האט איינגעזעהן די קראפט פון איהר אייגענער איניציאטיווע און פארשטאנען די באדייטונג דערפון. אין דערזעלביגער צייט האט זי אויך געזעהן, אז די חברה פלוידערזעק, וואס האבען געגומען אויף זיך אויסצוארבעען די מאכט, האבען קיין השגה ניט געהאט, ווי אזוי צו ארגאניזירן סיי די פארטיידינונג פון פראנקרייך, סיי איהר אינוועניטאר אנטוויקלונג. זי האט געזעהן, ווי די צענטראלע רעגירונג האט זיך געשטעלט קעגען יעדער פארניפטינער ארויסטרעטונג פון דער מעבטיגער שטאט. זי האט, לסוף, פארשטאנען, אז יעדע רעגירונג מוז זיין מאכטלאז צו פאהיטען גרויסע אומגליקען, אדער צו מאכען לייכטער דעם וועג פון שנעלער אנטוויקלונג.

וואן פאריז איז געווען באלאגערט האבען די פארטיידינגער איהרע, די ארבייטער, געלימטען שרעקליכע נויט, בעת די לעדיגגעהער האבען אומפארשעמט זיך נעבאדען אין לוקסוס; א דאנק דער צענטראלער רעגירונג האט די שטאט געזעהן, ווי יעדער פארזוך צו מאכען א סוף צו די דאזיגע סקאנדאלען האט זיך אויסגעלאזען מיט גארנישט. יעדעס מאל, וועז דאס פאלק האט ארויסגעוויזען א סימן פון ווילען צו א פרייער האנדלונג, האט די רעגירונג נעמאכט נאך שווערער זיינע קייטען. אווינע ערפארונגען האבען, נאטירליך, ארויסגערופען דעם נעדאנק, אז פאריז מוז זיך פארוואנדלען אין אן אומאפהענגיגער ק א מ ו נ ע, וואס זאל זיין אימשטאנד צו פארווירקליכען, אין די גרעניצען פון איהרע אייגענע וועגט, די פארלאנגען פון איהרע בירגער. און אזוי ארום איז דאס ווארט „קאמונע", — די פריי־פאראייניגטע קאמונעס, אנשטאט דעם שטאט, — געווארען דאס אלגעמיינע שלאגווארט.

די קאמונע פון 1871טען יאהר האט ניט געקאנט זיין מעהר,

ווי בלויז אן ערשטער פּאַרזוך. אַנהויבענדיג זיך ביים שלום פון א גרויסער מלחמה, ארומגערינגלט פון צווי ארמייען, וואָס זיינען גרייט געווען צו פּאראיניגען זיך אין פּאַרטיליגען דאָס פּאָלק, האָט די קאָמונע ניט געוואָגט פּעסט אַרויסצוטרעטען אויפֿן וועג פון אן עקאָנאָמישער רעוואָלוציע. זי האָט דעם מוט ניט געהאָט, ניט צו דערקלערן זיך אלס א סאָציאליסטישע קאָמונע, ניט צו נעמען זיך עקספּריאירן דעם קאַפּיטאל און אויך ניט צו אָרגאַניזירן די ארבייט. זי האָט אפילו ניט געמאכט קיין אינוועַנטאַר פון די אל־ געמיינע רעסורסען פון דער שטאָט. זי האָט אויך ניט אָפּגעוואָגט זיך פון דער טראדיציע פון שטאָט, פון רעפּרעזענטאַטיוויזם רעגי־ רונג. זי האָט ניט געוואכט איינצופירן אין דער קאָמונע גופא דיזעל־ בינע אָרגאַניזאַציע פונ׳ם איינפאכען ביז צום קאָמפּליצירטען, וועלכע זי האָט איינגעפירט אויסערליך מיט דעם וואָס זי האָט פּראָקלאַ־ מירט די אומאָפּהענגיגקייט אין די פּרייע פעדעראציע פון די קאָמונעס. און דאָך איז עס א זיכערע זאַך, אז וועו די פּאַריזער קאָמונע וואָלט געקאָנט לעבען עטליכע חדשים לענגער, וואָלט זי דורך דער מאכט פון די אומשטענדען אומפּאַרמיידליך געטריבען געווארן צו די דאָזיגע ביידע רעוואָלוציעס.

לאָמיר ניט פּארגעסען, אז דער פּראַנצויזישער מיטעלקלאַס האָט נאָנצע פיר יאָהר, פון 1789 ביז 1793, פּאַרברַאכט אין רעוואָ־ לוציאָנערער טעטיגקייט, איידער ער האָט פּאַרוואָנדעלט א באשרענק־ טע מאָנאַרכיע אין א רעפּובליק. דערפּען מיר דען זיך גאָר וואונדערן, וואָס דאָס פּאַריזער פּאָלק איז ניט אריבער מיט איין שפּרונג דעם שטח צווישען אן אַנארכיסטישער קאָמונע און דער רעגירונג פון די רויבער ? לאָמיר אָבער האָבען אין זינען, אז די קומענדיגע רעוואָ־ לוציע, וועלכע וועט, לכל הפּחות אין פּראַנקרייך און אין שפּאַניע, זיין קאָמוניסטיש, וועט אויפּנעמען די ארבייט פון דער פּאַריזער קאָמונע דאָרט, וואו זי איז אונטערגעבראכען געווארן דורך די מערדעריישן פון די וועַרסאַיליער סאָלדאטען.

די קאָמונע איז באזיגט געווארן, און מיר וויסען איצט זעהר גוט, וויי אזוי דער מיטעלקלאַס האָט געגנומען נקמה פאר דעם שרעק, וואָס דאָס פּאָלק האָט אים פּארשאפט, בעת עס האָט אראָפּגע־ וואַרפען פון זיין נאקען דעם יאָך פון זיינע הערשער. דאָס האָט אונז געוויזען, אז אין אונזער מאָדערנער געזעלשאפט זיינען באמת

פארשן צוויי קלאסען: פון איין זייט, דער מענש, וואס ארבייט און ניט אוועק די מאנאפאליסטען פון אייגענטום אריבער א העלפט פון דעם, וואס ער פראדוצירט, און דאך לאזט ער מיט א לייכט הארץ דורך די עולות וואס זיינע הערשער באגעהען קעגען איהם; און פון דער אנדער זייט, דער לעדיגגעהער, דער רויבער, וואס האסט זיין שקלאף, איז גרייט איהם צו טויטען, ווי א יאגד־חיה, און ווערט באהערשט פון די ווילדסטע אינסטינקטען אזוי שנעל ווי זיין אייגענטום ווערט נאר געשטעלט אין געפאר.

נאכדעם ווי די ווערסאיליער רעגירונג האט אפגעשלאסען די ישטאט פאריז און צוגעמאכט יעדען ארויסגאנג פון איהר, האט זי אננעשיקט אויפ'ן פאלק איהרע סאלדאטען, וועלכע זיינען ברוטאליזירט געווארן פון שכרות און פון לעבען אין קאזארמעס, און האט זיי עפענטליך באפוילען צו מאכען א שנעלען סוף פון די „וועלף און זייערע וועלפלאך". צום פאלק האט מען געזאגט:

„איהר וועט אומקומען, וואס איהר זאלט ניט טאן! אויב מען וועט אייך כאפען מיט וואפען אין די הענט — טויט! אויב איהר וועט זיך מיט זיי באנוצען — טויט! אויב איהר וועט בעטען באגנאדיגונג — טויט! וואוהין איהר זאלט זיך ניט קערן — רעכטס, לינקס, צוריק, פארואוים, ארויף, ארא — טויט! איהר זייט ניט נאר אויסערן געזעץ, איהר זייט אויסער דער מענשהייט! די אומשטענדען פון עלטער און געשלעכט וועלען ניט ראטעווען, ניט אייך און ניט אייערע אייגענע. איהר וועט שטארבען, אבער צוערשט וועט איהר צוזעהן די גספיסה פון אייער פרוי, אייער שוועסטער, אייער מוטער, פון אייערע זיהן און טעכטער, אפילו פון די וואס זיינען אין די ווינקלאך! פאר אייערע אויגען וועט דער פארוואונדעטער ארויסגענומען ווערן פון דעם קראנקען־וואגען און געשטאכען ווערן מיט באיאנעטען אדער צעקלאפט ווערן מיט'ן דיקען עק פון ביקס. א לעבעדיגען וועט מען איהם שלעפען פאר זיין צעבראכענעם פום אדער בלוטענדיגען ארעם און אריינשליידערן, ווי א פעקעל אפפאל, וואס לייגט מען קרעכצט, אין רינשטאק אריין. טויט! טויט! טויט!"*

און נאך אט־דער וואנזיניגער ארגיע, נאך אט־די הורבעס

*"Histoire Populaire et Parlementaire de la Commune de Paris," par Arthur Arnould.

טויטע קערפּער, נאָר אָט־דער פּאַרטיליגונג אויפֿן ברייטען שטיי־נער, איז געקומען די קלייניליבע נקמה, די נייַן־עקיגע קנוטע, די קייטען אין די קעלערן פון די שיפֿען, די קלעפּ און באַלייַדיגונגען פון וועכטער, דאָס אויסמאַטערן מיט הונגער, די אַלע פיינע המצאות פון נרויזאַמקייט. קאָן דאָס פּאַלק פּארגעסען די דאָזיגע „העלדישע" טאַטען?

געשטירצט, אָבער ניט באַזיגט, ווערט די קאָמונע איצט ווי־דערגעבוירן. זי איז ניט מעהר א חלום פון דעם באַזיגטען, וואָס רופט ארויס אין זיין פּארשטעלונג די זיסע אילוזיע פון האָפענונג. ניין! די „קאָמונע" פון דער איצטיגער צייט ווערט דער אָנזויכטיגער און קלאָרער ציעל פון דער רעוואָלוציע, וועלכע לאָזט זיך שוין הערן נאָר נאָהנט. די אידעע דרינגט אריין טיף צווישען די מאסען, זי ווערט פּאר זיי א לאָזונג. מיר ערוואַרטען פון דעם איצטיגען דור, ער זאָל ברענגען די סאָציאַלע רעוואָלוציע אין דער קאָמונע, ער זאָל מאכען א סוף צו דעם געמיינעם סיסטעם פון מיטעלקלאַס־עקספּלואַטאַציע, אז ער זאָל באפרייען דאָס פּאַלק פון דער אפּוטרופּסות פון שטאַט און אָנהויבען א נייַע עפּאָכע פון פרייַ־היט, גלייכהייט און סאָלידאַריטעט אין דער אנטוויקלונג פון דער מענשליכער ראַסע.

---

2 — ווי אזוי די קאָמונע האָט פּארפּעלט צו פּארווירקליכען איהר אמת'ן ציעל, אָבער האָט דעם דאָזיגען ציעל ארויסגעשטעלט פּאר דער וועלט.

פּינף־און־צוואַנציג יאָהר שיידען אונז שוין אָפּ פון דעם טאָג, וועו דאָס פּאַלק פון פּאַריז האָט אַראָפּגעזעצט די פּארעטערישע רעגירונג, וועלכע האָט זיך דערהויבען צו דער מאכט בעת די אימפּעריע איז געפּאַלען; ווי אזוי קומט עס, וואָס די אונטער־דריקטע מאסען פון דער ציוויליזירטער וועלט ווערן נאָך אלץ צוגע־צוינגען מיט א געוואלטיגער קראפט צו דער באַוועגונג פון 1871? פּארוואָס איז די אידעע, וואָס די פּאריזער קאָמונע שטעלט מיט זיך פּאר, אזוי אנציהענד פּאר די ארבייטער פון יעדען לאנד, פון יעדער נאציאָנאַליטעט?

דער ענטפער דערויף איז א לייכטער. די רעוואָלוציע פון 1871 איז קודם כל געווען א רעוואָלוציע פון פּאָלק. זי איז געמאכט געוואָרן פון דעם פּאָלק אליין, זי האָט ספּאָנטאַן אויסגעבראכען צווישען די מאסען, און האָט צווישען די גרויסע מאסען פון פּאָלק געפונען איהרע פּארטיידיגער, איהרע העלדען און איהרע מארטירער. און דערפּאר טאָקע, וואָס זי איז געווען אזוי דורך און דורך „נידעריג", קאָן דער מיטעלקלאַס איהר קיינמאָל ניט פארגעבען. אין דערזעלביגער צייט איז איהר לייטענדיגער גייסט געווען די אידעע פון א סאָציאָלער רעוואָלוציע; ניט קלאָר און אפשר גאָר אומבאוואוסטזיניג, אָבער דאָך אן אָנשטרענגונג צו דערגרייכען סוף כל סוף, נאָך א קאָמף פון הונדערטער יאָהרען, אמת'ע פרייהייט און אמת'ע גלייכהייט פאר אלע מענשען. דאָס איז געווען די רעוואָלוציע פון די נידעריגסטע פון פּאָלק, וועלכע האָבען מארשירט פּאראויס צו געווינען זייערע רעכט.

עס זיינען געמאכט געווארן און עס ווערן אויך איצט געמאכט פּארזוכען צו ענדערן דעם זין פון דער דאָזיגער רעוואָלוציע, פאר־צושטעלען זי ווי בלויז אן אָנשטרענגונג צו געווינען די אומאָפּהענגיקייט פון פּאריז און שאפען אזוי ארום א קליין שטאָטל אין דעם גרויסען פראנקרייך. אבער עס קאָן גארניט זיין קיין פאלשערע זאַך, ווי דאָס. פּאריז האָט ניט געשטרעבט אָפּצוזונדערן זיך פון פראנקרייך, פונקט ווי זי האָט ניט געשטרעבט אויפצונעמען זי דורך דער מאכט פון וואָפּען. זי האָט ניט געוואָלט אויפלויסען זיך אין איהרע וועגט, ווי א נאָע אין א קאָנווענט, זי איז ניט באהערשט געווארן פון דעם באשרענקטען גייסט פון קלויסטער.

אויב פּאריז האָט געפּאָדערט איהר אומאָפּהענגיקייט, אויב זי האָט געפּרואווט שטערן דער אריינמישונג פון דער צענטראַלער מאכט אין איהרע נעשעפטען, איז עס געווען דערפּאר, ווייל זי האָט געוואָהן אין דער דאָזיגער אומאָפּהענגיקייט א מיטעל אויסצוארבייטען אויף א רוהיגען אופן די יסודות פון דער צוקינפטיגער אר־גאניזאציע און ברעכען אין איהרע אייגענע גרעניצען א סאָציאָלע רעוואָלוציע, וואָס וואָלט פולשטענדיג איבערגעאָנדערשט דעם גאנצען סיסטעם פון פּראָדוקצ'ע און אויסטויש, באגרינדענדיג זיי אויף יושר; א רעוואָלוציע, וואָס וואָלט איננאנצען געענדערט די מענש־ליכע באציהונגען, אויעקשטעלענדיג זיי אויף א יסוד פון גלייך־

הייט; א רעוואלוציע, וואס וואלט געשאפען א נייע געזעלשאפט־ליכע מארא׳, באגרינדענדיג זי אויף גלייכהייט און סאלידאריטעט. די קאמוניסטישע אומאפהענגיקייט איז אזוי ארום געווען פאר׳ן פאלק פון פאריז בלויז א מיטל; די סאציאלע רעוואלוציע איז געווען זיין ציל. און דער דאזיגער ציל וואלט נעקאנט דערגרייכט ווערן, ווען די רעוואלוציע פון דעם 18־טן מערץ וואלט געווען אימשטאנד אנצונעמען איהר נאטירליכען גאנג, ווען דאס פאריזער פאלק וואלט ניט צעשניטען געווארן אויף שטיקער פון די מערדער פון ווערסאי׳.

צו געפינען א קלארע און דייטליכע אידעע, וואס זאל זיין פאר־שטענדליך פאר דער גאנצער וועלט און זאל אין עטליכע ווערטער אויסדריקען וואס אזוינס עס איז נויטיג געווען, כדי צו פארענדיגען די רעוואלוציע, — דאס איז געווען באמת דער הויפט נעדאנק פון דעם פאריזער פאלק זינט די ערשטע טעג פון זיין אומאפהענגיקייט. אבער א גרויסע אידעע קומט ניט אויף אין א טאג, ווי שנעל אידעען זאלען זיך ניט אנטוויקלען און פארשפרייטען אין רעוואלוציאנערע צייטען. אן אידעע פאדערט שטענדיג א געוויסע צייט צו אנט־וויקלען זיך, צו ווערן פארשפרייט צווישען די מאסען, צו ווערן פארוואנדעלט אין האנדלונג; און די דאזיגע צייט האט געפעהלט דער פאריזער קאמונע הויפטזעכליך מחמת דעם, וואס דער סאצי־אליזם האט מיט פינף־און־צוואנציג יאהר צוריק דורכגעמאכט, ווי מיר האבען פריהער באמערקט, אן איבערגאנג־צייט. דער אויטארי־טעטישער און האלב־רעליגיעזער קאמוניזם פון 1848־טען יאהר האט מעהר ניט געהאט קיין השפעה אויפ׳ן פראקטישען פריידענקערישען גייסט פון אונזער עפאכע. דער קאלעקטיוויזם, וועלכער האט פרו־בירט איינצושפאנען צוואמען דעם לוין־סיסטעם און דאס קאלעק־טיוום אייגענטום, איז געווען ניט־פארשטענדליך, ניט־אנציהענד און האט נעהאט פיל שווערקייטען אין זיין פראקטישער אנווענדונג. דער פרייער קאמוניזם, דער א נ א ר כ י ס ט י ש ע ר קאמוניזם, האט נאר וואס אנגעהויבען ווערן קלאר פאר די ארבייטער און האט קוים גענאגט ארויסצורופען די אנגריפען מצד די פארעהרער פון רע־גירונגס־מאכט. די געדאנקען זיינען ניט געווען אנטשלאסען. די סאציאליסטען אליין, ניט האבענדיג אין אויג קיין באשטימטען ציל, האבען ניט געוואגט אנצוריהרן פריוואט־אייגענטום, און האבען

זיך אליין אפגענארט מיט דעם ארגומענט, וועלכער האט אפגע־שוואכט די טעטיגקייט פון מעהר ווי איין דור: „לאמיר צוערשט זיך פארזיכערן מיט א זיג און דערנאך זעהן, וואס מיר קאנען טאן".

זיך פארזיכערן מיט א זיג! גלייך ווי עס וואלט מעגליך געווען צו פארמירן א פרייע קאמונע, ניט אנריהרנדיג דערביי פריוואט אייגענטום! גלייך ווי עס וואלט מעגליך געווען צו באזיגען דעם שונא אין דער צייט, וועו די גרויסע פאלקס־מאסען זיינען ניט פאראינטערעסירט דירעקט אין דעם טריאומף פון דער רעוואלוציע, זעהענדיג, אז זי זאל ברענגען פאר יעדען איינעם מאטעריעלען, מאראלישען און אינטעלעקטועלען גליק! זיי האבען זיך געמיהט צו באפעסטיגען צוערשט די קאמונע און אפלענגען די סאציאלע רעוואלוציע אויף שפעטער, בעת דער איינציגער וועג איז געווען צו באפעסטיגען די קאמונע מיט דער הילף פון דער סאציאלער רעוואלוציע.

דאס איינענע האט אויך פאסירט בנוגע דעם פרינציפ פון רעגירונג. פראקלאמירנדיג די פרייע קאמונע, האט דאס פאריזער פאלק דערמיט פראקלאמירט א פונדאמענטאלען אנארכיסטישען פרינציפ, וואס האט באטייט דעם צוזאמענברוך פון שטאט. אבער אזוי ווי די אידעע פון אנארכיזם איז דאן נאך נאנץ שוואך באנומען געווארן, איז זי אפגעשטעלט געווארן אויפ'ן מיטען וועג. דער אלטער פרינציפ פון אויטאריטעט איז אויפגעקומען אין מיטען פון דער קאמונע און דאס פאלק האט זיך אליין באשאפען א קאמונע־ראט, לויט דעם מוסטער פון מונציפאלע ראטען אין אנדערע ערטער. אויב מיר וועלען אבער אננעמען, אז א צענטראלע רעגירונג צו רע־גולירן די באציהונגען צווישען די קאמונעס אין א נאנץ איבעריגע זאך, איז וואהרום זאלען מיר אננעמען, אז אזא צענטראלע רעגירונג איז נויטיג צו רעגולירן די געגענזייטיגע פארהעלטנישען צווישען די גרופען, וועלכע שטעלען צוזאמען יעדע קאמונע באזונדער? און אויב מיר לאזען איבער דאס קומען צו אן אלגעמיינער פארשטענ־דעניש וועגען אונטערנעמונגען, וואס זיינען נוגע עטליכע שטעט מיטאמאל, צו דער פרייער איניציאטיווע פון די באטרעפענדיגע קאמונעס, איז וואהרום זאלען מיר דיזעלביגע פרייע איניציאטיווע אוועקנעמען פון די גרופען, וועלכע שטעלען צוזאמען איין־איינציגע

קאמונע? עס איז ניטא מעהר גרונד צוצולאזען א רעגירונג אין דער רעגירונג, ווי א ו י ס ע ר איהר.

אבער אין 1871טען יאהר האט דאס פּאריזער פּאלק, וואס האט שוין געהאט אראפּגעזעצט אזוי פיל רעגירונגען, געמאכט בלויז זיין ערשטען פּארזוך צו רעוואלטירען קעגען דעם רעגירונגס־סיסטעם גופא, און דעריבער האט עס זיך געלאזט מיטגעריסען וועלן דער געצענדינערישער פּארעהרונג פון רעגירונגען און אליין אויפּגעשטעלט אן אייגענע רעגירונג. דער רעזולטאט דערפון איז א זאך פון דער געשיכטע. פּאריז האט געשיקט איהרע געטרייע זיהן אין שטאט־ראט. דארט זיינען זיי פּארזונקען געווארן צווישען א מאסע אלטע פּאפּירן און געווען געצוואונגען צו הערשען, בעת זייערע אינסטינקטען האבען זיי דיקטירט צו זיין און צו ווירקען צווישען דעם פּאלק; צו דיסקוטירן, וועלן עס איז נויטיג געווען צו האנדלען; און צו מאכען קאמפּראמיסען, בעת דיר בעסטער פּלאן איז געווען ניט צו מאכען קיינע קאמפּראמיסען. און, לסוף, אנווערנדיג די באגייסטערונג, וועלכע קומט נאר פון שטענדיגען פּארקעהר מיט די מאסען, האבען זיי דערזעהן, אז זיי זיינען געבליבען אינגאנצען מאכטלאז. זייענדיג פּאראליזירט, א דאנק זייער אפּטיילען זיך פון פּאלק, — דעם רעוואלוציאנערן צענטער פון ליכט און היץ,—האבען זיי אליין פּאראליזירט די איניציאטיוו פון פּאלק.

די פּאריזער קאמונע, דאס קינד פון אן איבערגאנג־צייט, וואס איז געבוירן געווארן אונטער די פּרייסישע קאנאנען, איז פּאראורטיילט געווען צום אונטערגאנג. אבער דורך איהר העכסט־פּאלקס־טימליכען כאראקטער האט זי אנגעהויבען א נייע סעריע רעוואלוציעס; דורך איהרע אידעען איז זי געווען די פּארלויפערין פון דער סאציאלער רעוואלוציע. דאס פּאלק האט פון איהר עפּעס געלערנט, און וועלן פראנקרייך וועט ווידראמאל באדעקט ווערן מיט א נעץ פון רעבעלישע קאמונעס, וועט דאס פּאלק שוין מעהר ניט מאכען פּאר זיך קיין רעגירונג און ערוואַרטען פון איהר, זי זאל אננעמען רעוואלוציאנערע מיטלען. וועלן דאס פּאלק וועט זיך באפרייען פון די פּראזיטען, וואס פרעסען עס אויף, וועט עס איבערנעמען דאס גאנצע געוועלשאפטליכע עשירות און מאכען עס געמיינשאפטליך, לויט די פרינציפּען פון דעם אנארכיסטישען קאמוניזם. און וועלן דאס פּאלק וועט האבען אינגאנצען פּארניכטעט דאס אייגענטום־רעכט,

די רעגירונגס־מאכט און דעם שטאט, וועט עס פון דאָס ניי זיך ארגאניזירן אוֹן אויף א פרייען אופן, לויט די פאדערונגען, וואס דאס לעבען אליין וועט איהם אנצייכענען. צעברעכענדיג די קייטען, אראפזעצענדיג די אפגעטער, וועט די מענשהייט מארשירן ווייטער צו א בעסערער צוקונפט; זי וועט ניט וויסען פון הערשער און שקלאפען און וועט אפגעבען איהר גאנצע פארעהרונג די נאבעלע מארטירער, וועלכע האבען באצאלט מיט זייער בלוט פאר די ערשטע פארזוכען פון באפרייאונג, וואס האבען באלויכטען אונזער וועג צום זיג פון פרייהייט.

3 — די לעהרען פון דער קאמונע אין דעם מאדערנעם סאציאליזם.

די עפענטליכע פארזאמלונגען, וואס ווערן דעם 18־טען מערץ ארגאניזירט כמעט אין יעדער שטאט, וואו עס איז נאר פאראן א סאציאליסטישע גרופע, דארפען גאנץ ערנסט געמומען ווערן אין אכט. ניט נאר דערפאר, ווייל זיי זיינען א דעמאנסטראציע פון דער ארמיי פון ארבייט, נאר אויך דערפאר ווייל זיי גיבען א געלעגענהייט אפצושאצען די שטימונג פון די סאציאליסטען פון דער גאנצער וועלט. זיי זיינען א בעסערע געלעגענהייט צו באשטימען „דעם צושטאנד פון שטימקאסטען", ווי דאס וואלט נעקאנט געבען וועלכער־עס־איז סיסטעם פון שטימען; עס איז א געלעגענהייט, וועו די שטרעבונגען קאנען פארמולירט ווערן, ניט ווערענדיג באאיינפלוסט פון קיין שום וואהל־טאקטיק פון א פארטיי.

די ארבייטער פארזאמלען זיך ניט נאר כדי צו לויבען דעם הערראיזם פון דעם פאריזער פראלעטאריאט, אדער צו רופען צו נקמה פאר די מאי־שחיטות. אפפרישענדיג זיך מיט דער עראינערונג פון דעם מוטיגען קאמף אין פאריז, געהען זיי נאך ווייטער און דיסקוטירן, וואס אזוינס מען קאן זיך אפלערנען פון דער קאמונע פון 1871 פאר דער צוקינפטיגער רעוואלוציע. זיי פרעגען אין וואס עס באשטעהען די טעות'ן פון דער קאמונע, ניט כדי צו קריטיקירן די מענשען, וואס האבען זי באשאפען, נאר כדי צו מאכען זיך אליין קלאר, ווי אזוי די פראוורטייל־ען מכח אייגענטום און מאכט, וועלכע האבען דאָס געהערשט צווישען די ארבייטער־ארגאניזאציעס, האבען

רייכקייט, וואָס באזאָרגט די לעבענס־באדערפענישען. פון אייז זייט, מאשינערייע, פאבריקען, רויהע מאטעריאלען, פּארקעהרס־מיטלען און לאנד; פון דער אנדער זייט—וואוינונגען, פאבריצירטע פּראָדוקטען, קלייד־ער און לעבענס־מיטלען. די ערשטע זיינען קאָלעקטיוועס אייגענטום, די צווייטע זיינען פון די פּראָפעסאָרען פון דער דאָזיגער שולע פון סאציאליזם באשטימט געווארן צו פאַרבלייבען פּריוואט־אייגענטום. מען האָט געפּרואווט באגרינדען דעם דאָזיגען אונטערשייד. אבער דער שכל הישר פון פאָלק האָט דאָס צוריקגעוויזען. דאָס פאָלק האָט עס באטראכט פאר א פאנטאסטישע און ניט־דורכפיר־ליכע זאך. עס איז פעלערהאפטיג אין דער טעאריע און האָלט ניט אויס אין דער פּראקטיק.

די ארבייטער פּארשטעהען, אז דאָס הויז וואָס דינט אונז פאר א היים, די קוילען און גאז, וואָס מיר ברענען אויס, דאָס הייץ־מאטעריאל, וואָס ווערט פאַרברויכט פון דער מענשליכער מאשין אויף צו דערהאלטען דאָס לעבען, די קלייד־ער, וואָס זיינען נויטיג פאר דער עקזיסטענץ, דאָס בוך, וואָס מיר לייענען פאר באלעהרונג, און אפילו די פּארווויילונגען, וואָס מיר באקומען, זיינען אלע באַ־שטאנדטיילען פון אונזער עקזיסטענץ, זיינען אלע פונקט אזוי נויטיג פאר דער ערפּאָלגרייכער פּראָדוקציע און דער פּראָגרעסיווער אנטוויקלונג פון דער מענשהייט, ווי מאשינען, פאבריקען, רויהע מא־טעריאלען און אנדערע מיטלען פון ארבייט.

די ארבייטער קומען צום באשלוס, אז אויפצוהאלטען פּריוואט־אייגענטום פון דעם דאָזיגען מין עשירות וואָלט געהייסען אויפ־האלטען אומגלייכקייט, אונטערדריקונג און עקספּלואטאציע. ארי־בערשפרינגענדיג דעם צוים, וואָס דער טעארעטישער קאָלעקטיווויזם האָט אוועקגעשטעלט אויף זייער וועג, נעהען זיי גלייך צו דער אייג־פאכסטער און פּראקטישסטער פאָרם פון דעם אנטי־אויטאריטערען קאָמוניזם.

די רעוואָלוציאָנערע ארבייטער זאָגען איצט זיך קלאָר ערוים אויף זייערע פארזאמלונגען וועגען זייער רעכט אויף דאָס גאנצע גע־וינען־שאפטליכע עשירות און וועגען דער נויטיגקייט אפצושאפען פּריוואט־אייגענטום סיי פון די ארטיקלען פון נעברויך און סיי פון די ארטיקלען פון פּראָדוקציע. „אין דעם טאָג פון דער רעוא־לוציע וועלען מיר פארכאפען דאָס ג א נ צ ע רייכקייט, וואָס

איז אנגעוואמלט אין די שטעט, און מאכען עס פאר נעמיינשאפט־ליך אייגענטום", זאגען די רעדנער, און די צוהערער באשטעטיגען די דאזיגע באהויפטונגען מיט זייער איינשטימיגער הסכמה. „זאל יעדער איינער נעמען פון די הורבעם אלץ, וואס ער בארארף צו האבען, און זייט זיכער, אז אין די מאגאזינען פון די שטעט וועט נאר פארכלייבען גענוג שפייז פאר יעדען איינעם, ביז וואנען די פרייע פראדוקציע וועט מאכען א גוטען אנהויב; אין די קראמען פון אונזערע שטעט זיינען פארהאן נענוג קלייידער צו באקלייידען יעדען איינעם, קלייידער, וואס ווערן דארט געהאלטען אויפ'ן לאנגער, בעת דרויסען הערשט די נויט און מענשען האבען ניט וואס אנצו־טאן. עס זיינען אפילו פארהאן גענוג לוקסוס־זאכען, אז יעדער איינער זאל פון זיי קאנען אויסקלייבען, לויט זיין גוסט נאר".

אורטייל־ענדיג לויט דעם, וואס עס ווערט ארויסגעזאגט אויף די פארזאמלונגען צום אנדענק פון דער קאמונע, אין פראנקרייך און אנדערע ערטער, האלטען זיך די ארבייטער ביים באשלום, אז די קומענדיגע רעוואלוציע זאל איינפיהרן דעם אנארכיסטישען קא־מוניזם און די פרייע רעארגאניזירונג פון דער פראדוקציע. די דא־זיגע צוויי פונקטען זעהען אויס צו זיין גאנץ באשטימט, און אין דעם פרט וועלען די קאמונעם פון דער קומענדיגער רעוואלוציע ניט איבער'חזר'ן די טעות'ן פון די פארליפער, וועלכע האבען אזוי העלדיש פארגאסען זייער בלוט, כדי אפצורייניגען דעם וועג פאר דעם צוקינפטיגען פראגרעס.

עס איז אבער פארהאן נאך א דריטער און ניט וועניגער וויכ־טיגער פונקט, וואס איבער איהם איז מען נאך ניט נעקומען צו דערזעלביגער אייגנטימינקייט, כאטש עס וועט ניט נעמען לאנג, ביז וואנען דאס וועט דערנרייכט ווערען. דאס איז די פראגע וועג־נען רעגירונג.

אין דער סאציאליסטישער פארטיי זיינען, ווי באוואוסט, פא־רהאן צוויי ריכטונגען, וואס זיינען פולשטענדיג צעטיילט איבער דעם דאזיגען פונקט. „שוין אין דעם טאג פון דער רעוואלוציע", — זאגט אייז ריכטונג, — „מוזען מיר גרינדען א רעגירונג, וואס זאל איבערנעמען די העכסטע מאכט. א שטארקע, מעכטיגע און צנטשלאסענע רעגירונג וועט דורכפיהרן די רעוואלוציע, ארויסגע־

בענדיג דעקרעטען מכח דעם און יענעם און צווינגענדיג אלעמען צו געהאָרכען איהרע באפעלען".

„א קלענליכע אייגבילדונג!" — זאגט די צווייטע ריכטונג. „יעדע צענטראלע רעגירונג, וואס נעמט אויף זיך צו רעגירן אין בער א פאלק, מוז זיכער זיין בלויז א שטערונג פאר דער רעוואלוציע. זי קאן אנדערש ניט צוואמענגעשטעלט ווערן, ווי נאר פון די אומפאסיגסטע עלעמענטען, און איהר עצם ווועזן, אלס א רעגירונג, איז קאנטראוואטיזם. זי וועט בלויז צוריקהאלטען די רעוואלוציע אין די קאמונעס, וועלכע זיינען גרייט צו געהן פאראויס, ניט זייענדיג אין דערזעלבינער צייט אימשטאנד אריינצוהויכען אין די צוריקגעשטאנענע קאמונעס דעם אטעם פון רעוואלוציע. דאס אייגענע וועט אויך פאסירן אין יעדער רעבעלישער קאמונע. אדער די קאמונאלע רעגירונג וועט בלויז נעבען איהר הסכמה אויף די געשעהענע פאקטען, וואס אין אזא פאל וועט זי זיין עפעס א מין נוצלאזע און געפערליכע מאשין; אדער זי וועט וועלען איבערנעמען די הערשאפט צו מאכען כלים פאר דעם, וואס עס באדארף ערשט פריי אויסגעארבייט ווערן פון דעם פאלק אליין, כדי צו ווערן א באמת דורכפיהרליכע זאך. זי וועט אנווענדען טעאריעס דארט, וואו אלע נייע פארמען פון אלטעגליכען לעבען דארפען פון דער גאנצער געזעלשאפט אויסגעארבייט ווערן מיט יענער שפעריישער קראפט, וועלכע רייסט זיך ארויס פון דעם סאציאלען ארגאניזם, וועו ער צעברעכט זיינע קייטען און דערזעהט פאר זיך נייע און בריייטערע אויסזיכטען. די מענשען, וואס זיינען ביי דער מאכט, וועלען שטערן דעם דאזיגען אויסברוך, ניט טועדיג דערביי קיין איין זאך, וואס זיי וואלטען מסתמא נעטאן, וועו זיי וואלטען פארבליבען צווישען דעם פאלק, ארבייטענדיג מיט איהם צוואמען פאר דער נייער ארגאניזאציע, אנשטאט אייגצושליסען זיך אין די מיניסטעדשע קאנצעלאריעס און פארמאטערן זיך מיט פוסטע דעבאטען. די רעוואלוציאנערע רעגירונג וועט זיין א שטערונג און א געפאר, שוואך צו טאן גוטס און שטארק צו טאן שלעכטס; און אויב אזוי, איז צו וואס דארף מען זי אינגאנצען האבען?"

ווי נאטירליך און גערעכט דער דאזיגער ארגומענט זאל ניט זיין, שטויסט ער זיך אבער אן אויף זעהר פיעל פאראורטיילען, וועלכע

זיינען אנגעקליבען אוּן אנערקענט געוואָרן פון די, וואָס האָבען אז אינטערעס צו דערהאלטען די רעליגיע פון דער רעגירונגס־מאכט, צוגלייך מיט די רעליגיעס פון אייגענטום אוּן פון דער טעאלאגיע.

דער דאזיגער פאראורטייל, דער לעצטער פון די דריי, עקזיסטירט נאָר אלץ אוּן שטעלט פאָר מיט זיך א געפאָר פאָר דער קומענדיגער רעוואלוציע, הגם ער וויזט שוין ארוים סמנים פון אונטערגאנג.

„מיר וועלען פיהרן אונזערע געשעפטען אליין, ניט וואָרטענדיג אויף די באפעלען פון א רעגירונג; מיר וועלען צעטראמפלען מיט די פיס די יעניגע, וואָס ווילען אונז צווינגען אנצונעמען זיי אלס פריסטער, אייגענטימער אדער הערשער," — אזוי הויבען שוין איצט די ארבייטער אָן צו ריידען.

מיר וועלען האָפען, אז די אנארכיסטישע פּארטיי וועט וויטער באקעמפען מיט איהר גאנצער קראָפט די פּארעהרונג פון דער רעגירונגס־מאכט אוּן זיך קיינמאל ניט לאָזען אריינגעצויגען אדער פּארנארט ווערן אין א קאמף פאָר מאכט; מיר וועלען האָפען, אז אין די יאָהרען, וואָס זיינען אונז פּארבליבען ביז דער רעוואָלוציע, וועט דער פּאראורטייל לטובת דער רעגירונגס־מאכט ווערן אזוי אויפגעטרייסעלט, אז ער וועט ניט זיין געגנג שטאַרק צו קאָנען אָפּציהען דאָס פּאלק אין א פּאלשער ריכטונג.

די קאמונעס פון דער קומענדיגער רעוואָלוציע וועלען ניט נאר פּארניכטען דעם שטאַט אוּן פּארבייטען דעם פּארלאמענטארישען רעגירונגס־סיסטעם אויף א פּרייער פּעדעראציע: זיי וועלען אָפּשאפען דעם פּארלאמענטאריזם אפילו אין דער קאמונע נופא. זיי וועלען איבערנעמען די פּרייע ארגאניזאציע פון שפּיין־פּארזאָרגונג אוּן פּראָדוקציע צו די פּרייע גרופּען ארבייטער, וועלכע וועלען זיין פעדערירט מיט עהנליכע גרופּען אין אנדערע שטעט אוּן דערפּער — ניט דורך דער פּארמיטלונג פון א קאמונאלען פּארלאמענט, נאר דירעקט, כדי דורכצופיהרן זייער ציעל.

זיי וועלען זיין פונקט אזוי קאמוניסטיש אין דער קאמונע, ווי אויסער איהר, — אוּן נאר אזוי ארום וועלען זיי אויסמיידען די שרעקען פון א ניידערלאגע, דעם ווילדען צארן פון דער רעאקציע.

די פּאַריזער קאַמונע

די פאריזער קאמונע

(א פארטראג)

1.

אין עטליכע טעג אה"ם, דעם 18־טען מערץ,* וועלען איבער נאנץ מערב־איראפע און אמעריקע, ווי אויך וואו־נית־וואו אין רוס־לאנד, פארקומען מאסענפארזאמלונגען, אויף וועלכע די ארבייטער פון פארשיידענע נאציאנאליטעטען וועלען דערמאנען דעם דאזיגען אויפשטאנד פון די פראלעטאריער, דעם דאזיגען פארזוך צו שאפען אין דער רעוואלוציאנערער הויפטשטאט פון איראפע, וועלכע איז נעווארן א פרייע אומאפהענגיגע שטאט, דעם באדעו, וואס אויף איהם וואלט זיך נעקאנט אנטוויקלען די פראלעטארישע סאציאלע רעוואלוציע.

זינט דאז זיינען אריבער זעקס און דרייסיג יאהר, און די אידעע פון דער פרייער אומאפהענגיגער קאמונע, וואס זאל ביי זיך אנהויבען די סאציאלע רעוואלוציע, האט נעמאכט אזא נעוואלדיגען פארטשריט, אז די צוקונפטיגע רעוואלוציע וועט אהן צווייפעל זיך אנהויבען מיט'ן פראקלאמירען פרייע קאמונעס.

מיר וועלען דא דעריבער דערצעהלען אין קורצען וועגען אט דער מערקווירדיגער באוועגונג.

אבער כדי צו קאנען פארשטעהן דעם נאנצען זין פון דער פאריזער קאמונע, מוז מען זיך אומקערען צוריק צו דער פעברואר־רעוואלוציע פון 1848 און צו דעם גייסטיגען מצב אין פראנקרייך פאר און בעת דער מלחמה פון 1871־1870. דאס אלץ איז שוין איצט פארגעסען, און דער יונגער דור רעוואלוציאנערן האט בא־

---

* די דאזיגע בראשורע איז אנגעשריבען נעווארן אי 1907, ערב דער פייערונג פון 18טען מערץ — איב.

קומען אזויפיעל פּאלשע באריכטען וועגען די דאזיגע צייטען, אז עס איז נויטיג כּאטש בקצור איבערצוגעבען די הויפּט־שטריכען פון די פּאסירונגען, וואס פּראנקרייך האט דאן דורכגעלעבט.

דעם 24־טען פעברואר, 1848, נאך א דריי־טאגיגער שלאכט אויף באריקאדען, האט דאס פּאלק פון פּאריז אפּגעווויסט די רעגירונג פון דעם „בורזשואזען" קעניג לואי־פיליפּ און פּראקלאמירט א רעפּובליק.

דער דאזיגער זיג איז נעווען א זיג פון פּאלק, פון די ארבייטער. זיי האבען די נאנצע שטאט באדעקט מיט באריקאדען, וואס האבען לאנגזאם זיך דערנאהנטערט פון די פּאדשטעט צום צענטער, צום פּאלאץ. זיי האבען נעקראגען נעווער אוך זיי זיינען אומגעקומען אונטער די קוילען. די בורזשואזע נאציאנאלע גווארדיע, וועלכע איז אויך ניט צופרידען נעווען מיט דער רעאקציאנערער פּאליטיק פון קעניג, האט זיך ניט געשטעלט אויף דער זייט פון דער רעוואלוציע און בלויז נעהאלפען דערמיט, וואס זי האט פּאראליזירט די ארמיי מיט איהר נעפּינען זיך אויף די נאכטען און אזוי ארום טיילווייז געשיצט דעם קעמפּענדען פּאלק.

דעם 24־טען פעברואר זיינען די באריקאדען לסוף צוגעפּיהרט געווארן צום פּאלאץ גופא. דער קעניג איז אנטלאפען. דאס פּאלק האט זיך אריינגעריסען אין דער ק א מ מ ע ר פ ו ן ד י ד ע פּ ו ט י ר ט ע, האט זי אויפּגעלייזט און פּראקלאמירט א רעפּובליק. פּראנקרייך און נאנץ אייראפּע האבען, ווער מיט פּרייד און ווער מיט איינגעהאלטענעם צארן, נעזעהן אין דעם דאס פּאלען פון דער ארלעאנישער מאנארכיע.

אבער די פּאריזער בורזשואזיע האט זיך ניט פּארלאזן אין דער דאזיגער אבערקרעניש. זי האט גלייך צונויפּגעשטעלט די „צייטווייליגע רעגירונג" פון מעסיגע רעפובליקאנער, נאטירליך, בורזשואזע, וועלכע — זי האט געוואוסט — וועלען ניט צולאזען צו דער סאציאליסטישער צעשטערונג פון דער בורזשואזער ארדענונג. אגב, צוואוארפענדיג א ביינדעל דעם פּאלק, וואס איז מיט וואפען אין די הענט געשטאנען ארום דעם ראט־הויז, האבען זיי אריינגענומען אין דער רעגירונג דעם מעסינען שטאט־סאציאליסט לואי בלאן און זיין חבר, דעם ארבייטער אלבער. אבער פון די

קאמוניסטען (זיי האבען זיך דעמאלט גערופען „קאמוניסטען־מאטעריאליסטען"), פון וועלכע עס זיינען צוזאמענגעשטעלט גע־ווארן די געהיימע גרופּעלשאפטען פון בלאנקי, בארבעם און אנדערע, און וואס האבען טאקע געקעמפט אויף די באריקאדען, האט די בורזשואזיע, פארשטעהט זיך, קיינעם ניט צוגעלאזען צו באטי־ליגען זיך אין דער רעגירונג.

און די ארבייטער, — צי דערפאר, וואס זיי האבען דאן ניט געקאנט פאדערן מעהר, וויל די בורזשואזע נאציאנאלע גוואדיע האט געקאנט זיך וועגדען קעגען זיי, אדער דערפאר, וואס זיי אליין האבען נאך ניט גענוואוסט גענוי, ווי אזוי און פון וואס אנצוהוי־בען די סאציאלע רעוואלוציע, — די ארבייטער האבען גלאזט די דאזיגע צייטווייליגע רעגירונג זיך באפעסטיגען.

דערצו האבען זיי נאך געמוזט האבען אזא אויסרעכענונג: אויב עס איז באשטימט געווארן א רעגירונג פ א ר ג א נ ג ן פ ר א נ ק ר י ך, — פאר'ן גאנצען פראנצויזישען פאלק און ניט נאר פאר פאריז, — האט מען באדארפט אויסקלייבען ניט קיין אומבאוואוסטע ארבייטער, נאר אזוינע מענשען, וואס דאס גאנצע לאנד זאל זיי קאנען אנערקענען — יעדענפאלס פאר דער צייט, ביז וואנען עס וועט צוזאמענגערופען ווערן די קאנסטיטו־אנטע.

די בורזשואזיע האט טאקע מעהר ניט געדארפט. ארויסלאז־זענדיג פיעל שהנע פראקלאמאציעס, האט די צייטווייליגע רעגירונג געזומען ארגאניזירען די רעגירונגס־מאכט. זי האט אומעטום אוועקגעשטעלט איהרע פרעפעקטען, האט אומעטום פארכאפט די פאליציי און די גערייכטען און ארגאניזירט א בורזשואזע מיליץ.

לואי בלאנ'ען און אלבער'ן, אינאיינעם מיט די ארבייטער, „דעמאקראטען־סאציאליסטען", וועלכע האבען נעגלויבט אין זיי, האט די רעגירונג איזאלירט אין דעם פאלאץ פון דעם געווען־זענעם א ו י ב ע ר ה ו י ז (אין לוקסעמבורג) און דארט האבען זיי נעזומען פארהאנדלען — צוערשט פראיעקטען פון פראדוקציאנס־געזעלשאפטען פון ארבייטער, וואס האבען געזאלט נעגרינדעט ווערן דורך הלואות פון דער רעגירונג (אויב עס וועט זיין געלט), און שפעטער — פראיעקטען פון שטאט־קאפיטאליזם, וואס ווידאל און פעקער האבען אויסגעארבייט. אלס א בריטע געוועזענעדע רע־

פּאַרם; דאָס זיינען געווען דיזעלביגע פּראָיעקטען, וואָס ווערן איצט אָנגערופען „קאָלעקטיוויזם" און ווערן אַרויסגעגעבען פּאַר דער נייסטער דייטשער אָנטדעקונג פון דעם „וויסענשאפטלעכען סאָציאָליזם".

און די בורזשואָזיע האָט דערווייל קאָנצענטרירט די ארמיי ארום פּאַריז, האָט אַרגאַניזירט איהר געהיימע פּאָליציי, האָט אונטערגעקויפט די ארבייטער און איז מושווה געווארן מיט די גלחים. די קאָנסטיטואַנטע, וועלכע איז דערוועהלט געווארן דורך אלגעמיינער און געהיימער אָפּשטימונג, האָט זיך אַרויסגעוויזען צו זיין דורכאוים א בורזשואָזע און אָפּען פיינדליך צו די ארבייטער. אין דערוועלביגער צייט האָבען די אָנהענגער פון דעם פּרינץ לואי נאָפּאָלעאָן אָנגעפּיהרט זייער פּראָפּאַגאַנדע צוויישען דער ארבייטערבאָפעלקערונג, אנווייזענדיג די ארבייטער אויף דער פיינדליכקייט פון דער רעפּובליקאַנישער בורזשואָזיע צום סאָציאָליזם און ארויסרופענדיג אין זיי די האָפענונג, אז דער „פּרינץ", וועלכער האָט אָנגעשריבען א בוך וועגען דעם פּראָלעטאַריאָט און האָט נעהערט צו דער געהיימער גרועלשאפט פון די קאַרבאָנאַרעו, וועט באַגליקען די ארבייטער, אזוי שנעל ווי ער וועט נאָר קומען צו דער מאכט. די דאָזיגע אימפּעריאָליסטישע פּראָפּאַגאַנדע האָט באַגעגענט ניט וועניג סימפּאַטיע צוויישען בי שטאָט־סאָציאָליסטען פון לואי בלאַן'ס שניט.*

דאָס פּאַריזער פּאָלק, און דערהויפּט די קאָמוניסטען־מאָטעריאָליסטען פון די געהיימע גרועלשאפטען, האָבען דאָן פּאַרשטאַנען, אז מען וועט אינגיכען מאכען א סוף צו דער רעוואָלוציע, און זיי האָבען דעם 15־טען מאי געמאכט א פּאַרזוך אראָפּצוועצען די רעגירונג און צעלאָזען די נאציאָנאָלע פּאַרזאַמלונג. עס איז שוין אָבער געווען צו שפּעט. די באַוועגונג איז ניט געלונגען און די הויפּט־אָנפּיהרער איהרע — בלאַנקי, בארבעס און אנדערע — זיינען פּאַרשפּאַרט געווארן אין געפענגעניש.

---

* זינט דאָן תאָט דער גלויבען אין א דיקטאַטאָר, וואָס וועט איבערנעמען אין זיינע הענט דעם קאַמף פון די פּראָלעטאַריער, ניט אויפגעהערט צו ווערן טיכטיג געשטיצט אין פּראַנקרייך, ענגלאַנד און דייטשלאַנד, און האָט אָנעמאָן פיל שאדען דער ארבייטער באַוועגונג.

א חודש שפעטער האט די בורזשואזיע ממש פראוואצירט דאס פאריזער פאלק צו אן אויפשטאנד. זי האט איצט געהאט די אר־מיי, וועלכע איז געווען קאנצענטרירט ארום פאריז, און א זיכערן גענעראל אלס איהר קאמאנדיר, און די ארבייטער זיינען דורך ארבייטסלאזיגקייט און הונגער געבראכט געווארן צו א צושטאנד פון פארצווייפלונג. אין פעברואר האבען זיי אוועקגענעבען „דריי חדשים אריכקייט פאר דער רעפובליק", האפענדיג, אז באר דער דאזיגער צייט וועט עפעס געטאן ווערן פאר זיי. איצט, ווען יעדע האפענונג אויף דער בורזשואזער רעפובליק איז צעשטערט געווארן, האבען זיי געמאכט אן אויפשטאנד. צוערשט האבען זיך אין זייערע רייהען נאך געהערט אויסרופען: „עס זאל לעבען נאפאלעאן!", אבער אויפ'ן צווייטען טאג פון אויפשטאנד האבען זיי אויפגעהויבען אויף די באריקאדען א רויטע פאהן, און זייער רופ איז געווארן: „ברויט אדער קוילען! ארבייט אדער טויט! עס זאל לעבען די סאציאל רעפובליק!"

די שלאכט איז געווען א פארצווייפלטע, זי האט נעדויערט עטליכע טעג. אבער די ארבייטער זיינען געשלאגען געווארן און דא האט זיך אנגעהויבען די שרעקליכע רעאקציע, וועלכע האט זיך געצויגען פון דאן אן גאנצע צוואנציג יאהר.

די בורזשואזיע האט געווילדעוועט אויף אלע כלים. די בעסטע מענשען פון די פאריזער ארבייטער האט מען אויסגע'הרג'עט; די געפאנגענע האט מען צעשאסען מאסענווייז; טויזענטער אנדערע האט מען פארשיקט. און ווען מען האט אפגעשוואכט פאריז, איז די רעפובליק גופא אינגיכען דערשטיקט געווארן, פארטרונקען אין בלוט פון נאפאלעאן דעם 2טען (1852). די אימפעריע איז פראקלאמירט געווארן. סאציאליזם איז געווארן א פארבאטען ווארט. די בורזשואזיע האט בייגעשטיירט גרויסע סומען געלט אויף צו פארשפרייטען אנטי־סאציאליסטישע ליטעראטור, און די פריהערדיגע ליטעראטור האט מען קאנפיסקירט און פארניכטעט. די גאנצע ריזיגע ארבייט, וואס די סאציאליסטען אין פראנקרייך האבען אויפגעטאן ביז'ן יאהר 1848, איז פארגעסען געווארן.

א פינסטערניש האט באדעקט גאנץ איראפע, וועו באלד נאך פראנקרייך זיינען די רעוואלוציאנערע אומרוהען דערשטיקט געווארן אויך אין איטאליע, אין עסטרייך, אין פרייסען, אין אונגארן. און די

דאזיגע פינסטערניש האט אנגעהאלטען אזוי וויים, ווי ביז די זעכ־ציגער יאהרען.

ערשט דאן האבען זיך אין פראנקרייך באוויזען סמנים פון אויפוואכונג, און אין 1866 איז פון דער פאראייניגונג צווישען די פּאריזער און ענגלישע ארבייטער געשאפען געוואָרן דער צ ו ו י־ש ע נ פּ ע ל ק ע ר ל י כ ע ר פּ א ר א י י ן פון א ר ב י י־ט ע ר, אדער דער א י נ ט ע ר נ א צ י א נ א ל, וואס פון איהם האט זיך עס אנגעהויבען די נייע באוועגונג פון דעם אייראפּאי־שען פּראלעטאריאט.

אין צוויי־דריי יאהר האט זיך דער אינטערנאציאנאל שנעל אנטוויקעלט און איז געוואָרן א קראפט. די צאהל ארבייטער, וואס האבען געשיקט זייערע דעלעגאטען אויף די יעהרליכע קאנגרעסען פון דעם אינטערנאציאנאל, און די דרייסטקייט פון זייערע סאציא־ליסטישע פאדערונגען, וואס איז מיט יעדען יאהר אלץ מעהר נע־שטיגען, האט אנגעוואָרפען א מורא אויף דער בורזשואזיע. די אר־בייטער פון פּאריז, ליאן און אנדערע שטעט האבען שנעל אנגע־הויבען אפּרופען זיך, ווי נאר זיי האבען דערפיהלט די נייע בא־וועגונג. די בעסטע מענשען פון די ארבייטער זייענען צוגעשטאנען צום אינטערנאציאנאל און האבען צוליב איהם אויסגעהאלטען אין פּאריז דריי פּראצעסען. די אלטע קאנסערוואטיוון רעפּובליקאנער, ניט־ארבייטער, זיינען אויך געצוואונגען געווען א ריהר צו טאן זיך, און די מאכט פון דער אימפּעריע איז באלד אונטערגעגראבען געוואָרן. די שטאט פּאריז האט זיך אנגעהויבען ריהרן אין איהרע טיפענישען. עס זיינען אומעטום פּארגעקומען פּארזאמלונגען, — מען האט פון זיי נאר פּארגעסען צו טראכטען זינט דעם 1848טען יאהר, — און דער סאציאליזם און די סאציאלע איבערקערעניש זיינען אויף אט־די פּארזאמלונגען געוואָרן די הויפּט טעמעס.

די נאפּאלעאנישע אימפּעריע איז צעפּאלען געוואָרן אונטערן דרוק פון די יונגע קרעפטען. די רעאקציע האט זיך נעלאזט אויף קאמפּראמיסען, האט צוגויפּגעשטעלט א „ליבעראלען מיניסטעריום", — אבער דאס אלץ האט איהר וועניג וואס געהאלפען. פּאריז איז אויפגערודערט געוואָרן, און שוין אין דעם טאג פון דער לויה פון וויקטאר נואר, וואס איז אויף א סארעטערישען אופן דער'הרג'עט

געווארן פון איינעם פון די פרינצען באנאפארטען, איז געווארן קלאר, או די טעג פון דער אימפעריע זיינען געצעהלטע.

אין יענער צייט, אין יולי 1870, האט אויסגעבראכען די פראנצויזיש־דייטשע מלחמה. דער אויסרייד פאר דער מלחמה איז, ווי אלע מאל, געווען א פוסטער. אבער ביידע רעגירונגען, די נאפאלעאניש און די פרייסישע, ד.ה. די ביסמארקישע, זייענדיג זיכער מיט א זיעג, האבען ארויסגערופען, פארשנעלערט די מלחמה, וועלכע האט שוין פון לאנג געוואלט אויסברעכען. פרייסען, וועלכע האט די ערשטע אין איראפע אינגעפיהרט ביי זיך אלגעמיינעם מיליטער־דינסט, האט פריהער באוויבט דענעמארק, און דערנאך, וועז זי האט בייגעקומען עסטרייך, האט זי זיך געשטעלט בראש פון דעם גערמאנישען פאדבאנד. איצט האט זי באטראכט די מלחמה אלס א מיטל, אין פאל פון א זיעג, צו באפעסטיגען איהר אויבערמאכט אין דייטשלאנד. און דעריבער, וויכטענדיג די לפי ערך שוואכע כחות פון פראנקרייך, וועלכע האט זיך נאך געהאלטען ביי דעם אלטען רעקרוטען־סיסטעם און ניט געקאנט דעריבער ארויסשטעלען מעהר פון א האלבען מיליאן סאלדאטען, — האט ביסמארק, זיך באראטענדיג מיט מאלטקען, פועל געווען, או די מלחמה זאל ווערן אומפארמיידליך. ער האט שפעטער אליין זיך באריהמט דערמיט. אין דעם מאמענט, וועז אלע מיספארשטענדעניש זיינען שוין אויסגעגליכען געווארן, האט ער געפעלשט א טעלעגראמע און זי איבערגעמאכט אזוי, אז די מלחמה איז ערקלערט געווארן אין פארלויף פון עטליכע שעה. די באנאפארטיסטען, פון זייער זייט, האבען אויך געוואלט האבען א מלחמה. זיי זיינען געווען זיכער, אז די נצחונות פון פראנקרייך וועלען באפעסטיגען דעם טראן פון דער נאפאלעאנישער דינאסטיע און זיי האבען געשריען: „קיין בערלין!"

מיר ווייסען מיט וואס די דאזיגע שרעקליכע מלחמה האט זיך געענדיגט. נאר א פארצווייפעלטער, דרייטאניגער שלאכט ביי גראוועלאט, איז די פראנצויזישע הויפט־ארמיי צעקלאפט געווארן; זי האט אפגעטראטען אין אומארדענונג אנטקעגען די שטארקערע חילות פון די דייטשען, און, לסוף, וועז זי איז ארומגערינגעלט געווארן ביי דער בעלגישער גרענץ, האט זי דעם 2־טען סעפטעמבער זיך אונטערגענעבען אינאיינעם מיט נאפאלעאן'ן. אט אזוי

איז די אימפּעריע געפּאלען. דעם 4־טען סעפּטעמבער איז אין פּאריז פּראקלאמירט געוואָרן די רעפּובליק.

איצטער, מיט'ן פאלען פון דער קריגעריישער נאפּאלעאָנישער אימפּעריע, האָט די מלחמה, דאָכט זיך, באדערפט אויפהערן. אזוי האבען דאָס פּארשטאנען די ארבייטער אין דעם אינטערנאציאנאל — אפילו אין דייטשלאנד נופּא — און כמעט גלייכצייטיג האבען די יורא־איינוואוינער אין דער שווייץ און דער צענטראלער קאמיטעט פון דער סאציאל־דעמאקראטישער ארבייטער־פּארטיי אין בראוּנשווייג־וואלפענביטעל ארויסגעלאזען מאניפעסטען, וואס האבען געפּאדערט דאס שלוסען פון שלום. דער דייטשער מאניפעסט, פּאר וועלכען די מיטגלידער פון קאמיטעט, בראקע, באנגאָרסט, שפּיר, קיוּן און גראלע זיינען מוטיג געגאנגען אין געפּענגעניש, איז געווען באוונדערס מערקווירדיג, ווייל ער האָט געפּאדערט, אז מיט נאפּאלעאָנ'ס פאלען זאל גלייך געשלאסען ווערן שלום, „אהן שאדען פּאר'ן פראנצויזישען פאלק".

אין עטליכע טעג ארום האָט דער נענעראל־ראט פון דעם אינטערנאציאנאל אויך ארויסגעלאזט אן עהנליכען אויפרוף; און דעם 14־טען סעפּטעמבער זיינען דר. יאקאבי און העיב, ביידע פון דער דייטשער סאציאל־דעמאקראטישער פּארטיי, אוועק אין געפענגעניש פּאר אן עפענטליכען פּראָטעסט אויף א פּארזאמלונג קענען דער אנעקסירונג פון עלזאס און לאטרינגען. באלד נאך זיי האָבען פּאר'ן זעלביגען פּראָטעסט געפּאלגט אויך בעבעל און ליבקנעכט. אבער די דייטשע רעגירונג האָט טאקע געשטרעבט אוועקצונעמען פון פראנקרייך עלזאס און לאטרינגען; זי האָט געוואלט פּארנעמען די הויפּטשטאָט פון פראנקרייך, ארויפלעגען אויף איהר א שווערע קאנטריבוציע, און די דייטשע חילות האבען אינגיכען ארומנערינגעלט פּאריז און אנגעהויבען די באלאגערונג.

דעמאלט איז עס פּאר פילע נעוואָרן קלאָר, אז דייטשלאנד האָט געפיהרט די מלחמה ניט נאר קעגען נאפּאלעאָנ'ס שטרעבונג צו מאכט, ווי מען פלעגט וועגען דעם רייד־ען אין אנהויב, נאר קעגען אלע, וואס פראנקרייך האָט פּארגעשטעלט מיט זיך אין אייראָפּע. פּאר די רעוואלוציאנערן איז געוואָרן קלאָר דאס, וואס באקונין האָט אזוי בולט איבערגענעבען אין זיינע „בריף צו א פראנצויז",—ד.ה. אז פראקרייך'ס מפלה וועט זיין די מפלה פון דעם רעוואלוציאנערז

נייסט אין נאָנץ איראָפּע, — יעדענפאַלס אויף א פּופּציג יאָהר צייט. נאָריבאַלדי האָט געלאָנדעט אין מאַרסעל און פּרייוויליגע פון פּארשיידענע נאַציאָנאַליטעטען האָבען אָנגעהויבען צונויפּקומען זיך צו איהם פּאר דער פּארטיידיגונג פון דער רעפּובליק, און אין פּראָנקרייך גופּא איז נעמאכט געוואָרן א גאַנצע רייהע פּארזוכען צו פּראָקלאַמירן קאָמונעס, צוואַמענצושטעלען די פּערזראָציע פון פּריַיע קאָמונעס און, קעמפּענדיג קעגען דעם פּעאָדאַלען דייטשלאַנד, אויפהויבען אין דערזעלביגער צייט א פּאַלקס־אויפשטאַנד און אָנהויבען די סאָציאַלע רעוואָלוציע.

די דאָזיגע פּארזוכען האָבען עם צוגעגרייט די מענשליכע מחות צו דער פּראָקלאַמירונג פון דער קאָמונע אין פּאריז.

דעם 15־טען סעפּטעמבער איז באָקונין שוין נעווען אין ליאָן, צוגרייטענדיג דעם אויפשטאַנד, און דעם 28־טען סעפּטעמבער, באַנוצענדיג זיך מיט אן ארבייטער־מאַניפעסטאַציע, האָט זיך די באַוועגונג אָנגעהויבען. די ארבייטער האָבען פּארנומען דאָס ראָטהויז און ערקלערט די אָפּשאַפונג פון יעדער מאַכט; אָבער די באַוועגונג איז ניט געשטיצט געוואָרן פון די ארבייטער־מאַסען און די בורושואזיע האָט אינגיכען איינגעשטעלט „אָרדענונג". דער כאַראָקטער, וועלכען די אינטערנאַציאָנאַליסטען האָבען געוואָלט צוגעבען דעם אויפשטאַנד, איז נעווען אויסגעדריקט אין א פּראָקלאַמאַציע, וואָס זיי האָבען ארויסגעלאָזען מיט צוויי טעג פּאר דעם אָנהויב פון דער באַוועגונג; אין דער דאָזיגער פּראָקלאַמאַציע איז פּארגעשלאָגען געוואָרן דעם פּאָלק צו פּראָקלאַמירן די אָפּשאַפונג פון דער נאַציאָנאַל־רעגירונגס־מאַכט און צו גרינדען, אנשטאָט דעם, קאָמונאַלע זיכערקייט־קאָמיטעטען און א פּערזראָציע פון אזוינע קאָמיטעטען; צו פּארניכטען די געריכטען און די עקזיסטירנדיגע שטייערן, ווי אויך אַלע חובות דורך משכנות פון אומבאַוועגליכען אייגענטום; דערפּאר אָבער זאָלען אויפגעמאָנט ווערן נייע שטייערן פון די רייכע, לויט די באַדערפענישען פון דער רעוואָלוציע.

נאָר ליאָן זיינען עהנליכע באַוועגונגען פּארגעקומען אויך אין מארסעל (פון דעם 31־טען אָקטאָבער ביז'ן 3־טען נאָוועמבער), אין רואָן, אין בערעסט און, לסוף, אין פּאריז, אויך דעם 31־טען אָקטאָבער, אונטער דער פּיהרערשאפט פון בלאַנקי. אומעטום איז דאָס פּאָלק נעווען אויפגערעגט און אומעטום זיינען מענשען געקומען

צום גערעכט, אז נאר א רעוואלוציאנערע קאמונע וואלט געקאנט רעטעוועט פראנקרייך פון א פולשטענדיגען חורבן. אבער די בורזשואזיע, זעהענדיג אז די רעוואלוציע וועט זיך ניט באנוגענען בלויז מיט א פאליטישער איבערקערעניש, נאר וועט גלייך אננעמען א פאלקסמעסיגע סאציאלע וועגרונג, — די בורזשואזיע איז אומעטום גלייך ארויסגעטראטען ענערגיש און האט, ווערנדיג געשטיצט פון נאמבעטא'ס בורזשואזער רעגירונג, וועלכע האט אפּגעהאלטען זיצונגען אין טור, גלייך דערשטיקט די באווענונג. דאס פאלק איז געווען ניט־באוואפענט און האט נעפיהלט זיין מאכטלאזיגקייט; דערצו האט איהם נאך געפעלט א צענטראלע אידעע, וואס זאל קאנען פאראייניגען אלע מענשען, וועלכע האבען פארלאנגט א סאציאלע איבערקערעניש.

און דאך האט דער נעראנק וועגען א קאמונע, וואס זאל, ווי די פאריזער קאמונע פון 1792, איבערנעמען אין איהרע הענט די פארטיידיגונג פון דער טעריטאריע און די אויפנאבע פון א ס א ציאל־רעוואלוציאנערער צעשטערונג פון דער עקזיסטירענדיגער ארדענונג, — דער דאזיגער נעראנק האט זיך אלץ מעהר אנטוויקעלט אין פראנקרייך; און וועז דאס פאריזער פאלק, וואס האט בעת דער באלאגערונג זיך באוואפענט, האט נאך דער שליסונג פון שלום נאר באקומען א מענליכקייט, האט עס גלייך פראקלאמירט זיין קאמונע.

2.

וואס מעהר די צענטראלע מאכט האט ארויסגעוויזען איהר אומפעהיגקייט אפּצושטעלען דעם דייטשען אנגריף, אלץ באשטימטער האט אין די אינטעלעקטועלע צענטערם פון פראנקרייך זיך אנטוויקעלט דער נעראנק וועגען די אומאפּהענגיגע רעוואלוציאנערע קאמונעס. אריינטרעטענדיג אין א פערעראלען פארבאנד, וואלטען זיי נעקאנט ארגאניזירן דעם רעוואלוציאנערן ווידערשטאנד פון ס א ל ק קעגען דער דייטשער אריינדרינגונג.

מעהר פון אלץ האט זיך דער דאזיגער נעראנק אנטוויקעלט אין פאריז, בעת דער דריי־מאנאטריגער דייטשער באלאגערונג. די פולשטענדיגע אומפעהיגקייט פון דער רעגירונג צו ארגאניזירן

די פארטיידיגונג פון פאריז און איהר פשוט ניט־וועלען אויסנוצען די שעפערישע כחות פון פאלק און דעם הערשאיזם פון די מאסען פאר דער פארטיידיגונג פון דער שטאט און דער צוריקשטויסונג פון די דייטשען, האבען געעפענט די ארבייטער די אויגען. עס איז באוואוסט, אז עס איז געווען איין מאמענט, וועו דער רינג פון די דייטשע ארמייען, וואס האט ארומגערינגעלט פאריז, איז שיר ניט דורכגעבראכען געווארן דנרך אן איבערפאל פון די באלאנערטע פאריזער, אין פארבינדונג מיט דער ארמיי, וועלכע איז געגאנגען פון דרום זיי צו הילף; אבער די בורזשואזע רעגירונג האט פשוט ניט געוואלט, אז נאך דער נידערלאגע פון די ארמייען זאל דאס באוואפענטע פאלק באפרייען פראנקרייך פון דער אריינדרינגונג. זי האט זיך געשראקען פאר'ן פאלק פיל מעהר, ווי פאר די דייטשען, און נאך מעהר פאר א באוואפענטען און זיגרייכען פאלק. — „דעמאלט וועט זיך ווידער אנהויבען דאס יאהר 1793", — האבען זיי געזאגט.

זיי האבען דעריבער בעסער אויסגעקליבען פשוט צו פארדרעהען די פאריזער דעם קאפ, זיי אמוזירן אוו, לסוף, איבערגעבען די שטאט צו די דייטשען אונטערן אויסרייד פון הונגער, בעת אין דער אמת'ן איז געווען פראוויזיע אויף נאך א פאר חדשים. מעץ איז איבערגענעבען געווארן פון דעם פארדעטער באזען אוו פאריז — פון די פארדעטער זשול פאוור אוו טראשיו.

דעמאלט איז דער שלום געשלאסען געווארן. אין בארד האט זיך פארזאמלט די נאציאנאלע פארזאמלונג, — א פולשטענדיגע פארקערפערונג פון דער מורא פאר די קעשענעס, וואס עס האט געפיהלט די דארפישע אוו שטאטישע בורזשואזיע, — אוו איהר שנאה צו די פאטריאטען, וועלכע האבען געוואלט וויי־טער פיהרען די מלחמה, צום פאלק בכלל, צו דער רעפובליק, אוו דערהויפט צו דער רעבעלישער פאריז. האט נאר ניט געהאט קיין מאס. די פארזאמלונג האט אויסגעפיפט נאריבאלדי'ן, זי האט פארדאמט אפילו נאמבעטא'ן, אוו מען האט נעקאנט יעדער מינוט ערווארטען, אז זי זאל צוריק אויפשטעלען די מאנארכיע, — אפשר נאך אפילו נאפאלעאנ'ס פרוי, אייזשענייע, מיט איהר זוהן.

אבער בעת דער באלאגערונג האט דאס פאריזער פאלק, וואס איז שוין פאר דער מלחמה נעווארן דורכגעדרונגען מיט די אידעען

פון סאציאליזם, פיעל געלערנט פון דעם לעבען אליין. וועז די רייס־שען האבען ארומגערינגעלט די שטאט מיט זייער אייזערנעם רינג און עס איז געווארן קלאר, אז די באלאנגרונג וועט לאנג דויערן, וואלט געווען נאטירליך צו קוקען אויף דער גאנצער שטאט, ווי אויף איין גרויסער פאמיליע: מען וואלט באדארפט אפשטעלען דאס צאהלען דירה־געלט (וויל אלע ארבייטען האבען זיך אפּגענשטעלט), מען וואלט באדארפט צוזאמענשטעלען רשימות פון דער גאנצער פּראווויזיע, וואס די שטאט האט פארמאגט, און אויסטיילען צו צו די איינוואוינער גלייכע פּארציעס, לויט די באדערפענישען, — מיט איין וואָרט, טאן דאס, וואס וואלט אויפ'ן בעסטען שטייגער געקאנט פארזיכערן די פארטיידיגונג פון דער באפעסטיגטער שטאט. די בורזשואזיע האט דאס אלץ ניט דערלאזען. די אריסטאקראטיע האבען געהונגערט און געציטערט פון קעלט, די קינדער פון די ארבייטער זיינען אויסגעשטארבען פון קעלט און הונגער, און דאס פאלק האט דאן פארשטאנען, אז צווישען איהם און דער בורזשואזיע ליגט אן אפּגרונט, וואס מען קאן איהם מיט קיין זאך ניט אנפילען, אפילו ניט אין אזוינע מאמענטען.

דער גראנק וועגען א רעוואלוציאנערער קאמונע, וואס זאל, ווי די קאמונע פון 1792, אויסגלייכען די אריסטאקראטן און די רייכע, האט דעמאלט אנגעהויבען אלץ קלארער און פעסטער אריינדרינגען אין די מחות פון די פאריזער.

בעת דער באלאגערונג זיינען אלע פאריזער געווען באוואפענט. עס איז געשאפען געווארן א נאציאנאלע גווארדיע און די פאריזער זיינען באשטאנען דערויף, אז די אפיצירען אין די באטאליאנען זאלען אלע ווערן אויסגעוועהלט. אויף אזא אופן איז פון די קאמאנדירן פון די באטאליאנען צונויפגעשטעלט געווארן א באזונדער צענטראלער קאמיטעט, וואס איז דורכאוים געווען פון א פאלקס־טימליכען כאראקטער און אין וועלכען די ארבייטער, — בלאנקיסטען און מיטגלידער פון דעם אינטערנאציאנאל, — זיינען געווען א דאמינירענדיגער עלעמענט.

לסוף האבען אייניגע ארבייטער־באטאליאנען באשטעלט פאר זייער אייגען ביסעל געלט קאנאנען און מיטראליעזען, וואס זיינען אזוי ארום געווען דאס אייגענטום פון די באטאליאנען. די דאזיגע קאנאנען האבען זיי איצט ניט איבערגעגעבען דער רעני־

רונג (וועלכע האט, אגב, געהאט בדעה אוועקצונעמען זיי די דייטשען), נאר אוועקגעפיהרט אין דעם ארבייטער־קוואַרטאל, אוים'ן שפיץ פון דעם בארג מאנמארטר, וואו דאס פאלק האט זיי ארומגערינגעלט מיט נראבענס און באוואכט בייטאג און ביינאכט.

די בורזשואזע רעגירונג האט זיך געפונען אין טיער'ס הענט, — אין די הענט פון איינעם פון די געמיינסטע מיניסטארן פון לואי־פיליפ אין די פערציגער יאהרען, א טיפישען בורזשוא, א בייזווילינגען פאלקס־פיינד און דערצו נאך א זעלבסט־איינגעלויבטען היסטאריקער, וועלכער האט געטרוימט אייניצושטילען און אייניצואמען דאס פאלק לויט זיין אייגענעם פלאן. נאר אין יאהר 1848 האט ער אויסגעארבייט א פלאן, ווי אזוי אייניצושטילען פאריז אויף פיעל יאהרן מיט דער הילף פון א פולשטענדיגען חורבן. און די פאלקס־פארזאמלונג איז אפשר געווען נאך נידערטרעכטיגער פון טיער'ן. זיי האבען צוזאמען באשלאסען בשום אופן ניט אומקערן זיך צוריק קיין פאריז, פאר וועלכער זיי האבען זיך געשראקען, נאר פארבלייבען אין וועדסאיל. פאריז האט אזוי ארום אויפגעהערט צו זיין די הויפט־שטאט.

אבער דאס איז נאך אלץ געווען וועניג. זיי האבען באדארפט אנטוואפענען פאריז, וויבאל די בורזשואזיע האט ניט געקאנט זיך בארוהיגען, כל זמן די פאריזער ארבייטער זיינען נאך פארבליבען באוואפענט. און כדי צו אנטוואפענען דאס פאלק, האט מען באדארפט אנהויבען פון די קאנאנען. און אט, אין דער נאכט פון דעם 17־טען אנטקעגען דעם 18־טען מערץ האבען סאלדאטען עפעס אויף א נעהיימנישפולען אופן נענומען ארומדרעהען זיך איבער פאריז, פארנעמענדיג די הויפט־פאזיציעס, וועלכע זיינען וויכטיג אין פאל פון א נאסען־שלאכט, און די ארטילעריסטען זיינען נעשיקט געווארן צו פארכאפען שטילערהייט די קאנאנען.

אבער דאס פאלק האט אויך ניט נעדרעמעלט. אוים'ן מאנמארטר איז געגעבען געווארן אן אלארם. די ארבייטער־באטאליאנען זיינען זיך שנעל צונויפגעקומען, און מיט די ארבייטער זיינען אויך נענאנגען זייערע פרויען און שוועסטער; זיי האבען זיך אריינגעמישט אין די רייהען פון די סאלדאטען, האבען זיך מיט זיי גע־חברט: זאגענדיג צו זיי פריינדליך: „וויבלט איהר דען טאקע אונז

הרג'ענען?" — האָבען אריינגעבראכט אן אומאָרדענונג אין זייערע רייען, — און די זאך האָט זיך געענדיגט דערמיט, וואָס די סאָל־דאָטען האָבען זיך אָפּגעוואָגט צו פּאָלגען זייערע אָפיצירען און אויפּגעהויבען די ביקסען מיט די קאָלבעס ארויף.

און דערווייל איז וואָרשע (א פריינד פון די באָקוניסטען) שוין געלאָפּען מיט זיין באָטאָליאָן צו דעם שטאָטישען ראָטהויז און נאָך איהם האָבען געפאָלגט אנדערע ארבייטער באָטאָליאָנען. דער געשריי „קאָמונע!" האָט אלע קלערער געמומען זיך הערען צוויישען זיי.

טיער האָט זיך צוגעאייגט ארויסצופיהרען אלע סאָלדאָטען פון פּאריז, כדי זיי זאָלען ניט איבערנעהן אָפּענערהייט אויף דער זיט פון דעם אויפשטאנד, און האָט באפוילען אלע רעגירונגס־באָאמטע צו פאָרלאָזען זייערע פּלעצער און ארויספאָהרן קיין ווערסאיל.

און אט, ארום פארנאכט, איז פּאריז אָהן א קאמף אויף די באריקאדען און אָהן בלוט־פארגיסונג געוואָרן פריי. דאָס פּאָלק האָט בלויז דערשאָסען צווויי געווערלעך, קלעמאן און טאָם, וואָס איינער פון זיי האָט נאָך אין יוני, 1848, זיך באריהמט געמאכט מיט מאָרדען ארבייטער. אין ראָטהויז איז פּראָקלאמירט געוואָרן די קאָמונע און פּאריז איז אזוי ארום געוואָרן פריי צו באשטימען אליין איהר אייגענעם שיקזאל.

שטאַרק האָבען געקלאפט די הערצער פון די פּאריזער אין יענע פריהלינג־טעג פון 1871. אלע האָבען געפיהלט, אז עס האָט זיך אָנגעהויבען עפּעס נייס, אז עס איז אויפגעקומען עפּעס אזוינס, וואָס די געשיכטע האָט נאָך קיינמאָל דערפון ניט געוואוסט. אפילו די בורזשואזיע האָט דאָס געפיהלט. „און וועז איך מיט מיין ברודער זיינען פון אונזער מאנסארדע ארויס אויף דער גאָס", — אזוי האָט מיר דערצעהלט עליזע רעקלו, — „האָבען אפילו די בורזשוען צוויישען אונזערע באקאנטע אונז ארומגערינגעלט און נע־זאגט: נו, לאָמיר געהן פּאראוס! מיר זיינען גריים! זאגט אונז, וואָס מיר זאלען טאָן!"

אין די פריהערדיגע צייטען, ווי נאָר עס פלעגט פּאָרקומען א רעוואָלוציע אין דער הויפּט־שטאָט, פלעגט פּאריז באשטימען א צייטווייליגע רעגירונג און ארויסשיקען פּארשריפטען איבער גאנץ פראנקרייך. איצט האָט פּאריז זיך אליין אנטקרוינט. זי האָט ער־קלערט, אז זי פרעטענדירט ניט צו הערשען איבער פראנקרייך.

זי ווי׳ל אבער אויך ניט, אז פראנקרייך זאל הערשען איבער איהר; זי איז אן אומאפהענגיגע געמיינדע. זי וועט שליסען אן אפמאך מיט גאנץ פראנקרייך, מיט די אנדערע געמיינדעס. זי וועט מיט פארגעניגען בייטראגען איהר חלק שטייערן, צאלונגען, חובות, קאנטריבוציע, — וויפי׳ל עס וועט אויף איהר אויספאלען. זי וועט נערן געהן צו דער פארטיידיגונג פון גאנץ פראנקרייך.

אבער ביי זיך אין דער היים איז זי אליין די באלעבאסטע. פאריז וועט אליין פאר זיך באשליסען, ווי זי זאל לעבען און ווי זי זאל האנדלען אין איהרע אייגענע וועגט: ווי זי זאל זיך שפייזען, וואס זי זאל פראדוצירן, וואס פאר א פאליטישע אדרעסונג זי זאל זיך שאפען, ווי זי זאל לערנען איהרע קינדער, ווי זי זאל זיך פארטיידיגען.

זי ווי׳ל ניט צעברעקלען פראנקרייך אויף קליינע שטאטען. זי וועט, פארקערט, שליסען אן ענגען בונד מיט אנדערע פריע געמיינדעס, און דער דאזיגער בונד, א דירעקטער און אוממיטעלבארער, וועט זיין פיל ענגער, ווי דער, וואס עקזיסטירט דורך דער פארמיטלונג פון דער קאמער פון די דעפוטירטע און דורך דער רעגירונג, וואס אין דער אמת׳ען רעפרעזענטירן זיי נאר ניט דאס לאנד. אבער די פאריזער פארלאנגען א רעפובליק און וועלען ניט אננעמען קיין מאנארכיע, אויב די איבעריגע דערפער אדער שטעט וועלען וועלען זוכען פאר זיך א מלך. אויב די דאזיגע דערפער נויטיגען זיך אין גלחים, וואס וועלן געהיליגט דורך דעם פויפסט, נויטיגט זיך אבער פאריז ניט אין זיי, און זיי וועט דעריבער די גלחים נארניט צאלען. מיט איין וואָרט, זי וועט קיינעם ניט לאזען איינמישען זיך אין דעם גאנצען אינעוועניגסטען סדר פון איהר לעבען.

אמת, די פאריזער האבען גאנץ גוט פארשטאנען, אז האבענדיג, פון איין זייט, קענען זיך די דייטשע ארמיי און, פון דער אנדער זייט, די ווערסאיליער ארמיי, האט די יוננע קאמונע געקאנט ווענ׳ג וואס האפען אויף א זיג. דער חורבן איז געווען כמעט אומפארמיידליך. אבער די מאכט פון די געשעהענישען איז פיל שטארקער, ווי די אויסרעכענונגען פון איינצעלנע מענשען, און אלע זיינען געגאנגען פאראוים, פארשטעהענדיג, אז אפילו אין פאל פון א נידערלאגע וועט ד י נ י י ע א י ד ע ע אלץ ווערן פראקלא־

מירט, און די דאָזיגע נייע אידעע וועט ניט דערלאָזען אז די מאַנאַרכיע זאָל ווידער איינגעפּיהרט ווערן אין פראנקרייך.

און די אידעע איז באמת געווען א נייע. די פּאריזער נעמיינדע האָט ארויסגעפּיהרט אין פּאדערגרונד דאָס פּאָלק, אנשטאט דער רעגירונג. ניט קיין פיהרער, ניט קיין פּאָליטיקער, נאר דאָס פּאָלק. די ערשטע פּראָקלאַמאציעס פון דער קאמונע זיינען אונטערגעשריבען געווארן פון אן אייגבינדער, א מינען־ארבייטער, א קוכער, — פון ארבייטער, — און ניט פון קיין אייז אדוואָקאט, אדער דעפוטאט, אדער זשורנאליסט, אדער גענאראל * און ווי אזוי האָט זיך די בורזשואזיע ניט געוואָלט פארהאלטען צו איהר מיט פיינדשאפט, ווען דאָס דאָזיגע פּאָלק האָט אין א צייט, ווען אלץ האָט אויסגעזעהען צו זיין אזוי נעפּעלדיג, גלייך אוועקגעשטעלט דעם גאנצען פּראָגראם פון דער צוקונפט:

די אומאָפּהענגיגע קאמונע, אין וועלכער עס זאָל זיך קאָנען אנטוויקלען די סאציאליסטישע אַרדענונג.

אין די לעצטע יאָהרען איז אין פּאריז פיעל נערעדט געווארן אויף די פּאָלקס־פּארזאמלונגען וועגען סאציאליזם. די נויטיגקייט פון סאציאלע רעפּארמען איז נוט פּארשטאַנען געווארן פון די פּאריזער ארבייטער — די אנטוויקלטסטע ארבייטער פון דער גאנצער וועלט; זיי האָבען אבער אויך פּארשטאַנען, אז עס איז נוטיג צו נעפּינען א נייע פּאָליטישע פּארם, אין וועלכער דער סאציאליזם זאָל קאָנען פּארווירקליכט ווערן, און זיי האָבען זיי נעזוכט.

או די דאָזיגע פּארם קאָן ניט זיין קיין רעפּובליק, ווען אפילו מיט א קאמער פון דעפוטירטע, וואָס זאָלען ווערן דערוועהלט דורך אלגעמיינע וואָהלרעכט, — אין דעם האָבען די פראנצויזען זיך איבערנעצייגט דורך דער שווערער ערפארונג פון די יאָהרען 1850־1848.

---

* דערויף האָט שוין געהאַט אָנגעוויזען מרטור מרנו אין זיין „פּאָלקסטימליכע און פּראָלעטאַרישע געשיכטע פון דער פּאריזער קאָמונע", אין דריי בענד. עס וואָלט שוין לאַנג א יושר געווען איבערצוזעצען זי און ניט די שלעכטע געשיכטע פון ליסאַגאַרע, וואָס איז באַליבט ביי די מארקסיסטען.

אויב די דייטשען ווערן נאך ער היום מיטגעריסען פון דעם שטאט־סאציאליזם און לעבען נאך מיט לאסאל'ס אידעאלען, איז דאס אין די לאטיינישע לענדער, און דערהויפט אין פראנקרייך, שוין נעווארן א זאך פון דער גענישיכטע. אין פראנקרייך, און נאך מעהר אין פאריז, האבען די ארבייטער פארשטאנען, אז דאס אי־ בערגעבען דער מלוכה, אלס א צוגאב צו איהרע איצטיגע רעכט, די אויפפאסונג אויבער דער פראדוקציע און די פארטיילונג פון דעם וואס מענשען דארפען האבען צום לעבען, וואלט נעהייסען שאפען די שרעקליכסטע טיראניי. מען האט נעמוזט זוכען פאר דער סא־ ציאלער ארדענונג א נייע פארם פון פאליטישען לעבען.

פאריז האט איצט אנגעוויזען אויף דער דאזיגער פארם. דאס וועט זיין די פרייע נעמיינדע, די אומאפהענינע קאמונע און ניט דער נאציאנאלער פארלאמענט. ניט ווארטענדיג אויף דעם איבע־ רינגען טייל פון פראנקרייך, דארף די קאמונע אנהויבען ביי זיך, אין איהר ענגערער אומגעבונג, די נויטיגע סאציאלע רעפארמען. די ארבייטער־פאראיינען דארפען, ווי אין דעם אינטערנאציאנאל, ווערן די צעלע פון דער נעזעלשאפטליכער פראדוקציע. זייער פע־ דעראציע וועט צוזאמענשטעלען די נעמיינדע, און פון דער פע־ דעראציע פון נעמיינדעם וועט צוזאמענגעשטעלט ווערן די נאציע.

צום אומגלויק דארף יעדער נייע אידעע זיך רעכענען אין לע־ בען מיט די איבערבלייבענישען פון דעם אלטען, און דער קאנסער־ וואטיזם פון די מענשען איז אזא, אז זיי וועלען זיך באמיהען אייג־ צופאסען אין אלטער ראם אפילו א נייע, נאר וואס אויפקומענ־ דיגע אידעע. אזוי איז עס אויך געשעהן מיט דער קאמונע.

נעהענדיג איבער אן אויסגעטראטענעם וועג, האט דער צענט־ ראלער קאמיטעט, ד.ה. דער ראט פון די ארבייטער־דעפוטאטען, וועלכע זיינען דערוועהלט געווארן דורך די באטאליאנען פון דער נאציאנאלער גווארדיע, — דער ראט, וואס די איבערקערענישע פון דעם 18־טען מערץ האט איהם געבראכט צו דער מאכט, — גלייך אינגעלאדען די פאריזער אויסצוקלייבען פאר זיך א רעגירונג. אנשטאט צו וועגדען זיך צו די ארבייטער־מאסען און זוהן שאפען מיט זייער הילף א נייעם מין אדמיניסטראציע פאר דער פארזאר־ גונג פון אלע אינווואוינער פון דער שטאט מיט שפייז און פאר

דער רעאַרגאַניזירונג פון דעם אינדוסטריעלען לעבען פון פּאריז, האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט נאָר באשטימט די סאַמע נעוועהנ־ליכע שטאָט־וואַהלען. עס איז מערקווירדיג, וואָס גאַנץ פּאריז, אריינ־רעכענענדיג אויך די בורזשואזיע, האָט זיך אָפּגערופען אויף די דאַזיגע וואַהלען, — אַווי וויט זיינען אַלע נעווען אומצופּרידען מיט דער רעגירונג פון טיער'ן וחברותא, — און 230.000 מענשען האָ־בען זיך אין זיי באטייליגט. עס זיינען דערוועהלט געוואָרן די בעס־טע רעוואָלוציאָנערן פון אַלע שאַטירוננגען, און דעם 28־טען מערץ האָט זיך פּאַרוואַמלט דער „קאָמונאַל־ראַט". דער צענטראַל־קא־מיטעט האָט איהם איבערגענעבען די גאַנצע מאַכט.

דאָס איז נעווען דער ערשטער שווערער טעות פון דער קאָמונע. פון איצט אָן האָט זי נעהאַט איהר רעגירונג, און ווי אין יעדער רעגירונג, האָבען אין דעם ראַט זיך נעטראָפען מעהר פּאַרטיידי־נער פון די אַלטע אָנשויאונגען, ווי קעמפּער פּאַר דער נייער אידעע, — מעהר „דעמאָקראַטען" פון אַלטען שניט, ווען אפילו „רעוואָלוציאָנערן" אין דעם זין פון זיין גרייט צו גוואַלט־מיטלען, ווי אָנהענגער פון דער קאָמונע, אלס א צעלע פון דער סאַציאַלער איבערקערעניש.

אזא אויפּפאַסונג פון דער קאָמונע האָט נאָך ניט באַוויזען צו ווערן וויט פּאַרשפּרייט; און ווייט ניט אַלע, דערהויפּט פון די אַווי־נערופענע „אינטעליגענטען", האָבען אַווי פּאַרשטאַנען איהר באַדייטונג. די רעוואָלוציאָנערן פון די בלאַנקיסטען און יאַקאָבי־נער, סיי די בורזשואזיע און סיי די ארבייטער, האָבען אַלע איינס ניט צוגענעבען קיין באַדייטונג דעם נייעם פּרינציפּ פון דער אומ־אָפּהענגיגער קאָמונע און פון דעם פעדעראַליזם. פּאַר זיי איז די קאָמונע נעווען ניט מעהר ווי א מיטעל צו באַפעסטיגען די יאַקא־בינער רעפּובליק. זיי האָבען גלעבט מיט די אראַינערונגען וועגען די יאַקאָבינער אין דעם קאָנווענט פון יאָהר 1793, — זעהענדיג די רעוואָלוציע גופא אין דעם פאַלשען ליכט, וואָס לואי בלאַן האָט איהר צוגענעבען, דערזעלבינער לואי בלאַן, וואָס האָט פּאַרגעטערט די יאַקאָבינער און ניט באַמערקט דאָס פאַלק. די סאַציאַליסטישע אידעען פון דעם אינטערנאַציאָנאל זיינען זיי פּרעמד נעווען, דער־הויפּט נאָך זיינע פעדעראַליסטישע שטרעבונגען.

דערוויי֯ל האָבען די דאָזיגע יאַקאָבינער געהאַט אין דעם „קא־מונאַל־ראַט" א מאיאָריטעט (אן ערך 60 מיטגלידער), בעת די מינאָריטעט, די קאָמונאַליסטען־סאָציאַליסטען, וואָס זיינען הויפּט־זעכלי֯ך געווען צוואַמענגעשטעלט פון די מיטגלידער פון דעם ארבייי־טער־אינטערנאַציאָנאַל, האָט נעצעהלט בסך הכל בלויז 22 מענשען. דערצו זיינען אין דער ערשטער גרופּע גראד געשטאַנען אזוינע מענ־שען, וואָס האָבען, ווי פעליקס פיא אדער דעלעקליוז, גע'שמ'ט אלס „רעוואָלוציאָנערן", און אין דער צווייטער גרופּע זיינען געשטאַנען די „אומבאַוואוסטע" פון פאלק. פאר די יאַקאָבינער האָט כמעט ניט עקזיסטירט די אידעע פון דער פּ ר י י ע ר ק א מ ו נ ע, אלס א צעלע פאר דעם סאָציאַלען איבערבוי פון די פעלקער. דער שטאַט, און אין דעם שטאַט — די דיקטאַטור, זייער דיקטאַטור, — דאָס איז געווען זייער אידעאל. און צום באַוויזען האָבען פילע פון די יונגע זיך איבערגענעבען מיט דער נאַנצער נשמה דעם דא־זיגען יאַקאָביניזם. דאָס הערשען איז אַנשטעקינג: מיר האָבען אין דעם שוין נעקאָנט זיך איבערציינגען אפילו פון אונזער רוסישער רעוואָלוציע.

8.

צום באַדויערן האָבען ניט די ארבייטער און ניט די רעוואָלו־ציאָנערן פון דער אינטעלי֯גענץ, וועלכע האָבען סימפּאַטיזירט מיט די ארבייטער, ניט געהאַט אין יענער צייט קיין קלאָרע פּאַרשטע־לונג וועגען דעם, וואָס מען דארף טאָן, פון וואָס מען דארף אנהויי־בען, כדי צו געהן צו דעם אידעאל פון א סאָציאַליזער רעפובליק, וואָס זיי האָבען געזוכהן פאר זיך, ווי אין א נעפּעל.

די אינטעלי֯גענטען האָבען נעלעבט מיט די טראַדיציעס פון די יאַקאָבינער פון יאָהר 1793 און דער ארבייטער־אינטערנאַציאָנאַל האָט קוים אָנגעהויבען דערקענען זיך זעלבסט און זיינע ארבייטער־אויפגאבען.

דער גרעסטע, אז די ארבייטער פון פאריז האָבען פונקט אזא רעכט אויף אלע הייזער פון דער הויפּטשטאָט און אויף אלע איהרע פאבריקען (וועלכע זיינען נויטיג פאר'ן וווי֯טערדיגען לעבען), ווי די בורזשויזיע, וועלכע באזיצען זיי לויט'ן געזעץ, — דער דאָזיגער גרעסטער, וואָס אויך אין דעם א י נ ט ע ר נ א צ י א נ א ל האָט

מען נאָר ניט געוואָגט אוועקצושטעלען איהם אָפּצו, איז נאָר פּרעמער געווען דער ארבייטער מאַסע.

אויסער דעם האָט די אָנווענדונג פון די דייטשע ארמייען אָרום פּאריז פּראָקלאַמירט די קראפט פון דער רעוואָלוציע. עס איז געווען קלאָר פּאר יעדען איינעם, אז אויב די קאָמונע וועט ארויס־טרעטען אויפֿ'ן וועג פון סאָציאַליזם וועלען די דייטשען באָמבאַרדירען פּאריז און זי באַלאָגערן, אינאיינעם מיט די פּראָנצויזישע אָרמייען, וועלכע זיי האָבען צוליב אָט־דעם ציל טאָקע ארויסגעלאָזען פון געפֿאַנענשאפט און געבראכט קיין וועדסאיל.

די מלחמה, וועלכע איז געווען וויילד און גרויזאָם מצד די וועדסאיליער, האָט זיך אָננעהויבען שוין אין צוויי וואָכען אָרום נאָך דער פּראָקלאָמירונג פון דער קאָמונע. דעם 2־טען אפּריל האָבען די וועדסאיליער אומגעריכט פּראָבאָפּט א פּעלדוואָך פון דער קאָמונע און זי דערשאָסען, און גאָליפע, דער נאָמאָלאָנישער גענעראל, וועלכער האָט איצט געדינט ביי טיערן, האָט זיך דערמיט בעריכט אין זיין פּראָקלאַמאציע. עס איז געווען קלאָר, אז דאָס וועט זיין א מלחמה אויף לעבען אָדער טויט.

עס האָט זיך אָננעהויבען א רעגעלמעסיגע באָמבאַרדונג פון פּאריז מצד די וועדסאיליער, — מיט טראָנשעען און בעריקאָדען אויף אוועקצושטעלען די באַטאַרייען. פּאריז איז ארומגערינגעלט מיט גאַנץ פעסטע וועגט, מיט באַסטיאָנען און גראָבענס, און אויסער דעם, — מיט א גאַנצער קייט פֿאָרטען, וועלכע זיינען איצט געווען אין די הענט פון דער קאָמונע, מיט דער אויסנאָם פון איינעם, אפשר דעם וויכטיגסטען, מאָן־וואָלעריען. צוליב א טעות פון איינעם א ליוליע און דעם אמעריקאָנער „גענעראל" קלוזערע, וואָס איז באַשטימט געווארן פון דעם קרינס־„מיניסטער", האָט מען ניט ארייַנגעפיהרט קיין גאַרניזאָן פון דער קאָמונע, נאָר מען האָט זיך באַנוגענט מיט'ן צוזאָג פון דעם קאָמענדאַנט צו פּאַרבליבען נייטראַל.* דער דאָזיגער צוזאָג איז, פּאַרשטעהט זיך, געבראכען ג־

---

* די אומגעלומפּערטע אויפּפיהרונג פון קלוזערע אין ליאָן, בעת באָקונין האָט דאָרט פּראָקלאָמירט די קאָמונע, און דערנאָך אין מאַרסעל, האָט, אגב, געקיינט עפענען די אויגען. פּערזענליך איז ער געווען א זעהר ברייטער מענש, ער האָט אָבער ניט פֿאַרשטאַנען די פּאָליטיק־פּלחשה

ונארן. וועו א טייל פאריזער, וואס זיינען אויפגעבראכט געווארן פון נאליפע'ס אויפפיהרונג, האבען דעם 8־טען אפריל באשלאסען צו געהן אויף וועדסאיל און האבען זיך אוועקגעלאזען אהין אין צוויי זיילען — אייגע אויף קלאמאר, און די צווייטע — פארבי מאן־וואלעריעו (פארלאזענדיג זיך אויף זיין נייטראליטעט). האט דער קאמענדאנט פון דעם דאזיגען פארט געגומען פלוצלינג פייערן אויף דער צווייטער זייל; דאס האט, נאטירליך, ארויסגערופען א פאניק, וואס די וועדסאילער האבען דאס שיער ניט אויסגענוצט, כדי אריינצוריסען זיך קיין פאריז.*

האט זיך נאר אנגעהויבען א מלחמה מיט וועדסאיל, האט שוין די מיליטעריש פארטיידיגונג פון פאריז געמוזט פארשלינגען די נאנצע אויפמערקזאמקייט. אבער די יאקאבינער און די בלאנקיסטען, וועלכע האבען פארגעשטעלט מיט זיך די מאיאריטעט פון דער רעגירונג אין דער קאמונע, האבען איין זאך ניט פארשטאנען, און דאס איז, אז דער ערפאלג פון יעדער מלחמה וועגדט זיך קודם כל אן דער גרויס פון דער ארמיי („דער גאט פון מלחמה איז אלע־מאל אויף דער זייט פון די גרויסע באטאליאנען", — האט געזאגט נאפאלעאן) און אז אין א רעוואלוציאנערער מלחמה וועגדט זיך די גרויס פון דער ארמיי דירעקט אן דעם, ווי וויים רעוואלוציאנער עס איז די אנגעהויבענע באוועגונג. כדי צו פארטיידיגען פאריז, האט מען באדארפט אויפהויבען איהר נאנצע ארבייטער־באפעלקערונג, און דאס האט מען נעקאנט טאן נאר דורך אויפווייזען די ארביי־טער — דורך פאקטען פון געווהנליכען לעבען — אז עס הויבט זיך אן פאר זיי א נייע געזעלשאפטליכע ארדענונג, א נייע עפאכע, די עפאכע פון דער סאציאלער רעוואלוציע.

אין דער צייט, וועו אין יעדער ארבייטער־פאמיליע איז נע־שטאנען די פראגע, — מיט וואס זאל מען באצאלען פאר דער דירה, וואו זאל מען נעמען ברויט אויף מארגען? — איז דערווייל נארנישט נעטאן געווארן צו וויזען דעם ארבייטער, אז אין דער קאמונע זיינען שוין אזוינע פראגען

---

* דעמאלט איז עס דער'חרג'עט געווארן בערזערע, דער „געגעראל" פון דער קאמונע, — און עליזע רעקלו, וועלכער חאט זיך געפונען אין די רייהען פון זיין באטאליאן, איז נעפונגען געווארן אין נעפאנגענשאפט.

ניט מענלידְ פּאר א מענשען, וואס איז נרייט צו ארבייטן. דאס רוב מיטנלידער פון דער קאמונע האבען ניט פּארשטאנען די נויטיגקייט דאס צו טאן.

„מיר וועלען דורך דער קאמונע נעהן צום סאציאליזם", — פלעגען זיי זאגען, אין דער צייט וועז נאר דורך סאציאליסטישער טעטיגקייט האט מען נעקאנט דערמוטיגען די ארבייטער מאסע צו פּארטיידיגען די קאמונע.

די אידעע אליין, צו שאפען אין דער רעוואלוציאנערער קאמונע א רעגירונג, איז נעווען א פאלשע און שעדליכע אידעע. די דאזיגע רעוואלוציאנערן האבען אנדערש ניט נעקאנט זיך שטעלען אויף דער נעהעריגער הויך, ווי נאר פארבליבענדיג אין א שטענדיגער ענגער פארבינדונג מיט'ן פאלק. אנשטאט דעם זיינען זיי נאר אוועק פון פאלק, האבען זיך אפּגעשלאסען פון איהם, ווי די סאמע נעווענהנליכע ביוראקראטען. אנשטאט צו זוכען צוזאמען מיט'ן פאלק, באנוצענדיג זיך מיט'ן פאלקס־פארשטאנד, וואס צו טאן, האבען זיי, אפשיידענדיג זיך פון איהם, גלייך פון די ערשטע טעג נענומען, ווי אלע הערשער פון אלע צייטען, „טאן" דאס אוז דאס, „באשלוסען" דאס אוז דאס, „היילען די וואונדען", „אויפּ־שטעלען די אינדוסטריע אוז די ארבייט", „באוועגען פארואוים דאס נאנצע לעבען פון דער נעוועלשאפט".

אומקומען אויף די באריקאדען, — דאס האבען זיי דווקא נע־קאנט, אוז זיי זיינען באמת אומגעקומען ווי העלדען. אבער אריינ־דרינגען אין דעם ארט דענקען פון דער ארבייטער־מאסע, לעבען אוז דענקען מיט איהר, — דאס איז נעווען איבער זייערע כוחות. דעם פאלק זיינען זיי פרעמד נעווען.

זינט דער ערשטער דייטשער באלאגערונג האט דער נרעסטער טייל פון דער פאריזער אינדוסטריע זיך אפּגעשטעלט. קיין פאר־דינסטען זיינען ניט נעווען, צאהלען פאר די דירות איז ניט נעווען מיט וואס, אוז ביי די מעהרסטע ארבייטער האבען זיך אננעקליבען נרויסע חובות. סיי דער אייגענטימער פון די הייזער אוז סיי דער ארבייטער האבען נעליטען פון דער מלחמה, אבער דער ארבייטער האט, פארשטעהט זיך נעליטען פיל מעהר פון דעם בעל־הבית; עס וואלט דעריבער נעווען פשוט א יושר צו אנערקענען, אז מען

דאָרף גאָרנישט צאָהלען קיין דירה־נעלט. אבער די קאמונע האָט דאָס ניט נעטאָן. זי האָט, אמת, נעמאָלדען, או די איינוואוי־נער מעגען ניט צאָלען פאר די לעצטע ניין חדשים, ביז'ן 1־טען אפריל, 1871. וועו עס איז אבער אָנגעוויזען געוואָרן וואָסערע וויטערע מיטלען עס איז נויטיג אָנצונעמען, כדי די פאָראַרדענונג זאָל אויפהערן צו זיין ניט מעהר ווי א שטיקעל פאפיר און זאָל אריין אין לעבען, — איז פאר דעם גאָרנישט געטאָן געוואָרן.*

אבער ווי אזוי האָט דער ארבייטער זיך געזאָלט דערנערן? ווי אזוי האָט געזאָלט זיך דערנערן די פאמיליע פון דעם, וואָס האָט וואכענלאנג פארבראכט אין די באסטיאנען, אויף די וועגט פון פאריז? די קאמונע האָט זיי באשטימט בסך הכל אָנדערהאלבען פראנק א טאג — זעבציג קאפיקעס! און דאָס איז געווען אין א באלאנערטער שטאָדט, וואו די פרייזען אויף פראָווייזיע זיינען ווי־דער נעוואָלטיג געשטיגען. און דאָס איז געווען אין א צייט, וועו די קאמונע האָט נעהאט אין איהר רשות די פראנצויזישע נאציא־נאל־באנק, וועלכע זי האָט באוואכט פון רויבערייי און פון וועל־כער קיין שום פריהערדיגע רעגירונג האָט זיך גארניט אָפגעשטעלט צו שעפען דאָס נעלט, וואָס עס איז איהר נויטיג געווען אויף הוצאות. אנשטאט דעם האָט די קאמונע גרויסמוטיג אנטליען פון דער באנק בלויז אכט מיליאָן פראנק (וועניגער פון 3.000.000 רובל), אויסער יענע צעהן מיליאָן, וואָס זיינען נעלענען אין דער באנק אויפ'ן חשבון פון דער שטאָדט פאריז.

דער דעמאָקראַטיזם פון די קאמונאליסטען איז געווען אזא, אז דער גרעסטער געהאלט, וואָס עמיצער האָט געקאָנט באקומען אין דער קאמונע, איז געווען 6.000 פראנק א יאָהר. פאר זיך אליין האבען זיי באשטימט בלויז צו 15 פראנק (6 רובל) א טאג, ד.ה. דעם נעהאלט פון א גוטען פאריזער ארבייטער. און די ראזיגע באשיידענקייט האבען די בורזשויען, וועלכע זיינען געווענהנט געווען צו באַרויבען די מלוכה, זיי עד היום ניט מוחל געווען. אבער די לאנע פון דעם ארבייטער איז דערפון ניט געוואָרן בעסער. האָט דען זיין פאמיליע געקאָנט זיך דערנערן מיט אָנדערהאלבען פראנק א טאג? די אָרימקייט איז, פונקט וויי פריער, געווען דאָס מזל

* זעה איינצעלהייטען וועגען דעם ביי לעפראנסע'ן.

פון די, וועלכע האבען פארגאסען זייער בלוט פאר דער ליבטינער ארדענונג פון דער צוקונפט! — Rien de changé! (קיין זאך האט זיך ניט געביטען!) — האבען געוואנט דעם ארבייטער'ס פרוי אין מוטער, וועלכע האבען נערעכענט, או די קאמונע איז, ענדליך, א רעוואלוציע פאר'ן פאלק. ערשט נאר צום סוף, וועו דאס פאלק האט אנגעהויבען איבערנעמען די נאנצע זאך אין זיינע איינענע הענט, האט מען נענומען איינארדענען אין די ארבייטער־קוואר־טאלען נעוועלשאפטליכע קיכען. אויך דא איז עס נעווען צדקה, אנ־שטאט דעם־רעכט אויף לעבען.

אין דערוועלבינער ציים זיינען די טראנשעען פון די וועדסאי־לער צוגעטראטען אלץ נעהנטער צו די הויפט מערב־טויערן פון פאריז און זייערע שוועדע באטאדייען, וואס זיי האבען דאדט איינגעריכטעט, האבען באמבארדירט די פעסטונגען און די אום־נעגענד אין דער מערב־זייט פון שטאדט. די גראנאטען האבען די נאנצע ציים צעשקערט זייערע נאסען און דורכגעלעכערט די הייזער. מען האט נעמוזט אויפנעבען איינינע פארטען. די פארטיידיגונג איז נעווארן אלץ שווערער און שווערער.

דער קאמונע־ראט האט ארפּנעוועצט קלוזערע'ן, אויסבייטענ־דיג איהם אויף ראסעל'ן, און באלד האט דער ראט אויך ראסעל'ן ארפּנעוועצט און איהם אויסגעבייטען אויף אלטען דעלעקליוט, אבער די באטאליאנען, וועלכע זיינען ארויסגעטראטען צו פאר־טיידינגען די וועגט פון פאריז, זיינען מיט יעדען טאג נעווארן אלץ שיטערער.

דעם 21־טען מאי זיינען די וועדסאילער, לסוף, אריינגעקומען אין פאריז, און דא האט זיך אנגעהויבען יענע שרעקליכע בלוט־פארגיסונג און אויסראטונג פון די ארבייטער, וואס האט נעדויערט אכט טעג און איז באוואוסט אין דער נעשיכטע אונטערן נאמען די בלוטיגע וואך.

מארשירענדיג שנעל פאראוים, האבען די וועדסאילער ארמייען פארנומען די הויכע קוואדטאלען פון מערב־פאריז און דאס מאר־סעו־פעלד אויפ'ן לינקען בראנ.* אויפ'ן אנדערן פרימארגען האבען זייערע גראנאטען נעפעיערט אויף די נאסען ריוואלי און סענט־

---

* פון טייך סיין. — איבערז.

אנארע און אונטערנעצונדען דאס פינאנץ־מיניסטעריום, ווי אויך פיעל הייזער אויפ'ן לינקען ברעג. די ארבייטער האבען איבערגענומען די פארטיידיגונג פון די אויסערע טיילען פון שטאט און זיי־נען, ווי אין יאהר 1848, געגאנגען פארטיידינגען זייערע אריסע קוואַרטאַלען אויפ'ן לינקען ברעג און אין מאנמארטר. און דאָ, אין די דאזיגע קוואַרטאַלען, וועלכע זיינען שוין פריהער געווען בא־נאסען מיט'ן בלוט פון ארבייטער, זיינען אויסגעוואקסען העלדען, און צעהנדליגער טויזענטער מענער, פרויען און אפילו קינדער, האַ־בען אויפגעשטעלט באריקאדען און האבען ווי די לייבען זיך נע־שלאגען פאר זייער פארטיידיגונג.

אויפ'ן רעכטען ברעג, אין דעם אריסטאקראטישען טייל פון פאריז, האבען די וועלסאיליער פארטגעזעצט זייער אטאקע. די פארטיידיגער פון דער קאמונע האבען אונטערגעצונדען דעם טיולערי־פאלאץ — דעם דאזיגען דענקמאל פון אלע נעמיינהייטען פון דער קעניגליכער מאכט און פון צוויי אימפעריעס, און האבען באשלאסען צו קאנצענטרירן זייער הויפט־פארטיידיגונג אויפ'ן רעכטען ברעג, ארום דעם ראט־הויז, וואס איז געווען ארומגערינגעלט מיט ריזיגע באריקאדען, און אויף דעם לינקען ברעג — אין דעם דרום־טייל פון שטאדט, אין די אלטע, שמאלע גאסען פון דער אל־טער פאריז. אבער מיטוואך אין דער פריה, דעם 24־טען מאי, האַ־בען זיי מיט שרעק דערזעהן, אז דאס ראטהויז, אט דער צענטער פון דער רעוואלוציאנערער פאריז, וואו עס האט זיך אויך נעפונען א מאסע אויפרויס־מאטעריאל, האט פלוצלינג אנגעהויבען ברענען אינאיינעם מיט דער פרעפעקטור. ביידע בנינים זיינען אונטער־געצונדען געוואָרן דורך די אנגעטאן פון די וועלסאיליער. די באריי־קאדען, וואס האבען ארומגערינגעלט דאס ראטהויז, האבען נעמוזט פארלאזען ווערן.

דאס פאלק האט איצט איבערגענומען די זאך אין זיינע אי־גענע הענט. — „נעכט גאלאנען! מאכט פלאץ פאר'ן פאלק!" — האט אויסגערופען דער אלטער דעלעקלויז, — א יאקאבינער, וואס האט אבער נעגלויבט אין פאלק, — אין זיין באריימטער פראקלא־מאציע, וועלכע ער האט אנגעשריבען פאר'ן טויט, און האט זיך אליין אריינגעמישט אין די טונקעלע רייען פון די ארבייטער, כדי צו פאלגען אויף דער באריקאדע, וואס זיי האבען פארטיידיגט.

די וועלט־ארמיען זיינען ווילד געוואָרן. זיי האָבען באַקומען א באפעל צו דערשיסען אלע געפאַנגענע, און זיי האָבען זיי דערשאָסען מיט א ווילדער רציחה. די ארבייטער, פון זייער זייט, האָבען באשלאָסען צו פארקויפען טייער די באריקאדען פון זייערע הייסישע קוואַרטאלען — פון דער גאַס סען־זשאק, פון דעם פּלאַץ פּאַנטעאָן, פון לינקען ברעג, און פון מאַנמארטר אויף רעכטען ברעג. אָבער די וועלט־ארמיע האָבען ניט געגומען די באריקאדען מיט שטורם. דורכברעכענדיג זיך מיט העק און אייזענס פון הויז־צו־הויז, האָבען זיי זיך פארנגנב'עט הינטער די באריקאדען און געשאָסען אין צי־ל אויף זייערע פארטיידיגער. אויב די ארבייטער האָבען זיך אונטערגענעבען, האָט מען זיי נעגומען אין געפאַנגנשאפט, און אויפ'ן וועג האָט גאליפע און אנדערע גענעראלען געהייסען ערויספיהרען 20, 30 מענשען — „נעמט די מיט די גרויע בערד: זיי האָבען נעוואוסט פון דעם 48־טען יאָהר", — האָט באפוילען גאליפע, — און מען האָט זיי דערשאָסען גלייך אויף דער גאַס, איבערלאָזענדיג דאָרט הונדערטע טויטע און פארוואונדעטע.

ביי די אויסערע וועגט האָט מען די געפאַלענע אוועקגעשטעלט אויפ'ן ראַנד פון דעם פעסטונג־גראָבען, צופוסענס פון דער וואַנט, און פון דעם אַנדערען ברעג פון גראָבען האָט מען געשאָסען אויף זיי פון מיטראַליעזען, פון „קאַווע מילכלער", ווי די וועלט־ארמיע האָבען זיך נעוויצעלט. די טויטע קערפער זיינען, אינאיינעם מיט די פארוואונדעטע, אריינגעפאלען אין די גראָבענס. אויף די אָפענע שטאָרט־פּלעצער האָט מען די דערשאָסענע אריינגעוואָרפען אין א גראָבען און באגאָסען מיט קאלק. אויפ'ן אנדערן פרימארנען האָט מען נעזעהען הענט, וואָס האָבען אין שרעקליכע מאַטערנישען זיך ארויסגעשטעקט פון אונטער דעם קאלק. איבער די טויטע קערפער פון די פרויען — עס זיינען געווען פיעל ארבייטער־פרויען, וואָס האָבען נעקעמפט אויף די באריקאדען — האָבען די סאלדאַטען אָפענאָ אוממענליכע שוידערליכקייטען.

„שיסט זיי, די וועלף, וועלפינעס און וועלפלעך!" — האָבען נעגוואלטעוועט די „פּאַרשטעהער פון פאלק" אין דער וועלט־ארמיע נעזעצנעבענדער פארזאמלונג — און נאָך דער דאָזיגער שלאכטעריי

האט די פּאריזאמלונג איינשטימיג אנגענומען א דאנקזאגונג פאר דער ארמיי.

לויט דער סאמע גענויער אויסרעכענונג, וואס קלעמאנסא האט געמאכט בעת דער גרינדליכער אונטערזוכונג, זיינען צום וויניגסטען פאר אין וואך צייט אויסגע'הרג'עט געוואָרן 35.000 מענשען — הויפטזאכליך קרינס־געפאנגענע, וואס די וועַרסאילער האבען זיי דערשאסען.

דערנאך האבען זיך אנגעהויבען די ארעסטען און די פּאַרשיקונג, — אלע שרעקען פון געפענגעניש אויפ'ן פלאץ סאטאַרי, וואו מען האט אויף די געפאנגענע געשאסען אין ציל, אויב אייגער פון זיי האט זיך אויפגעהויבען פון דער ערד, וואס איז געווען נאס פון רעגענס, — אלע שרעקען פון די געפענגענישען און פון ניי־קאלעדאניע. אן ערך 100.000 פּאריזער ארבייטער זיינען אויסגע'הרג'עט אדער פּאַרשיקט געוואָרן נאך דער נידערלאגע פון דער קאמונע.

און באטראכטענדיג אלע שרעקען פון דער „בלוטיגער וואך", האבען די ארבייטער געמאכט דערפון אוא אויספיהר: לאמיר אננעמען, אז עס זיינען ארום פּאריז געשטאנען דייטשען, וועלכע וואלטען נעקומען צו הילף דער בורזשואזיע, — אט האבען זיי דאך געשיקט זייערע נעפּאנצערטע שיפען צו פייערן אויף דער קאַטאגנער קאמונע! אבער אויסער דעם, — האט זיך דען געלוינט די ארבייטער צו באציהען זיך אזוי פּאַרזיכטיג צום בורזשואזען אייגענטום? וועו זיי וואלטען, ניט הערענדיג די פיהרער, מוטיג און דרייסט אנערקענט פאר'ן פּאלקס־אייגענטום אלע הייזער, פאבריקען, באנקען, מאגאזינען און אלע רייכקייטען פון פּאריז, און וועו אט־די ערשטע ס א צ י א ל ע רעוואלוציע וואלט זיך אויך נעענדיגט מיט א פּאגראם, — וואלט דען די נקמה פון דער בורזשואזיע נעקאנט זיין נאך צארענדיגער?

אבער די ערזינערונג וועגען די דאזיגע מערדעריען לעבט אין פּאריז — אין פראנקרייך. אין קיין איין פלאץ פון דער וועלט איז די שנאה פון דעם ארבייטער צום בורזשוא ניט אויסגעוואַרצעלט אזוי טיף איז דעם הארץ פון פּאלק, ווי אין פראנקרייך, אין פּאריז. אין קיין איין פלאץ פון דער וועלט האט זיך דער ארבייטער אזוי ניט אנטוישט אין פּאליטישע רעוואלוציעס, ווי אין פראנקרייך.

אין קיין איין פלאץ פון דער וועלט פארשטעהט ער ניט אזוי גוט, אז אין דער קומענדיגער רעוואלוציע וועט זיין רייהע אלייז ארויסצוטרעטן פארוים און אליין ארויפצולעגן די האנט אויף די רייכקייטען, וואס טאקע ער אליין האט זיי באשאפען.

און די קומענדיגע רעוואלוציע אין פראנקרייך, — אין דעם איז גאר ניטא קיין צווייפעל — וועט זיך אנהויבען מיט'ן אויסרוף: „עס זאל לעבען די קאמונע!" אבער דאס מאל וועט עס זיין א קאמונע פון פאלק, אן ארבייטער-קאמונע, א קאמונע, וואס וועט אלעמען נעבען א היים און שפייז — די קאמוניסטישע קאמונע פון דעם באפרייטען פאלק.

די נאַציאָנאַלע פראַגע

די נאַציאָנאַלע פראַגע

מיר האָבן באקומען א בריף וועגען ציוניזם, אין וועלכען עס ווערט אויפגעהויבען די פראַגע וועגען נאַציאָנאַליטעטען און נאַציאָנאַלע שטרעבונגען. מען פרעגט אונז אין דעם דאָזיגען בריף: ווי אזוי מיר באציען זיך צום ציוניזם און צו נאַציאָנאַלע שטרעבונגען בכלל. מיר וואָלטען עודאי געקאָנט פשוט זיך באַרופען אויף די גרונד־פרינציפען פון דעם אנארכיזם, וועלכע פאַדערן פולשטענדיגע פרייהייט פאר אלעמען אהן אונטערשייד פון ראַסע, גלויבען און נאַציאָנאַליטעט; וועלכע אנערקענען ניט דאָס רעכט פון קיין נאַציאָנאַליטעט צו אונטערדריקען אן אנדערע, און שטרעבען צו דער פאַרניכטונג פון שטאַט און, ממילא, פון יעדער שטאַט־אונטערדריקונג. אבער אזוי ווי די נאַציאָנאַלע פראַגען ווערן ארויסגעבראכט פון דעם לעבען גופא און וועלען ארויסגעבראכט ווערן, כל זמן עס וועלען עקזיסטירן שטאַטען, וועל איך זיך באמיען צו ענטפערן אויף די פראַגען, וואָס זיינען מיר געשטעלט געוואָרן.

איך וועל נאָר באמערקען, אז די אנארכיסטען שטימען ניט אינגאנצען צווישען זיך בנוגע דעם דאָזיגען ענין, און דעריבער, ארויסזאָגענדיג דאָ מיין מיינונג, מוז איך אָנווייזען דערויף, אז א סך חברים, דערהויפט אין פראנקרייך, קוקען אויף די נאַציאָנאַלע פראַגען, ווי אויף פאַרעלטערטע פראַגען, וואָס די אנארכיסטען דארפען זיך נאָר מיט זיי ניט פארנעמען, וויבאלד אונזער אלנעמיינער פראגראם גיט שוין אויף זיי אן ענטפער.

דער שטאַנדפונקט פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטען איז, וויבאַוואוסט, אז עס זיינען אין דער היינטיגער געזעלשאפט פאַרשן בלויז צוויי קלאַסען — עקספלואַטאַטאָרס און עקספלואַטירטע, — און אז אלע נאַציאָנאַלע אונטערשיידען דארפען דעריבער פאַרשווינדען פאר דער דאָזיגער קלאַסען־צעטיילונג. אבער אזוי ווי

די סאציאל־דעמאקראטישע טעאריע האט זיך אויסגעארבייט הויפּט־זעכליך אין דייטשלאנד, וואו די פּראיניגונג פון דעם לאנד און די פּארניכטונג פון די קלייַנע שטאטען, וואס פון זיי איז פּריער באשטאנען דייטשלאנד, איז געווען דער אידעאל פון די ראדיקא־לען־דעמאקראטן, און שפּעטער אויך פון די סאציאל־דעמאקרא־טען, האט זיך דאָ געשאפּען ממש א פּיינדליכע באציהונג צו די נאציאנאלע פּראגען בכלל.

פון דער אנדער זייט, האט צוויישען די אנארכיסטען, דערהויפּט די פּראנצויזישע, זיך אויך אויסגעבילדעט אונטער דעם איינפלוס פון דער שטארקער אנטי־מיליטאריסטישער אגיטאציע, וואס עס איז זיי אויסגעקומען אנצופיהרן, א מיינונג, אז דער ארבייטער, וועל־כער „האט ניט קיין היימלאנד", דאַרף נאָרנישט זאָרגען פאר דער אפּהיטונג פון זיין נאציאנאליטעט. וועז אפילו דייטשלאנד וואלט געגאנגען קריגען פּראנקרייך, — זאָגען א סך אנארכיסטען, — וואלטען די ארבייטער אויך ניט באראפט פּארטיידיגען זייער טעריטאריע. זיי דערפּען אומבאדינגט זיך אפּזאגען פון נעמען וואסער־עס־איז אנטיל אין דער מלחמה. וועז די דייטשען וואלטען אפילו איינגענומען פּראנקרייך, וואלט די פּראנצויזישע נאציאנא־ליטעט אויך ניט אומגעקומען. און וואלט זי יא אומגעקומען, הייסט עס, אז מען דארף זי ניט באדויערן.

דער דאזיגער עקסטרעמער שטאנדפונקט ווערט פולשטענדיג דערקלערט דערמיט, וואס פּראנקרייך האט איבערגעלעבט זינט דעם 1871טען יאהר. וועז מען וויים, וואס פאר א מיליטאריסטישער גייסט, וואס פאר א פּאראהרונג פון דער ארמיי און פון אלץ וואס האט א שייכות צו איהר, עס האבען זיך אנטוויקעלט אין פּראנק־רייך זינט דער דייטשער אריינדרינגונג; וואסערע טויגעניכטסען עס האבען זיך געהאלטען אז דער רעגירונג אונטערן אויסרייך פון „פּאטריאטיזם"; ווי נאהנט פּראנקרייך איז שוין א צוויי־דריי מאל געווען דערצו, אז די „פּאטריאטען" זאלען אנהויבען נאנץ אומבאזונגען א מלחמה מיט דייטשלאנד, איז וועלכער פּראנקרייך וואלט מסתמא געליטען א נייע מפּלה, — וועז מען לעבט דאס אלץ דורך, ווערט נאנץ פּארשטענדליך, פון וואנען עס האט זיך געגומען אזא אנשויאונג.

עס איז, לסוף, פּאַראַן נאָר א דריטע שטרעמונג, וואָס זאגט זיך אויך אַרויס קעגען דעם דערמאָנטען נאציאָנאַליזם. דאָס איז די שטרעמונג פון דעם צווישענפעלקערליכען ארבייטער־פּאַרבאַנד, פון דעם א י נ ט ע ר נ א צ י א נ א ל. אויסער דער ענגער צווישענפעלקערליכער פּאַראייניגונג איז פּאַר די ארבייטער וואַרשיינליך ניטאָ קיין רעטונג. דער קאַפּיטאַל איז געווארן אינטערנאציאָנאַל, און זיינע פּאַרטיידיגער, — די קעניגען און די פּאַרלאַמענטען, — כאַטש זיי רייסען זיך אַרום צווישען זיך, שטעהען פונדעסטוווענגען פּאַראייניגט קעגען די ארבייטער. אויב צווישען די ארבייטער פון דער גאַנצער וועלט וועלן איינגעשטעלט פּאַרבינדונגען און קעגענזייטיגע סימפּאַטיעס, האָט זיך צווישען דער בורזשואזיע פון דער גאַנצער וועלט אויך איינגעשטעלט א פּאַרבינדונג פּאַר דעם קאמף קעגען די ארבייטער; און די דאָזיגע פּאַרבינדונג, הגם זי האָט נאָך ניט אַנגענומען קיין פאַרם, איז זי א בע ר א ו מ־פּאַרנ ל י י כ ל י ך ט י פּ ע ר און ר ע א ל ע ר, ווי די ארבייטער פּאַר ד ע ר ד ע כ ט י ג ע ן ע ס. אַדאָם סמיט האָט געשריבען, אז וואו צווישן אַדער דריי ענגלישע פאַבריקאַנטען זאַלען זיך ניט צוזאַמענקומען, — וועלן אפילו ביי א גלאָז ביר, — ריידען זיי זיך אַלעמאָל צונויף קעגען די ארבייטער. דאָס אייגענע דאַרף מען איצט אויך זאגען וועגען דער בורזשואזיע פון דער גאַנצער וועלט. וואו עס זאַלען זיך ניט צוזאַמענקומען בורזשועז פון פּאַרשיידענע לענדער, ריידען זיי צווישען זיך וועגען קאַמפּס־מיטלען קעגען די ארבייטער. דאָס אייגענע טוען אויך די שטאַטסלייט; דאָס אייגענע טוט אויך די פּאָליציי פון דער גאַנצער וועלט.

עס איז דעריבער גאַנץ נאַטירליך, וואָס די נאציאָנאַלע פראגע ווערט פּאַר די ארבייטער א נעבענזאַך. איצטער שטעהט פּאַר זיי די אויפגאבע צו פּאַראייניגען זיך צווישען זיך, אַהן אונטערשייד פון נאציאָנאַליטעט, קעגען דעם אַלגעמיינעם אינטערנאציאָנאַלען פיינד, — קעגען דער אינטערנאציאָנאַלער בורזשואזיע.

אַבער דאָס אַלץ איז ריכטיג בלויז פּאַר די ארבייטער פון די פרייע, ניט־אונטערדריקטע נאציאָנאַליטעטען. פּאַר די ארבייטער פון די אונטערדריקטע פעלקער ווערט — ווי דאָס איז ריכטיג באַמערקט געווארן אין דעם בריעף, וועלכען מיר האָבען באקומען,

אוועקגעשטעלט די פראגע, — ווי אזוי זאל מען שאפן יענע סביבה, אין וועלכער עס וואלט געקאנט רעגעלמעסיג אנגעפירט ווערן די פראפאגאנדע פון אינטערנאציאנאלע סימפאטיעס און זיך אנטוויקלען די אידעע פון פרייע קאמונעס?

די גאנצע נעשיכטע פון 19־טן יאהרהונדערט ווייזט אונז פאקטיש, אז כל זמן א נאציע קעמפט קעגן פרעמדע אונטערדרי־קער, טרעט זי ניט ארויס אויפ'ן וועג פון דער סאציאלער רעוואלוציע. די סאציאלע באוועגונג אנטקעגן איהרע אייגענע עקספלואטאטארס הויבט זיך ביי איהר אן ערשט דאן, ווען זי ווארפט אראפ פון זיך דעם פרעמדען יאך. איטאליע שטעלט פאר מיט זיך א מערקווירדיגן ביישפיל. אבער דאס אייגענע זעהען מיר אויך אין די באלקאנישע לענדער, אין די באשטאנדטיילען פון עסטרייך, אין פוילען, אין פינלאנד. דער סאציאלער קאמף, דער קאמף קעגן די „אייגענע" עקספלואטאטארס, הויבט זיך אן ערשט דאן, ווען די אויפמערקזאמקייט פון פאלק ווערט ניט אינגאנצען אפגעוואנדט דורכ'ן קאמף מיט די פרעמדע, ווען דער ארבייטער און דער פויער הערען אויף צו זעהן אין דעם פאבריקאנט און דעם גוטבאזיצער בונד־חברים אין דעם קאמף קעגן דעם פרעמדען יאך.

און דעריבער הויבט זיך דער פרוכטבארער קאמף קעגן דער סאציאלער עקספלואטאציע אן ערשט דאן, ווען דאס באטרעפענדע פאלק פיהלט, אז זיין פאלקסטימליכקייט קאן פריי אנטוויקלען אויף דער נעגעבענער טעריטאריע יענע אלע אינטעלעקטועלע, מארא־לע און שפערישע אייגענשאפטען, פון וועלכע עס ווערט צוזא־מענגעשטעלט יעדע נאציאנאליטעט. דאס אפט־ווידערהאלטע פראנציוישע שפריכווארט „דער ארימאן האט ניט קיין הימלאנד" באדייט כלל ניט, אז דעם ארימען איז אלץ איינס, וואו צו לעבען און צוויישען וועלכע מענשען צו לעבען. ניין, עס באטייט בלויז, אז די רייכע האבען פון אירע אינטערעסען מען זיין פאטערלאנד, וואס עס ווילט זיך איהם דוקא יא האבען — אפשר נאר פיל מעהר, ווי דעם רייכען. אזוי פיעל ווי לער עס, אז אין דער צייט, ווען דער רייכער נעפינט אומע־טום, וואוהין ער זאל ניט ארויספאהרן, זיין אינטערנאציאנאלע סביבה: די אפערא פון די רייכע, זייערע קארטען־טישלער און

זייער „נעזעלשאפט", — פיהרט דער אריסאן מיט מיט זיך זיין ליעד, זיין קולטור, זיינע מנהגים און באמיהט זיך צו שאפען זיין באליבט היימלאנד אין קאנאדע, אין אמעריקע, אין דרום־אפריקע, אין סיביר, — וואוהין ער זאל ניט אויסוואנדערן.

דער פארפאסער פון דעם דערמאנטען בריף איז נאנץ נעדעכט, ווען ער זאגט, אז דער פראלעטאריער שטרעבט צו ערראבערן דאס דאזיגע היימלאנד; און איך וועל נאך צוגעבען, אז וואס נעהמטער ער איז צו דער דאזיגער ערראבערונג, אלץ מוטיגער קעמפט ער פאר זיין עקאנאמישער באפרייאונג. די פאריזער ארבייטער זיינען אנגעקומענע פון נאנץ פראנקרייך; אבער פאריז איז אזא שטאט, וואס יעדער פרעמדער (אויסער אפשר פון די דרום־טיילען), זועלכער וואוינט אין איהר א נעוויסע צייט, פיהלט זיך באלד נאנץ היימיש און באקומט זי ליב, ווי זיין היימלאנד. און ווען דער קלוגער פראנצויזישער ארבייטער קעמפט אויף די באריקאדען פאר פרייהייט, וועלט ער דערצו באוואויגען ניט נאר פון דער וועלט־אידעע פון פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט. ער וויל אויך וועלן דער פרייער באזיצער פון ז י י ן אייגענער שטאט. „נאר איין אנשטרענג, און פאריז וועט נעהערן צו אונז," — טראכט ער, פארטיידיגענדיג די קאמונע.

דאס אלץ ווידערשפרעכט, אגב, גארנישט דער נאנץ העכסטער אנטוויקלונג פון דעם אינטערנאציאנאלען גייסט. פונקט פארקערט, אן עכטער אינטערנאציאנאלער פארבאנד וועט מעגליך זיין נאר ביי דער פולסטער אנטוויקלונג פון יעדער באזונדער נאציע. די פרייהייט פון אלע מענשען און די הארמאניע אין דער נעזעלשאפט זיינען מעגליך נאר ביי דער פולער פרייער אנטוויקלונג פון יעדער באזונדער פערזענליכקייט. די פארבינדעטע פעדעראציע איז מעגליך נאר ביי דער פולסטער פרייהייט פון אנטוויקלונג פון יעדער רעפובליק און יעדער קאמונע (נאר אויף דעם אופן זיינען נעשאפען נעווארן, למשל, די שווייצארישע פעדעראציע). פונקט אזוי קאן בלויז די פולשטענדיג־פרייע אנטוויקלונג פון יעדער נאציע שאפען א פעסטען אינטערנאציאנאלען פארבאנד, אין דער צייט, וועו די אונטערדריקונג פון א פאלק דורך אן אנדער פאלק קאן בלויז פיהרן צו מלחמה.

מיט איין וואָרט, די פּולסטע אַנטוויקלונג פון יעדער נאַציע איז, לויט אונזער מיינונג, דער נויטיגער באדינג סיי פּאר א ריי־בערן לעבעדיגן פון דער מענשהייט און פּאר דעם אויפבליה פון דער פּראָגרעסיווער אַנטוויקלונג בכלל, און סיי פּאר דעם זיעג פון דעם אַנארכיסטישען קאָמוניזם.

אָבער דערפון איז נאָך ניט געדרונגען, אז די ציוניסטען, וועלכע רופען די אידען אויסצואַנדערן קיין פּאַלעסטינע און דאָרט שאפען א אידענשטאָט, זיינען נערעכט. עס זיינען, פּאַרקערט, פּאַראַן פיעל שטאַרקע ארגומענטען קעגען אזא פּלאַן.

מיר וועלען אַנהויבען פון די געאָגראַפישע סיבות. אויב די באַפעלקערונג האָט פּאַרלאַזען דעם טאָל פון טייך ירדן, איז עס קודם כל פאַרגעקומען מחמת פיזישע אורזאכען. דער דאָזיגער גאנצער טייל פון אזיע געפינט זיך איצט אין א פּעריאָד פון אויס־טריקענונג. דערהויפּט די אינעוועניגסטע באסיינען, וועלכע האָבען ניט קיין אָפּגום צום ים, ווי די באסיינען פון די טייכען צור און עם און די טייכען טארים און ירדן.*

עס פּאַרשטעהט זיך, קלוגע מענשען געפינען אומעטום א מיטעל ווי צו לעבען. אָבער באזעצען זיך אין פּאַלעסטינע הייסט שאפען זיך לכתחילה שווערע באדינגונגען פון קאמף מיט דער נאַטור, לכתחילה מאכען קאָמפּליצירט די אזוי אויך שווערע אויפגאבע פון יעדער קאָלאָניזאַציע.

ווייטער, אויב א גרופּע מענשען ווייל באשאפען אויף א נייעם פּלאַץ איהר טעריטאָריע, איז דאָס אויסציגע מיטעל דערצו — באָאר־בייטען מיט די אויגענע הענט די פּאַרנומענע ערד. ערדארבייט איז דער יסוד פון יעדער אונטערנעמונג צו פּאַרזיכערן פּאר זיך א געווייסע געגענד. אָבער הונדערטער יאָהרן פון שטאַטישען לע־בען און וואַנדערונגען פון איין אָרט אויפ'ן צווייטען, אָהן א באפעס־

---

* עטליכע צענדליג טויזענטער יאָהרען האָבען מיר געלעבט אויפ'ן חשבון פון די וואַסערן, וועלכע האָבען זיך אָנגעקליבען אין די אומגע־הויערע אָזיערעס, וואָס זיינען פּאַרבליבען נאָכ'ן אייז־פּעריאָד. איצט טריקענען זיי אויס מיט מערקווירדיגער שנעלקייט, און דערפון זיינען עס אומגעקומען גאַנצע ציוויליזאַציעס אין מיטעל־אָזיע.

טינונג אויף דער ערד, האבען, לייד̈ער, נעמאכט פון די אידען שטאטישע איינוואוינער, ניט קיין ערד־ארבייטער. דאס הייסט, נאטירליך, נאך ניט, אז די אידען זיינען ניט פעהיג צו ערד־ארבייט; אבער פאר זיי פאסען זיך מעהר די לייכטערע מינים ערד־ארבייט (די אזוי־גערופענע אינטענסיווע ערד־ארבייט און גערטנערייי). אבער אין אזא פאל האט קיין זין ניט צו געהן אין אזא לאנד, וואו מען קאן קיין זאך ניט באארבייטען אהן קינסטליכע באוואסערונג, דער־הויפט נאך פאר א פאלק, וואס האט ניט אנטוויקעלט אין זיך, אזוי ווי די מוסולמאנער, קיין נאציאנאלע קונסט פון באוואסערונג (אין טורקעסטאן, ביי די מוסולמאנער, איז דאס באליבטע שפיל פון קינדער „דאס שפיל פון באוואסערונג", פונקט ווי ביי די אירראפעאישע קריסטליכע קינדער דאס שפילען זיך „אין סאלדאטען").

מען דארף געהן אהין, וואו די ערד־ארבייט איז לייכטער, און עס איז קיין ספק ניט, אז וועז איז דעם אידישען פאלק וואלטען געווען צאלרייכע עלעמענטען פאר אגריקולטורעלער קאלאניזאציע (קלוינע גרופען זיינען פאר דעם ניט גענוג), וואלט עס שוין פון לאנג געטאן געוואָרן. די פראנצויזען האבען געשאפען קאנאדע, די ענגלענדער — די פאראיניגטע שטאטען, די שפאניער — אר־גענטינע, די האלענדער — דרום־אפריקע, די דייטשען באזעצען זיך אין דרום־בראזיליע און אז. וו.; אפילו די מענאניטען און די דוכאבארישע בארן האבען באשאפען זייערע מענאניטישע און דוכאבארישע געמיינדעס און אלץ אויפ'ן זעלביגען שטייגער, דורך אגריקולטו־רעלער קאלאניזאציע. עס איז דעריבער קיין צווייפעל ניט, אז די אידען בכלל שטרעבען גארנישט צו באזעצען זיך, אלס ערד־ארבייי־טער, אויף דער ערד. זיי האלטען בעסער פון מלאכות, פון אינ־דוסטריעלער ארבייט אין די שטעט: דערצו האט זיי געבראכט זייער געשיכטע.

אבער אויב די הייסע ליבע צו זייער ערד און די צוגעבונדענ־קייט צו ערד־ארבייט ציהען ניט צו די אידען, איז וואס דען קאן דינען פאר זיי ווי א צוציהונגס־קראפט אין וועלכער־עס־איז טע־ריטאריע, און באזונדערס אין פאלעסטינע? עס בלייבט איבער איין זאך: רעליגיע. פונקט ווי די דוכאבארן האבען אויסגעוואנ־דערט קיין קאנאדע מיט דער האפענונג צו גרינדען דארט א דוכא־

באַרישע מלוכה מיט זייער רעליגיע און זייער טעאַקראַטיע (די הערשאפט פון גייסטליכע), אזוי קאַן אויך די הויפּט־טרייבקראפט פאר דער אויסוואנדערונג קיין פּאלעסטינע זיין בלויז די רעליגיע.

אבער אויף אט דעם יסוד קאַן מען אין דעם צוואנציגסטן יאַהרהונדערט נאַרנישט אויפבויען. אין יעדער רעליגיע איז פּאראַן אן עלעמענט פון ג ל ו י ב ע ן, אבער אונזער צייט פון וויסענשאפט גראבט אונטער יעדען גלויבען אין דאַם אומבאוויזענע, און דערהויפּט דעם גלויבען אין טראדיציעס, וואַם מיר הויבען איצט אן פארשטעהן און וויסען זייער אפשטאמונג. דערצו פיהרט נאך יעדע רעליגיע אויף אן אומפארמיידליכען פאטאלען אופן צו טעאַקראַטיע, ד.ה. צו דער הערשאפט פון די, וואַם ווערן פארראכענט פאר די בעסטע אויסדריקער פון גאט'ס ווילען. די בורזשואזע אנהענגער פון שטאט וואלטען נאך אפשר דערמיט נעקאַנט שלום מאכען. אבער די סאציאליסטען, און דערהויפּט די אנארכיסטען, לייקענען אבסאלוט אפּ אזא מין פארעהרונג. און דעריבער וועלען זיי קיינמאל ניט מאכען שלום מיט א טעאַקראַטיע און זיך ניט אונטערוואַרפען א רעליגיעזער טראדיציע.

שוין צוליב דעם אליין קאַן די עמיגראציע קיין פּאלעסטינע, וועלכע איז אויסגעקליבען געוואָרן דערפאר, ווייל זי שטעלט פאר מיט זיך דאַם וויגעלע פון מלכות ישראל, ניט האבען קיין ערפאלג. דאַם אלטע, איבערגעלעבטע און אפּגעלעבטע, קאַן מען אין דער געשיכטע ניט באלעבען. נייע צייטען שטעלען אוועק נייע אויפּגאבען.

קיין שום פאלק דארף אודאי ניט פארנאכלעסינען זיין פּאלקס־טימליכקייט. אנטוויקלענדיג איהר שפראך, איהר קולטור, איהרע באזונדערקייטען פון שאפען און דענקען, ברענגט אריין יעדע נאציע, ווי קליין זי זאל ניט זיין, איהר ווערטפולען טייל צום אלגעמיינעם סכום פון דער אנטוויקלונג פון דער מענשהייט. איך קען אייניגע כאראקטער־שטריכען פון דעם אידישען פֿאָלק דענקען, פון דעם אידישען שאפען, פון דעם אידישען הומאר און טרויער, פון דער אידישער מוזיק און קאמעדיע; איך קען זיי און שעץ זיי; איך פרעח זיך, וועז איך זעח זייער פּאָלקסטימלעכקייט אנטוויקלעקט אין דער קונסט, און באטראכט דעם זשארגאָן פאר א שפראך, וואַם איז ווערט אויסצוארבייטען, פונקט ווי עס

איז ווערט אויסצוארבייטען, למשל, איינינע דיאלעקטען פון די מערב־שפראכען.

עס איז אבער אוממעגליך צו באשאפען קינסטליך א נאציאָנאלישטע דורך אויסוואנדערן און דערווייטערן זיך אין א וויסטענים. אזוי ווערן באשאפען רעליגיעס, אבער ניט נאציאָנאליטעטען. און די אויסוואנדערונג קיין פאלעסטינא, וואס נאר די רעליגיע קאן צוציהען אהין, קאן העלפען ניט דעם מענשליכען פראגרעס, נאר דער קינסטליכער אויפלעבונג פון דאס וואס האט שוין אפגעלעבט זיין צייט און קאן מעהר ניט אויפגעלעבט ווערן.

פון דער אנדער זייט, די אידישע רעוואלוציאנערן, וועלכע קעמפען אין רוסלאנד פאר דער באפרייאונג פון זייער אייגענער און אנדערע אונטערדריקטע פעלקערשאפטען, טוען אומפארגלייכליך מעהר אויף פאר דער מענשהייט בכלל און פאר זייער פאלק בפרט, ווי די, וואס דערווייטערן זיך קיין פאלעסטינע. די מערב־געגענד פון רוסלאנד איז גארנישט קיין פרעמדער פלאץ פאר די אידען. זייערע אורעלטערען, וועלכע האבען מיט צוויי הנודערט יאהר צוריק באזעצט די דאזיגע געגענד און מיטגעהאלפען אין איהר אנטוויקלונג, האבען פונקט אזא רעכט צו באטראכטען זי פאר זייער היימלאנד, ווי אלע אנדערע אינוואוינער איהרע. און דא, — דערהויפט אויב זיי וועלען מיט כח און דורך זייער אייגענער אנשטרענגונג אויסקעמפען די פרייהייט פון נאציאָנאלער אנטוויקלונג, — וועלען זיי באשאפען אזא באדען פאר דער וויטערער אנטוויקלונג פון זייער פאלק, וואס וועט זיין באגיסטערט פאר די אידעאלען פון דער צוקונפט דורך זיין גרויסען זיעג, וועלכען זיי וועלען ניט נעפינען אויפ'ן וויטען מזרח, אונטערן שאטען פון די אלטע־אלטע אידעאלען פון דער וויטער פארנאנגנהייט.

PUBLIC LIBRARY, TORONTO
ספריית עמנואל בוגדנוב
יידישע
פאלקס ביבליאטעק

#1896